IEROSCHIMONAHUL
DANIIL DE LA RARĂU

sandtudor 2

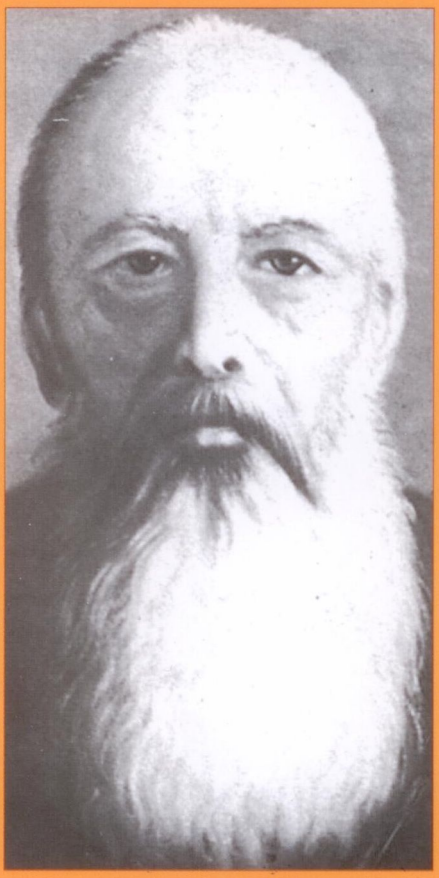

CAIETE

Sfinţita Rugăciune

editura christiana

2. SFINȚITA RUGĂCIUNE

CAIETELE
PREACUVIOSULUI PĂRINTE
DANIIL DE LA RARĂU
(SANDU TUDOR)

2

Sfințita Rugăciune

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE
TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Ediția a II-a
revăzută și adăugită

Îngrijitorul ediției
Alexandru Dimcea

EDITURA CHRISTIANA
București – 2008

Coperta:
Larisa Barbu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

TUDOR, SANDU
Sfinţita rugăciune / ieroschimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor) ; ed.: Alexandru Dimcea. - Ed. a 2-a, rev. - Bucureşti : Editura Christiana, 2008
ISBN 978-973-8125-96-4

I. Dimcea, Alexandru (ed.)

248.143

© Alexandru Dimcea

Drepturile asupra ediţiei de faţă, aparţin
Asociaţiei Filantropice Medicale «Christiana»

Consilier editorial: **Gabriela Moldoveanu**
Director literar: **Răzvan Codrescu**

Editura Christiana – Str. Theodor Speranţia 104, bl. S26, sc. 3, ap. 66, sector 3, Bucureşti, cod 030939;
tel. 021/3225798 sau tel. 0314190676;
e-mail: editurachristiana@yahoo.com
www.editurachristiana.ro

ISBN: 978-973-8125-96-4

NOTĂ LA EDIȚIA I

Continuăm seria *Caietelor Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău* (Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău, Sandu Tudor, 1, *Dumnezeu-Dragoste*, Editura Christiana, București, 2000) cu scrieri despre rugăciune, în special despre Sfințita Rugăciune a inimii, rugăciunea isihastă, flacăra mișcării duhovnicești „Rugul Aprins al Maicii Domnului" de la Mânăstirea Antim din București [al cărei principal ctitor a fost].

Ca și manuscrisele din primul volum, cele folosite în volumul de față ne-au fost date de Părintele Acad. Prof. Dr. Nicolae M. Popescu.

Fără a putea face o datare exactă fiecărei scrieri, putem afirma cu aproximație că ele sunt din perioada 1956-1957.

Titlul volumului, titlurile de capitole și intervențiile din text încadrate între paranteze mari ne aparțin. Titlurile fără paranteze și notițele dintre paranteze mici îi aparțin autorului. Rândurile albe dintre paragrafe marchează trecerea la o altă pagină; numerotația acestor pagini arată că nu au fost succesive în ordinea originală a filelor de manuscris. Steluțele dintre paragrafe sunt ca atare în manuscris și paginile pe care se desfășoară paragrafele cu steluțe între ele sunt numerotate de către autor.

„Imn-acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu" în forma completă și ultimă, diortosit și împlinit în 1945 la Sihăstria Sfântului Ioan Bogoslovul din Muntele Rarăului, a mai fost publicat de noi în: Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), *Scrieri 1*, Editura Christiana, București, 1999, și în: Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor) *Acatiste*, Editura Christiana, București, 1999.

Acatistul Sfântului Ioan Bogoslovul, scris în 1957 la Sihăstria Sfântului Ioan Bogoslovul de la Rarău a mai fost tipărit în: Monahul Daniil (Sandu Tudor), *Acatiste*, Editura Anastasia, Bucureşti, 1997. Acum, se tipăreşte după confruntarea unui manuscris care ne aparţine cu o dactilogramă a acatistului existentă în Biblioteca Sfântului Sinod.

Ne exprimăm recunoştinţa faţă de Preafericirea Sa Părintele Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române pentru binecuvântarea şi aprobarea de a folosi în vederea editării manuscrisele Ieroschimonahului Daniil Tudor din tezaurul Bibliotecii Sfântului Sinod şi, bineînţeles, Părintelui Arhimandrit Grigore Băbuş, mult-generosul director al Bibliotecii.

Alexandru Dimcea

NOTĂ LA EDIȚIA A II-A

Am folosit reeditarea acestui al doilea *Caiet* ca oportunitate pentru unele adăugiri valoroase:

- Gânduri despre rugăciune, care descoperă alte şi alte adâncimi ale inimii omului însetat de Dumnezeu.
- Un *Canon de rugăciune pentru Sfințita Rugăciune* început la Sihăstria Neamțului (mânăstirea Sihăstria de azi), în ziua de 12 aprilie 1952, rămas neterminat, la a doua peasnă. Canonul este dedicat Părinților Benedict Ghiuş, Sofian Boghiu, Petroniu Tănase şi fratelui Andrei Scrima, dintre care numai Părintele Petroniu este încă în viață, la Schitul Prodromu de pe Sfântul Munte. Ceilalți, au trecut la Domnul, în Biserica biruitoare. Toți se aflau la Sihăstria, loc mai discret decât mânăstirea Antim, în mijlocul Bucureştiului sub teroarea valului de arestări în special în rândurile preoțimii şi ale laicilor intelectuali. Pentru Părintele Daniil anul 1952 a fost unul plin de evenimente mari, dintre care eliberarea după o detenție de doi ani la Jilava şi la Canal, după care „este hirotonit Ieromonah de către Mitropolitul Firmilian al Olteniei la Schitul Crasna-Gorj. În acelaşi an primeşte marele chip îngeresc de schimonah sub numele de Daniil la Sihăstria Neamțului, după care se stabileşte ca stareț la Sihăstria Sfântul Ioan Bogoslovul din Muntele Rarăului. Fizic, Părintele Daniil era vizibil marcat de supliciile detenției. O fotografie ca deținut şi relatările scriitorului Virgil Maxim, în memoriile sale publicate sub titlul *„Imn pentru crucea purtată"* pe care redacția le-a reprodus în

Addenda, ne ajută să intuim prin ce trecuse şi ce suferinţe îl chinuiau încă.

Citind puţinul început al *Canonului de rugăciune pentru Sfinţita Rugăciune* (scris după luarea Schimei mari la Sihăstria, întrucât autorul semnează Daniil şi nu Agaton), citindu-l cu înţelegere a contextului expus minimal de noi, descoperim în părintele Daniil fericitul prigonit pentru Hristos, martirul hărăzit, cel căruia Biserica îi prăznuieşte moartea fiindcă el însuşi şi-a dat cu bucurie praznicală sufletul lui Hristos. Câtă iubire de Dumnezeu şi pentru fraţii de duhovnicie, câtă smerenie şi câtă bucurie arată până în cele mai mici amănunte, ca dedicaţia şi frumuseţea sărbătorească a scrisului.

Ce scriitor trecut prin experienţe similare n-ar fi consemnat cele suferite!?

Ei bine, părintele Daniil a încredinţat hârtiei numai şi numai cugetările cele de sus, nu cele de pe pământ (*Col.* 3, 2), iar faptul că scria mai tot timpul ne face să credem că scrisul i-a fost scara raiului.

- Trei traduceri: un *Imn* al Sfântului Simeon Noul Teolog; câteva învăţături despre Rugăciune ale Sfântului Vasile cel Mare şi *Cuvântul despre Rugăciune* alcătuit din 153 de Capete ale Preacuviosului Părintelui nostru, Sfântul Evagrie din Pont.

  Nu ştim din ce limbă sunt traduse.

  Deşi traducerile sunt „la prima mână", ele arată ce înseamnă ca traducătorul să cunoască prin propria experienţă cele despre care traduce, mai cu seamnă căci e vorba de tainele „Rugăciunii inimii".

În această ediție, am renunțat la cele 2 acatiste prezente în cea dintâi, întrucât urmează să apară curând un volum dedicat în exclusivitate acatistelor. Volumul se termină cu câteva citate semnificative privind harul martiric al Preacuviosului nostru Părinte Daniil.

Editura Christiana

[GÂNDURI DESPRE RUGĂCIUNE]

„... Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre, căci noi nu ştim să ne rugăm cum trebuie, ci Însuşi Duhul Se roagă în noi cu suspine negrăite."

Romani 8, 26

La început a fost Fapta. La început Dumnezeu a zis şi s-a făcut. La început a fost Minunea, fapta lui Dumnezeu. Principiul tuturor lucrurilor e însăşi Taina Lui.

*

La început a fost Cuvântul. Toate printr-Însul s-au făcut şi fără de Dânsul nimic nu s-a făcut din tot ce s-a făcut. La început a fost Vorba, Descoperirea lui Dumnezeu. Principiul tuturor lucrurilor e însăşi Arătarea Lui.

*

La început a fost Mărirea. Toate din nimic s-au arătat şi vieţuiesc din Puterea Lui. La început a fost Slava Lui Dumnezeu, dragostea lucrătoare a Duhului, care S-a făcut ca şi cum nu ar fi, ca totul să poată izbucni la viaţă şi să se poată desăvârşi.

Principiul tuturor lucrurilor e însăşi Rugăciunea, adică acea întrecere de sine însuşi, a voinţei de a fi, care din ceea ce este devine şi mai mult; rugăciunea, adică viaţa care ajunge să-şi dea seama prin închinare de puterea care vieţuieşte în sine. Creşterea cea de slavă, din putere în putere, este Rugăciunea cea adevărată.

*

Dumnezeu ni Se descoperă ipostatic, ca Sfântă Persoană, Ceea ce dă chip la tot ce există, e prin urmare, în tot locul şi Atotţiitorul. El e un centru care e în tot locul, avându-şi zarea la infinit. Această Persoană a persoanelor Se cucereşte pe Sine neîntrerupt, ridicându-Se pe Sine [deasupra Sa însuşi, întrecându-Se pe Sine în suire] către un scop plin de taină, care este El Însuşi Dumnezeu.

*

A zis un avvă: „Oglinda omului este rugăciunea".

*

Zis-a un bătrân: „Monahul când stă în rugăciune, dacă numai atunci se roagă, unul ca acesta nicidecum se roagă".

*

A zis un oarecare din bătrâni: „Precum nu este cu putinţă a-şi vedea cineva faţa prin ape tulburi, aşa şi sufletul, de nu se va curăţi de gândurile cele străine. Deloc nu se poate ruga cu mintea dacă nu se limpezeşte de cele de aiurea care o umplu de mohorâre".

Ce este frica de Dumnezeu

Rugăciunea se dovedeşte a fi şi o mare îndrăzneală. „Îndrăzniţi, că Eu am biruit lumea." Numai cei îndrăzneţi izbutesc şi mulţi sunt nişte morţi vii, nişte înfrânţi înainte de vreme, pentru că au fost totdeauna nişte şovăitori în viaţă, faţă de sine şi de alţii, fără vreo cutezare înaintea lui Dumnezeu. Nu îndrăznesc vitejia Duhului. Există un curaj duhovnicesc.

„Întăreşte postul şi vegheea ta; prin lacrimi bogate şi ascuţimea, şi limpezimea ochiului sufletului precum şi

Rugăciunea cea necurmată a minții, te învredniceşte de unirea nemijlocită a lui Dumnezeu."

Rugăciunea cea sfântă şi necurmată nu poate fi prin urmare ceasul sau clipa cea aleasă a unei anumite ziceri. Rugăciunea preacinstită şi dreaptă nu poate fi doar formula puțină şi stearpă a unor cuvinte în repetire îndelungă şi trudnică.

Rugăciunea cea desăvârşită şi bună nu poate fi deloc îndeplinirea cu sârguință după iscusință şi meşteşug, după anumită metodă şi ştiință, la amănunt, care se vrea obicei înrădăcinat şi îndărătnic. Nu toate acestea, nu, fiindcă rugăciunea cea adevărată şi primită de Dumnezeu nu poate fi numai rugăciune, ceea ce înțelegem şi cunoaştem noi prin rugăciune, ci un prinos încă mult mai mare şi mai covârşitor decât rugăciunea.

A te ruga cum se cuvine, în duh şi adevăr, înseamnă să arzi necurmat întru lumina de slavă a lui Dumnezeu.

A te ruga necurmat lui Dumnezeu înseamnă să te aprinzi în toate chipurile, în toate felurile şi din toate pricinile vieții tale, tu însuți să fii numai flacără şi jar şi iar flacără pentru El. Domnul e Mângâietorul.

Să arzi neîncetat mistuindu-te neîntrerupt pentru El, trecând prin toată roata tuturor putințelor, să împlineşti astfel în arderea ta cununa de dragoste de foc a lui Dumnezeu.

Rugăciunea cea sfântă şi fără curmare nu poate fi ceasul şi clipa aleasă a unei anumite ziceri. Rugăciunea sfântă şi necurmată nu poate fi formulă puțină şi stearpă a unor anumite cuvinte. Rugăciunea cea sfântă şi adevărată nu poate fi numai rugăciunea.

Rugăciunea cea adevărată înseamnă să arzi fără să te mistui, să arzi dumnezeieşte, fără cenuşă, din toată pricina şi clipa vieții tale, din tot lemnul cel nevrednic al ființei tale în pustiul sec de haritate.

Să arzi cântând lui Dumnezeu, sau citind, să arzi meditând sau răpit în pacea Lui, să arzi mergând sau odihnindu-te, să arzi stând de veghe trează sau fiind pierdut somnului.

Să arzi în toate chipurile, în toate felurile, să arzi în cruce[1].

Din problemele rugăciunii nesfârşite

Din încercarea realizării ei, o primă descoperire e crucialitatea ei, contradicţia fundamentală. O mişcare perpetuă precum şi o tensiune constantă sunt de la sine înţeles contradictorii.

Această contradicţie între perpetuitate şi constanţa de tensiune, se rezolvă armonic în lucrarea de har a Duhului.

Rugăciunea este lucrare religioasă, adică esenţă spirituală, Duhul realizat. Este deci îndreptăţită afirmaţia că Dumnezeu e rugăciune[2]. Rugăciunea este smerenie activă, adică apoteoza smereniei, rodnicia ei. Rugăciunea este o anume gândire, gândire integrală, gândire simbolică:

Dumnezeu Tatăl=Taină; Dumnezeu Fiul=Smerenie; Dumnezeu Sfântul Duh=Rugăciune.

Rugăciunea este Aminul universului. Când Hristos spune: *Eu sunt Alfa şi Omega, Începutul şi Aminul lumii*, El realizează o afirmaţie de cunoaştere de Sine. Noi nu ne

---

[1] Această frază este dintr-o variantă a prezentului text. (*N. red.*)

[2] Vezi Sfântul Grigorie Sinaitul, *Capete...*, Filocalia 7, Ed. I.B.M. al BOR, Bucureşti, 1977: „Rugăciunea este Dumnezeu... " (*N. red*).

putem cunoaşte decât în referinţă la altceva. Dumnezeu Se cunoaşte pre Sine, prin Sine, în Treime. Când spune: *Eu sunt Începutul şi Aminul,* El Se cunoaşte în ceea ce poate fi străin de Sine Însuşi în Sine. Adică în Celelalte două Ipostaze, adică a Tatălui şi a Duhului Sfânt. Începutul este Tatăl, Duhul este Aminul Lumii, Rugăciunea este Aminul Lumii. Cu alte cuvinte, Rugăciunea este lucrarea ipostazei Duhului Sfânt.

Rugăciunea e expresiunea unei năzuinţe elementare spre o viaţă mai înaltă, mai bogată, oricare ar fi sfera valorii căreia aparţine obiectul rugăciunii, fie eudemonismul sau morala, sau, în sfârşit, religia pură, totdeauna ea traduce o dorinţă *puternică de viaţă şi de o viaţă mai puternică, mai curată, mai preţioasă, mai fericită,* „când Te caut, Dumnezeul meu, eu caut viaţa fericită". Aceste cuvinte ale Sfântului Augustin (*Conf.* 10, 20) descoperă rădăcina sufletească a oricărei rugăciuni.

*

Pornirea de a întări, a împuternici, a mări viaţa proprie e motivul propriu al oricărei rugăciuni; dar în faptul de a fi desccoperit rădăcina cea mai profundă a rugăciunii nu ne revelă esenţa sa adevărată. Pentru a o prinde, nu e de ajuns a ancheta, cerceta motivele psihologice ale rugăciunii, ci mai mult a lămuri părerile şi credinţele adoratorilor naivi, atitudinea lor lăuntrică şi intenţiunile lor spirituale, presupunerile şi ideile care sunt la baza rugăciunii, socotită ca o experienţă a sufletului.

*

Structura lăuntrică a rugăciunii, creşte şi se întemeiază pe tri-unitate de credinţă, pe trei elemente unificate

în duh: o cunoaştere spirituală, o simţire spirituală, o lucrare de voinţă spirituală, adică:

1. Cunoaşterea prin credinţă a unui Dumnezeu viu şi personal. Primirea revelaţiei despre Sfânta Treime ca un dat dogmatic real şi activ în viaţa personală. O smerire a minţii.

2. Simţirea prin credinţă a prezenţei adevărate şi nemijlocite a Lui. Primirea adevărurilor sfintei atingeri a lui Dumnezeu, descoperirea darurilor sfintei Jertfe, experienţa personală a Întrupării, Pâinea şi Vinul Cuminecăturii. O smerire a simţământului.

3. Făptuirea lăuntrică în credinţă. Lupta creatoare a rugăciunii, adică legătura dramatică ce se face între Om şi Dumnezeu, Căruia Îi experimentează prezenţa. Israel.

Am cercetat procesul psihologic şi cel fiziologic al rugăciunii, ajungând până la perspectiva suirii spre viziune, spre momentul acela, androginic, angelic, de echilibru şi depăşire, al problemei lacrimilor.

Azi, pentru a lămuri această problemă a plinătăţii rugăciunii, nu trebuie să trecem la procesul intelectual al rugăciunii.

*

Rugăciunea este pentru suflet răsuflarea, respiraţia sufletească, în văzduhul dumnezeiesc. Aşa precum în ordinea trupească răsuflarea e un act (o lucrare) neîncetat, şi necesar la conservarea vieţii, tot aşa şi în ordinea suprafirească. Iată pentru ce Domnul a spus: „Pururea trebuie să ne rugăm". Nu pentru că am avea necurmat de rostit nişte formule, ci pentru că trebuie să socotim pe Dumnezeu ca o fiinţă vie, a Cărui nemărgenire ne cuprinde pururea şi spre Care trebuie să ne întoarcem, din timp în timp, printr-o anumită lucrare, pentru a agonisi

de la atotputernicia şi bunătatea Lui ajutorul pe care îl cere necurmata noastră slăbiciune.

Formula ne ajută să gândim la această învecinare (vecinătate) cu Dumnezeu; cuvintele care o compun sunt ca nişte *eşaloane* prin care sufletul suie la Dumnezeu să-L întâlnească şi să trăiască cu El.

Numai atunci se roagă necurmat. Formula, act tranzitoriu, te conduce la starea de rugăciune.

*

Rugăciunea a fost văzută de Iacob, în vis, ca o scară nesfârşită de la pământ la cer. Sunt, prin urmare, trepte de rugăciune.

1. Omul scăzut şi grosolan sufleteşte, se roagă scăzut şi grosolan.

2. Omul ajuns la o subţietate şi înălţime de gând pune în rugăciune subţietate şi înălţime.

3. Omul duhovnicesc, [pune] blândeţe, virtute şi putere sufletească.

Rugăciunea variază astfel după starea şi însuşirile sufleteşti ale fiecăruia, aşa încât treptele sunt legate de calităţile spirituale şi suie astfel la nesfârşit.

Dar toate aceste deosebiri nu au prea mare însemnătate pentru Rugăciunea în sine, ea fiind una, şi condiţia ei de împlinire una: „neprihănirea" sau „curăţia" Rugăciunii.

*

Se poate spune şi îndreptăţi rugăciunea ca o lucrare firească, descoperind până la ce punct ea e o pornire a întregii firi.

*

Rugăciunea e o putere. Orice om care neagă în el instinctul natural al rugăciunii, s-a sărăcit lăuntric cu una din pârghiile cele mai puternice ale vieţii.

*

Repetarea rugăciunii şi de aci deprinderea acestui obicei nu înseamnă defel a asimila ceva străin firii noastre, ci creşterea unui *ce* care face parte întreagă din suflet.

*

Teoretic şi practic, rugăciunea se potriveşte şi rodeşte [la] toate treptele de conştiinţă şi tuturor gradelor de cultură.

*

Nu ştiu cine a spus că omul se poate cunoaşte după ce întristări are; mai potrivit, se poate spune: el se poate cunoaşte după ce rugăciune face.

*

Rugăciunea şi ştiinţa sa, s-au orânduit şi au crescut ca un fluviu, după puterea valurilor de gândire a generaţiilor care s-au perindat.

*

Rugăciunea e un instinct care prin repetare şi trăire nu se înăbuşă, ci ajunge la un grad superior odată cu progresele intelectuale şi spirituale ale omenirii.

*

„Cel ce are urechi de auzit, să audă." Mântuitorul nu scoboară înţelegerea duhovnicească, nici nu o demonstrează; El o vădeşte, o afirmă, o subliniază. Metoda Sa e de trăire.

*

Chiar în cugetarea obişnuită a omului, în gândurile lui luate în sine, raţiunea omului e o putere potenţială, care se poate oricând înfăptui viu în rugăciune, fie numai în pura emoţie.

*

Condiţiile rugăciunii trebuie profund studiate: alegerea locului, a timpului, a gesturilor, [a] cuvintelor, [a] pronunţării etc.

*

Rugăciunea e viaţa lui Dumnezeu ajunsă să ardă în inima omului.

*

Rugăciunea nu e o repetare stearpă de formule, ci e întrebuinţarea efortului de concentrare în rugă, însoţit de o vie cugetare; aşa ajungem la vindecarea şi mântuirea omului.

Rugăciunea păstrată vie are o putere regulatoare, care să întoarcă la sănătate sufletească şi trupească pe om.

*

Orice dezordine morală se transmite şi asupra fizicului. Se poate studia azi cu claritate această înrâurire a mişcărilor şi pornirilor sufleteşti asupra trupului, asupra organizării şi funcţionării lui. Rugăciunea, restabilind ordinea spirituală, integrează în ea şi trupul.

*

Rugăciunea nu se dovedeşte, se trăieşte; aceasta nu înseamnă că e iraţională.

*

Dacă răsuflarea şi hrana sunt nevoi ale trupului, rugăciunea e cea mai adâncă nevoie a sufletului.

*

Thomas Carlyle: „Rugăciunea este şi rămâne cel mai adânc instinct al sufletului omenesc".

*

Istoria vieţii religioase se poate reduce la studiul evolutiv al rugăciunii.

*

În clipele de secăciune, adu-ţi aminte cu anume înduioşare de clipele pline şi cugetă că pornirea firească de a te ruga se poate din nou trezi.

*

Rugăciunea desăvârşită e cea creştină, [şi] se închide în stihul: „Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine". Prin Mine veniţi nu numai la Dumnezeu, ci la Dumnezeul cunoscut în toată plinătatea Sa, atât cât e cu putinţă omului să cunoască pe Dumnezeu Tatăl.

Domnul poate fi recunoscut în fire şi în afară de noi, în nesfârşite chipuri, însă firea nu-ţi dă certitudinea sfinţeniei, nici a dreptăţii şi a dragostei lui Dumnezeu. Ea ne arată puterea Lui, nu ne descoperă pe Tatăl.

Eu mai pot cunoaşte, şi trebuie să ajung să-L cunosc, pe Dumnezeu prin conştiinţa mea, dar nici ea nu-mi dă certitudinea, nici cunoaşterea dragostei nesfârşite a lui Dumnezeu Tatăl.

Numai prin Hristos şi darul Său am descoperirea întreagă şi neabătută, vie a lui Dumnezeu Tatăl, trăirea harică în El.

*

Nainte de a studia rugăciunea, nainte de a încerca să câştigăm bunul obicei al rugăciunii, e nimerit să cercetezi şi să te lămureşti, să ajungi să vezi că rugăciunea e o funcţiune de viaţă, necesară dăinuirii desăvârşite a omului.

*

În fiecare zi să-ţi lărgeşti zarea sufletească prin rugăciune şi meditaţie, spiritualizându-ţi gândurile. Aceasta se vădeşte prin rezultatul felului de a trăi.

Cugetarea asupra Scripturilor. *Tot ce e în Scriptură e transfigurarea vieţii obişnuite, a zilnicului, în viaţa gravă dumnezeiască.*

Realitatea e însă contradictorie. Cele mai multe clipe ale noastre sunt în afară de Dumnezeu. Dar lupta noastră e tocmai aceasta, să le facem să nu mai fie.

Orare est laborare – laborare est orare.

Şi dacă viaţa aproape nu are deloc de-a face cu Dumnezeu, rugăciunea este tocmai soluţia acestui echilibru necesar. Echilibrând timpul, dând o parte din timp lui Dumnezeu. Tot aşa cu gândul şi cu bogăţiile, cu voinţa şi inima noastră. Astfel ne găsim crucea, căci această încercare de cumpănire duhovnicească nu e un compromis, care ar fi o adevărată metodă a ipocriziei cu ştiinţă şi credinţă. Metoda aceasta crucială e o dozare, o creştere treptată în duhovnicie, prin Cruce.

*

Această trăire în rugăciune ne sileşte în fiecare zi să şi cugetăm la Dumnezeu, adică să-L înţelegem mai mult şi cu mintea. Astfel, în fiecare zi suntem obligaţi să ne revedem şi să refacem gândul şi definiţia noastră despre Dumnezeu.

El e mai mare decât orice cuprindere, e dincolo de orişice definiţie.

Aci tragedia Crucii lui Hristos, a Dumnezeului Răstignit în gândul nostru în fiecare zi. Dumnezeu-Dragoste, de aci Crucea lui Dumnezeu.

Lumea totuşi e marele temei pe care se sprijină, e înfiptă crucea, care îşi proiectează umbra peste toate.

*

Ritmica vieţii evlavioase. Zilnic lărgim pe Dumnezeu în gândul nostru, dar prin aceasta, zilnic Îl şi micşorăm. Deci pocăinţă şi smerenie.

*

Veşnicia e zilnică şi trecătoare, adică ritmică; veşnicia e Cruce.

*

Rugăciunea e un tot de cuvinte şi de semne cu care învăluim pe Dumnezeu, cu care Îl sărutăm şi Îl împresurăm pe Dumnezeu din dragostea noastră.

*

Putem noi nădăjdui, oare, că, atunci când ceasul rugăciunii a venit, sufletul risipit, răsfirat, va reintra în el însuşi, să se ia în stăpânire pe sine fără greutate, să se întoarcă cu totul spre Dumnezeu?

*

Există o rugăciune numai părelnică, într-o înfăţişare destul de reculeasă.

*

Numai persoanele care în chip obişnuit pot să se reculeagă pot să facă o rugăciune rodnică.

*

Unitatea cea mai desăvârşită trebuie să domnească peste viaţa noastră.

Cu ajutorul Domnului ajungi să dai de cap într-un an şi poate în şase luni, problemei rugăciunii.

*

Gândurile şi înclinările noastre sunt naturale şi duc oriunde, numai la Dumnezeu nu, şi numai o presiune puternică e în stare de a le îndrepta şi călăuzi spre Dumnezeu. *Reculegerea însă nu e uşoară, de aceea aşa de puţine persoane o practică.* Ea întâlneşte în noi şi afară, obstacole serioase, care nu sunt biruite decât prin lupte, adesea lungi şi penibile.

*

Amintirea lui Dumnezeu şi gândul la Dumnezeu, oriunde şi în orice împrejurare, ne face să-L vedem prezent şi să ne întreţinem cu El prieteneşte şi în chip respectuos, şi ne umple pentru El de dorinţă şi dragoste.

*

Există felurite metode de reculegere, corespunzătoare unor dispoziţii de suflet deosebite şi unor grade felurite de înălţare în viaţa spirituală. Totul e să lucrăm energic, să rămânem uniţi lui Dumnezeu.

*

Avem mania de a reduce totul în viaţa spirituală la plăcere, la farmec.

*

Sunt suflete care suie la Dumnezeu prin meditaţie, altele prin contemplaţie. Ajungi la Dumnezeu prin raţionamentul pe care îl face mintea asupra adevărurilor de credinţă: meditaţia. Ajungi şi prin rugăciunea de dragoste, care constă în mulţimea faptelor iubirii. Alteori, rugăciunea devine mai simplă, actele iubirii nu sunt aşa de numeroase, şi rămâi într-un repaus mai mare. Sunt

suflete a căror rugăciune nu e decât claritate şi lumină, altele care sunt în noapte obscură şi deasă.

Rugăciunea nu rămâne oprită un timp nedefinit. Ea evoluează fără încetare, cel mai adeseori pe nesimţite. Alteori, prin salturi bruşte, prin tranziţii limpede accentuate.

Sufletul e uneori silit de a reveni asupra paşilor săi, să se întoarcă înapoi la un chip de rugăciune părăsit de multă vreme.

*

E un semn de cauză suprafirească, infinitatea felurilor rugăciunii. Jocul forţelor naturale nu ar putea să producă nuanţe aşa multiple.

*

De ce să stabilim comparaţii între ele şi să exaltăm pe una în paguba alteia?

În orice clipă, omul se poate aşeza în poziţia prielnică, se poate deschide Duhului. E instinctul lui de rugăciune.

Fără să-şi dea seama, în orice clipă, omul se poate îndrepta spre polul superior al existenţei sale.

E actul cel mai simplu şi firesc al nostru. Pe o carte împrumutată de la un cucernic părinte găsesc această însemnare marginală: „Rugăciunea e actul prin care se dă expresie Teotropismului uman, aşa cum întoarcerea frunzelor şi florilor este expresia heliotropismului vegetal".

Pregătirea îndepărtată

Pregătirea rugăciunii se mărgineşte ea la cele câteva clipe, chiar câteva ceasuri care sunt naintea ei imediat? Nu: toţi scriitorii ascetici vorbesc de o pregătire îndepărtată, căreia îi dau o însemnătate capitală.

*

Pentru ce progresez aşa de puţin întru rugăciune? De unde această secăciune care mă paralizează când încerc să intru în legătură cu Dumnezeu?

*

Cauza răului: concepţia greşită despre viaţa spirituală.

Facem din existenţa noastră două părţi: una foarte mică, aparţine lui Dumnezeu. Alta, cealaltă, ar fi un sacrificiu neîntrerupt adus vanităţii, senzualităţii, miilor de nimicuri pentru care se dau în vânt oamenii lumeşti. Au naivitatea să creadă că e cu putinţă să treci, fără cea mai mică piedică, din unul din aceste compartimente în celălalt, de a întoarce spatele lui Dumnezeu fără să te sinchiseşti, ca să te dai frivolităţii, apoi să revii la Dumnezeu când eşti obosit de făpturi sau când ceasul rugăciunii a sunat. Curată iluzie să crezi că mintea, spiritul se va dezbrăca după placul său de preocupările care îl chinuie şi că, la o simplă injoncţiune, inima se va dezbăra de ceea ce e cu totul plină.

Rugăciunea e o conformare, o potrivire la desăvârşire, la sfinţenie.

*

Izgoniţi din noi înşine, *excluşi din noi înşine, străini propriilor noastre taine şi realităţi.*

Aceasta trebuie biruit în noi, prin stăruinţă şi nevoinţă. Cunoaştem adevărul, dar trebuie să ni-l şi însuşim sau, mai bine, noi să ne potrivim lui printr-o nesfârşită repetare şi potrivire, iată înţelesul repetării la un prim nivel.

După multă nevoinţă ajungi şi la biruinţă, şi la uşurătate. Când ajungi la o anume treaptă a creşterii tale duhovniceşti nu mai e nevoie de a te ruga.

Scandal? Nu. De ce?

Fiindcă atunci omul e însăşi rugăciunea, e cel mai smerit focar haric, centru de lucrare dumnezeiască, e un nebănuit schimbat la faţă, un înger în trup, un dumnezeu creat. Omul care şi-a aflat de-a pururi locul inimii. E un om liber.

Nemincinos, în duh şi adevăr, el este un om liber, gata oricând cu inima în palme, ridicată ca o năstrapă de aur în care Duhul se roagă ca o bună mireasmă, ca o smirnă cerească ce suie necurmat revărsându-se în marea slavoslovie lăuntrică ce laudă pre Domnul cu fiecare răsuflare a sa.

Dar să privim toată Făptura. În fire, pura repetiţie a lucrurilor îmi dă putinţa să văd că lucrurile sunt mai mult stranii decât raţionale.

*

Repetarea în Fire pare uneori o repetare pasionată, aşa cum un dascăl stăruitor repetă acelaşi lucru până la săturare.

Iarba pare că îmi face semne cu toate degetele sale deodată; stelele în duium se apropie pentru a se face înţelese. Soarele îmi dă impresia de a se ivi de mii de ori. Întoarcerile înapoi ale universului ating ritmul covârşitor al unei uimiri, încântări, incantaţiuni, un cântec uimit, şi eu încep a întrezări zămislindu-se o idee, un înţeles.

E o părere greşită a celor moderni care socotesc că, dacă un lucru stăruie în a se repeta, e din pricină că ar fi un lucru mort, o piesă de ceasornicărie. Oamenii cred că, dacă universul ar fi personal, ar varia, că soarele, de ar fi viu, ar dănţui slobod. Aceasta e o iluzie, o înşelare chiar şi numai din punct de vedere al unui fapt obişnuit. Căci schimbarea variată în cele omeneşti vine în general nu din pricina vieţii, ci din a morţii, prin stingerea de sfârşit sau spargerea puterii lor, sau a dorinţei lor. Omul îşi schimbă mişcările lui numai datorită unui element uşor

de neizbândire, de oboseală. Omul de ar avea o putere de uriaş, atunci şi iuţeala sa, şi extazul său ar avea calmul larg al morţii.

Soarele se înalţă în fiecare dimineaţă. Eu însă nu mă scol în fiecare dimineaţă, dar această variaţie e datorită nu activităţii mele, ci inactivităţii. Or, s-ar putea să fie adevărat că soarele se ridică regulat pentru că el nu e niciodată obosit de a se ridica. Rutina, deprinderea sa de a face mereu acelaşi lucru poate e datorată *nu lipsei de viaţă, ci unei revărsări, unui preaplin de viaţă.*

Ceea ce înţeleg se poate vedea, de pildă, la copii, când şi-au aflat la un joc oarecare, ceva care le place lor îndeosebi.

Copilul mişcă ritmic picioarele din prisos de viaţă şi nu din lipsă de viaţă. Pentru că din lucrarea vieţii în el se trezeşte o vitalitate îmbelşugată, pentru că el are un spirit spăimântător şi liber, el voieşte a repeta lucrurile fără schimbare. El zice mereu: „mai fă!" şi omul mare face încă o dată până ce oboseşte, se sleieşte. Pentru că oamenii mari nu sunt aşa de puternici pentru a se veseli din monotonie. Dar poate Dumnezeu e destul de puternic spre a se veseli din monotonie. Tare e cu putinţă ca Dumnezeu să spuie în fiecare dimineaţă: „Încă o dată!" soarelui, precum tuturor stelelor Lui, şi tot aşa, în fiecare seară, lunii: „Încă o dată!". Se pare că nu o nevoie automatică e aceea care zămisleşte şi face să ţâşnească florile de mărgăritar în câmpii; Dumnezeu face mărgăritarul şi fiecare mărgărită în parte şi nu a încercat niciodată oboseala în a le face mereu aşa, şi minunat aşa. Se poate că El are veşnica şi proaspăta poftă a unei dumnezeieşti copilării, pe când *noi am păcătuit şi noi am ajuns bătrâni,* dar Tatăl nostru e mai tânăr decât noi toţi. Repetarea în fire poate să nu fie datorită unei pure recurenţe, întoarceri

înapoi, aceasta poate fi un „încă o dată" liturgic: Şi *iarăşi, şi iarăşi: Domnului să ne rugăm. „Ce bine e aci, să facem trei colibe, una ..."*

Regularitatea aceste lumi, exerciţiile repetate ale uneia şi aceleiaşi voinţe.

Pe când toată felurimea înlănţuirii gândurilor mă îndepărtează de la Prezenţa dumnezeiască cu jocul imaginilor şi simţurilor, singură numai repetarea cuvintelor din care se îmbină Numele Domnului face de la început să simţi o bucurie, o eliberare nesperată. Zicerea Lui. Nu numai prin vidul, golirea minţii de puzderia gândurilor, precum şi aneantizarea inimii. Nu numai tăcerea, ci scufundarea, înecarea în Cuvântul lui Dumnezeu, identificarea acestei făpturi care doar puţin mai sunt eu însumi, cu o totală lipsă de gândire, o dragoste care depăşeşte toate categoriile de gândire. A fi neant[3]. A consimţi să nu fii decât o neînchipuită gură care soarbe pe Dumnezeu, desăvârşit, în dorirea şi chemarea Lui.

O gură deschisă care aspiră şi respiră pe Dumnezeu în torentul de foc care nu mai are nimic de mistuit, a res-

---

[3] Fără pierderea condiţiei ipostatice, de persoană, şi a conştiinţei identitare. În mărturisirea Sfântului Apostol Pavel „nu eu sunt cel ce mai trăieşte în mine" (*Gal.* 2, 20), e limpede că ospitalitatea Apostolului până la reducerea vieţii sale pentru a-I face loc lui Hristos să trăiască deplin în el, nu înseamnă aneantizarea, pierderea conştiinţei de sine a gazdei, anularea sa ca persoană, ci, dimpotrivă, în relaţia tainică dintre persoană şi viaţă, persoana e suverană.

În descrierea răpirii Sale (II *Cor.* 12, 1-7), Sfântul Apostol Pavel se referă chiar la păstrarea conştienţei de sine: „şi-l ştiu pe acest om"; trupul rămâne în afara sferei de interes a conştiinţei „fie în trup, fie în afară de trup, nu ştiu".

Niciunde „a fi neant" în stările autentice de comuniune cu Dumnezeu. (*N. red.*)

titui circulației veșnice scânteia care nu a încetat de a țâșni în adâncul permanentului focar, din vatra inimii tale.

*

La început nu deslușești nimic în această nesfârșită repetare de sunete în care este închis Numele. Însă îndată ce gândești altminteri decât pe din afară, se petrece cu tine o situație minune: începi să simți în apropiere o inimă care te iubește, care nu obosește să te asculte. Îți dai seama că singură mediocritatea mea, sărăcia de daruri a dragostei mele prea scoborâte, lipsa de putere de a țâșni din nou cât mai sus, neregularitatea mea, teama, grija de a te pierde pe tine însuți, zgârcenia de sine însuși care mă închide în mine, mă lipsește de puterea de a alerga din nou la singurul mijloc de a chema și apropia, și care e precis această încântare de dor care cheamă această litanie nesfârșită, această întoarcere necurmată, această roată heruvică de cuvinte care te roagă pe tine însuți fierbinte și cu duh nestins de dreaptă slăvire și dragoste.

*

E ceva în mine care trebuie învins, și care mă împiedică de a vedea napoia monotoniei cuvintelor, focul permanent al sfințeniei și al dragostei – cu atât mai vii și mai arzătoare cu cât cuvintele sunt mai la fel, mai identice lor înșile – cu cât sufletul nu mai are nevoie de a le alege și a le reînnoi. O roată heruvică a Rugăciunii, dulcea și covârșitoare roată de supremă înaripare.

Orice viață e întruparea dragostei, e, prin urmare, rugăciunea. Rugăciunea necurmată la Fața de aur a lui Dumnezeu.

*

Prin repetarea rugăciunii, mai întâi trebuie învinse josnicia, scârboșenia proprie, urâțenia, uscăciunea din

mine pe care le credeam înecate în adâncimea cea mai profundă a refuzului meu; zădărnicia, deşertăciunea mea pe care inepţia o leagănă într-o îndârjită obsesie, îndărătnicie, tăgăduire ascunsă; îndeosebi, mai grozavă decât toate celelalte, răceala, asprimea, nelegiuirea, împietrirea mea faţă de nedibăcia faţă de mine însumi cel adevărat şi faţă de toate, şi mai ales faţă de Dumnezeu.

Frumuseţea rânduielii, când ea ajunge a elibera sufletul, al conforma desăvârşirii *prin curata rugăciune pre aceasta o caută*, cele dinafară toate i se par pângărite şi urâte. Şi se cade a te învăţa la aceasta, „Că acolo aflându-se mintea, dator eşti de atunci încolo a n-o lăsa pe dânsa să tacă şi să stea nelucrătoare ci dă-i ei pre: «Doamne Iisuse Hristoase Fiule al lui Dumnezeu, miluieşte-mă!»".

Lucrul să-l aibă şi cugetarea neîncetată, şi niciodată să nu înceteze despre aceasta. Pentru că aceasta ţinând pre minte nerisipită, o arată pre dânsa nerobită şi nepipăită de asuprelile vrăjmaşului, şi o suie tot mai sus.

*

Monotonia, veşnică prospeţime şi creştere. *Cine nu e asemenea pruncilor nu poate intra în Împărăţia Lui Dumnezeu.*

Sfânta Pomenire ajunge Sfântă Pomană, adică o mare milostivire, o dărnicie, un dar, o jertfă.

Aşa se trece de la o extremă la alta, de la Pomenire la Pomană.

Spunem despre rugăciune că e: străduinţa de a intra în legătură cu Dumnezeu.

Este dar rugăciunea: a fi pururea cu Dumnezeu şi lipit a avea sufletul de Dânsul (precum zice David), şi nedespărţit, şi mintea nedezlipită. Că zice: *lipitu-s-au sufletul meu de Tine.* Şi *însetoşat-au sufletul meu de Tine.* Şi *pre-*

cum doreşte cerbul de izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu de Tine. Şi iubi-Te-voi Doamne, tăria mea.

Rugăciunea trebuie să fie *Isihie*, adică un paradox al liniştii: o pace săltătoare.

Ţinta Isihiei este liniştirea, ea trebuie să ne *dezvehementeze*, să ne libereze de violenţă, să ne adune în noi înşine, să ne aducă în reculegere. Prin meşteşugul ei *să ne constrângă* la ordine, *la repausul activităţii de luptă.*

Rugăciunea nu are îndreptăţirea de a fi monotonă, uniformă, întrucât ea vrea să atingă Fiinţa care nu Se schimbă.

*

Un fel de preludiu paradisiac e topit în simfonia psalmilor.

Psalmii pun în vibraţie toate coardele simţirilor veşnice, concepute în legătură cu sfârşitul suprem.

Accentul profetic al Psalmistului ţine de această persistenţă a intuiţiei suprafireşti.

Dacă vrei să dezlegi sensul cel mai profund al Psalmilor, e acela al unei apocalipse. Apocalips mesianic şi paradisiac, mesaj de fericire făgăduită, ca acela al Sfântului Ioan, dar cu o revelaţie incompletă.

Când eşti cuprins de puterea harică te rogi cu întreaga ta fiinţă. Concentrat într-un singur punct. *Ps.* 102–103, 1.

*

Marea contradicţie interioară, neputinţă a vieţii noastre, crucea noastră proprie nu o putem depăşi decât într-un anume chip: prin Sfânta Dragoste. Numai cercarea, experienţa, trăirea dragostei lui Dumnezeu ne îngăduie a pune în rânduială *valorile*, scăpând de contradicţiile şi piedicile care ni se ridică. Descoperim atunci, credinţa [ca fiind]

ceva mai adânc, [ce] nu poate fi numai sentiment, nici cugetul nostru, inteligența noastră la jocul abstracțiilor, de multe ori simple fosile ale gândului. Descoperim astfel că harul umple, împlinește și întrece simpla fire.

*

Să înțelegem că fiecare treaptă a căutării lui Dumnezeu își are primejdiile ei anumite: cele mai de sus trepte nu sunt mai ferite pentru aceasta, scutite mai mult; există un „rău al teologilor" – cu atât mai pervers și secret *cu cât nu-i atinge doar pe ei.* Dar să nu uităm de asemenea răul poeților și sentimentalilor. Tot ce în dragostea de Dumnezeu nu pornește din simplitatea actului dragostei, plecând de la simplitatea țintei care îl condiționează, e un rest, ceva de prisos, care se află supus legii corupției naturale, care rămâne ca o cenușă a unei arderi a cărei flacără se ridică drept.

*

Cei ce se roagă cu tristețe, din pricina melancoliei ce îi stăpânește, cred că se roagă în teama de Dumnezeu. Cei ce se roagă în bucurie pentru că au un temperament limfatic, cred că se roagă în dragoste de Dumnezeu. „Rugăciunea aceasta nu e nimic, căci teama lor nu e decât tristețe, dragostea lor numai veselie".

*

Se poate provoca extazul printr-un ritm psihologic.

Nici rugăciunea, numai exterioară, nici cea numai interioară nu e cea adevărată. Anume inițiați printr-o cercetare și căutare de interioritate și de spiritualitate vie, într-un cuvânt, de inspirație, sunt mâncați de o revoltă trufașă împotriva „formalismului exterior", sunt stăpâ-

niţi totuşi de ceea ce am putea numi „materialismul lăuntric" al sensibilităţii individuale şi al imaginaţiei, întovărăşiţi totdeauna de manifestări nu mai puţin exterioare, tot ca cele pe care voiesc să le îndepărteze.

*

Nu putem pune în conflict ordinea speculativă, de multe ori plină de măreţie, cu contemplaţia autentică, întoarsă spre dragoste. Nu putem înlocui fervorile, ardoarea exterioară cu cea interioară, care e pură luare-aminte întru Domnul. Ele trebuie să se împlinească.

E adevărat, cu cât speculaţia e mai înaltă, cu atât voinţa are greutate să o ajungă. Trebuie să facem speculaţia lucrătoare; de aceea sinceritatea speculaţiei, pudoarea ei, să o ducă la desăvârşita smerenie ca să nu gonească prea departe de generozitatea voinţei.

Există o cruce duhovnicească între ignoranţa vulgară şi erudiţia prea gratuită a doctorilor.

Experienţa aceasta e o experienţă centrală care absoarbe tot restul.

Rugăciunea nu mai are trecere şi nici cinste faţă de omul de azi.

Dacă există o religiozitate modernă, ea nu îşi deschide buzele sau nu îşi suie mintea dincolo de meditaţie, adică un fel de cugetare mai mult sau mai puţin sentimentală, sau uneori, când e mai pretenţioasă, un fel de gânduri zise înalte, pretenţioase, care nu fac decât să măsluiască trufia gândului.

Cea dintâi condiţie a rugăciunii este acordarea cu noi înşine. Liniştire, destindere şi luarea de atitudine.

Dar ce este această acordare cu sine însuşi?

Aceasta ne învaţă Sfântul Ignatie Teoforul în chip minunat în *Epistola către Filadelfieni* când spune:

„Admir – mă plec cu încântare uimită față de – blândețea acestuia, care, tăcând, poate mai mult decât alții care vorbesc cu zădar, fiindcă el *se află în acord cu poruncile Domnului*, așa precum alăuta cu coardele sale".

Evagrie pune ca întâia condiție a rugăciunii lacrimile:

„Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbăticia ce se află în sufletul tău; și după ce vei fi mărturisit așa, *tu împotriva ta*, toate fărădelegile tale naintea Domnului, să primești iertare de la El" (*Cele 153 de cuvinte despre Rugăciune*, Cap. 5).

Rugăciunile comune, obișnuite, omul cunoscându-le și repetându-le într-un chip mai mult sau mai puțin mașinal, el nu mai are putința de a-și controla trăirile: de la un timp, *rugăciunile prea familiare sunt în primejdia de a face cu neputință reculegerea*, trezind stări de suflet deja încercate și care se șterg prea repede ca omul să fie în stare de a le păstra o amintire precisă.

*

Să redescoperi o serie de rugăciuni puțin cunoscute, sau mai curând invocații, năzuințe și înălțări duhovnicești, scoase unele chiar din textele obișnuite, altele din mistici uitați.

Rugăciunea trebuie să fie sforțarea de agerime cea mai înaltă a noastră. Ea cere o necurmată străduință și avânt treaz, un mereu repetat salt de reînnoire al ființei noastre întregi, care pururea sare peste propriile-i neputințe, pururea depășindu-se și îndrăznind să suie la Dumnezeu.

Un vechi reglement al călăreților de altădată spune așa de minunat: „azvârle-ți inima pe deasupra obstaco-

lului – înălțimea care vrei să o sai – și calul tău va sări după ea să o afle".

Pentru omul de rugăciune, obstacolul e lumea întreagă. Trebuie să-ți azvârli inima cât mai departe și mai sus cu putință, peste piscurile cerului.

Deosebitele vădiri ale „Rugăciunii duhovnicești" au toate un caracter comun: străfulgerarea dintr-o dată a Harului. În timpul cântării unui psalm, la auzul unei cuvântări duhovnicești, la moartea cuiva mult iubit sau la vremea unei cugetări *mai adânci asupra căldicelului și risipirii și lâncezirii din neorânduială*, călugărul simte sufletul său aprinzându-se brusc, dintr-o dată lumina cea cerească îl inundă, simțăminte de pocăință îl năpădesc, și rugăciunea se înalță spre Dumnezeu în țâșniri de foc. Așa, Dumnezeu izbucnește în sufletul lui în chip sensibil. Lacrimile îl umplu de bucurie și plinătatea smereniei.

*

Ne trebuie credința fierbinte, arzătoare, a celor dintâi, simțământul de a trăi în Dumnezeu.

Vreau pe Dumnezeu de îndată, prin minune.

Îmi zvâcnește inima după Tine, Doamne!

Sunt ca un pământ sec și fără de apă.

Rugăciunea lucrătoare, Duhul în zbor, nu Duh înghețat.

*

Rugăciunea ipostaziază pe om în condiția lui supremă de chip și asemănare dumnezeiască.

*

De Tine însetează sufletul meu, și trupul după Tine tânjește ca un pământ pustiu sec și fără de apă.

Și în așternutul meu mi-aduc aminte de Tine și la Tine cuget dis-de-dimineață. (*Ps.* 62)

Te uimeşti şi poate te sperii de acest cuvânt care spune: *Roagă-te necurmat*. Nu te tulbura.

Rugăciunea însăşi îţi va arăta ţie cum poate fi ea necurmată, fără oprire, de-a pururea şi totuşi purtată cu înlesnire. Îţi trebuie însă pentru aceasta numai puţină dragoste duhovnicească, puţină încredere şi râvnă adevărată – o nevoinţă cinstită – şi încă un oarecare timp. Jertfă a bună-voinţei tale.

De aceia Avva Moisi spunea: „Intră în cămara ta şi cămara te va învăţa". Rugăciunea necurmată nu numai [că] este cu putinţă, dar ea este condiţia cea adevărată a Omului desăvârşit.

De aceea s-a spus: „Rugăciunea lăuntrică, fără oprire, este ca un zbor liber, la Dumnezeu, al sufletului omenesc".

În sine, Rugăciunea necurmată e liberare de greutatea vulgară. Pentru că „cel ce se roagă numai atunci când se roagă, unul ca acesta nicidecum se roagă".

„Munca e rugăciune, rugăciunea e muncă", spuneau călugării Evului Mediu.

„Viaţa e liturghie" spun bătrânii Athosului.

„Viaţa e un extaz" adaugă mai de curând un înţelept din Lumea Nouă, Emerson.

*

Trebuie să redescoperim acest adevăr pierdut, *că orice lucrare, orice faptă, orice acţiune nu se împotriveşte contemplaţiei, ci decurge din ea.* La ceea ce fapta adevărată se opune mai deplin, este străduinţa crispată, zbaterea, agitaţia. Tulburarea zadarnică.

Rugăciunile noastre nu au un răsunet pentru că nu împlinesc condiţiile duhovniceşti: „Sunt suflete care îşi

aruncă rugăciunile lor spre neant, de unde nu primesc nici un răspuns".

*

Omul are în el însuşi nişte rezerve de forţă de mare preţ şi nebănuite, datorită cărora el poate să înfrunte şi să biruiască asprele încercări de care foarte puţini dintre noi sunt scutiţi.

Temeiul oricărei *tehnici adevărate de rugăciune* este crucea dintre trezie şi îmbătare (uimire).

*

„Vegheaţi şi vă rugaţi", acest îndemn al Domnului în Noaptea sudorilor de sânge din Grădina Ghetsimani, ne descoperă că rugăciunea are ca poartă, o râvnă ascetică, această „veghe" care e garanţia şi paza rugăciunii propriu-zise, ceea ce s-ar numi Sfânta Trezie. Care este o închidere în sine şi o deschidere a cerurilor, o concentrare şi o dorire.

Rugăciunea e beţia lucidă a cunoaşterii timpului, a extazului în timp, şi intrarea, şi ieşirea din timp, conştiente, adică putere de viaţă sacră.

*

Introduci viaţa în arta focului şi duci focul artei în viaţă.

Adevărata tehnică este legată de Întrupare. Este un dar al lui Hristos; tehnica rugăciunii este însuşi secretul biruitor al Răstignirii, tehnica este însăşi Crucea.

Prin Întrupare avem în dar un mijloc de mântuire propriu, care este tehnica noastră duhovnicească, condiţiile „minunii noastre personale".

Rugăciunea cea din urmă are o unitate şi totuşi trei elemente.

*

Rugăciunea are trei atribute asemenea Euharistiei. Pâine şi vin, şi apă. Întâi o dualitate, de hrană şi de entuziasm, îmbătare. Apoi, Preotul la Liturghie începe prin a umple potirul şi apoi, sub canon de păcat, adaugă o picătură de apă. Deci vinul nu e spre *îmbătare, ci picătură spre avântare sfântă, spre entuziasm.* Vinul cu apă. Iată, simbolizat, rolul Domnului nostru şi al nostru propriu, şi valoarea proporţională a intervenţiei noastre şi a Sa. Vinul singur, de sine, ar ajunge pentru Împărtăşanie. Totuşi picătura de apă e obligatorie, şi sub puterea stihurilor dumnezeieşti, ea va fi schimbată îndată, ca şi restul, în sângele lui Hristos. Picătura de apă nu e primită pentru *validitatea* sacrificiului Împărtăşaniei, ci pentru legalitatea lui. Peste care adaugă cuvântul lucrător de taină.

*

După pilda Domnului, Ucenicii au cerut să fie învăţaţi să se roage. Domnul, Care ieşea din rugăciune, le-a dat drept învăţătură despre rugăciune tot o rugăciune. Descoperirea stării de rugăciune. Rugăciunea duminicală.

Ca şi în muzică: ca să înveţi o melodie trebuie să o cânţi, să o repeţi cântând-o. Ca să înveţi rugăciunea trebuie să te rogi blând şi armonios. Sensul fundamental filocalic al oricărei rugăciuni.

[Să adunăm urmele aurului pierdut]

Dar ce ştim noi despre viaţa lăuntrică şi de taină a omului, despre rugăciunea lăuntrică, despre Sfinţita Rugăciune, despre Rugăciunea lui Iisus? Ca mărturie scrisă,

în sine, foarte puţin ca să nu spunem mai nimic, faţă de însemnătatea şi rostul ei la mântuire.

Neîndoios e izbitor acest lucru. Şi până să înţelegem lămurit pricina, care de fapt este drama izbăvirii noastre să ne supunem: aceasta este şi pentru că, aşa socoteau cei vechi; nu e de trebuinţă de a flecări şi a învăţa cu capul despre ea; fiind sfântă şi negrăită se întemeiază pe sfinţii şi adevăraţii trăitori, care o poartă şi o dau în chip viu prin blagoslovenie. Dar, iată, s-a răcit între noi credinţa şi nu mai avem acei sfinţi mărturisitori aici. Ce vom face? Să adunăm urmele aurului pierdut!

Oricum am cerceta rugăciunea, fie în analiză de sine, lăuntrică, sau în „analiză impersonală", obiectivă, totdeauna ea ni se vădeşte drept o problemă a „centrului".

Rugăciunea în general, văzută din afară, este „centrul însuşi al vieţii religioase", precum şi pentru fiecare ea este, sau mai bine trebuie să fie, centrul sau chiar inima noastră bătând în Dumnezeu.

Centrul acesta dinafară, precum şi cel lăuntric, acoperă unitatea tainică a „centrului de duh", a unei inimi harice a omului, nevăzută şi neajunsă în stare de păcat. E inima suprafirească a omului, locul lui cel sfânt, sau cum s-a spus uneori în chip filozofic, „locul ontologic"; dar mai nimerit, pentru că ordinea duhovnicească nu poate fi confundată cu cea abstractă, locul pnevmatic, locul pe unde noi ne înserăm în lumea spirituală, locul sau altarul Duhului Sfânt.

Trebuie, însă, de îndată adăugat că şi acest fel de a vorbi nu este desăvârşit. Viaţa de rugăciune nu poate fi referită astfel, decât în chip nedesăvârşit, când ne mărginim la o cercetare de analiză.

Duhovniceşte vorbind, centrul dinafară, obiectiv, al omului viu şi real, trupesc, inima lui care-i bate în piept, precum şi centrul lăuntric al vieţii lui sufleteşti, cât şi cel

de al treilea, centru negrăit, una sunt. Putem spune că acest centru pneumatic se împlineşte în noi, tocmai întrucât noi [ne] străduim să ne aflăm unitatea totală şi clară a vieţii noastre, întrucât tindem spre desăvârşirea noastră, spre nostalgia şi dorirea noastră cea mai înaltă şi adâncă.

Adevăratul „hegemonicon", adevărata inimă a omului una este înecată şi pătrunsă de Duhul.

S-ar putea spune că scopul vieţii noastre duhovniceşti este tocmai realizarea, aflarea şi împlinirea în noi a acestei inimi. Această referire ne-o descoperă Sfântul Duh.

Rugăciunea, după felurimea ei, este împreunare şi unire a omului cu Dumnezeu. Iară după lucrare, întărirea lumii, împăcarea lui Dumnezeu, maică a lacrămilor precum şi fiică a lor, curăţirea păcatelor, pod peste ispite, părete despărţitor al necazurilor, zdrobire a războirilor, înfăptuire a Îngerilor, hrană a tuturor celor fără de trup, bucuria cea care va să vie, lucrare peste orice stavilă, fântână a virtuţilor, pricinuitoare de haruri, spor nevăzut, nutrirea sufletului, luminare a minţii, secure peste deznădăjduire, dovadă a nădejdii, dezlegare a întristării, averea monahilor, vistieria liniştitorilor, scăderea mâniei, oglindă a sporirii, arătare a măsurilor, ivirea temeiniciei, vestitoare a celor viitoare, însemnătate a laudei. Rugăciunea este celui ce cu adevărat se roagă chiar locul de Judecată şi scaunul şi Judeţul lui Dumnezeu mai înainte de Judecata ce va să fie.

Sculându-ne, să ascultăm pe această sfântă Împărăteasă a virtuţilor, cu glas ales rostindu-se către noi şi zicând: „Veniţi către mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pre voi. Luaţi jugul meu asupra voastră şi veţi afla odihna sufletelor voastre şi vindecarea rănilor voastre. Că jugul meu e bun şi vindecător de mari greşale."

Câţi mergem să stăm în faţa Celui ce e Împărat şi Dumnezeu, şi cu Dânsul să grăim, să nu călătorim negătiţi, ca nu cumva văzându-ne de departe, şi nevăzând arme şi haine cele ale stării înaintea Împăratului, să poruncească slugilor şi slujitorilor lui să ne surghiunească legaţi departe de la faţa lui şi pre rugările lui.

Pentru fiecare din noi, Sfinţita Rugăciune nu poate să fie altceva decât Cununa de rouă a tuturor lacrimilor noastre de bucurie şi de tristeţe. Sub limpezimea acestei cununi de dor arzător şi preasfânt, ne învrednicim noi cu acea unică vedere de sine însuşi, cu acea uimită întâlnire cu noi înşine, care e mai fericitoare decât vederea şi întâlnirea însăşi cu Îngerul Bunei-Vestiri, dar care cu atât mai mult e mai nespus de umilitoare în înfrângerea de sine, în total nimicitoarea ruşinare de sine, ce ne scoboară la adânc atât de deplin, atât de jos în pocăinţă, încât, praf şi cenuşe, şi neant, această pocăinţă din urmă, această nevrednică pocăinţă de moarte, bătându-şi fruntea «cea-peste-fire» ajunge aievea să sărute cele două din acestea.

Rugăciunea e religie în act. Religia este trăirea prin excelenţă, trăirea în Dumnezeu. Ea este, cu alte cuvinte, ritmica de reîntregire a omului.

Cum se face această reînnoire ?

Prin rugăciune.

*

Se poate spune şi îndreptăţi rugăciunea ca o lucrare firească, descoperind până la ce punct ea e o pornire a întregii firi.

*

Rugăciunea e o putere. Orice om care neagă în el instinctul natural al rugăciunii, s-a sărăcit lăuntric cu una din pârghiile cele mai puternice ale vieţii.

*

Thomas Carlyle: „Rugăciunea este şi rămâne cel mai adânc instinct al sufletului omenesc".

*

Istoria vieţii religioase se poate reduce la studiul evolutiv al rugăciunii.

Buna stare a făpturii noastre, cumpăna ei vitală, echilibrul lucrării lăuntrice a vieţii, de funcţionare, împăcarea şi armonia organelor, sunt legate de aceea a Răsuflării. Astfel încât în nici un fel şi niciodată nu este de prisos, şi nu este prea mult, dacă ne oprim cu putere atenţia asupra acestei Răsuflări a noastre.

*

Prin Rugăciunea cea desăvârşită, rugăciunea cea curată a duhului nostru, tragem şi sorbim în noi puterile şi tainicele principii, cele ale Vieţii de dincolo de noi, dată nouă să ne înnoiască şi să ne preschimbe total. Şi ca dintr-o baie a Harului, ne însuşim şi stăpânim astfel, la măsura conştiinţei noastre, întreaga lucrare de refacere a vieţii, care dă putinţa de a trăi mai sus, la o adevărată şi deplină transformare a totalei noastre făpturi spirituale.

Rugăciunea cea curată [pe care] a avut-o Adam în Rai, este de fapt „lucrarea Raiului".

Omul a pierdut-o prin păcat şi prin izgonire; [el] nu mai poate să se bucure de stăpânirea de sine, în inimă.

Maica Domnului, prin întoarcere la neprihănire, redescoperă această Rugăciune (Palamas), Maternităţii (cuvânt indescifrabil) şi rugăciunea Inimii.

*

Ioan Cuvântătorul, reîntineritorul Paternităţii duhovniceşti.

*

Neamul Maicii Domnului este al Restauratorilor Rugăciunii Necurmate, a sfintei Gnoze ortodoxe.

Restauratori: Ioan Cuvântătorul, Macarie cel Mare, Maxim Mărturisitorul, Simeon Cuvântătorul de Dumnezeu, Grigorie Sinaitul sau Grigorie Palamas, Nil Sorski, Paisie de la Neamț.

*

Sunt epoci gnostice, cum sunt și filozofice sau științifice.

Când pierzi prezența, te întorci și stărui

Unii părinți, când ajung să-și dea seama că, cuvintele de rugăciune sunt goale și au scăzut, să nu mai fie decât simple formule, se străduiesc să le afle o nouă plinătate, să le dea iar putere și avânt.

Din această pornire de evlavie, credinciosul se vede înzestrând și umplând cuvintele rugăciunii cu înțelesuri pe care caută să le afle prin cugetare. Se nasc o nesfârșire de aluzii <și> simboluri la rugăciune. Se adaugă părții materiale a cuvintelor podoabe ritmice, acrostihuri la litere, îmbinări verbale de mlădiere și sonoritate, sporind astfel intensitatea și densitatea zicerii rugăciunii.

Acest obicei de râvnă duhovnicească, atât de întrebuințat de bizantini, dacă are un oarecare câștig de a agonisi o anumită nouă plinătate a rugăciunii orale, e totuși plin de primejdii și exterior. Cu ușurință se ajunge să risipească și să abată de la rugăciune, încântând mintea, și distrând mărgenos luarea noastră aminte care a alunecat prea departe cu o astfel de îndeletnicire. Sub cuvânt că ne străduim să punem în lumină tot cuprinsul

de gând al sfintelor rugăciuni, ajungem să pierdem chiar cel dintâi înţeles şi adevăratul temei al rugăciunii.

Dacă rugăciunea cu glas tare, rugăciunea după tipic şi canon duhovnicesc, poate fi socotită faţă de rugăciunea lăuntrică şi fără cuvinte, ca o treaptă mai de jos, dată pentru pruncia minţii ca un început de viaţă evlavioasă, în schimb ea este şi rugăciunea Aminului, rugăciunea de împlinire, cea ca un sfârşit şi ca o încununare, mărturisirea cea strălucită a plinătăţii.

„Striga-vor pe acoperiş ceea ce am spus în loc de taină".

Iar Îngerii şi ei, cu întreaga Făptură, vor cânta în marele cor al încheierii: Sfânt, Sfânt, Sfânt.

Oare rugăciunea cea adevărată a pruncilor, nu este ea cea mai înaltă?

Fără îndoială, o adevărată rugăciune, nu poate fi decât o rugăciune a inimii. Nu e vorba aici de o simplă rugăciune formală, de pravilă, de plinirea superficială a unui fel de datorie, de convenţiune religioasă. Spunerea rugăciunii, recitarea rugăciunii, făcută cu destulă sinceritate, rămâne de cele mai multe ori străină de centrul adevărat al firii noastre, mai ales când acest vârf al sensibilităţii noastre religioase e ofilit sau împietrit de păcat. O astfel de rugăciune nu are altă urmare decât a pricinui în aerul înconjurător nişte vibraţii mai mult sau mai puţin sonore.

Chemarea lui Dumnezeu e rugăciunea prin excelenţă: strigătul Numelui.

Rugăciunea e o lipsă, o foame de Dumnezeu.

Rugăciunea este ecoul Logosului în suflet, e răsunetul muzicii dumnezeieşti în inimile noastre, e semnul sfânt al dragostei în noi, ea este duhovnicia noastră vie.

De aceea, rugăciunea e ca aerul pentru noi sau aşa cum e apa pentru peşte. Fără ea nu putem dăinui prea mult, murim, ajungem repede: cadavre vii, oameni de prisos, morţi printre morţi.

*

E de mirare atunci dacă vom spune că meşteşugul rugăciunii celei adevărate e legat de răsuflarea noastră, de tehnica respiraţiei?

Raportul între logos şi respiraţie, filozofia grecească. Sextus Empiricus[4].

Fiziologia sănătăţii este fiziologia rugăciunii, Rugăciunea dovedindu-se creatoare, adică, împlinitoarea acelui echilibru de ansamblu care e sănătatea, starea de dincolo de păcat, starea curăţiei inimii, care vede pre Dumnezeu, starea sfântă în faţa Supremei-Desăvârşiri.

Să ne întoarcem asupra noastră înşine cu toată limpezimea conştiinţei, spre a intra în stăpânire de noi-înşine, şi aşa a ne aduce lui Dumnezeu la rugăciune.

*

Mai întâi de toate trebuie să ne câştigăm obişnuinţa desăvârşită de a ne opri mişcările involuntare ale trupului.

Toată cascada tulburărilor vitale: a nu mişca din picioare, din degete, a ridica din umeri, a nu ne muşca buzele, a cânta fără voie, a râde sau zâmbi fără rost, nervos, şi orice ticuri asemănătoare.

Rugăciunea, oricare ar fi ea, trebuie necurmat şi limpede, să ţâşnească întreagă numai din inima omului. Alt-

[4] Sextus Empiricus, filosof, astronom şi medic grec din secolul al III-lea, reprezentant al scepticismului

minteri ea este sunet gol de chimval zadarnic sau vorbă mincinoasă.

Eşti obosit şi neprielnic rugăciunii, de toată truda unei zile grele? Iată ce spune un Sfânt: „Voi vorbi şi eu ca unul care puţin am învăţat din însăşi cercarea vieţii mele. Când vei şedea seara sau noaptea în linişte, rugând cu smerenie şi stăruinţă pe Dumnezeu, şi când mintea nu va mai fi în stare să rostească lămurit, iar trupul şi toată fiinţa ta se va scufunda în plictiseală sau în somn, opreşte-te. Plimbă-te puţin şi apoi din nou, adună-te, reculege-te şi iar porneşte la rugăciune, cu luptă". Iar alt preacuvios spune: „Fă-o aprinsă şi stăruitoare rugăciunea ta, mai ales atunci când nu ai dorire şi nici râvnă să o faci". (Sfântul Tihon 1724-1783)

Fiecare, căruia îi e drag să se mântuie, trebuie să înveţe „cum se cade să-şi păzească cele cinci simţuri ale sale" prin care intră „boldul păcatului" şi pricinuieşte „moartea cea fără de moarte" a sufletului.

*

Dar nu numai aceasta. Fiecare să înveţe încă „să-şi păzească nălucirea sa (imaginaţia) de chipurile şi închipuirile cele pătimaşe ale păcatului".

*

Şi asemenea, să înveţe „cum să se păzească mintea şi inima, de patimi şi cugetele cele rele, prin rugăciunea cea de gând şi a inimii.

Fiecare om are în adâncul fiinţei lui, [al] conştiinţei, cugetului, o sămânţă dumnezeiască. Această sămânţă dumnezeiască, care se numeşte *Duhul Sfânt*, poate să crească, să se desăvârşească; ea ajunge să aibă şi să câştige simţă-

mântul existenței lui și puterii lui; atunci omul ajunge nemuritor.

Mulți oameni nu au această viață veșnică sau nu au Duh.

Această sămânță e Duhul, e Idealul, modelul, icoana.

După gradul dezvoltării creșterii acestui principiu dumnezeiesc atârnă gradul de viață spirituală.

Rugăciunea nu e altceva decât această muncă zilnică pe care o încerci, pentru a-ți făuri interiorul, viața lăuntrică, după modelul dumnezeiesc. Rugăciunea (creștină-ortodoxă) nu e nici un strigăt, nici un legământ sau jurământ zadarnic, ci o muncă neîntreruptă care își are regulile ei și scopul ei precis.

Mai mult ca oricând omul trebuie mântuit, liberat, reorganizat, pus din nou pe adevăratele lui temeiuri, așezat în omenia lui întreagă.

Aceasta nu se face decât printr-o țâșnire dinafară fără durere, a puterilor lui proaspete și reale.

Numai rugăciunea ne dă putință, îndreptând în chip suprafiresc înțelegerea, facultățile, de dorințele noastre, în așa chip încât să treacă adevărul cel viu în viața noastră firească și obișnuită.

*

Rugăciunea este locul sfânt al lucrării Duhului în noi.

DREPTAR DUHOVNICESC

Învățătură despre rugăciune

Biserica lui Hristos, după atâtea veacuri, a strâns o mare știință duhovnicească a Rugăciunii, are o sfințită învățătură despre ea. „Și dacă în cele obișnuite are îndreptățire zicătoarea: «un veac de trăiești, un veac să și înveți», atunci cu atât mai mult ea se potrivește cu cele ale rugăciunii. Să ne amintim de obiceiul cel plin de înțelepciune al Sfinților Părinți din vechime, care la orice întâlnire, după ce se salutau unul pe altul, nu se întrebau de sănătate sau de altceva, ci de rugăciune, deschizând vorba: «Cum o duci cu rugăciunea?» sau: «Cum se împlinește lucrarea rugăciunii?». Pentru ei, împlinirea rugăciunii era măsura și semnul vieții duhovnicești, și ei o numeau răsuflarea duhului. Trupul, de răsuflă, viețuiește, răsuflarea de se curmă, se curmă și viața. Tot așa și cu duhul. Dăinuiește rugăciunea – trăiește duhul; nu e rugăciune – duhul nu are viață."

Rugăciunea este astfel, însăși credința, religia noastră în lucrare, în faptă. Ea este esența evlaviei, viața ei. „Așa precum filozoful gândește, omul credincios se roagă."

Cu cât însă foamea și setea noastră de a ne întemeia și crește în lucrarea rugăciunii va fi mai mare, și ne va împinge mai râvnitor să aflăm luminile și hrana trebuincioasă unei astfel de împliniri, tare dezamăgiți vom fi la început, neaflând aproape nimic asemănător cu ceea ce ne-am obișnuit noi să socotim drept o învățătură.

Îndeosebi Biserica răsăriteană nu are o astfel de învățătură. Aceasta mai ales pentru că „Rugăciunea" în sine

niciodată nu se dovedeşte prin cuvânt sau slove, nu se demonstrează. Unui bătrân avvă al Tebaidei i-a cerut un ucenic cuvânt de suflet folositor pentru rugăciune. El i-a răspuns numai atât: „intră în cămara ta şi cămara te va învăţa". Rugăciunea se trăieşte, se cântă, se face. Şi aşa precum, ca să spui cuiva ce este o melodie, nu o vei putea face mai bine decât repetând-o, cântând-o din nou, tot aşa a cuvânta, a învăţa despre rugăciune e în sine a te ruga. Prin urmare şi învăţătura despre rugăciune se dă tot în stare de rugăciune. Ea este, cum se spune, o „învăţătură de taină", cu totul numai duhovnicească. Fără binecuvântare de la duhovnic nu poţi avea adevărata cunoaştere şi viaţă de rugăciune, aceasta, îndeosebi, fiindcă rugăciunea din rugăciune se naşte.

În această privinţă, foarte izbitor este faptul că Evangheliile, această împătrită şi preaînaltă cale de evlavie, de minune şi de rugăciune, în care la tot pasul vedem pe Domnul şi pe ucenicii Săi rugându-se şi încă şi nouă anume poruncindu-ne ca necurmat să ne rugăm, nu ne spun niciodată cum să ne rugăm, nu cuvântează nimic despre metoda rugăciunii.

O singură dată, Evanghelistul Luca ne aduce fugar un cuvânt despre această puternică trebuinţă de a învăţa să ne rugăm, dar felul şi împrejurările în care ni-l aduce e plin de tot înţelesul.

Domnul Se ruga într-un anume loc al Său, sub o piatră de pe Muntele Măslinilor, care s-a păstrat până în zilele noastre, cunoscut sub numele de „Peştera învăţăturilor lui Iisus". „Când Domnul a isprăvit rugăciunea, unul din ucenicii Săi I-a zis: Doamne, învaţă-ne şi pre noi să ne rugăm, aşa precum a învăţat şi Ioan pe ucenicii lui."

Iisus, Care în acea clipă ieşise din rugăciune şi era în cea mai prielnică stare de a împărtăşi o asemenea învăţătură, nu a zis ucenicilor Săi decât atât: „Când vă rugaţi

ziceţi aşa": şi de îndată Domnul a intrat în stare de rugăciune, şi a început să se roage: „Tatăl nostru Carele eşti în ceruri, sfinţească-Se Numele Tău ..."

În chipul acesta a dat Domnul ucenicilor Săi învăţătura despre rugăciune, rugându-Se. Şi aşa, din acest prilej, ne-a rămas nouă, Bisericii Lui, cea mai desăvârşită rugăciune, „Duminicala sau Domneasca Rugăciune". Ea stă ca rugăciunea tip, ca rugăciunea model sau izvod, dar care, în acelaşi timp, acoperă şi tot ceea ce se poate numi metoda oricărei bune rugăciuni.

Vom înţelege acum de ce dar Biserica nu şi-a întemeiat în chip deosebit o învăţătură cărturărească despre rugăciune, un anume fel didactic de a îndruma şi lămuri în această privinţă.

În schimb, avem de la Însuşi Domnul Hristos o predanie vie, o ştiinţă arcană despre rugăciune, pe care îndeosebi Biserica răsăriteană a păstrat-o. Sfinţii Părinţi cei vechi nu au scris tratate sau manuale, în schimb ei s-au rugat necurmat până în ultima clipă a vieţii lor, ca nişte făclii uriaşe mistuite de vâlvătăile Sfântului Duh. Şi la umbra aceasta de har, a rugăciunilor, ne-au lăsat peste veacuri şi predania lor de cuvinte, de sfaturi şi rânduieli, date tot ca un murmur de rugăciune, de la inimă la inimă, de la duhovnic la ucenic, acea foarte subţire şi tainică învăţătură a „Sfinţitei Rugăciuni".

Preţul şi puterea acestei învăţături practice şi de-a dreptul sfinţite şi binecuvântate stă în iscusinţa dumnezeiască cu care Sfinţii Părinţi au ştiut să îmbrăţişeze şi să facă pe ucenicii lor să pătrundă cu uşurinţă în propria lor viaţă de rugăciune, ca să crească şi să prindă aripi din chiar rugăciunea cea rodită şi binecuvântată. Nu atât sfaturile şi cunoştinţele, cât mai ales, rugăciunile Sfinţilor au fost şi ne sunt şi nouă astăzi adevărata şcoală şi dreptarul. Prin urmare, şi pentru noi, învăţătura despre

rugăciune, prin rugăciune se face. Şi dacă Sfinţii vremurilor de acum ne sunt necunoscuţi, mai depărtaţi sau mai rari, învăţătura despre rugăciune ne stă totuşi la îndemână, nemijlocită, bogată şi lucrătoare, numai noi de vom intra şi vom trăi Sfânta Sobornicitate a dumnezeieştii dragoste, adică de ne vom înfrupta din plin şi de o vom face a noastră, toată comoara de rugăciuni a Bisericii, care rugăciuni, de fapt, sunt cele ale tuturor marilor ei Sfinţi, şi anume tocmai cele cu care aceştia s-au învrednicit să suie până la Dumnezeu şi cu care şi astăzi Biserica întru cuviinţă biruieşte bunătatea Cerului.

Doreşti, frate, să înveţi a te ruga, să-ţi agoniseşti un bun obicei de rugăciune şi să-ţi afli cea mai neînşelată şi dreaptă îndrumare pentru aceasta? Întoarce-te către Sfânta noastră Maică, Biserica, şi caută să intri în stăpânirea unei bune cărţi de rugăciune. Şi dintr-o dată, sub binecuvântările Ei, eşti un adevărat înger în trup care poate singur zbura cu toate zborurile sfinte. Ea îţi dăruieşte în cartea sa cele mai puternice rugăciuni, la îndemână, gata făcute, cu care să încerci şi să te străduieşti să înveţi cum se înalţă omul la Dumnezeu, de îndată, cu rugăciunea inimii tale şi cu graiurile sufletului tău.

Ai vreo nevoie mai deosebită? Nu te îndoi, Maica noastră cea sfântă a avut grijă de toate ale vieţii noastre. Caută bine şi vei afla. Pentru fiecare, oricare ar fi ea, vei afla un răspuns de rugăciune cât se poate de potrivit.

Şi nu uita: tăria noastră este rugăciunea. Firea toată este urzită şi ţesută pe un temei de rugăciune. De aceea şi Psalmistul strigă: „Toată făptura să laude pe Domnul".

Rugăciunea lumii întregi este această uriaşă şi surdă chemare a sa, în care se amestecă murmurul izvoarelor şi cântecul păsărilor, răsunetul peşterilor, văilor şi pădurilor, goana şi tunetul furtunilor. Toate se îmbină laolaltă ca să-şi rostească, ca un psalm unic, acea adâncă pornire, a-

cea nelămurită năzuinţă cu care pururi se înfiorează toate, în faţa Tainei celei mari a Vieţii, ce cuprinde, plineşte şi le poartă pre toate.

Dar îndeosebi a Omului este statornicia, rostul şi puterea rugăciunii. A lui, celui ce poartă în cuget lumină, ce are cuvântul în gura sa şi în inima sa credinţă. A inimii de foc a celui ce crede este această înaltă tărie şi nu poate fi a celui necredincios, pentru că precum spune Înţelepciunea: „inima acestuia este cenuşă, nădejdea lui, mai moale ca huma, iar viaţa lui cu preţ mai mic decât ţărâna" (*Înţ.* 15, 10).

Şi numai din izbucnirea şi aprinderea aceasta a Duhului, unul din Sfinţii Părinţi ai Răsăritului a putut să strige cu atâta tărie, drept cea din urmă şi cea mai îndrăzneaţă pecete a sufletelor: „Roagă-te, şi fă ceea ce vrei!"

Ce este o carte de rugăciune?

După un cuvânt de la cei vechi, o carte de rugăciune este: „palat şi vistierie de pomenire şi vedere a celor înalte".

Multora însă, răspunsul acesta li se va părea străin şi depărtat. Spre o lămurire mai temeinică şi mai apropiată, e de trebuinţă atunci să ne punem o întrebare mai simplă şi mai de căpătâi: dar, oare, o carte, ce este ea?

Rosturile duhovniceşti de care suntem mânaţi ne fac să alegem tot o apropiere biblică: O carte, oricare ar fi ea, este asemenea unei feţe netede de pustie, plină peste tot locul cu oase, aşa precum Iezechiel proorocul a văzut cândva. Orice carte nu este de fapt decât un adevărat cimitir de gânduri pus sub semne. Stai în mijlocul acestei văi, trecând cu privirea peste oasele slovelor aşezate şiraguri. Sunt multe foarte, peste faţa gălbuie a câmpiei, şi sunt negre, şi uscate de tot slovele. Dacă tu n-ai vreo le-

gătură mai strânsă cu rostul şi spusa lor, dacă te păstrezi rece faţă de ele, cu cât vei răzbate printre rândurile scrisului, cu atât umbra acestei împărăţii de înţeles, care va încerca să te împresoare, să te cuprindă şi să-ţi strecoare ceva din ascunsul lor, îţi va fi ţie ceva şi mai de neprimit şi mai protivnic.

O simplă citire nu ne poate descoperi decât doar prăpastia nemăsurată dintre viaţa duhului şi uscăciunea slovelor. Şi îţi va fi atunci parcă firesc să spui: viaţa poate merge foarte bine şi fără acest searbăd meşteşug al scrisului care face pe cărturari să nu poată intra întru Împărăţia Cerurilor. Şi cu uşurinţă ne vom aminti că însăşi Cartea Cărţilor, Scriptura, ne atrage atât de izbitor luarea-aminte, strigându-ne răspicat şi plin: numai duhul este temeiul şi împărtăşitorul vieţii, „slova ucide".

La ce poate sluji atunci o carte de rugăciune? Nu se poate ruga omul şi fără ajutorul acesta de tipar? Avânturile sufletului spre Dumnezeu sunt ele mai sărace, mai scăzute, dacă se vor lipsi de acest sprijin al semnelor de cerneală?

Pentru cei ce nu au la îndemână toate cheile înţelegerii, o astfel de carte repede se poate vădi ca ceva aproape fără rost, dacă nu cu totul de prisos. Mai mult încă. Pe drumul acesta, poate birui gândul că o carte de rugăciuni se poate ridica chiar ca o adevărată piedică vieţii de rugăciune. După cugetul acesta, rugăciunea nefiind decât ceva lăuntric, o curată izbucnire a sufletului spre Dumnezeu, ţâşnită de undeva din adâncimi, ea trebuie lăsată liberă, proaspătă şi nepreschimbată, şi nu trebuie să fie îngrădită sau abătută de nicio rânduială din afară, sau robită vreunei slove de tipic poruncit. Dar oare acesta este adevărul?

Fără îndoială: suferinţa, primejdia, spaima, clipele de mare răspundere, moartea, ne smulg din căldicelul vieţii

de rând şi fac să ţâşnească în noi fântâni de rugăciune. Dar a grădinări aceste lăuntrice izvoare de apă vie ale rugăciunii, care de obicei dormitează în noi, şi a îndruma astfel rugăciunea în jgheaburi de bună şi aşezată obişnuinţă, de canon, de rânduială şi pravilă sfântă, asta nu înseamnă deloc a-i scădea sau a-i adăuga ceva străin şi nefiresc, ci numai a adânci, a spori şi a face să se desăvârşească rodnic şi plin ceea ce, în sine, este chiar partea cea mai înaltă şi mai întregitoare a fiinţei omeneşti. Acesta e rostul sfintelor slove.

Da, Scriptura ne spune în chip tainic că „slova ucide". Dar iată, Domnul ne stă aproape şi zice, aşa precum a zis şi lui Iezechiel proorocul altădată: „Fiul Omului! Deschide cartea. Oare toate slovele acestea nu pot ele să învieze şi să ţi se facă ţie necovârşit izvor de viaţă?".

Dară tu, care nu ai încercat vreodată puterea ce stă în grăuntele de muştar al credinţei, îndoielnic vei răspunde, de bună seamă, ca şi altădată acelaşi prooroc: „Doamne, Tu ştii!".

Iar Cel ce este Stăpânul Tâlcurilor şi al Învierii şi se numeşte Cuvântul-cel-de-viaţă, Care luminează şi călăuzeşte pe tot omul ce vine în lume, iată, îţi zice şi ţie: „Voi pune Duhul Meu întru ele şi ele vor trăi! Lângă mormântul slovelor stă învierea. Omule, suflă peste semnele acestea şi degrabă se vor însufleţi".

Şi tu de vei face aşa, de îndată, într-un chip minunat, viaţa va intra în slove. Şi va creşte şi se va preface hrănitoare fiecare slovă, ca o pâine de har, cu toată puterea Întrupării în ea. Şi prin străvezimea de rugăciune, ca o oaste vor sta în picioare, în faţa ta, toţi marii rugători ai Bisericii lui Dumnezeu, toţi Sfinţii noştri Părinţi ai treziei. Şi toate soboarele acestei oştiri de rugăciune, în frunte având pe Însuşi Hristosul nostru şi Domnul, şi pre Maica

Fecioară Născătoarea de Dumnezeu şi pre toţi îngerii, şi sfinţii toţi cu număr fără de sfârşit, iată-i!

Şi acum înţelege, că ţie îţi vin Ei toţi, frate, şi ţi se aduc ţie spre slujire străvezie şi de bunăvoire, cu smerenie vie, adevărată şi lucrătoare, aci, în această mică şi sfântă carte.

Nu tresări şi nici nu te uimi prea mult. Fiindcă o carte de rugăciune este un adevărat loc al minunilor celor mai subţiri şi de netăgăduit.

Şi ca o pildă, acum, al acestui de suflet folositor prieteşug cu slovele şi rugăciunile Sfinţilor Părinţi, am ales aci, în încheiere, o duhovnicească nestimată a Preasfinţitului Teofan Zăvorâtul, care sună aşa:

„Tu să intri în duhul rugăciunilor pe care le asculţi sau le citeşti şi, plămădindu-le şi zămislindu-le din nou în inima ta, de acolo înalţă-le la Dumnezeu, ca şi cum ele ar fi născute din chiar inima ta, sub înrâurirea Duhului Sfânt. Aceasta este o lege care limpezeşte hotărât, fiinţa rugăciunii celei rostite tare, aşa cum e plăcută lui Dumnezeu. Dar cum poţi ajunge la ea? Cuprinde cu înţelegerea, îmbrăţişează cu simţirea, învaţă chiar pe de rost rugăciunile pe care vrei să le citeşti în rugile tale rostite cu glas. Numai aşa, când te vei aşeza la rugăciune, nu vei rosti ceva străin, ci ceea ce se află chiar în inima ta, întru a sa desăvârşită simţire."

[Rugăciunea cea dintâi]

Rugăciunea fiind o stare necurmată, care corespunde tuturor stadiilor omului, urmează de aici că ea nu atârnă numai de o anume poziţie a trupului şi numai [de] un anume stadiu sufletesc. Dar de aci nu urmează că trebuie să nesocotim felul cum ne înfăţişăm naintea lui Dumnezeu. De aceea noi trebuie să învăţăm să ne rugăm.

Omul, oricât de întâmplător şi haotic ar fi, când se întoarce la Dumnezeu, viaţa lui începe să se desprindă de păcat şi de zădărnicie, începe să devie organică şi să se armonizeze cu *„sine-însuşi"* şi cu comuniunea din care trăieşte.

De aci o ierarhie de poziţii şi de metode, pe care fiecare trebuie să şi le descopere, în marea simbolică duhovnicească sub care trebuie să se orienteze.

Viaţa noastră duhovnicească ni se descoperă la început cu groază, pe marginea prăpăstiei, a căderii, a morţii. La început, când ne întoarcem, avem senzaţia că intrăm în noapte.

Rugăciunea cea dintâi este trezirea în miezul nopţii. Rugăciunea cea dintâi e o deşteptare din somnul de moarte, o deşteptare în mormânt.

Este rugăciunea tâlharului celui de-a dreapta, care s-a trezit în mormânt a treia zi, a Învierii. A deschis ochii şi s-a trezit, în întunericul rece al mormântului, cu fluierele picioarelor sfărâmate şi fără îndoială a ţipat, aducându-şi aminte de îndată, în fulgerul unui gând, marea făgăduinţă: „Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pre mine tâlharul, ucigaşul, păcătosul!".

Şi în neputinţa, durerea şi pocăinţa lui, a plâns lacrimile pocăinţei desăvârşite, biruite deplin şi pline de nădejde, pline de îngrozirea unei bucurii covârşitoare, sfinte, fiindcă el era totuşi înviat. Minunea făgăduinţei Domnului se împlinea în el, şi el, tâlharul, striga plin de spaima pocăinţei: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul!".

Sfaturi de început pentru Rugăciune

Mai înainte de a începe rugăciunea şi meditaţiile, este bine *de a te pregăti anume pentru aceasta*, adică atât

rugăciunea cât şi cugetarea duhovnicească să le faci descompuse, la înălţimea gândului conştient, cu tot răgazul şi pe îndelete, în lumina conştiinţei. Larg, cu bun temei, de multe ori aducându-ţi în minte un text sfânt care priveşte această primă îndrumare, împlineşte, ca un exerciţiu începător, tot ceea ce ai să împlineşti după aceea ca o dăruire în faţa lui Dumnezeu. Întocmai ca un mare muzicant, care naintea unui concert îşi face exerciţiile neapărat trebuitoare ca să pătrundă în marea lucrare a unei simfonii. Citeşte ceva potrivit acestei pregătiri. Aminteşte-ţi de „Cărarea începuturilor" sau „Îndrumarea" Sfântului Nichifor din Singurătate, sau altceva asemănător. După citire şi reculegere, pregăteşte-te prin câteva „aspiraţii profunde", sorbind larg duhul şi zicând Numele Domnului.

Ca să împlineşti cum se cuvine acest lucru, te păstrezi drept în picioare sau te aşezi. Torsul deschis – partea trupului de la brâu în sus, pieptul ţinut nainte, coapsele bine aşezate; umpli cutia pieptului sorbind larg de tot şi dai în afară aerul cât mai pe îndelete cu putinţă. Însoţeşte totul cu limpezime, în gând rostind Numele de mărire. Acest exerciţiu are ca ţintă de a te pune în rânduială cuvenită şi a-ţi aduce calmul, bunul temei, asigurându-ţi latura trupească şi omenească a lucrării de rugăciune şi priveghere, atât funcţionarea desăvârşită, nestânjenită a suflului, cât şi pacificarea ritmului vital – regularitatea circulaţiei.

Aceasta e „intrarea în isihie", pătrunderea în „odihna Domnului", aşezarea la umbra Duhului etc.

Trebuie să ne pătrundem bine de rostul acestei pregătiri de rugăciune. E o eroare şi un fals, o grozavă înşelare de sine, dacă socotim că putem sări dintr-o dată în starea de rugăciune. Calmul cât mai de adânc e una din condiţiile esenţiale ale cuceririi vieţii de rugăciune.

Un alt punct de luat în seamă foarte însemnat este acela ca niciodată să nu cauţi a te strădui dincolo de puterile tale. Mai ales când eşti obosit. Sila, dezgustul sunt vrăjmaşii stăruinţei şi statornicirii în starea de rugăciune. Aceasta este de înţeles: amintirea stânjenirii, a neplăcerii încercate, e legată fără voie de aceea a sforţării viitoare şi îi întârzie execuţia, un pretext cu oarecare îndreptăţire, intervine ca să părăseşti totul fără întoarcere.

Vremea de rugăciune trebuie să-ţi fie pururi o bucurie, o uşurare şi o rodire totală a omului, atât trupeşte, sufleteşte şi mai ales duhovniceşte.

Mai este de nelipsit, în timpul împlinirii rugăciunii, ca să-ţi păstrezi cârma gândului în mână, adică să nu îngădui vreo întrerupere a lucrării lăuntrice sau vreo abatere a gândului, să-ţi păstrezi gândul necurmat ţinut la rugăciune şi nimic altceva să nu-i mai dai voie să cugete. De aceea, ca sfat, în începuturile vieţii de rugăciune, este foarte însemnat să nu te legi de pravile prea lungi, ci de rugăciuni foarte scurte şi simple. Aşa încât să poţi să-ţi păstrezi cu uşurinţă acea stăpânire lăuntrică ce împiedică gândul să evadeze, să o ia razna.

Dacă, în ciuda tuturor sforţărilor, se iveşte vagabondajul lăuntric, atunci e cu totul de trebuinţă să nu mai fii deloc îngăduitor faţă de tine însuţi. Să-ţi întorci cu putere mintea, de unde s-a abătut, îndoind luarea-aminte, ca să-ţi păstrezi gândul înfipt în atenţia necesară.

Reîncepi lucrarea lăuntrică cu linişte şi stăruinţă armonioasă, cu râvnă. E ca o adevărată nenorocire lăuntrică, pentru cucerirea stării adevărate de rugăciune, de a-ţi împlini pravila grăbindu-te, sărind şi trecând mai departe, când rugăciunea de mai înainte nu a fost încă sfârşită sau împlinită cum trebuie. Problema aceasta de mică disciplină lăuntrică, de adevărată stăruinţă în această nevoinţă ascetică nevăzută şi gingaşă, această asceză

sufletească şi pnevmatică pe care o nesocotim atâta este covârşitoare.

Toată uscăciunea şi nerodnicia duhovnicească a omului vine de cele mai multe ori din lipsa aceasta lăuntrică de măruntă grijă şi atenţie faţă de sine însuşi, şi mai ales când ne-am aşezat la Faţa lui Dumnezeu.

Ajungem ca o albie de râu nemărginită, a cărei apă s-a pierdut în pustiul unui neant întreg de pietrişuri, nisipuri şi împotmoliri zadarnice.

Cei ce nu ştiu să stăruiască limpede pe linia firului unui singur gând care duce la o singură ţintă, aşa cum e rugăciunea cea mai scurtă a chemării Domnului, se pierd, se risipesc de tot, mor lăuntric, sfârşesc într-o înfricoşată albie seacă.

Orice străduinţă sau muncă risipită, sfârşeşte aşa, şi nu mai poate aduce nicio bucurie, şi nu mai poate da niciun fel de rodire.

Ajungerea pe piscurile celor mai înalţi munţi, e adunarea la un loc a o mulţime de mici sforţări, care la urma urmelor nu este decât faptul de a-ţi pune talpa la depărtare de câteva degete mai nainte de cealaltă talpă, care tocmai s-a ridicat de la pământ.

Orice înfăptuire nu se agoniseşte decât în urma unui şir întreg de gesturi mărunte, necesare împlinirii.

Am râde, fără îndoială, de acela care şi-ar propune de a sări de jos de la poale, drept în piscul unui munte de câteva mii de metri, dar încurajăm pe cel ce îşi încinge coapsa şi o porneşte, sprijinit în bastonul lui, ca să întreprindă o astfel de călătorie.

De aci descoperim rostul pe care îl are stăruinţa şi răbdarea în viaţa noastră. Dar şi zădărnicia sforţării izolate, oricât de uriaşă ar fi. Dar nici înmulţirea sforţării nu ajunge, trebuie să mai adaugi la aceasta şi regularitatea.

O sforţare, ca să aibă preţ, trebuie să fie îndelungă şi crescândă. Sforţarea unei zile să se adauge la cele ale zilelor următoare care s-au scurs şi vor urma ca să întărească şi să-i dea putere.

Legile *avântului câştigat* nu se întemeiază pe altceva, ca şi orice viteză. Punerea în stare de plin mers a unei maşini, nu se face dintr-o dată, cât ai clipi. Seria de mişcări nu se produce cu repeziciunea şi regularitatea voită, decât când mişcările de mai înainte vin să crească pe cele ale clipei ce a trecut.

Puterea de mers, de impulsiune, de împingere mai departe nu e decât rezultatul eforturilor trecute, adăugate la acela al clipei, şi ea nu se produce cu toată intensitatea, decât dacă nimic nu a venit să împiedice *regularitatea şi precizia*. Dacă un timp de oprire s-a efectuat, atunci şi stânjenirea trecătoare va anula această putere într-o măsură însemnată.

Din această comparaţie să ne inspirăm în studiul agonisirii stării de rugăciune. E bine să lucrezi, dar să lucrezi cugetat e mai bine; şi fără continuitate, şi regularitate, nicio organizare, oricât de desăvârşită ar fi, nu ne va da împlinirea pe care o aşteptăm.

[Nevoia repetării Rugăciunii]

Nevoia repetării a oricărei rugăciuni sau ecteniei liturgice are un înţeles larg euharistic. E adică sporul unei necurmate şi sfinte împliniri, e revărsarea unui preaplin de mulţumire.

Dar repetarea are un înţeles şi mai adânc, e semnul unei lipse şi [a] unei tainice atârnări necurmate de Cel ce e de fapt Atotţiitorul.

Spânzurăm necurmat de Izvorul Vieţii ca de un fir nevăzut. Cu fiecare clipă, cu fiecare răsuflare suntem le-

gaţi de El. Toată hrana noastră, fiecare îmbucătură, toată foamea şi lipsa, precum şi toată slăbiciunea şi boalele, căderile şi încercările, gingăşia şi fragilitatea, precum şi toate nedesăvârşirile noastre, ne sunt minţii noastre semn izbitor, care ne stau nouă aşa cum Solomon zice: „ca repede să ne aducem aminte de Cuvintele Tale."

Împlinirea noastră, „pâinea noastră cea de toate zilele" are un adânc de taină din care se bine-hrăneşte viaţa noastră, şi o reînnoieşte şi o ţine tare.

De aceea: „Cădem răniţi dar suntem după aceasta repede vindecaţi." De fapt, trăim, de fiecare clipă, prin minune. Urzirea aceasta a vieţii noastre de adâncul cel de taină al ei are un rost preasfânt şi înţelept. Atârnăm de Marele Dumnezeu: „Pentru ca nu cumva căzând în adâncă uitare să ajungem înstrăinaţi de bunătăţile Tale", Dumnezeule.

Cugetarea cea duhovnicească mă face să înţeleg până la ce punct „pâinea cea de toate zilele" nu prin ceea ce e în ea trecător mă hrăneşte şi mă ţine. Dar nu numai atât, şi toate celelalte adăugiri sau bunuri pământeşti. „Nu iarba de leac, nici alifia nu i-a vindecat, ci (taina ta) Cuvântul Tău, Doamne, Cel ce toate le vindecă şi împlineşte. Că Tu stăpâneşti peste viaţă şi peste moarte şi dărâmi şi pogori la porţile Iadului şi iar ridici".(*Solomon, Înţelepciunea* 16, 11-13)

Suirea treptelor

Părinţii numesc rugăciunea orală, rugăciunea cântată – sau simplu, cum spun ei, cântarea – drept rugăciunea pentru pruncia minţii. Trecerea de la această rugăciune dinafară, discursivă, formală, *metodică*, la rugăciunea maturităţii, se face într-o privinţă, cu totul firesc, pe nesimţite. Mai întâi ca o creştere care suie până la un mo-

ment de criză. Apoi se ajunge la o oprire, împiedicare, o reacțiune îndreptățită, care vine de la sine, din chiar însemnătatea cea prea mare care se ajunge a se da rugăciunii formale și, de aci, din pricina insuficienței și nerodniciei ei. Criza cere însă un salt calitativ.

Trecerea aceasta se face prin urmare exploziv, ca o descoperire, în chip profetic. Fără revelație nu e rugăciune. Se caută o ieșire și un echilibru față de obișnuință, de formalism. Se redă locul cuvenit interiorității și prospețimii necesare. Așa s-a născut rugăciunea lăuntrică necurmată, rugăciunea înaltă, mistică, cum spun occidentalii.

Ea nu e o încununare a unei străduințe, un epilog. E o descoperire, ea e un *început* care trebuie restaurat mereu în noi, ca o dimineață mereu proaspătă, din nou înrourată.

Astfel se redescoperă spontaneitatea rugăciunii. Părăsirea stadiului prunciei cere o altă pruncie, mai adâncă. Rugăciunea se arată din nou ca izbucnirea unui preaplin spiritual în noi, proaspăt și nou, aceeași, numai la altă treaptă. Rugăciunea e pururea strigătul unui suflet care încearcă simțământul slăbiciunii sale, dar și secreta întrezărire sau convingerea limpede a atârnării noastre de o Putere cu care venim de-a dreptul în atingere. Rugăciunea e, prin urmare, paradoxală în obârșiile sale. Ea e mereu *sentimentul de putere al unei slăbiciuni și dependențe.* Ca la început, ea e mereu aflarea unor izvoare vii, străduința restabilirii unei puteri de viață năzuind mereu cu aceeași deznădejde la această reluare, la această lucrare. Faptul acesta interior, care e rugăciunea ce a suit la o altă treaptă, nu e decât cea care mereu împlinește în noi întoarcerea și unirea strânsă cu permanența dumnezeiască fundamentală din noi: cu fântânile noastre de sfințenie.

Suirea treptelor e pururea, aceeaşi punere de bun început, adică pururea desăvârşita conştiinţă a smereniei şi nimicniciei proprii. Cu cât sui în lumină, cu atât te vezi mai mic, mai negru, mai nevrednic. Suirea cea adevărată e de fapt ca o scoborâre.

Ţinta rugăciunii este de a sui întreaga fiinţă a noastră, trup şi suflet, până la pragurile Sfinţeniei. Prin urmare, Sfinţenia şi rugăciunea nu sunt deloc din ordinea unei subiectivităţi, ci sunt reale.

Dar rugăciunea în sine nu este decât un mijloc, spunem, o scară, ca să ne facă să ne învrednicim de aceste desăvârşiri ale Sfinţeniei.

A socoti rugăciunea în sine drept scop al evlaviei noastre e, prin urmare, a ne rătăci şi cădea robiţi unei grele erori. Rugăciunea şi Sfinţenia, ţinta ei, sunt prin urmare dincolo de subiectivitate şi obiectivitate, ele fiind realităţi spirituale.

Sfinţenia, desăvârşirea pe care caut să o aflu prin rugăciune, nu se reduce la trăirea interioară, nu e o nălucă a imaginaţiei, numai o stare de gând, o stare de visărie bolnavă, ci este o împlinire de viaţă, adevărată şi reală, care lucrează la toate planurile, care se dovedeşte, de-a dreptul şi vădit, atât în afară asupra altora, cât şi prin refacerea totală a vieţii proprii, şi ajunge bogată şi darnică în împlinirile pline de bucurie ale faptei bune şi ale jertfei de sine.

Rugăciunea scurtă

Rugăciunea, oricare ar fi ea, şi în orice împrejurări făcută, trebuie necurmat şi limpede să ţâşnească întreagă numai din inima omului. Altminteri ea este sunet gol de chimval zădarnic sau vorbă mincinoasă.

De aceea, rugăciunea scurtă şi făcută din „toată inima, tot cugetul şi tot sufletul" nostru, ajunge şi e primită ca o bună mireasmă înaintea Marelui Dumnezeu.

Aşa ne învaţă Scriptura, aşa ne învaţă Sfinţii Părinţi, aşa ne învaţă şi Sfânta Biserică.

De aceea şi Domnul Hristos spune (*Matei* 6, 7): „Când vă rugaţi, nu grăiţi multe", că nu după mulţimea cuvintelor voastre veţi fi auziţi. Iar Sfântul Ioan Scărarul învaţă: „Nu încercaţi să spuneţi multe, ca să nu vi se împrăştie cugetul în căutarea cuvintelor. Un singur cuvânt al vameşului a atras mila lui Dumnezeu, şi un singur cuvânt rostit cu credinţă l-a mântuit pe tâlhar".

Îndemnurile acestea sunt îndreptăţite, cunoscând alcătuirea şi măsura sufletului omenesc. Fiindcă foamea şi setea noastră de Dumnezeu, cu cât vor fi mai mistuitoare sau, cu cât dorinţele, râvna şi evlavia noastră vor fi mai arzătoare, cu atât va fi mai greu de a fi închise şi traduse de strâmtoarea sunătoare a cuvintelor.

Nevoile, cererile puternice şi adânci, nu pot încăpea decât în rugăciuni scurte mereu repetate.

„Cu privire la rugăciunea cea adevărată făcută de minte în inimă, am aflat de la cei iscusiţi în cugetarea de Dumnezeu, că este *mai înflăcărătoare şi mai de folos rugăciunea scurtă, dar lucrată ades, decât rugăciunea cea lungă.* De altminteri şi rugăciunea lungă este foarte folositoare, dar numai pentru cei desăvârşiţi, iar nicidecum pentru noii începători. Mintea omului, care nu e deprinsă cu aceasta, nu poate rămâne multă vreme în rugăciune lungă în faţa lui Dumnezeu, ci omul este biruit de obicei de neputinţa nestatorniciei minţii lui, este risipit în cele din afară şi, de aceea, într-însul repede îngheaţă toată căldura duhului." (Sfântul Dimitrie al Rostovului, *Despre rugăciunea omului însingurat în cămara inimii*)

Un țipăt al făpturii, dintru adâncuri, către inima Domnului: „Să nu-mi fii, Dumnezeule, ca un străin!".

Un simplu stih de psalm străpunge cerul, dacă e rostit cu adevărat de omul întreg, „cu trup și suflet", către Dumnezeul dragostei. „Rugăciunea mică de tot, cât o răsuflare, aprinde toată ființa și crește în repetare ca o roată heruvică; Domnul dragostei nu poate să nu o audă."

Iar Sfântul Grigorie Sinaitul adaugă: „oprește-ți mintea cea neînfrânată, adică aceea care mereu se înstrăinează de la sine și este împrăștiată de puterea vrăjmașului. Și în locul răsuflării pune pomenirea lui Dumnezeu".

Iar alt sfânt: „Dragostea lui Dumnezeu să-ți fie mai naintea răsuflării tale. Rugăciunea cea scurtă să-ți umple tot sufletul".

Rugăciunea este un instinct.

Rugăciunea nu se dovedește, ea se trăiește.

Rugăciunea este o izbucnire, o tendință naturală a ființei omenești.

Ea își află temeiul în nevoia și putința omului de a se depăși, de a se realiza. Rugăciunea este conștiința acestei porniri. Dar nu numai atât: toată firea și toată făptura este urzită și țesută toată pe un temei de rugăciune, întrucât tinde și ea spre o depășire, spre împlinire.

Această rugăciune cosmică, a întregii făpturi, a Lumii întregi, cu stele și sori, cu pietre și pomi, este ca o uriașă surdină în care se amestecă murmurul izvoarelor și cântecul păsărilor, răsunetul peșterilor și văilor, goana și tunetul furtunilor, ca și mugetul și răcnetul fiarelor, se amestecă la un loc, să rostească această obscură năzuință care înfiorează taina cea mare a vieții, ce cu totul le cuprinde și le cheamă, le împlinește și le poartă.

Cum se săvârşeşte rugăciunea?

Ca o sfântă cuviinţă a întregii noastre trezii, ca o închinare în duh şi adevăr, cum am spus, ca o liturghie la faţa lui Dumnezeu cu mintea în inimă, ca o vorbire la altar, adică, mai în amănunt: ea se socoteşte ca smerită şi desăvârşită reculegere a cugetului ce, prin cuvânt însoţit de calde simţăminte şi de mişcări duhovniceşti, grăieşte cele potrivite şi de trebuinţă, acolo în partea cea mai tainică, mai curată şi mai sfântă a fiinţei noastre: inima.

Cum să ne învrednicim de această sfântă şi lăuntrică liturghie a minţii în inimă care este rugăciunea?

Aceasta este cea mai însemnată nevoinţă a noastră. Ca rugăciunea să fie bine împlinită şi sfântă, se cer două lucruri: mintea, adică liturghisitorul, să fie vrednic de slujire, iar inima, cămara lăuntrică, altarul, să fie curată. E nevoie, de aceea, mai întâi să aducem mintea din cele din afară, să o facem pre ea curată, şi să statornicim ceea ce se numeşte paza minţii, adică ferirea ei de toate gândurile şi războaiele ei, spre deplina liniştire şi limpezire.

Apoi, intrând în noi înşine, să privim în adâncul inimii şi să izgonim de acolo toate mişcările pătimaşe, precum şi tot ce este întinare şi tot ce mai este înrădăcinat, întunecat sau nedrept.

[Răsuflarea duhovnicească]

Toate Scripturile ca şi toate manuscrisele pnevmatice şi sfaturile orale ale duhovnicilor vorbesc despre puterea Duhului de-a lucra asupra noastră înşine.

A învăța să te rogi, e a învăța să te înduhovnicești. A te înduhovnici, e a-ți împlini viața în întregimea ei prin lumina Duhului: ajungi cu totul pătruns de gând, stăpânit de conștiința sacră a Logosului, de Fiul Omului.

Prin conștiința aceasta dumnezeiască ce ne pătrunde de toate părțile, ne dăm seama de rostul cel adevărat și prețul sufletului, adică al răsuflării, al ritmului conștient al Duhului în noi.

După felul în care, mai mult sau mai puțin străluminat, pătruns de conștiința sacră, ne dăm seama de ritmul nostru vital, adică ajungem cu adevărat un om cugetător, ne și înduhovnicim.

Ceea ce se numește lucrarea Duhului în noi e, de fapt, în forma sa cea mai simplă, un exercițiu controlat de gândul lucid al răsuflării noastre.

Orice canon duhovnicesc dat, trebuie făcut cu libertate și cu conștiința întreagă. Așa ne vom da seama că orice exercițiu duhovnicesc adevărat, orice împlinire a rânduielii, orice împlinire a pravilei noastre personale trebuie făcute cu toată trezia, lumina minții și a duhului.

Răsuflarea duhovnicească, suflarea duhului în noi, e prin urmare un exercițiu complet. El e un exercițiu și pnevmatic și fizic. Acest exercițiu controlat al respirației nu trebuie să fie numai una sau alta din posibilitățile sale. Să nu fie socotit și realizat numai ca o simplă putere de revitalizare, drept un simplu regulator al funcțiilor organice în general, ci, de asemenea, ca un mijloc de dezvoltare superioară, duhovnicească, în înțelesul cel mai înalt și pur.

Pentru ce trebuie să-ți ții răsuflarea la rugăciune

Pentru că mintea sau lucrarea minții are obișnuința din tinerețea sa să se înfrâneze pe sine sau să se risi-

pească în lucrările cele simţite ale lumii din afară, din această pricină, când ea îşi rosteşte această rugăciune, tu să nu răsufli aşa la nesfârşit, după cum din fire eşti obişnuit, ci să-i opreşti puţin în loc suflul până ce cuvântul cel lăuntric şi-a zis o dată rugăciunea şi numai după aceea să răsufli. Aceasta după cum ne-au învăţat dumnezeieştii Părinţi.

A. Deoarece, prin această oprire de o clipă a răsuflării, inima se află stânjenită şi strânsă, iar dintru aceasta îndură o suferinţă, neputând primi aerul de care are trebuinţă firea ei; mintea, la rândul său, printr-o aşa metodă, se adună cu mai multă uşurinţă şi se întoarce către inimă; pe de o parte ca urmare a muncii şi durerii inimii, iar de alta din plăcerea care naşte din această aprinsă şi vie cugetare (*mnimi*), lucrare de a-ţi aminti pe Dumnezeu. Fiindcă Domnul Dumnezeu, când cineva îşi aduce aminte de El, îl dăruieşte pe cel ce are această amintire a Lui cu o nespusă dulceaţă şi bucurie, după cela ce a zis: „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am bucurat" (*Ps.* 76, 4). Mintea, în acest chip, se întoarce şi se concentrează anume asupra acelei părţi a trupului în care se iveşte o senzaţie de durere sau de plăcere, aceasta şi după filozofia lui Aristotel.

B. Prin această oprire a răsuflării, de un scurt răstimp, inima cea aspră şi împietrită se înmoaie, şi prospeţimea umedă a inimii, fiind într-un anume chip comprimată şi încălzită, se preface aşa în inimă gingaşă, simţitoare, umilită, mai plecată spre căinţă şi varsă lacrămi cu uşurinţă. Tot ceea ce e în cuprinderea frunţii (encefal) se face de asemenea pe deplin subţiatec, şi ca urmare, tot de aci, lucrarea minţii ajunge să fie uniformă [simplă (*enoeidis*: Dionisie)], străvezie şi mai potrivită pentru unirea luminării suprafireşti a lui Dumnezeu.

C. Aşa prin scurtă această ţinere în loc a răsuflării, inima îndură acea stingherire şi suferinţă, iar prin această stânjenire şi această durere ea ajunge să-şi azvârle afară toate cârligele de undiţe otrăvite ale plăcerilor şi păcatului de care s-a agăţat el mai nainte, şi în chipul acesta, aşa precum spun doctorii: protivnicile se fac leac celor protivnice. Din pricina aceasta Sfântul Marcu Pusnicul a zis: „Amintirea lui Dumnezeu ajunge o obidă a inimii din pricina evlaviei" (Cap. I) precum şi încă aceasta: „Mintea când se roagă fără risipire, întoarce, converteşte inima, iar o inimă pocăită şi umilită Dumnezeu nu o va urgisi" (Cap. XXXIV).

D. Tot prin această oprire de un timp a răsuflării, şi toate celelalte puteri ale sufletului se aduc spre unire şi se întorc şi ele de asemenea la minte, iar prin minte se întorc şi la Dumnezeu; ceea ce este un minunat lucru zis. În chipul acesta, omul îşi aduce la Dumnezeu întreaga lui făptură, atât cea de simţire cât şi cea de minte, a cărui legătură şi conţinător este, după Grigorie al Solunului (în *Viaţa lui Petru*).

„Aceasta e pe scurt, Preasfinţite Stăpâne, preavestita rugăciune numită de dumnezeieştii Părinţi cea de minte sau de inimă, despre care Sfinţia Voastră dacă vrea să înveţe mai mult, să citească în cartea sfintei *Filocalii*, cuvântul cel al Sfântului Nichifor, precum şi cuvântul lui Grigorie al Solunului, cât şi cele *O sută de capete* ale lui Calist şi Ignatie Xantopulos."

Rugăciunea necurmată

Trebuie să ajungi la acea treaptă a creşterii tale duhovniceşti, când nu mai e nevoie să te rogi într-un anumit chip şi loc, la o anume vreme şi după o anumită rânduială de canon sau metodă.

Adică să te liberezi de sarcina rugăciunii, ceea ce înseamnă să te învrednicești să fii până întru atâta stăpân pe rugăciunea ta, sau, mai bine, stăpânit de rugăciune, încât tu să-ți trăiești starea de rugăciune.

Unul ca acesta nu-și mai face rugăciunea, ci este el însuși, cu întreaga lui făptură, numai rugăciune.

Către acest stadiu ne îndeamnă să ne străduim, Scripturile, când ne spun „Rugați-vă neîncetat!".

Rugăciunea nu mai este făcută numai cu buzele, nici chiar numai cu gândul. Omul de rugăciune o trăiește într-o puternică unitate cu sufletul și cu trupul său la un loc.

Această rugăciune totală nu mai este nici rugăciunea cugetului meu, nici rugăciunea inimii mele, ci ea este întâlnirea polară a acestor două, prin ceea ce se numește „introducerea minții în inimă".

Această rugăciune integrală este rugăciunea *duhovnicească*. Nu ne mai rugăm nici cu sufletul, nici cu trupul, nu ne mai rugăm noi, ci Duhul se roagă în noi.

Rugăciunea cea adevărată nu se face nici în timp, nici în spațiu, nici acum, nici aci în muntele acesta, și nici chiar în Ierusalim. Rugăciunea cea adevărată se face în duh și adevăr, adică ea se face „întru ascuns" pe planul nostru inefabil, suprafiresc. E o izvorâre și bună mireasmă care curge necurmat și se revarsă mereu, și de la sine.

Această rugăciune e rugăciunea cea necurmată, care nu are nimic cu timpul, ci ea e rugăciunea veșnică a Duhului.

Noi nu putem să ne rugăm decât în chip nedesăvârșit, în timp și spațiu; noi nu știm să ne rugăm. De aceea, a învăța să ne rugăm înseamnă a ne elibera de rugăciune. Marea noastră străduință e de a ne păstra așa, a face sau a lăsa ca Duhul să se roage în noi. Dezlegarea aceasta duhovnicească de rugăciune, este rugăciunea cea neîncetată, care ne cântă în gând, ne aleargă în sânge, ne bate

în inimă, fiecare zvâcnire a răsuflării noastre de-a pururea în noi şi chiar dincolo de noi, ca un dar neîntrerupt al Duhului Sfânt, încât putem spune precum mireasa fecioară a *Cântării Cântărilor* zice: „Eu dorm, dar inima mea veghează".

Rugăciunea e, astfel, marea dezrobire de greutatea, de grija de a ne purta pe noi înşine, plutirea cerească cea de-a pururi şi minunată în Dumnezeu.

Totuşi ea nu are din orbirea căldicică şi oarbă a cvietismului sau a mesalianismului.

Ea cere înalta vrednicie a „îngerilor în trup", care este bătaia lină şi blândă a aripilor de rugăciune.

Şi aceste două aripi ale omului de rugăciune, după Sfântul Maxim, sunt harul şi [libertatea].

[Simţământul prezenţei]

Rugăciunea de credinţă şi simplitate. Rugăciunea de reculegere activă sau de atenţie iubitoare la Dumnezeul prezent.

Rugăciunea inimii sau cordială, sau Rugăciunea de *simplă privire* e o rugăciune de tăcere şi de odihnire, fiindcă aci mintea şi închipuirea sunt puţin lucrătoare şi constă într-un simplu act de credinţă în Dumnezeul prezent, care face să o numim rugăciunea de simplă prezenţă a lui Dumnezeu.

Zici: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pre mine, păcătosul", cu simţământul Prezenţei.

Atunci, se arată de asemenea în această oglindă o lumină care poate fi cunoscută şi pe care totuşi nu o vor putea destăinui (spune vădit) nici simţurile, nici raţiunea şi nici chiar sentimentul lăuntric cel mai ascuţit. Dar

această lumină naintea lui Dumnezeu ne umple de libertate, îndrăzneală şi încredere.

Ea e mai înaltă şi mai strălucitoare decât tot ceea ce Dumnezeu a creat pre pământ. E mai presus de tot ce este pământesc. Se mişcă dincolo de obiectele firii şi slujeşte de legătură între Dumnezeu şi noi...

Gândirea noastră dezbrăcată şi curată, lipsită de orice imagine, aşa este oglinda cea vie în care această lumină străluceşte.

Doamne, miluieşte-ne pre noi

1. Doamne, miluieşte-ne, ai milă de noi, vezi-ne nedesăvârşirea, pleacă-te spre ea.

2. Doamne, miluieşte-ne, dă-ne mila Ta, dăruieşte-ne cu harul Tău, fă, revarsă asupra noastră milostivirea Ta, darurile Tale.

3. Doamne, miluieşte-ne, în înţeles şi mai concret, dăruieşte-ne cu prezenţa Ta, aceasta este mila noastră cea mare. Din lipsa Ta noi ţipăm atât de tare *Doamne, miluieşte-ne. Miluieşte-ne* echivalent cu *mântuieşte-ne.*

*

Doamne, miluieşte-ne nu e concluzia sau tălmăcirea acelui „Maranatha", Domnul vine, rugăciunea şi saltul tuturor credincioşilor şi simţământul veşnic al inimilor în faţa Prezenţei Celui Veşnic, al Advenirii Celui de-a pururea, a lui Iisus Hristos?

Miluieşte-ne pre noi, înţelesul sobornicesc al rugăciunii.

Trebuie să fim părtaşi cu Dumnezeu, lucrători cu El pentru binele altora, prin rugăciunea noastră.

Numai prin această legătură nevăzută, acest sprijin din dragoste al rugăciunii unul pentru altul, se realizează legătura trainică a soborului.

În chipul acesta pătrundem în chiar lucrarea lui Dumnezeu, lăsându-ne a fi întrebuințați de El, Cel Ce de fapt ne-a îndemnat să facem rugăciunea.

Roagă-te pentru fratele tău!

Rugăciunea pentru altul are darul de a ne face să ne depășim mai ușor, ridicându-ne sufletul peste el însuși, trezindu-i dragostea generoasă, ca și puterile sufletești de rugăciune.

*

Faptul de a ne uita pe noi înșine, gândind cu putere pentru ceilalți, când ne rugăm lui Dumnezeu, aduce pace și binecuvântare în propriul nostru suflet.

*

Să întemeiem o Cruciadă a rugăciunii, împânzind lumea cu urzeala închinăciunii noastre fierbinți. Să lărgim astfel câmpul rugăciunii noastre de mijlocire, din ce în ce mai mult, căutând să cunoaștem real și să ajutăm concret suferința omenească. Rugăciunea dragostei cunoscătoare. Atunci rugăciunile noastre vor fi altceva decât cuvinte, în ele vor intra realități de sentimente, gânduri precise. Rugăciunile noastre vor fi o adevărată muncă a tămăduirii suferințelor, a nașterii de suflete, a rugăciunii rodnice pentru ceilalți, [aflați] în restriște și păcat.

Din această colaborare de dragoste dintre Dumnezeu și tine, cel ce te rogi pentru altul, înrâurirea dumnezeiască și cea omenească se împreună, se întăresc și se sprijină întru înfăptuirea binelui în Lume.

Cu toate că Dumnezeu are o putere nemărginită, El putând lucra în preajma omului sau înlăuntrul său, El nu siluiește firea intimă a acestuia și nici nu calcă legile firii create, ci, dimpotrivă, le întărește și le întrebuințează. De aceea minunile lui Dumnezeu sunt de cele mai multe ori nevăzute, mai ales de cei nepăsători.

Tot aşa, Dumnezeu nu violează, ci întrebuinţează legile minţii şi cugetului, ca şi pe cele ale persoanei omeneşti şi ale mediului social. Se poate azi mai cu uşurinţă studia, toată acea gamă de fapte misterioase, de înrâurire a sufletelor între ele sau a puterilor spirituale care depăşesc insul, la distanţă chiar. Înrâurirea prin rugăciune e o realitate concretă.

[La adânc, de cealaltă parte a inimii]

Mântuitorul nu dă formă de viaţă socială, ci El dă viaţă. „Am venit ca viaţă să aibă *şi mai mult să aibă*" (*Ioan* 10, 10).

Împărăţia propovăduită de El nu avea să ia o anumită formă politică, aşa cum mulţi din iudeii vremii Lui, credeau că va veni Mesia.

Împărăţia aceasta era de ordinea creatoare a Duhului şi Adevărului. „Împărăţia Mea nu e din lumea aceasta" (*Ioan* 18, 36) spune Mântuitorul. Cu adevărat, nu e din lumea aceasta, dar este anume pentru lumea aceasta şi în lumea aceasta. „Sunteţi în lume, dar nu sunteţi ai lumii". Învăţătura aceasta, cu un simţ viu şi realist, trebuie în chip curajos de a îndrăzni să o trăim cu toată puterea. „Îndrăzniţi, căci Eu am biruit lumea". A trăi aievea aci, în condiţiile ei omeneşti şi pământeşti. Creştinul e realist. El trebuie să stea în legătură vie cu realitatea vieţii pământeşti. Nu poate lua atitudine de tăgăduire totală, de indiferenţă faţă de năzuinţele şi nevoile de acum ale vieţii omeneşti.

*

Creştinismul nu e un sistem social, dar *are un caracter şi orizont sobornicesc.* Învăţătura Domnului are în ea te-

meiuri şi principii care pătrund viaţa socială, o răscolesc şi o stăpânesc din adânc. Ordinea sobornicească cere disciplină lăuntrică. Adică împlinirea, întruparea în fiecare om a plinătăţii sfinte a ideii dumnezeieşti de Om. Hristos viu şi desăvârşit în fiecare din noi.

E, prin urmare, în această realizare lăuntrică, ceva dincolo de lăuntricul subiectiv. „Curăţeşte mai întâi partea cea dinlăuntru a paharului, ca să fie şi cea dinafară curată" (*Matei* 22, 26).

Această curăţire şi lucrare lăuntrică trebuie dusă aşa de departe, la adânc, de cealaltă parte a inimii, încât să ajungă să înnoiască şi partea cea dinafară. Aceasta se face prin atingerea principiului întrupării şi învierii, în ceea ce are mai profund şi adevărat.

Prin urmare, nu se nesocoteşte exteriorul, ci se ajunge la el prin lăuntru, în chip organic şi viu, din centru spre afară, din inima cea tainică, spre vileagul vădirii şi împlinirii desăvârşite şi totale.

Acest principiu central, dinamic şi transfigurator este Iubirea.

Noţiunea iubirii nu poate fi *definită în esenţa ei.*

Cuprinsul iubirii nu poate fi dat în formule raţionale, fiindcă depăşeşte raţiunea. Însuşi Mântuitorul nu dă definiţia iubirii, dar o întrupează şi o vădeşte cu pilda Sa vie, de asemenea o învaţă prin cuvânt viu, tot în pilde şi parabole, şi prin aplicările ei care tâlcuiesc mereu marea poruncă a Dragostei, în nesfârşite chipuri.

Aşa se ajunge, prin adâncime, adică tot prin iubire, de a se înţelege iubirea. În avântul dragostei, înţelegem raţiunile şi sensurile dragostei, aşa cum fac Sfântul Apostol Pavel şi Sfântul Evanghelist Ioan (1 *Cor.* 13; I-a Epistolă a Sfântului Ioan).

Dragostea e Dumnezeu[5]. Ea e unitatea şi puterea, şi rodirea infinită a Lui. Orice iubire din cer şi pe pământ izbucneşte şi tinde, năzuieşte cu toată puterea să realizeze „unitatea totală în duh". Această năzuinţă e împlinirea unei unităţi depline între persoane, unitate care duce la o contopire ce nu anulează persoanele, ci, dimpotrivă, le împlineşte, ducând la îmbogăţirea şi desăvârşirea reciprocă şi laolaltă.

*

Prin pierderea de sine, prin dăruire, iubirea are puterea necovârşită de a birui şi pătrunde. Aşa, dragostea află putinţa uimitoare de a pătrunde în latura nepătrunsă şi de negrăit, în partea „inefabilă şi inexprimabilă" a persoanei.

Dragostea primeşte şi învăluie pe om ca om, aşa cum este, cu umbra şi lumina lui, îl cuprinde în cercul ei cald de lumină şi bucurie, cum este, cu însuşiri bune şi rele. Nu-l vrea de la început cum ar trebui să fie, ci plecând de la ce este, iubindu-l, îl suie spre acolo. Dragostea nu iubeşte păcatul şi urâciunea, ci iubeşte persoana în om, care este aproapele fiecăruia din noi, care e însuşi chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în noi.

De aceea, cine zice că iubeşte pe Dumnezeu şi nu iubeşte pe aproapele său minte.

---

[5] Conform învăţăturii Sfântului Grigorie Palama, energiile divine, necreate (deci şi dragostea, ca lucrare dumnezeiască) sunt inseparabile de fiinţa lui Dumnezeu şi pot fi desemnate şi ele cu numele de Dumnezeu şi Dumnezeire. Ele sunt Dumnezeu în acţiunea şi revelaţia de Sine faţă de lume.

Vezi şi Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuş*, Cuvântul XXX, 2 în *Filocalia*, vol. 9, Ed. I.B.M. al BOR, Bucureşti, 1980, p. 425 (*N. Red*).

Iubim pe aproapele pentru faptul că suntem chemaţi la iubire, prin însăşi venirea Fiului lui Dumnezeu printre noi, care e cel mai înalt semn al iubirii lui Dumnezeu pentru noi. Prin jertfa de Sine a Fiului, ni s-a arătat iubirea lui Dumnezeu, care ne-a adus la comunitatea de viaţă veşnică fericită cu Dumnezeu. Prin urmare, pe aproapele îl iubim pentru Dumnezeu, în Dumnezeu.

Iubirea îşi află astfel temelia ei adevărată. Comunitatea cu Dumnezeu, prin chemarea la viaţă veşnică, devine astfel iubire de aproapele. Harul împlineşte şi desăvârşeşte dragostea firească de aproapele, şi o întăreşte.

*

Iubirea de aproapele trebuie, prin urmare, să aibă acest caracter religios.

1) Aceasta înseamnă că pricina cât şi ţinta trebuie să fie Dumnezeu.
2) Să fie universală, să cuprindă pe toţi oamenii.
3) Să fie lucrătoare, activă „Să nu iubim numai cu vorba, ci şi cu fapta şi adevărul" (*Ioan* 3, 18).
4) Să fie efectivă: se vădeşte în lucrare şi împărtăşire cu aproapele.

E activă fiindcă pătrunde înlăuntrul cel mai intim al creştinului, îl îmbunătăţeşte, îl înnobilează pe cel ce ajută, cât şi pre cel ce e adus, şi a fost adus.

Singurătate şi sobor

Cuvintele nu pot fi decât umbre de înţeles, un slab şi îndepărtat ecou al Cuvântului. În prefigurare, totuşi, vorbele buzelor noastre, toate, chiar şi cele mai neînsemnate, întrucât spun ceva, iau parte, fără voie, la acea necurmată şi necesară suire sau cântare antifonică a căilor Domnului; fac şi ele parte din acel alai al Soboarelor, acea tre-

cere a măreței „teorii" a înțelegerii sau înțelesurilor. Graiurile noastre toate, toată spusa buzelor noastre poartă în ele o mică parte din acea desfășurare, anume cumpănită, a Adevărului crucial, sunt și ele, cel puțin ca o uitată amintire, ceva din acea veșnică creștere și curgere, în roată de viață fără de sfârșit, care este zicerea tainică și cosmică a Numelui lui Dumnezeu.

Ce însemnează aceasta? Din aceasta trebuie mai întâi să înțelegem că toate sensurile sunt, în sinea lor, sacre și liturgice, oricare ar fi ele; toate sensurile anticipat sunt creștine întru cât sunt adevărate. Și după aceasta trebuie să înțelegem că înțelepciunea dumnezeiască, acea chemare de-a pururi și necurmată, care tălăzuiește la poalele Tronului sfânt, poate fi aflată și ascultată în vorbele noastre cele mai de rând, cele mai decăzute. Și acolo e puțin aur dumnezeiesc. Până și în ereziile cele mai sfruntate, cele mai diabolice este un adevăr și chiar Adevărul: măcar ca un ecou, ca o umbră a Lui, ca o absență prezentă. Toată zicerea, a Lumilor toate, se află prin urmare numai și numai în El, în Logos, în Cuvântul. Cuvintele noastre, oricare, numai în El au puteri de adevăr. Numai prin sobornicie cu El rodește în noi Înțelegerea zămislitoare de viață. Dar tot cu atâta îndreptățire se poate spune în același timp că: tot ce e în afara Hristosului, tot ce este dincolo de sobornicia Logosului, de la sine se va vedea că nu poate fi în sine decât numai ca o zădărnicie, o moarte, o neînțelegere, neant.

Sobornicia Logosului să o căutăm dară cu toții.

Da, dar ce înseamnă ea: ce este de fapt viața aceasta sobornicească? Unitatea de taină a Bisericii este dragostea trăită a sfinților, bucuria chipului și asemănării lui Iisus Hristos în noi.

Fără îndoială, acestea toate sunt spuse de-a dreptul prin atât de cunoscutul cuvânt al Domnului nostru, când

a zis: „Când veți fi doi, trei în Numele Meu, voi fi și Eu acolo".

Sobornicia, fiind viață de plinătate tainică, pare totuși, după aceste cuvinte ale bunei vestiri, destul de simplu de ajuns. Ea e orice întâlnire laolaltă, săvârșită în Numele Lui. Da, aceasta e sobornicia: orice viață laolaltă, dar la care trebuie neștirbit adăugată această enigmatică putere a Numelui. Ce este această putere și cum poate lucra ea în noi? Altminterea, cum ajungi să poți trăi cu orice om întâlnit o viață victorioasă, de comuniune, iar nu viața în comun, aflare la un loc, întâmplătoare sau silită, care, dacă nu e vrajbă, este doar purtarea față de celălalt ca față de un lucru, iar nu față de un om viu? Atunci te vei întreba: cum poate rodi în chip binecuvântat întâlnirea ta cu altul?

După adevărul predaniei ortodoxe, în chipul cel mai simplu cu putință: pătrunzând tu însuți într-o astfel de sobornicie. Ca să înțelegem ce este comuniunea, să intrăm și să facem parte din ea. Așa ne învață toți dascălii și duhovnicii noștri. Vino și gustă, că bun este Dumnezeu. Așa aflăm ce e unitatea de dragoste și puterea de Taină a ei și care în chip concret nu este decât însăși Biserica, viața tuturor Sfinților, uniți euharistic, viața celor ce trăiesc real bătaia Numelui Sfânt în inima lor, a celor ce se adăpostesc deplin la umbra Numelui, hrănindu-se în toată clipa cu Numele Domnului, a celor ce, prin lucrarea minții în inimă, înfăptuiesc întruparea dragostei lui Hristos în chiar ființa lor și a tuturor laolaltă.

Ajunși aici, vom descoperi cu uimire că viața laolaltă în duhovnicie, viața sobornicească și apostolească, nu se câștigă cum s-ar crede, printr-o înțelegere cu ceilalți, printr-o încercare de împăcare exterioară cu ei. Nu, dimpotrivă, ea e o biruință lăuntrică și se câștigă în singurătate, în pustie deplină, așa cum o câștigă aschiții și sihaștrii, fie-

care din noi agonisind în sinea lui acea amintită putere a lui Hristos, puterea Numelui.

Mai de-a dreptul, ce înseamnă încă aceasta? Că numai dragostea lui Hristos în tine, adică numai biruindu-te şi cucerindu-te desăvârşit pe tine însuţi, ajungând să-ţi fii propriul tău stăpân, în chiar locul cel nespus al inimii, te vei putea sobornici, te vei putea întâlni cu ceilalţi, te vei putea împăca în Domnul cu Lumea, Făptura lui Dumnezeu.

Putem spune atunci: Intră în cămara ta, şi ea îţi va dărui ţie la adânc şi sobornicia, îţi va dărui şi întâlnirea cea bună cu ceilalţi, ce sunt semeni ai tăi. Aceasta mai presus de orice şi în ciuda oricărei deosebiri între oameni. Acolo, în cămara rugăciunii tale, se plămădeşte şi prinde început viaţa cea adevărată, sobornicească. În chip paradoxal, ea e, cum vedem, rodul neaşteptat dar plin al vredniciei noastre deplin însingurate.

Numai împăcându-ne şi acceptându-ne mai întâi pe noi înşine, acolo aflăm şi pe ceilalţi tu: fraţii noştri; numai dintr-o astfel de cucerire rodnică de sine, se întemeiază „Biserica sobornicească", comuniunea ecumenică, unirea şi unitatea tuturor în Hristos. Dragostea ecumenică a Bisericii, se zideşte pe inimile marilor însinguraţi mistuiţi de focul Duhului Sfânt, inimile adevăraţilor biruitori, acei biruitori de ei înşişi. Năzuind, luptând şi învrednicindu-ne spre a ne afla isihia, împlinim în noi ceea ce s-ar părea cu neputinţă, simplitatea paradoxală ecumenică. Această simplitate nu e deloc simplificare sau sărăcire de sine, izolare reală, ci este unirea şi plinătatea şi întâlnirea armonioasă a celor mai protivnice contrarii, ale tuturor şi ale fiecăruia în parte, şi aceasta în noi înşine, în inima noastră. O împlinire întreagă, minunată şi reală, prin clarităţile noastre din profunzimi, care face să izvorască în noi, conţinuturi tainice şi nesecate, de viaţă prea bogată a fazelor harului.

Aşa ni se descoperă lumina, în însăşi temeiurile noastre lăuntrice, covârşitorul paradox al sobornicieii, care în chip negrăit se întrupează, cum am spus, în singurătatea fiecăruia. Ea ne dă putinţa ca, în acelaşi timp, să ne dăruim deplin şi fără stavilă tuturor fraţilor noştri, păstrându-ne totuşi pururea şi pe de-a-ntregul liberi chiar prin această dăruire şi totdeodată făcându-ne, prin chiar această unire a noastră, râvnitori realizatori încă şi ai libertăţii celuilalt sau a celorlalţi, ca şi cum această libertate a lor ar fi însăşi libertatea noastră proprie. De vom vrea mai mult, să luăm pildă despre această liberă dăruire de sine, sobornicească în singurătate, de la toţi Părinţii treziei, care au trăit şi încă trăiesc prin toate ungherele neştiute ale lumii care, fiecare în felul său, ca şi altădată Avva Agaton, zic: „De mi-ar fi cu putinţă să găsesc un bubos şi să-i dau trupul meu şi să-l iau pe al lui, bucurie aş avea: dragostea cea deplină aceasta este".

[Niciodată în afară de Hristos]

Niciodată în afară de Hristos şi în afara Bisericii Sale. Umblă toată clipa în duh.

Orice încercare de individualism este o erezie.

Ce face un pusnic în pustie? Este el singur? Nu, se roagă în deplinătatea sobornicieii.

Nicio desăvârşire şi împlinire în afara Bisericii. Cristalul cristalizează numai scufundat într-o soluţie deplin saturată. Niciodată călugărul, acest *monos* perfect, nu se poate împlini în afară de obşte. Şi chiar când se schivniceşte el rămâne în unitatea de dragoste sobornicească.

Ca nişte adevăraţi dreptmăritori, noi trebuie să ne dăm bine seama cum o rugăciune, în afară de unitatea de dragoste a lui Hristos, e scundă şi nu poate pătrunde până la Dumnezeu, decât în virtutea atârnării şi referirii

ei la rugăciunea Bisericii, la rugăciunea Maicii lui Dumnezeu şi a soboarelor celor cereşti de rugăciune.

În neputinţă şi în nesocotire rămâne orice „aducere" care nu trece prin mâinile Miresei lui Hristos. Stearpă şi uscată e pâinea în care nu creşte dospeala ei cea sfântă, pe care ea pururi „o amestecă în trei măsuri de făină" şi tuturor o împarte. E moartă orice rugăciune care nu se însufleţeşte din seva şi ritmul pe care Biserica le revarsă, ca un firesc şi suprafiresc scoc, de care nu ne putem lipsi întru mântuire.

Rugăciuni pentru felurite trebuinţe ale omului

Rugăciune când deschizi ochii la trezirea din somn
Rugăciune când începi ceva de seamă
Rugăciune în timpul lucrului
Rugăciune la izbândirea unui lucru
Rugăciune la necaz
Rugăciune când vezi pe cineva care huleşte pe Dumnezeu
Rugăciune când cineva te-a ocărât
Rugăciune când eşti la ispită
Rugăciune când ai căzut în greşeală
Rugăciune când treci pe lângă o biserică
Rugăciune naintea unei citiri duhovniceşti
Rugăciune după o citire duhovnicească
Rugăciune când intri în pat şi închizi ochii
Rugăciune când te trezeşti noaptea
Alte rugăciuni scurte la vreme de necaz şi ispită

[de rostit tare sau spuse numai cu mintea, sau în inima ta]

Doamne, miluieşte. [Face parte din rugăciunea noastră necurmată. Repetată de 40 de ori, este socotită drept zeciuială de rugăciune pentru păcatele noastre de peste zi]

Se pot [rosti] şi rugăciunile acestea:
Iisuse, miluieşte-mă
sau:
Hristoase, miluieşte-mă
sau
Maica lui Dumnezeu, miluieşte-mă
sau
Îngerul lui Hristos, miluieşte-mă
sau
Sfinte (...), ocrotitorul şi hramul meu miluieşte-mă.
tot astfel:
Prea Sfântă Treime, miluieşte-mă

Rugăciunea cea mai scurtă:
Semnul Sfintei Cruci:
În Numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

[Rostită tare sau zisă numai cu mintea ori în inima ta. Cuvântul Sfântului Efrem Sirul: .....]

Sub semnul Sfintei Cruci, de asemenea:
Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pre mine, păcătosul.

[Rugăciunea lui Iisus sau a Vameşului.....vezi Mărturis. sau forma mai largă; pentru rugăciunea prea Curată....[Ortodoxă]

Tot aşa se spune, sub semnul Crucii:
Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.
Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

[Rostită tare sau zisă numai cu mintea ori în inima ta. Una dintre cele mai vechi rugăciuni, zisă şi doxologia cea mică]

La care se poate adăuga, sub semnul Sfintei Cruci
Prea Sfântă Treime, miluieşte-ne pre noi .....

Rugăciunea cea de toate zilele către Născătoarea de Dumnezeu

Rugăciunea mai nainte de Mărturisire

Rugăciune către Prea Sfânta de Dumnezeu Născătoare foarte de folos tuturor creştinilor

Rugăciune pentru cei ce vor să călătorească ori în ce cale

Aşijderea şi Rugăciunea Sfântului Ioan Gură de Aur cu numărul întreg al ceasurilor din noapte şi zi. Fiecare stih poate ţine loc şi de o singură rugăciune.

Tot în acest chip se pot lua Psalmi, câte un stih de Psalm şi învăţat pe de rost, şi însuşit ca o rugăciune a sufletului nostru.

De ce e bine să învăţăm aceste scurte rugăciuni pe de rost?

ASCEZĂ-RUGĂCIUNE

[Vrednicia noastră]

Vrednicia noastră întreagă e necesară mântuirii noastre. Ea e libera noastră deschidere şi primire a Întrupării dumnezeieşti în noi.

Toată vrednicia noastră este însă neputincioasă în afară de har, sau – mai bine – numai în har vrednicia noastră este întreagă şi adevărată. Vrednicia noastră în afară de har e posedată şi falsă. Cu atât suntem mai liberi cu cât suntem mai supuşi lucrării harului. Cu atât suntem mai vrednici, cu cât ne dăruim mai mult lui Dumnezeu. Vrednicia noastră este maxima dăruire Sfântului Dar. Şi invers, cu atât suntem ai lui Dumnezeu, cu atât suntem mai plini de dar, mai harici, cu cât ne punem în lucrare propria noastră libertate, hărnicie, râvna noastră firească, obişnuită. Harul şi libertatea se sprijinesc şi se determină unul pe altul, sunt contradictorii, dar se armonizează în opoziţia lor polară, aşa cum spune, cu o imagine simbolică, Maxim Mărturisitorul când spune: omul are două aripi, harul şi libertatea. Ele se sprijină şi se opun ca un mare ritm de echilibru, care este lucrarea desăvârşirii de noi înşine, precum şi lucrarea de slujire în Duh a noastră.

Fapta noastră cea mai proprie se poate numi şi este frica de Dumnezeu; ea e tocmai grija, luarea-aminte deplină pentru primirea liberă în noi a lucrării Chipului – ca nu cumva să umbrim cu grosimea noastră Duhul. Libertatea noastră reală, această deschidere totală şi după vrednicie, pentru pecetluirea Chipului lui Hristos în noi pe locul lui Dumnezeu cel din inima noastră, câştigă ast-

fel însuşirea dumnezeiască a transformării şi transfigurării noastre, adică a întrupării Logosului în noi.

Libertatea noastră cea adevărată se descoperă astfel [în] minunata urmare a lui Hristos, [în] avântul ordonat al focului duhovnicesc.

La început, prin urmare, viaţa duhovnicească ni se descoperă şi se realizează în noi ca o înfăptuire de sine liberă şi paradoxală a acelei fugi în Ţara Făgăduinţei, a acelei pribegii, „emigraţii", în Duh, de care vorbeşte Evagrie Ponticul. E realizarea Eonului desăvârşit.

Asceza şi rugăciunea

O problemă de căpetenie a trăirii noastre duhovniceşti este de a lămuri cât mai clar cu putinţă raporturile dintre asceză şi rugăciune.

În vremurile din urmă, discuţiile au ajuns la o înţelegere: a socoti asceza şi rugăciunea drept două *stadii succesive* ale vieţii duhovniceşti. E de ajuns? Nu. Asceza şi mistica, prin urmare. Ce înseamnă desăvârşirea activă şi desăvârşirea pasivă; dar raporturile lor se reduc numai la atâta?

În zilele noastre s-a pus întrebarea dacă „între asceză şi rugăciune (mistică) e o deosebire de esenţă, de fire sau numai o deosebire de treaptă". Două păreri se ciocnesc.

După unii, mistica şi asceza presupun nişte acte (fapte) deosebite în chip specific; după ceilalţi, deosebirea ţine de *eficienţă*, actele rămân în chip esenţial aceleaşi, în amândouă cazurile: în asceză, principiul eficient este capacitatea *însoţită de virtuţile supranaturale*, în rugăciune (mistică), este incitaţia de-a dreptul, a Duhului Sfânt.

Concepţia ce socoteşte asceza şi mistica ca două domenii ale vieţii duhovniceşti, deosebite una de alta, presupune o *întâietate hotărâtoare a elementului psihologic*; în

realitate, acest fel de a vedea trebuie înlăturat. În această concepție psihologică a vieții duhovnicești, nu putem să înțelegem mistica (duhovnicia) decât ca un ansamblu al tuturor stărilor și experiențelor suprafirești care depășesc virtualitățile obișnuite ale vieții creștine. Urmează de aci, [faptul] de a înțelege o necesitate mai nainte de a intra în căile extraordinare, o practică de virtuți obișnuite, adică o asceză.

Această interpretare psihologică unilaterală a misticii [fiind] înlăturată, suntem aduși să spunem că asceza nu e deloc un preludiu al vieții mistice, ci un element esențial al acestei vieți: moartea progresivă a vieții păcătoase a trupului. Asceza și mistica sunt, dară, doi factori al unui același proces supranatural.

Origen dezleagă cu o mare limpezime această problemă, de a se ști dacă Praxis și Theoria (care pentru noi înseamnă asceza și mistica) pot exista despărțite. Dar Origen nu înțelege prin *Bios practios* niște virtuți în înțeles restrâns, ci toată poziția ascezei în societatea creștină și obligațiile pe care și le ia asupra sa prin aceasta.

În ce se manifestă de altminteri unitatea așa de vădită a vieții creștine în înțelesul lui Origen. În vestita sa *Omilia a XXVI-a asupra Numerilor*, el descrie *calea ascetică care conduce spre înălțimi*, ca fiind ca cea prin care Hristos a scoborât spre noi, *deschizându-ne* aci o trecere prin Înălțare. Ea e calea pe care, în orice caz, sufletul va trebui să o urmeze după separația de trup. Aceste precizări sunt aduse pentru a explica viața unitivă. Origen vede încă unitatea celor două căi în cuvintele Scripturii, arătând pe Israeliteni, pe care Domnul i-a condus în afara Egiptului prin mâna lui Moisi și a lui Aaron, Moisi fiind tipul gnozei și Aaron, în calitatea sa de mare preot și de jertfitor, reprezentând *jertfa de sine și victoria asupra sa însuși*. „Astfel dară, și o mână și cealaltă, și Moisi și Aaron,

sunt de nelipsit tuturor celor ce ies din Egipt, aşa încât nu numai consumarea credinţei şi a cunoaşterii se regăsesc în ei, ci şi împlinirea acţiunii (faptei) şi lucrărilor; şi nu sunt două mâini, ci una singură". Viaţa Sfântului Fulgenţiu († 533) ne dă o pildă concretă de unitatea ascezei şi misticii. Când maica sfântului a aflat că fiul ei a ajuns călugăr, ea a venit la mânăstirea aceea, dar starețul nu i-a îngăduit să-l mai vadă. Ea a izbucnit atunci în plâns, aşa ca fiul său, la zgomotul glasului său, să alerge spre ea. „În acest moment, spune biograful, sfântul dădu deja tuturor dovada răbdării cu care va îndura mai târziu mari suferinţe şi, ca îmbătat de dumnezeiescul har, se făcu de ca şi cum nu ar fi băgat de seamă că maica sa era aceea". Victoria acestui tânăr călugăr asupra ispitirii e în acelaşi timp socotită aci, ca un act mistic; „beţia sobră" (*sobria ebrietas*) e o expresie tipică pentru a arăta viaţa mistică.

Fiziologia Rugăciunii

Numai când religia omului a ajuns la stadiul Întrupării, se poate vorbi de o spiritualitate adevărată, adică „drept slăvitoare", ortodoxă, care spiritualitate să aibă şi o fiziologie.

Tuturor religiilor şi mai ales spiritualismului pur, le repugnă, ca drept un materialism grosolan, apropierea şi integrarea fizică a lumii.

De aceea, până la Întrupare, omul nu a putut gândi cu *adevărat simbolic*, ci *numai alegoric*.

Întruparea pune cu adevărat problema sinergetică, a colaborării împlinitoare a sufletului şi trupului. Întruparea descoperă polaritatea unitară a lor. Fruntea sau creştetul – polul pozitiv al sufletului, tălpile, polul negativ al

trupului. Inima, polul central al duhului (care se poate desface în sinergia celor două palme).

Prin Întrupare, ajungem să descoperim rolul pnevmatic al trupului. Şi din fiziologia rugăciunii, să descoperim dinamica interioară a duhului, adică rolul metodei în trăirea de har. Şi tot din această fiziologie a rugăciunii, ajungem la problema poziţiei în rugăciune, rolul felului de a sta în rugă, care e strâns legat de înseşi stările de rugăciune, care s-ar putea numi capacitatea noastră harică, vrednicia noastră duhovnicească.

Există, fără îndoială, o libertate a vieţii duhovniceşti. E o lege de temelie a împlinirii noastre pnevmatice. Duhul suflă unde vrea. Dar libertatea pnevmatică a trăirii noastre de evlavie nu poate fi o anarhie. Trebuie să ajungem să înţelegem nu atât o disciplină a libertăţii, căci aceasta ar părea o stânjenire a ei, nici o introducere în ordine a libertăţii, o intrare în rânduială, căci aceasta încă ar presupune o supunere şi o îngreuiere, o greutate, ci organicitatea în sine a libertăţii duhului. Această organicitate a libertăţii este vie şi ea este însăşi libertatea cea mai plină de har. Ea pleacă din centrul său şi, năzuind să se împlinească, să se realizeze rodnic, se exprimă într-o armonie de întrupare. La fiecare stadiu al acestei dezvoltări, corespunde perfect o unitate de a fi. De aci vom descoperii şi o geometrie interioară şi, prin urmare, şi în afară, a duhovniciei. Există în viaţa spirituală a omului şi a popoarelor stiluri pnevmatice, deosebite feluri de a se ruga, corespunzătoare stadiilor spirituale.

Într-un fel te rogi îndoit sub genunchi, altfel stând drept în picioare, în altul stând strâns, în altul cu picioarele încolăcite oriental în jos, sau aşternut cu spatele pe pământ, sau cu faţa la pământ, sau cu totul altminterea când mergi, sau în ritmica mătăniilor şi aşa mai departe. Nu e ceva întâmplător că latinul se roagă stând pe bancă,

iar ortodoxul în picioare, că mahomedanul sau indianul chircit. Obiceiurile nu sunt fixări ale întâmplării sau ale haosului, ci corespund la niște stadii anumite.

Şi astfel, căutând să aflăm fiziologia rugăciunii, ajungem la o adevărată ştiinţă pnevmatică având statică şi o dinamică a ei.

Rugăciunea egipteanului, a faraonului care fixează uimit locul răsăritului cu ochii mari deschişi.

Rugăciunea misticului platonian sau alexandrin: închizând ochii trupului, poţi să întrezăreşti în fulgerul contemplaţiei neabătuta Frumuseţe.

Rugăciunea isihastului, care stă la geana dintre obiectiv şi subiectiv şi *priveşte printre zări* realitatea duhovnicească. Într-una din acele foarte rare clipe, când omul se dă pe sine în întregime, strecurându-se întreg în „dincolo lăuntric".

Unul se roagă odihnindu-se în rugăciune, altul se roagă cheltuindu-se în ea.

[Părtăşia trupului]

Rugăciunea, cât de duhovnicească ar fi ea, pentru a fi deplină şi întreagă, trebuie să aibă şi părtăşia trupului, să se bucure de un anume vitalism. Chemarea lui Dumnezeu, chiar când ajunge să fie tainică şi deplin la lăuntru, tăcută şi concentrată, trebuie să ajungă a fi ţipătul din adânc trecut prin sânge. Şi aşa, toată fiinţa mea să se învrednicească să cheme, să caute, să dorească, să suie până la Domnul. Aşa ajunge rugăciunea minţii, rugăciunea inimii.

O pildă a Scripturii de acest strigăt al rugăciunii inimii: „Alergau egiptenii după fiii lui Israel cu toţi caii şi carele de război ale lui Faraon, cu toţi călăreţii şi toată oastea lui. Şi i-au ajuns pe ei lângă mare. Fii lui Israel când i-au

văzut că vin s-au spăimântat şi au început să strige către Domnul şi către Moisi: «Ce-ai făcut cu noi! Mai bine rămâneam robi egiptenilor decât să murim în pustia aceasta». «Nu vă temeţi» a zis Moisi către popor. «Domnul luptă pentru noi. Staţi liniştiţi.» După aceasta Moisi a tăcut. Domnul a zis atunci către Moisi: «Ce strigi către Mine?». Şi atunci Domnul Şi-a arătat slava Sa asupra lui Faraon, asupra carelor lui şi asupra călăreţilor lui."[6]

Raportul dintre rugăciune şi trup

În înţeles răsăritean, fără îndoială trebuie să redobândim încrederea în puterea pe care o are *voinţa noastră când este iluminată de har;* până a ne duce la transfigurarea vieţii noastre, atunci când ea este „drept" sau „ortodox" însumată în duhovnicie. Voinţa aceasta e dragostea în lucrare, în fapte. Prin voinţa noastră lucrează atunci, de-a dreptul, duhul Logosului creator. Voinţa a ajuns astfel la stadiul desăvârşit al sinergiei. Ea e astfel deplin liberă şi deplin supusă. Hărnicia şi harul se întrepătrund, sporindu-se între ele. Omul ajunge să se biruiască pe sine în tot ce are mai întunecat şi mai neprielnic, câştigând transparenţa necesară lucrării de iluminare.

Dar pentru a ajunge aici, la prilejuirea iluminării noastre – ceea ce se face prin trecerea tuturor etapelor de rugăciune începătoare, mai este nevoie să ţinem seama încă de ceva.

Pentru ca să realizăm această biruinţă de noi înşine, a desăvârşitei limpezimi interioare, noi nu putem să întrebuinţăm o simplă metodă ascetică, o violentă desvrăjire a

---

[6] *Cf. Ieşirea* 14, 9-18 (*N. red.*).

voinţei noastre. Iluminarea nu este urmarea unui efort de voinţă pură, ci este capodopera desăvârşitei şi sfintei sinergii, [a unei] lucrări în har.

Cu alte cuvinte, numai o asceză pnevmatică ne poate rodi. Biruinţa de noi înşine, până la transparenţa interioară – care este deplina conştiinţă a lucrării harului în noi, când hărnicia noastră este deplin învrednicită de revărsarea darului, fără a mai fi o problemă a piedicilor materialităţii noastre, a trupescului dincolo de har – este totuşi închisă în timp şi este o problemă de depăşire, de creştere, de trecere printr-un anume număr de etape şi o anumită destoinicie duhovnicească, şi răbdare.

Şi presupunând astfel că omul cel duhovnicesc, primind o străluminare de har, s-a statornicit oarecum în noi şi chiar s-a despătimit, asta nu înseamnă că trupul nu-i este încă piedică, cu însăşi firea lui, cu grosimea şi mărginirea lui firească.

Înţelepciunea duhovnicească cere prin urmare de a învăţa lămurit, de a ne da pururea seama în ce stă această veşnică piedică care ne este trupul, chiar cel mai înduhovnicit. „Duhul este râvnitor dar trupul este îndărătnic".

Pentru a cunoaşte şi pururea a birui această îndărătnicie, această trupească mărginire şi neîndestulare cu care omul rămâne, suind el la orice stadiu de desăvârşire, şi pe care, dimpotrivă, tocmai datorită acestei suiri în lumină el o descoperă mai vie şi mai vădită, e nevoie de o cunoaştere de sine ca trup, în raport cu trăirea noastră în duh. Să cunoaştem, adică, mai bine, să ştim din punct de vedere duhovnicesc care este capacitatea noastră organică, sau altfel spus, limitele, felul firesc al reacţiunilor şi impulsiunilor organice faţă de viaţa duhovnicească. De fapt, cunoaşterea aceasta fiziologică, a trupului, e neapărat trebuincioasă pentru a nu vătăma împlinirile noastre,

ci a le întrece şi preaumple cu puterea sufletească şi duhovnicească, şi a statornici haric, ordinea trupească.

[Curăţia şi rugăciunea]

Rodnicia şi creşterea în viaţa duhovnicească şi, prin urmare, şi propăşirea în viaţa propriu-zisă de rugăciune, atârnă de atitudinea noastră faţă de porunca curăţiei.

Curăţia e, de fapt, eliberarea noastră de păcatul venal: a nu îngădui o legare de acest păcat, a nu trăi în tovărăşia lui obişnuită, într-un fel de familiaritate cu el. *Această împăcare cu vulgaritatea, această îngăduinţă faţă de sine însuşi, toleranţă* şi nepăsare faţă de sine însuşi, face cu neputinţă apropierea noastră de lumea duhovnicească, face cu neputinţă apropierea, creşterea şi suirea sau avântarea sufletului spre cele spirituale:

Curăţia ne dă putinţa de a creşte acel simţ lăuntric al sacralului, acea *antenă gingaşă a dragostei duhovniceşti.* Această simţire lăuntrică, când a ajuns destul de puternică în noi, se vădeşte prin *groaza de tot ce nu place lui Dumnezeu.* (Simţul filocalic al vieţii)

Fără trezirea acestui simţ lăuntric, nu e cu putinţă ajungerea la vreun progres în rugăciune.

Numai inimile curate ajung la Dumnezeu. Iar progresul în viaţa lăuntrică, de rugăciune, e de-a dreptul legat de progresul în virtute. (Sfinţirea minţii)

Progresul în virtute este, de fapt, toată problema ascezei, care trebuie să realizeze trezia duhovnicească. Domnul zice: „Vegheaţi şi vă rugaţi". Luarea-aminte, asceza sau trezia, care de fapt una sunt, merg împreună cu rugăciunea, aşa cum sufletul cu trupul.

Asta înseamnă să unim totdeauna fapta cu rugăciunea. Această faptă este în sine, vrednicia noastră de a

conlucra cu Duhul, valoarea noastră sinergetică absolut necesară vieţii duhovniceşti.

Aşa rugăciunea, ajunge un principiu rodnic de virtute, iar virtutea, fapta noastră cea bună, va deschide şi înlesni în chip minunat, practica rugăciunii.

Aşa, viaţa din afară cu viaţa dinlăuntru se armonizează. Pe îndelete, armonios, ajungem la o însănătoşire şi transformare treptată, prielnică izbucnirii totale a transfigurării în noi.

[Ce este extazul?]

Ce este în sine extazul? Nu e o desprindere de trup, o „sciziune fizică", ci încă mai mult: e o moarte faţă de trup, o desprindere care restituie sufletul lui însuşi, adevăratei sale esenţe.

*

Toată problema spiritualităţii şi vieţii noastre întregi, a „destinului nostru", dacă am spune aşa, atârnă de înţelegerea *problemei extazului.*

*

Dacă din starea aceasta de „moarte mistică", din extaz, de ieşire din natură, din trup, facem un scop în sine, mergem crescând către degradare, isterie, către degenerarea cvietistă, *mergem crescând către autoucidere, sinucidere, aneantizare, nirvana.* Dar dacă din extaz nu facem decât ceea ce trebuie să facem cu orice moarte, să o biruim, să o descoperim ca o trecere, ca un mijloc, care de fapt nu e decât deviza fundamentală a creştinismului: „cu moartea pre moarte călcând", atunci extazul este o putere pozitivă, şi crescând, mergem către o împlinire, o însănătoşire, o regenerare, o înviere, o biruire a naturii de păcat, o transfigurare.

*

Extazul în sine nu e ceea ce etimologic spune, o ieşire din tine, *o despărţire de loc*, o separaţie de loc, ci o *separaţie de natură – despărţim sufletul de trup*. Această distanţare ce este ea? Nu e o iluzie, ci o dedublare. În sine, sufletul de trup, omul nu poate să le despartă decât sinucigându-se. Sufletul însă se poate iluziona, împărţindu-se: o parte să păstreze trupul încremenit, ca în aţipire, într-un somn creat prin voinţă, şi cealaltă parte, dacă vreţi să o numiţi superioară, capătă astfel o libertate.

Aci stă toată gingăşia vieţii noastre spirituale. Ce facem cu această libertate interioară. Ce facem cu extazul? Îl utilizăm pentru euforiile, bucuriile acestei eliberări, ca o îmbătare de sine care ne va anarhiza dionisiac, sau ne va sublima apolinic, lăsându-ne vizi ca o amintire de parfum într-un flacon gol?

Sau, dimpotrivă, ne vom organiza extazul, recunoscându-l trecător şi iluzoriu, ca o punte, ca un moment necesar punerii stăpânire pe întreaga noastră natură. *Ajungem, printr-un extaz viril, să devenim stăpânii noştri înşine, nemaicedând capriciilor trupului* şi nemaiînjosindu-ne, şi alienându-ne, pierzându-ne fiinţa noastră proprie, în frecventarea trupului, în întrebuinţarea lui.

Extazul cel adevărat trebuie să ducă spre *răpire*, adică să poată să ajungă activ, în aşa chip încât să lucreze asupra trupului, nu să-l tăgăduiască, să-l nesocotească, ci să-l schimbe.

Răpirea e suirea la transfigurare.

Extazul ajuns răpire, duce la o transformare vitală a întregii fiinţe preschimbate, care absoarbe şi trupul în duh, îl schimbă la faţă, îl iluminează şi îl fură spre înălţimi, îl trece Înălţării. Sensul euharistic al Rugăciunii.

*

Aşa, intrând activ în problema izbăvirii noastre, a prefacerii noastre, descoperim semnificaţia vieţii Domnului, cu etapele fundamentale ale Revelaţiei.

Până la Schimbarea la Faţă, viaţa Mântuitorului e de propovăduire. El e Însuşi o propovăduire; dar de la Transfigurare şi până la Înălţare, viaţa Mântuitorului se schimbă în plină descoperire.

El ne descoperă viaţa ca un maximum de iluminare, de luciditate. Starea de rugăciune e starea obişnuită a omului, viaţa e un extaz. Extazul nu e o plutire romantică în vis, ci o trecere bărbătească în plinul realităţii lucide, în plină trezie, puternic lucrătoare asupra omului însuşi şi asupra altora.

În starea aceasta de deplinătate harică, de extaz al puterilor, dacă îl vom urmări pe Domnul, de la Transfigurare la Înălţare, vom înţelege taina Evangheliilor.

[„Vegheaţi şi vă rugaţi"]

„Vegheaţi şi vă rugaţi". Această chemare la trezie în faţa lui Dumnezeu, pe care o cere Domnul în Grădina înnoptată a Ghetsimanilor, cuprinde în ea tâlcul şi umbra Crucii.

*

E între veghe şi rugăciune o antiteză, o protivnicie crucială. Veghea şi rugăciunea trebuie să se cumpănească desăvârşit, pentru a se rodi într-o Cruce biruitoare a *Învierii necurmate.*

Numai în această cumpănă desăvârşită, numai în cruce, asceza, care este trezia noastră, luarea-noastră-aminte profundă, poate să ne fie cu adevărat de folos, să fie rodnică.

*

Libertatea noastră lucidă şi bine ordonată, concentrarea, străduinţa noastră, neîntâmplătoare şi cu meşteşug, pusă la îndemâna rugăciunii, ne poate fi de folos. Numai aşa asceza noastră, vrednicia noastră, ne va introduce la „Rugăciunea curată", la starea pură de rugăciune.

*

De aceea e nevoie ca libertatea noastră să fie o dăruire de sine, o străvezie supunere la geometriile Duhului. Asceza nu poate să fie decât o lucidă râvnă smerită, oricât de puternică ar fi ea.

*

Asceza pură nu e mântuitoare, ea trebuie să fie o asceză duhovnicească, o asceză înduhovnicită, *„pnevmatică"*.

Ea nu poate fi numai avântul libertăţii noastre râvnitoare. O asemenea asceză înlocuieşte rugăciunea, sau de nu, se realizează o adevărată dictatură asupra rugăciunii. Rugăciunea ajunge astfel stearpă de har, formală şi tipicală, şi condusă numai de mintea, de cugetarea noastră. E forma aceasta, aşa de obişnuită în Occident, a rugăciunii meditaţie, a *exerciţiilor spirituale*. Greşeala ignatiană[7] este tocmai accentuarea aceasta peste măsură a ascetismului şi raţionalismului în rugăciune.

Această accentuare a asceticului, a laturii ascetice, de disciplină în rugăciune, nu ne rodeşte, nu ne eliberează, ci, dimpotrivă, accentuează mai mult în noi lăuntricul *război duhovnicesc*, ascute mai mult războiul nevăzut din noi, tragismul interior agonic.

---

[7] Igantio de Loyola (1491-1556), fondatorul la Paris, al Ordinului Iezuiţilor. El a lăsat un ghid de meditaţii sistematice intitulat *Exerciţii spirituale*. (*N. red.*)

*

Contradicția între starea de veghe, între introducerea de plină luciditate la rugăciune și între rugăciunea propriu-zisă care este reculegerea – onirică dăruire de sine – nu trebuie înlăturată, ci încă mai mult susținută, pentru a nu scăpa în somn sau în narcotismul *cvietist*. Antiteza ei fundamentală susține rugăciunea. Sprijinul ei, e în crucea ei.

Trezia, veghea, trebuie să fie întreagă și puternică, dar asceza ei trebuie să suie spre „pnevmatism", spre asceza Sfintei Răsuflări, a Ritmicii susținute și singuratice a Duhului Sfânt.

*

Depășirea aceasta paradoxală de ritm ajuns vital, trecerea aceasta care e făcută de trezia necurmată, ne duce astfel la Rugăciunea curată, care este *pașnica odihnă a opta*[8] a Sfintei Isihii. În sine, toată adevărata rugăciune trebuie să fie *isihie*, adică cea mai desăvârșită liniște duhovnicească. Isihia este liniștirea noastră cea la adânc, pacea săltătoare, rodnică, în Ritm. Isihia trebuie să ne preschimbe, să ne dezmânieze, să ne scoată limpezi de toată vehemența, să ne aducă în pragul deplinei reculegeri, *să ne constrângă, blând, la repaus, toate activitățile noastre* de luptă și împotrivire defensivă, și de neîncredere, cu care suntem înarmați față de viața din afară. Să ne dezlege și să ne destindă lăuntric, pentru a ne face primitori harului. Isihia e pacea activă, inversul bălții, mocirlei interioare a cvietismului, dulce și atât de subtil trândav. Aceasta e prima treaptă duhovnicească a „apatiei", a despătimirii, pe care de fapt o rodește în noi numai Trezia, iar nu lua-

[8] Ziua a opta, Ziua neînserată a veacului ce va să fie. (*N. red.*)

rea-aminte, adică numai asceza pnevmatică. Crucea aceasta dintre libertate şi har, dintre asceză şi rugăciune, este de fapt străveziul înger al Sfintei Răsuflări, care ne poartă încet de mână la Sfinţita Rugăciune a inimii.

Iată paradoxul nostru cel mai intim şi mai limpede. De aceea, despre rugăciune se poate spune că este fapta noastră cea mai străină, ciudată, suprafirească, adunată în miracolul nostru interior, pe unde atingem minunea. Sâmburul crucii noastre duhovniceşti.

Pentru că în acelaşi timp: Rugăciunea trebuie să fie şi fapta noastră cea mai proprie, cea mai personală, aşa precum am văzut, în acelaşi timp şi cea mai străină, cea mai stranie. În acelaşi timp şi cât se poate de clar, ea este o însingurare şi totdeodată o universalizare a omului.

Intră în cămara ta, închide uşa ta. Strânge-te în tine, adună-te la lăuntru, în locul cel mai de taină al tău. Dar prin aceasta se împlineşte tocmai contrariul: prin această aşezare în centrul nostru, Rugăciunea se dovedeşte a fi situarea, aşezarea cea mai deschisă a omului, în faţa lui Dumnezeu şi a Cosmosului. Descoperirea transparenţelor şi a lucidităţilor lui infinite, cea mai adevărată dezmărgenire a omului. Locul cel sfânt. Fireşte, la rădăcină, această dezmărgenire cere ca primă condiţie cel puţin o învoire liberă la lepădarea de sine, lepădarea de omul cel vechi.

Prin păcat, omul s-a mărgenit pe sine, s-a încuiat în propriul său neant, s-a ascuns, s-a acoperit, s-a redus la el însuşi, la mediocritatea vieţii de rând, prea a noastră înşine.

Trăirea crucială de rugăciune, îl aduce în băile de har ale izbăvirii şi eliberării lăuntrice, îl pune concret în pragul său metafizic.

La altă treaptă spus, problema rugăciunii celei adevărate, este problema legăturii dintre minte şi inimă. E, de fapt, o smerire a minţii adusă în centrul fiinţei noastre, la

locul cel sfânt. Iluminarea e, de fapt, Chemarea în centrul fiinţei, în inimă, a Numelui de Mărire al Domnului.

Fără îndoială, aducerea aceasta a minţii la adevărata închinăciune, e un paradox. Între minte şi inimă e cea mai categorică antiteză, contradicţie. Între ordinea cugetului sau gândului şi cea a simţirii, a inimii la arătare, descoperim o opunere, o cruce limpede care nu poate fi depăşită.

Marele „Bogoslov" care a fost Simeon ne spune că raportul dintre rugăciune şi asceză, între rugăciune şi luare-aminte este ca între suflet şi trup.

De aceea, dacă în crucialitatea aceasta precumpănirea ascezei asupra rugăciunii e totdeauna dăunătoare, aşa încât nimiceşte rugăciunea (niciodată canonul nu trebuie amestecat cu rugăciunea prea mult), în schimb, precumpănirea şi pătrunderea duhului de rugăciune în viaţa noastră de nevoinţă şi asceză e binefăcătoare. Faci totul la faţa lui Dumnezeu. De aci urmează tot pnevmatismul isihast al vieţii de toate zilele: citania în duh de rugăciune, ascultarea în duh de rugăciune, dormirea în duh de rugăciune. „Eu dorm, dar inima mea veghează".

Urmează de aci că şi cugetarea în duh de rugăciune nu e păgubitoare, dar atunci, propriu-zis, meditaţia nu mai este în sine o rugăciune, ci este o lucrare ascetică pnevmatică, care e *rodul rugăciunii şi răsunetul ei în viaţa noastră închinată Domnului.*

Învăţătura de taină.

Iată o desluşire neapărat trebuincioasă, care să ne apere de tehnicizarea şi abstractizarea dăunătoare pe care o fac mulţi, îndeosebi occidentalii.

A cugeta în duh de rugăciune e viu şi binefăcător, pe când a socoti meditaţia o rugăciune e sterp şi înşelător, e a bate în loc în afara rugăciunii, în iluzia rugăciunii.

Disciplinele meditației

Ca orice *mare artă*, arta meditației nu e ușoară, și *cei ce așteaptă de la cele dintâi și sovăielnice încercări o iluminare și o răpire a sufletului sunt condamnați la dezamăgiri mari.* Drumul e lung și aspru, și nu inimile unor pelerini întâmplători și fără răbdare vor arde vreodată când Hristos le va vorbi pe cale. Oșteanul lui Hristos trebuie să fie hotărât să îndure mult; trebuie o dureroasă sforțare a creierului și a sufletului s-o cheltuim până ce meditația va putea ajunge o bucurie. În anume cazuri, chiar, ea niciodată nu poate ajunge să fie plăcută, și totuși, din această jumătate de ceas zilnic, care se arată așa de greu și anevoios, o lumină ascunsă va curge în viață.

Mult s-a scris asupra celor mai bune metode de meditație și *începătorii sunt dezorientați, zăpăciți de mulțimea sfaturilor.* O bună metodă e un ajutor prețios celor mulți; dar la urma urmelor, *fiecare trebuie să-și descopere metoda sa proprie;* și atâta timp cât această metodă cuprinde un act de voință și de dragoste, o hotărâre practică lămurită, care poate fi împlinită chiar în acea zi, pe cât e cu putință, e de prisos să te tulburi prea mult în privința unor lucruri de rânduială sau amănunt.

Gândirea dominantă care trebuie să călăuzească încercările noastre este că *meditația nu e raționamentul-gândirea sau liniștita visărie, sau o rugă pe care ți-o faci față de tine însuți,* ci e un salt, o lucrare, o faptă în duh tot atât de definită și hotărâtă *ca și un angajament de afaceri, ca un jurământ de prietenie sau o intrare solemnă într-o anume lucrare.* O bună meditație se împlinește totdeauna printr-o anume *reînnoire a voturilor noastre,* văzute dintr-un unghi nou; și așa, încă o dată, ne dăruim lui Dumnezeu și ne angajăm în slujba Lui, sub îndemnul *unei noi gândiri și sub o înțelegere care ne-a năpădit,* și aceasta în legătură cu *datoria clipei de față.*

Urmează de aci că nu mai e niciun loc pentru fantezie sau vreo vorbărie de prisos; podoaba de cuvânt sunător nu are ce căuta într-o adevărată meditație. Poate fi adâncă și, din punct de vedere al cugetării, minunată; dar chiar atunci, ea trebuie să rămâie cu totul *simplă și practică.* Fie că Persoana care meditează, este un ales duhovnicesc sau un suflet obișnuit fără strălucire și înzestrat puțin, singura *întrebare însemnată este aceasta*: ce va mai rămâne din meditația ta când ea va fi transpusă în viața obișnuită, în faptă, va rezista ea? De se va arăta ea fantezistă și vizionară, când ne vom afla la lucrul nostru sau cufundați în ascultările noastre zilnice, înseamnă că e falită, cu toate că pentru o clipă a înflăcărat inimile noastre.

Nici o meditație nu e în chip real validă, deplină, *dacă nu ne lasă ceva* pe care și spre care noi să putem, în timpul ocupațiilor zilei, să revenim și pe care noi să putem în chip ușor să-l aflăm ca un ajutor la acel moment. Asta nu înseamnă deloc că noi trebuie să ținem să fim scăzuți, plictisitori sau prozaici în meditația noastră: *trebuie să năzuim a fi firești, naturali.* Dacă gândul înaripat sau imaginea poetică vin în chip spontan și – ceea ce singur are o însemnătate – dacă ele rostesc în noi o *realitate vitală,* ele adaugă la prețul, la valoarea meditației. Dar a le căuta anume înseamnă să iei meditației adevărata ei putere. De suntem hotărâți a face față realității, vădit nu mai e loc pentru o cultură deliberată a farmecului: *Faptele vieții spirituale au totdeauna frumusețea lor,* dar această frumusețe nu se descoperă decât ochiului drept, privirii drepte. Ele strălucesc din strălucirea lor proprie; a le vedea prin prisma unei artificioase fantezii poetice e să crezi un miraj, o înșelare.

*

Poate piedica, dificultatea cea mai obișnuită în privința meditației, e *alegerea unui subiect.* „Cu ce să încep?"

e întrebarea adeseori dezbătută, mai ales pentru cei ce vin la meditație ceva mai târziu în viața lor. Răspuns sigur nu e decât unul: Începe drept de acolo de unde te afli, adică, cu subiectul care te interesează cel mai mult *în clipa de față*.

Venim noi la meditație ca îndrăgostiții de fire, natură, care de multe ori au văzut pe Dumnezeu în vreo floare de la marginea drumului? Atunci să începem prin acea floare, încercând a dărui, a ne lăsa în voia minunatei vieți căreia ea îi este o manifestare. De vom întreba în chip smerit și liniștit puterea vieții acestei, nu vom pleca cu mâinile goale. Ne place să vorbim de legile științifice. Nicio lege nu e mai științifică decât aceasta: dacă, din toată inima ta, vei căuta cu adevărat pe Dumnezeu, de-a lungul drumurilor care ni se deschid nouă spre a merge, neîndoios Îl vom afla. Comuniunea cu Dumnezeu nu e o experiență a ușurătății, impresionistă, de simțire trecătoare, o emoție risipită și fugară. Ea e întemeiată *pe statornicia și conformitatea [cu] firea cea dumnezeiescă* și, dacă și noi stăruim pentru a intra în *căutarea noastră din latura adânc sufletească* – din punct de vedere psihologic – singura psihologie de care trebuie să ne sinchisim, să ne grijim, este cea a unui răspuns al omului la o *învăluire, împresurare veșnică și neschimbată*.

Dar dacă e bine a începe meditația noastră prin cele ale noastre dulci lucruri familiare care au pătruns mai adânc în viața noastră, trebuie să ne păzim de a ne păstra aci, de a ne opri acolo. De altminteri, noi nu ne dăm seama, nu suntem în curent totdeauna – în chip neabătut, în chip necesar – cu *nevoile și putințele, afinitățile noastre cele mai adânci și cele mai puternice;* ceea ce noi numim vocația sau chemarea noastră se poate să nu fie decât o înclinare ușuratică, superficială, de temperament, și nu pornirea adevărată a firii noastre. (Mai bine spus, noi să

fim la o trăire şi la un plan de viaţă uşuratic, nefiind în legătură *cu firea noastră profundă.*)

Ştiinţa sfinţilor a anticipat asupra psihologiei moderne, a cunoaşterii sufletului. Mari dascăli ai vieţii duhovniceşti nu sfârşesc să ne spuie şi să ne repete cum o chemare, o vocaţie, le-a venit, i-a prins, care la prima vedere le-a părut cu totul antipatică, şi adesea violent protivnică înclinării lor fireşti sau unei bunăstări sufleteşti potrivite lor. Dar urmând-o cu răbdare şi în chip eroic, li s-a vădit deplin că [vocaţia] chemarea, care li se părea aşa lipsită de înţelepciune, de rost, de fapt se adresa unor posibilităţi sigure sau unor simpatii secrete, unor anume capacităţi sau puteri care dormitau încă nedescoperite în adâncimea fiinţei lor, şi le-ar fi rămas necunoscute, dacă *ascultarea lor curajoasă la chemarea dumnezeiască nu le-ar fi chemat la o lucrare, o activitate conştientă.*

Aceasta e exact la fel şi în practica meditaţiei. Deseori descoperi, la urmă, că subiectele care păreau puţin potrivite răspund la o nevoie necunoscută şi aduc un răspuns neprevăzut. Aşa în zilele noastre, e printre noi o împotrivire universală în a cugeta şi a medita asupra marilor doctrine creştine (firește, afară de elite care se arată, dimpotrivă, foarte avide de doctrina adâncă).

Noi ne interesăm de revolta spiritului modern împotriva lor (uitând că totdeauna a fost un duh modern şi că el e pururea revoltat) şi ni se pare greu de a realiza doar acele lucruri împotriva cărora acest duh se revoltă şi e lipsit de interes; aceasta ca să spunem cât mai puţin cu putinţă. În Babelul amestecat al afirmaţiilor de azi asupra Sfintelor Scripturi, asupra Bibliei, noi uităm că Sfintele Cărţi au *un glas propriu, un mesagiu şi o putere pe care curgerea vremurilor, timpul, nu le ating.* A asculta această voce şi a încerca puterea aceasta, a simţi puterea aceasta, preţuieşte şi plăteşte deplin toată munca şi dis-

ciplina pe care o cere această experienţă, şi pentru aceasta trebuie să mergem de-a dreptul la „marile texte". *Poate fi plăcut şi mult liniştitor de a medita pe muntele de simbolisme al Psalmilor* sau numai asupra uneia din numeroasele dulceţi omeneşti în care abundă Scriptura: dar o asemenea meditaţie nu va ajuta mult la lărgirea sau adâncirea duhului nostru. Ceea ce avem noi nevoie, nu e de a ne întârzia cu totul asupra însemnătăţii psihologice a cântării lui David pe harfe, când Saul era în prada unei crize de melancolie neagră; ci de a dezgropa ceea ce Iisus vrea să spună când afirmă: „Nimeni nu cunoaşte pe Tatăl dacă nu e Fiul şi cel căruia Fiul vrea să-i descopere". Trebuie să ne *războim cu principiile duhovniceşti, să luăm în mâini, să ne îndeletnicim „cu durele cuvinte" ale Evangheliilor şi formidabilelor paradoxuri ale lui Pavel.*

*

Şi aşa ajungem la *meditaţia* cu adevărat *tipică, tipicală* (argument general care se aplică la toate cazurile analoage).

Nimic nu ne poate scuti de a ne deda mintea la marile fapte ale lumii duhovniceşti: Dumnezeu, Hristos, Duhul Sfânt, omul, păcatul, harul, moartea, judecata, Sfânta Biserică, Împărăţia care nu va avea sfârşit. Ce credem noi în chip real despre aceste mari fapte? Care este efectul, puterea credinţei noastre asupra vieţii noastre?

A medita de pildă asupra naturii, firii lui Dumnezeu, nu înseamnă să *construieşti o teorie a naturii dumnezeieşti, ci a veni în contact vital cu Dumnezeu El Însuşi, prin minte* (şi la stadiul minţii Dumnezeu se poate arăta). În cursul unei asemenea meditaţii, ne vom pune câteva întrebări de însemnătate primordială: *Ce cred eu în privinţa lui Dumnezeu când sunt singur, în latura cea mai intimă şi cea mai ascunsă a inimii mele?* Ce cred de El, la vremuri de nevoie, de tulburare, de criză? Altminteri, care e credinţa

mea lucrătoare, credința care se aplică în chip instinctiv la problemele de viață? Ce parte din Învățătura și Învățământul la care am aderat, la care m-am prins ca mădular al Bisericii, sau al simțămintelor pe care eu le exprim, la anume împrejurări și prilejuri, într-un cerc de studii, sau alte reuniuni, a *intrat cu adevărat în fibra ființei mele*?

Cu asemenea întrebări, văzute în față, în chip cinstit, *vom ajunge dincolo de zona convingerilor sau experiențelor numai individuale*; fiindcă răspunsurile pe care le vom împlini vor tinde să dovedească faptul că, pe când noi suntem deplin în curent cu piedicile noastre, problemele și nevoile proprii (cel puțin ale manifestărilor lor cele mai superficiale), știm, în chip vădit, *din izvor sigur și puternic*, atât de puține despre Dumnezeu. Și, în această privință, meditația noastră va trebui să se schimbe *într-o atitudine de docilă atențiune la glasul lui Dumnezeu Însuși*, într-o fermă, tare hotărâre și propunere de a-L cunoaște mai bine, și într-un *sincer elan al inimii spre El*. Ne dăm seama, la stadiul acesta, că dificultatea noastră și nevoile noastre conștiente nu sunt din cele mai profunde și din cele mai reale, și ne simțim împinși de a ne abate de la acest „eu" prea cunoscut de noi, pentru a *ne îndrepta spre Acela către Care toate inimile sunt deschise, toate dorirele Îi sunt cunoscute* și *Căruia nici un secret nu-I este ascuns, Dumnezeul care cercetează și tâlcuiește subconștientul*. Vom simți că e un Dumnezeu al lumilor de har și de slavă care nu au intrat în trăirea, experiența noastră personală, dar care lumi sunt totuși de cea mai înaltă însemnătate pentru noi ca inși, în parte, și mădulare familiei lui Dumnezeu. Și de suntem înțelepți, ne vom înjuga și *pregăti să explorăm aceste regiuni necunoscute*, fiindcă proba se va face că ele sunt de fapt, „propria noastră Patrie", Țara noastră sufletească.

*

Ţinta nu e uşoară. Mai întâi, vom şovăi şi vom şchiopăta de-a lungul unei poteci slab luminate şi [doar] din când în când. Risipirile, distracţiile, acea tulburare cronică a celor ce vor să mediteze, ne vom lupta cu ele la fiecare pas şi ne vom poticni, adesea vom pierde curajul. Şi în timp ce va trebui să fim severi cu acel duh îndărătnic care pururea ne scapă mintea razna prin tangenţă, *va trebui de asemenea să ne amintim că meditaţia creştină nu e un exerciţiu de concentrare sau de hipnoză a „Gândirii, noi".*

Distracţiile nu trebuie socotite neapărat nişte piedici. Ele pot fi, şi adesea sunt, materia cea dintâi a unei meditaţii, cu mult mai folositoare decât cea pe care ele o întrerup. După toate, primul lucru care se cere pentru o bună meditaţie nu e o înlănţuire logică şi fără întrerupere, *ci realitatea;* şi mai mult decât una, din aşa-zisele distracţii, s-au dovedit a fi nimic altceva decât *Glasul Domnului care ne cere, ne cheamă de la pura speculaţie la realitate.* Dar pe când meditaţia trebuie să fie în legătură cu nişte probleme personale, nu trebuie niciodată *să îngăduim să semene cu o introspecţiune sau absorbţiune în sine.*

În meditaţie, Dumnezeu creşte în noi până ce noi vom fi saturaţi de gândul Lui. La început, toată lumea spirituală pare o vagă abstracţiune; dar puţin [câte] puţin, pe măsură ce noi contemplăm, cu o privire de veneraţie atentă, această Viaţă infinită de unde noi venim şi a cărui Izvor nesecat umple gingaşele vase ale vieţii noastre, ajungem să-I deslușim frumuseţea şi strălucirea Lui. Ceea ce e vag şi vid, a devenit o realitate plină şi minunat articulată. Treptat, dar sigur, ajungem să fim „familiari cu bogăţiile infinite ale acestui *gând viu, felurit, bogat şi multiplu, care este Dumnezeu".*

Poate e taina Creaţiunii care la început ne subjugă. Dintr-o dată, nu ştim cum, dar ştim că s-a întâmplat aşa,

dintr-o obişnuinţă de atenţie fixată, vedem Creaţiunea ca un roman: cel al Iubitului Veşnic. Desluşim dragostea cu care S-a dăruit inima lui Dumnezeu când a făcut pe om. Îl vedem luând trup în Iisus. Şi cum vom numi pe Acela care este Fântâna Dragostei, Cela în Care Răspunsul de Dragoste Se întrupează? Cel care e mareea cea mare, mareea Dragostei ce se revarsă de la Dumnezeu spre om şi de la om spre Dumnezeu? Şi după toate, ce ştim noi, dacă via lumină, pe care Biserica dreptslăvitoare o proiectează, o azvârle în această taină de dragoste pe care noi o numim Treime, nu conţine acest adevăr care singur poate mulţămi şi modela sufletele noastre?

Aproape asemănător, putem prin meditaţie să descoperim din nou, pentru noi înşine, adevărurile în privinţa lui Dumnezeu, *pe care le numesc dogme, dar care în realitate sunt nişte seminţe de Viaţă. Ni se va arăta că ceea ce teologii numesc Întrupare înseamnă o reorganizare revoluţionară a Omenirii.* Şi ceea ce mai altădată ne făcea să încuiem această taină în domeniul doctrinei uscate, vom afla acum că e un principiu ale cărui urmări se întind asupra ansamblului vieţii lumii. Realizăm astfel, că El va chema pe fiecare din noi la un fel de viaţă, aşa de nou şi aşa de minunat, încât, spăimântaţi, dăm înapoi: în acelaşi timp în faţa slavei şi groazei Lui, totdeauna ţâşnind din covârşitorul Său prinos un mod de viaţă aşa de larg, încât el îmbrăţişează tot universul, şi totuşi aşa de strâns, încât nu mai e loc în el nici chiar pentru un „eu" care nu s-ar despuia decât pe jumătate.

Surprindem de asemenea şi câteva vădiri din taina lucrării Duhului Sfânt. Porumbiţa care pluteşte peste apele Botezului lui Hristos, limbile de foc ale Pentecostei, puterea care a creat Trupul lui Hristos care e Biserica, ajung nişte simboale ale *unei realităţi vii pe care în chip progresiv o facem a noastră prin experienţă.*

Istoria Evangheliilor, care a devenit pentru un aşa de mare număr de oameni numai istorie pură şi chiar istorie legendară, descoperă, acum, valoarea sa veşnică. Contemplând pe Iisus, într-o smerită meditaţie şi iubitoare, noi vom vedea *Viaţa necreată îmbrăcându-Se cu firea noastră omenească* şi absorbând torţa şovăielnică a naturii noastre muritoare în nemuritoarea Sa strălucire.

Naşterea şi copilăria, botezul, ispitirea, cei trei ani de viaţă publică şi Patima, şi Moartea lui Iisus, destăinuiesc imperioasele lor semnificaţii sufletelor noastre pline de luare-aminte. Nu le mai vedem cu ochi pe jumătate orbi, doar ca nişte simple etape în dezvoltarea Celui mai mare dintre fiii oamenilor, ci liberaţi din „roata devenirii" şi luând locul lor în lumea faptelor absolute. Fiecare din ele strălucesc pentru noi de propria sa lumină creatoare fiindcă din fiecare ţâşneşte o energie binefăcătoare şi transfiguratoare, aşa cum nici un eveniment simplu al istoriei nu a putut să ne descopere.

Fiecare progresiune succesivă în drama răscumpărării noastre apare în desăvârşirea Lui proprie şi comunică darurile Sale proprii, sufletelor noastre. Fiecare din ele ne aduce cerinţele lor proprii şi ne sugerează propriile lor metode de apropiere. Contemplaţia Naşterii ne iniţiază pe calea smereniei. Etapele celor trei ani de ministeriu public, ne impun disciplina lor spirituală potrivită. *Moartea răscumpărătoare ne revelă nestimata penitenţei, ne face să pătrundem în teologia inimii zdrobite şi pocăite.* Nu închidem ochii la valorile critice: dar vom da anchetei critice adevăratul său loc, care e mai însemnat decât ceea ce le place să creadă moderniştilor.

Vom descoperi, pe măsură ce înaintăm, că meditaţiile noastre, în loc să devină mai complicate, *vor deveni fără încetare mai simple, o singură gândire, un singur gând*

fiind de ajuns de a umple tihna plină de tăcere a unei jumătăți de oră.

Un adevăr curent, care pare ordinar și banal, de rând, începătorului, e de ajuns unui sfânt pentru ceasuri de contemplație. Această privire spirituală intensă și hotărâtă spre Dumnezeu, această adeziune, dăruire de sine iubitoare, din tot sufletul lui Dumnezeu, îngăduie unui ales de a-i hrăni o întreagă viață de meditație cu o singură frază: „Dumnezeul meu și al meu Tot". Nu e o negație a inteligenței, o întoarcere spre căile copilăriei. E mai curând o întreprindere intelectuală (*când inteligența înseamnă nu numai un simplu raționament, ci exercițiul unei rațiuni mai largi, care cuprinde în ea intuiția duhovnicească*), înrudită cu cea a omului de știință care poate să îmbrățișeze dintr-o privire un important grup de fapte și în chip instinctiv a le face sinteza, reducându-le la unitate. Aparține împărăției inteligenței spirituale, care e floarea însăși a gândirii și a raționamentului. Nimic nu revelează mai mult vulgaritatea esențială a impresionistului satisfăcut decât subiectele în care nu află decât oboseală și plictiseală.

În același sens, a iubi pe Dumnezeu *cu acea iubire meditativă* (gânditoare) care află putința să se absoarbă numai în contemplarea Celui Prea-Înalt e o educație a bunei libertăți.

[Pentru aflarea Adevărului]

Fără îndoială, Adevărul nu se împlinește propriu-zis prin metodă. Mântuirea nu se săvârșește printr-o tehnică, dar ea se împlinește pe o anume cale și printr-o întrupare, printr-o urmare a lui Hristos totală, în dăruire de sine harică, prin sinergie sacră, prin trăirea vieții Bisericii, intrarea în viața Duhului.

Pentru aflarea Adevărului nu are însemnătate ce metodă ai, adică desăvârşirea organizării dintr-un anume punct de vedere pentru a cuprinde sau prinde Adevărul.

De fapt, nu are nicio însemnătate de unde şi când începem a ne pregăti pentru a primi adevărul. Nici cum începem. De asemenea, nici cât ţinem o cercetare, o străduinţă de căutare. Ajungem să înţelegem că aci e fals şi orice fel de idealism, dar şi orice fel de realism. Dacă luăm în seamă unul din aceste puncte de vedere, totdeauna vom fi stăpâniţi de un anume sistem de prejudecăţi. Fiecare metodă în parte este anticipat eronată. Sau, altfel spus, fiecare dintre metode dovedindu-se tot atât de bună şi tot atât de rea.

Metoda, dacă are şi o anume însemnătate, ea trebuie privită dincolo de ceea ce este o tehnică (...[9]), mai mult ca un meşteşug, ca o artă, ca o sfântă măestrie a Întrupării. Prin urmare, spre deosebire de tehnică, mai presupune, în ea şi în dosul ei, ceva care o depăşeşte şi care e totul, duhul Întrupării care este ca o infrastructură, o urzeală vie pe care se întemeiază. Ea este ordine harică, transmisă prin Sfânta Predanie, prin tradiţie din generaţie în generaţie, moştenită ca un dat liturgic, acea ştiinţă sacră a comportării Omului, Icoana vie a Fiului lui Dumnezeu printre noi.

Aşa înţeleasă metoda, ea este secretă, tainică şi izbăvitoare. E mai întâi de toate perfect sinergetică, adică în

---

[9] (Ce-i o tehnică? Ansamblu de procedee, reţete, definite conştient şi bine cugetate, şi transmisibile, destinate a *produce precis anume rezultate.* Tehnica fiind ea însăşi ca o unealtă, exterioară, prin urmare legată şi de un anumit instrumentaj.) [Am adus în subsol această paranteză din text întrucât spărgea fraza în care era inserată – *N. red.*]

acelaşi timp maximă umblare în har, precum şi în propria noastră vrednicie, şi ea tot atât de maximă. Şi pentru că e o *conlucrare* cu „darul" Duhului Sfânt, ea cere o necurmată luciditate a acestei conlucrări – pentru cinstirea harului să ne dăm seama de cooperarea lui şi a noastră. Altminteri spus, ea este acea ştiinţă pnevmatică necesară care, iluminându-ne din centrul fiinţei noastre, poate – *în chip liber* – să ne facă să înţelegem limpede şi să ne dea puterea de a ne călăuzi *slobod*, dar precis, plecând dinlăuntru în afară – ca o binecuvântată inspiraţie practică şi imediată – pe drumul adevărat al vieţii, pe liniile străvezii ale unui bun-simţ superior, grijă şi bun-simţ duhovnicesc; care să ne scoată şi să ne dea putinţa rodnică, uşurinţa de a face corect, de-a dreptul ceea ce trebuie făcut, abătându-ne prin însăşi buna înfăptuire, şi de greşeală, păcat, violenţă, nebunie, şi mai ales de la primejdia morţii nelegiuite, păcatul cel neiertat împotriva Duhului Sfânt.

Nu ar mai trebui să repetăm că Măestria şi ştiinţa aceasta sfântă şi duhovnicească este calea Împărătească a Sfinţilor, „calea înaltă", cea a victoriilor plenare ale Duhului, şi care alta nu este decât însăşi Calea Hristos.

Şi de voim, ea s-ar putea numi cu un cuvânt mai potrivit după gustul nostru, celor de azi: o metapsihologie pnevmatică a Omului luat în veşnicia şi totalitatea lui, a realizării Îngerului în trup sau a dumnezeului creat care trebuie să fie Omul.

De fapt, această sacră iscusinţă şi totdeodată această ştiinţă este foarte simplă, dar, ca orice adevăr de sfinţenie şi viaţă, e foarte greu înţeles pentru omul de azi, omul lumesc, omul neduhovnicesc, oricât de învăţat sau genial ar fi el, sau care tocmai pentru această destoinicie şi „ştiinţă" lumească a lui e în neputinţă de a înţelege.

*

Hristos ne descoperă şi ne dăruieşte Tehnica Întrupării, şi în lucrarea Duhului îndeosebi, tehnica transfigurării plenare.

Pravila şi rugăciunea la întâmplare

Nu avem nicio îndoială că numai o viaţă aşezată şi bine urzită pe sfânt obicei îndelung şi bună rânduială de rugăciune, adică de Pravilă şi canon de o viaţă întreagă, ne poate trece la stadiul cel duhovnicesc al împlinirii noastre.

Darul acesta de răbdare ordonată, monotonă, cuminte şi mult stăruitoare, numai el poate creşte clipă cu clipă, organic, trupul duhovniciei noastre, al omului nostru lăuntric. Dincolo de aceasta, numai voia şi minunea anume a lui Dumnezeu mai poate mântui. Dar ce e excepţional nu e lege.

Dar dacă această zidire vie în buna obişnuinţă se poate preschimba într-o a doua fire a noastră, născută nu din ceva trupesc, nici din voia vreunui om, ci din Duhul, cu timpul însă, din pricina nedesăvârşirii noastre, însuşi acest mijloc ajunge, oricât de desăvârşit şi binecuvântat ar fi el, să fie o piedică, o stânjenire, dacă nu chiar o cădere. Ceea ce am râvnit atâta – un bun obicei de rugăciune – şi în sfârşit am agonisit, ajunge o primejdie.

Sfânta Pravilă şi canonul pot ajunge o stavilă, o oprire în loc, un automatism, o moarte.

Niciodată viaţa sufletului nu poate fi redusă la o metodă de rugăciune, la un bun şi sfânt obicei, chiar când este ajuns la desăvârşire, la frumuseţe lăuntrică, la o adevărată estetică spirituală, adică la o formă pură de stil duhovnicesc, însuşit deplin, stăpânit bine şi propriu.

Am putea spune că acum tocmai această desăvârşire este o moarte. Ce este în Biserică rutina rituală, decât această desăvârşire a sfintei Rânduieli, care se descoperă, fără să ştie de ce, formă minunată lipsită de viaţă? Şi aşa, prin desăvârşire, descoperim „canonul", adică faţa de umbră a Sfântului Canon, această îndelungă şi cuvioasă moarte obosită.

Nu trebuie, firește, să ne înspăimântăm. Trebuie să trecem şi prin moarte, fără de care nu este viaţă. Trebuie să trecem dincolo de această oboseală a vieţii, dincolo de această oprire în loc. Moartea vine din această oprire în loc, care este automatismul. Viaţa e pururi creştere mai mult, nesfârşită depăşire.

O metodă ajunsă, o rânduială intrată în obişnuinţă trebuie întrecută, trebuie biruită ca şi când nici nu ar mai fi, trecând mai departe, mai mult, mai plin, mai bogat.

A te mulţumi numai cu atât cât ţi s-a rânduit, după pravilă, canon, metodă sau manual catehetic este binecuvântat lucru, dar după aceasta se face repede proba unei căderi şi oboseli interioare.

Ajunşi aici nu trebuie să ne pierdem înspăimântându-ne, blestemând şi învinuind pravila şi canonul. Şi aceste pogorâri în oboseală, uneori până la deznădejde şi secăciune, sunt bune pentru cel ager duhovniceşte asupra sa însuşi.

Pentru un timp, e bine să stăruim stăpâni pe noi şi liniştiţi. Tihon din Zadonsk ne sfătuieşte să ne rugăm tocmai atunci când nu avem plăcerea şi suntem obosiţi de a ne ruga. Cât e de mare puterea acestei oboseli noi nici nu bănuim, chiar dacă ea ar fi de moarte. Ea e una din marile puteri firești ale firii omeneşti. Oboseala duhovnicească e totdeauna destul de puternică, destul de lucrătoare şi ştie să se răscumpere.

Rugăciunea la întâmplare

Ca să-mi birui uscăciunea, însuşi duhovnicul meu a voit ca rugăciunea mea să fie ceva al libertăţii mele, lăsându-mi cel mai liber câmp cu putinţă şi întărindu-mă a-mi căuta numai plăcerea sau nevoia lăuntrică, după îndemnul hărniciei lăuntrice, adică tocmai rugăciunile în afară de dajdia zilnică, în afară de orele obişnuite ale rugăciunii de Pravilă. Şi astfel, lui dară trebuie să mulţumesc, fiindcă îi datorez câştigul cel adevărat al evlaviei mele, al acestei trăiri, experienţe, de rugăciune vie care, fără îndoială, mai ales la început, oferă atâtea primejdii şi neizbutiri, dar şi atâtea sporuri şi bucurii nebănuite. Aşa cum copilul îşi pune în puşculiţa lui bănuţii. Rugăciunea aceasta angrenată în viaţa obişnuită, gândurile acestea la Dumnezeu, scurte de tot şi împletite cu ritmurile zilei, te fac să te simţi viu şi să creşti pe nesimţite cu evlavia, şi păstrându-te fără încetare în starea aceasta lăuntrică trează şi prielnică faţă de toate năpădirile şi ispitele actualului, şi cumpănindu-te pururea izbăvitor, pe adâncimile şi sensurile veşnice pe care le porţi, le ai actuale în conştiinţa ta, orice cădere, orice naufragiu lăuntric al eului tău, şi la care de obicei nici tu nu iei aminte, cu toate că de la un timp te poţi trezi un adevărat mort viu.

Într-adevăr, o astfel de rugăciune scurtă, la întâmplare, riscă mai repede sau să o avortezi, să nu o împlineşti cum trebuie, să o laşi pe jumătate, furat, distrat în afară, de larmă, de zgomot, sau să te laşi distrat de tine însuţi, de gânduri sau griji de clipă. La capătul, totuşi, unui cuprins de timp oarecare, după un număr de astfel de îndeletniciri, de exerciţiu practic de viaţă de rugăciune, descoperi nu numai că strădania ta nu ţi-a produs nicio pagubă, nu ai pierdut nimic, ci, dimpotrivă, că eşti

întru limpede câştig, ai câştigat ceva nebănuit sau poate nenădăjduit; dacă ţi l-ai fi propus organizat să îl ajungi, ţi-ai fi dat seama că niciodată nu l-ai fi putut face. Mai întâi o cunoaştere de tine însuţi, prin faptul că ţi-ai aprofundat propriile reacţii şi slăbiciuni. Şi apoi, ceea ce este câştigul cel mai pozitiv, te descoperi suit la un stadiu de ordine lăuntrică neavută până acum.

Jocurile interioare aşa de pline de toane, atât de schimbăcioase şi pline de nelinişte, atâta de supuse neprevăzutului sufletesc propriu, încep să dispară, să scadă. Dimpotrivă, începi să întrezăreşti foarte limpede că ţi se urzeşte şi [ţi se] întăreşte propria ta unitate lăuntrică de care începi să fii plin de încredere.

Şi dacă te hotărăşti să faci un pas mai departe în această cucerire totală a vieţii tale pentru rugăciune, e firesc ca cercetarea lăuntrică de sineţi să fie mai stăruitoare.

Şi privind înapoi, ca să-ţi faci un bilanţ, îţi vei da seama că micile izbucniri de rugăciune din timpul zilei, adunate picătură cu picătură, clipele tale de evlavie, au făcut o fântână de rugăciune care îşi are adâncimea şi viaţa sa.

Iar după un timp, stăruind mai desăvârşit pe acest drum interior, descoperi, cercetându-te, că poţi să te aduni în viaţa lăuntrică, alegând, din aceste clipe de rugăciune născute la întâmplare, un anume număr de biruinţe şi bucurii puternice.

De acum, descoperi legea lăuntrică a rugăciunii care, din cantitate, se preschimbă în calitate. Din rugăciune întâmplătoare şi aproape numai materială, un gând numai de evlavie, ţâşnit spre Dumnezeu, ai ajuns la starea de rugăciune înlesnită, pururea primitoare, adică cel mai preţios lucru al vieţii noastre, stare de veşnică deschidere spre Dumnezeu.

Rugăciunea poate fi făcută fără metodă?

Pe mulţi dintre oameni, chiar ce se socotesc „duhovniceşti", îi vedem sărind ca jigniţi în adâncul lor, când li se vorbeşte despre o tehnică sau „metodă a rugăciunii". Această sensibilitate prea-ascuţită este destul de plină de înţeles. Ascunde, dincolo de orice îndreptăţire, o împotrivire a sensibilităţii, ceva de *ordinea* nesupunerii şi ignoranţei celei nerecunoscute, de oprire în loc, vinovată, dacă nu de vădită trufie ascunsă. De aci s-a născut şi toată acea pornire duşmănoasă faţă de ceea ce se zice aproape totdeauna cu dispreţ, „metoda isihastă", metoda de a se ruga a Părinţilor Liniştii. Cei ce sunt mai prudenţi o mărginesc repede, spunând despre ea că este ceva anumit, ceva *caracteristic* „Părinţilor greci", dar de care la urma urmelor ne putem lipsi. O problemă de structură, de fel de a fi al omului.

Să zvârlim de pe noi toată această pânză de gânduri pe care o ţese ca o plasă de înşelare cel ce e nevăzutul ispititor.

Să ne întoarcem la simplitatea de gândire a celor duhovniceşti.

Sfântul Nichifor cel din Singurătate spune că meşteşugul cel duhovnicesc este „arta artelor".

Ce înseamnă lămurit aceasta? Ca să înţelegem e nevoie să ne întoarcem şi să ne amintim ce înţelegeau cei vechi prin „artă". Sfântul Nichifor al Singurătăţii a trăit nainte de anul 1300. Anticii înţelegeau arta mai întâi drept un meşteşug mai ales, ca o măiestrie minunată, o ageră îndemânare. De aceea, arta trecea pentru ei cu mult dincolo de realitatea văzută, materială a meşteşugului, oricât de uimitoare ar fi tăierea în piatră, turnarea în aur sau zugrăvirea în culoare. Aşa avem, asemenea, şi o „artă a gândului pur", precum avem şi o „artă a rostirii cuvântului", cea a ritorilor. De aceea, cei vechi puneau la un loc

printre arte, într-un chip pentru noi nemaiadmis şi ciudat: algebra, gramatica, muzica, retorica.

Ideea de artă, cuprinzând în chip firesc acel ansamblu de îndemânări şi lucrări ale vredniciei noastre, îndreptate spre o ţintă hotărâtă când voim să înfăptuim ceva. Ea stă totdeauna nainte de cunoaştere şi este, din acest punct de vedere, *condiţiunea cunoaşterii.*

Dincolo însă de artele acestea plastice şi de orice alt fel de artă care ar corespunde vreunei laturi a noastre sufleteşti sau intelectuale, totuşi mai există şi o altă artă mai profundă, mai de la temeiul fiinţei noastre, aceea ar fi o artă a artelor.

Azi înţelegem cu uşurinţă când ni se spune că există o cunoaştere a cunoaşterii, acea problemă ontologică sau teologică a cunoaşterii.

Să înţelegem atunci că există, nu ca o floare de stil, ci, aşa cum a spus Sfântul Nichifor al Singurătăţii, o „artă a artelor".

Ea este condiţia cunoaşterii în duh, condiţia cunoaşterii dumnezeieşti, a cunoaşterii chiar a lui Dumnezeu.

Există un gingaş şi prea-înalt meşteşug al duhovniciei, un cuviincios fel de a ne învrednici de darurile Duhului Sfânt.

Există o înaltă politeţe a lui Dumnezeu. Orice liturghie dreptmăritoare, orice liturghie răsăriteană, liturghie ortodoxă, se încheie cu ceea ce se numeşte Rugăciunea Amvonului, cuvenita Rugăciune de mulţămire. Ea e ca o mătanie, o *închinare* ultimă în faţa lui Dumnezeu, Închinare în care auzim limpede şi acestea: „Că Tu sfinţeşti pe cei ce iubesc *buna-cuviinţă* a Casei Tale".

Există o anume rânduială, o anumită tehnică străvezie şi suplă după care trebuie să ne înfăţişăm lui Dumnezeu, o tehnică a oricărei rugăciuni, oriunde şi oricând ar fi ea făcută.

Iar tu, cel ce nici după desfăşurarea acestor gânduri nu te-ai îmblânzit deplin lăuntric şi mai păstrezi în ungherele sufletului tău vreo îndoială, auzind acolo cumva stăruind vreun ecou de gând al ispititorului care ar suna cam aşa: „ce eroare, ce greşală de neiertat. Rugăciunea e pornirea slobodă şi firească a sufletului. Orice tehnică îngrădeşte libera ei desfăşurare lăuntrică, o tăgăduieşte chiar. Metoda, meşteşugul mai rău mă stânjeneşte, mă încurcă, nu pot să o primesc. În faţa lui Dumnezeu mă înfăţişez aşa cum sunt." Ca unui fiu de barbar, ţie nu pot să-ţi mai răspund ceva, ci voi deschide numai cu linişte, cu grijă şi chiar cu spaimă, şi îndeosebi pentru tine spaima mea, voi deschide Cartea cea Sfântă ca să auzi, dacă ai urechi de auzit, chiar gura Domnului vorbind cu putere aşa:

„Atunci Domnul a zis slujitorilor Săi: «Nunta este gata, dar cei poftiţi nu au fost vrednici de ea. Duceţi-vă la răspântiile drumurilor şi chemaţi la nuntă pe toţi aceia pe care îi veţi afla». Slujitorii au ieşit la răspântii, au strâns pe toţi pe care i-au găsit, şi buni şi răi, şi cămara ospăţului de nuntă s-a umplut de oaspeţi. Domnul a intrat să-Şi vadă oaspeţii şi a zărit acolo pe un om care nu era îmbrăcat în haină de nuntă. «Prietene, i-a zis El, cum ai intrat aci fără să ai haină de nuntă?» Omul acela a amuţit. Atunci Împăratul a zis slujitorilor Săi: «legaţi-i mâinile şi picioarele şi luaţi-l şi aruncaţi-l în întunericul de afară; acolo va fi plânsul şi scrâşnirea dinţilor»."

Dar în lumea cea cu mintea plină de atâta literatură, cineva ne va aduce mica plăsmuire a lui Lev Tolstoi, pe care mulţi au popularizat-o şi umblă acum cu autoritatea unei întâmplări care s-a şi petrecut aevea: „Trei ţărani ruşi trăiau schimniciţi într-o insulă din Marea Albă ...

E aşa de frumoasă încât pare adevărată... Totuşi miroase mult şi de departe a erezie.

Grăire şi tăcere în Rugăciune

Una din ispitirile cele dintâi ale începuturilor: râvnitorul, când abia a prins să treacă de la rugăciunea cea dinafară şi formală la cea dinlăuntru, agonisindu-şi o oarecare lucrare mai vie şi mai proprie, e repede dus să se lepede – ca ne mai folosindu-l şi ca drept pruncească – de toată rânduiala de pravilă şi de canon pe care le avea până atunci.

Aşa, aceşti începători abia au trecut pe pragul adevăratei rugăciuni, şi se şi ispitesc să cadă de pe el, înlăturând cu totul aşezământul cel sfânt al Bisericii, marea curgere a apelor vii şi harice care sunt Rugăciunile Sfinţilor, hărăzite şi lăsate să treacă peste pământul cel uscat al inimilor noastre, la acele anumite ceasuri şi soroace ale zilei, ca să le ude şi să le rodească dincolo de vrednicia noastră.

Şi această sărăcire de haruri o face el ca o uşurare şi liberare binefăcătoare, cu simţământul înşelător al unei suiri duhovniceşti. De altminteri, rugăciunea aceasta din afară, cu cât nu şi-a însuşit-o şi îi este încă destul de străină, simte că l-ar stânjeni mult, l-ar împiedica să se dăruiască desăvârşitei lucrări celei curat duhovniceşti, la care cu atât avânt s-a hotărât să se nevoiască.

De aceea la început râvnitorul are atâtea întrebări şi îndoieli de „zicerea Numelui de mărire al Domnului" cu glas sau cu tăcere.

Care să fie cu adevărat legătura dintre rugăciunea orală şi rugăciunea minţii? În ce cumpănă stă cântarea faţă de rostirea de taină a rugăciunii inimii? Se înlătură una pe alta aceste două feluri de închinare sau se împacă?

Şi pentru că dezlegarea acestor nelămuriri se cere cât mai limpede, răspunsul este scurt: Trebuie ca fiecare să ne străduim a ajunge la acel stadiu sufletesc şi duhovni-

cesc în care tăcerea şi sunetul, cântarea şi rugăciunea de taină se rodesc armonios, una pe alta.

Şi, plecând de la o înţelegere largă, să ne dăm seama că sunt sunete şi chiar zgomote care nu stânjenesc viaţa lăuntrică, ci ne deschid şi mai mult spre aflarea şi desăvârşirea tăcerii şi vieţii de taină. Sunt zgomote şi sunete ce ne fac să măsurăm şi mai bine adâncimea şi intensitatea adevăratei tăceri şi lucrării noastre lăuntrice, care, cuprinzându-ne, ne împresoară şi ne stăpâneşte.

Câte pilde neluate în seamă avem la îndemână: un ţipăt de chemare peste un deal într-o seară înaltă la ţară, sau trecerea unei căruţe depărtate, sau a unui tren, sau numai zborul speriat al unei păsări, pot sublinia şi deştepta în noi fântâni de pace nesfârşită, adâncind parcă mai mult tăcerea.

Tot aşa izbucnirea unei stihiri de strană, a unei slave sau a unui psalm cântat cu putere duhovnicească pot rodi şi odihni cu cea mai dumnezeiască dăruire isihia înţeleaptă a celui mai însingurat pusnic.

Dar nu numai atât. Nu numai sunetul şi zgomotul pot îmbogăţi şi mări tăcerea. Adevărul stă şi răsturnat. La rândul ei, tăcerea cea mai întemeiată şi neclintită poate într-un anume chip real, suna şi glăsui; încât şi în noi să-şi trezească ecourile, să ne mişte dumnezeieşte buzele, ca fără să ne dăm seama cum, să ne trezim strigând din plinătate, lauda cea mai sfântă şi suită.

Aşa e, în plinul verii, tăcerea luminoasă pe care o afli plutind la piscul munţilor, sună înalt, dincolo de ecourile prăpăstiilor, o anume sonoritate a ei.

Cineva, într-o pagină de jurnal intim, însemna această mărturisire: „În plinul nămiezii strălucirea dănţuieşte vibrându-şi lumina la verticală. În mine ea trezeşte un anume limpede sunet pe care îl aud muzical şi aevea vuind octava cu vibraţiile notei «si» natural. E sunetul de

nămiază al luminii; o văd şi o aud în «nota» aceasta lămurit, suindu-şi şi scăzându-şi tăria. Mai ales la meridianele de mare arşiţă, când greierul îşi adaugă ţârâitul lui, atunci creşte tâlcuirea aceasta în sunet a vibraţiilor luminoase ale tăcerii. Mai ales atunci, tihna aceasta a strălucirilor ţesute peste înălţimi îşi arată felurimea. Şi nu e de mirare dacă o aceeaşi lumină a tăcerii nu are aceeaşi sonoritate. Există o muzică a luminii calde, deosebită de muzica luminii reci. La o aceeaşi limpezime pentru ochi, afli o deosebire de sonoritate, datorită puterii radiaţiunii. Prin mijlocirea frigului sau a căldurii, a umbrei sau a luminii, se înlesneşte simţurilor noastre o vorbire deosebită a tăcerii.

Această trăire nu are nimic «decadent» în ea. Nu are în ea ceva nefiresc de ascuţime bolnăvicioasă a simţurilor.

Oricine îşi poate da seama şi poate prinde cu uşurinţă această desfăşurare melodioasă a tăcerilor. Şi putem spune, dimpotrivă, că e dovada unui organism sănătos şi întemeiat după o anume logică, dacă izbuteşte să trăiască această tâlcuire unitară a tuturor vibraţiilor simţurilor şi stărilor sufleteşti, în pecetea de pace a unei clipe deschise destăinuirilor."

Din această laolaltă puternică vieţuire paralelă a simţurilor şi stărilor sufleteşti printr-o anume întrepătrundere şi spornică îmbinare, se naşte unitatea şi plinătatea vieţii noastre, şi a înţelegerii noastre prielnice.

Aşa, un om duhovnicesc, numai la auzirea sau grăirea sonoră a Numelui de mărire al Domnului, îşi aşterne pe suflet „pacea lui Hristos": prin urmare nu o pace subiectivă datorită vreunei obişnuinţe, „bunului obicei" sau vreunei închipuiri sau sugestii, ci o pace plină şi esenţială, o pace hrănitoare, de adăugire de har.

Această „pace" de care vorbeşte Apostolul celor din cetatea Colose, „pacea lui Hristos" – stăpânitoarea Ini-

mii, la care am fost chemaţi, pentru care trebuie să fim recunoscători.

[Despre auzul intern al pusnicului]

[Lipseşte începutul – *N. Red.*] Dar nu numai zgomotul sau sunetul poate îmbogăţi tăcerea [ci] şi răsturnat.

Tăcerea la rândul ei poate trezi sonorităţi duhovniceşti în noi, o anumită reală cântare care să ne mişte duhovniceşte buzele, şi să strigăm tare lauda cea mare, sfântă şi suită.

Aşa tăcerea luminoasă din plinul verii. Cineva într-o pagină de jurnal intim notează: „Strălucirea la nămează, dănţuieşte, vibrând cu lumina la verticală. Ea trezeşte în mine un anume sunet limpede şi asemănător, pe care îl aud muzical cu vibraţiile notei «si» natural: în sunetul acesta al tăcerii de nămiază văd lumina şi o auz lămurit. În lunile de cuptor la meridianele de mare arşiţă, greierul, cu «ţârâitul» lui sărit, e de asemeni ca o tâlcuire în sunet a vibraţiunilor luminoase ale tăcerii."

Tihna aceasta a luminii în multe nu are o singură sonoritate. E o muzică a luminii calde dosebită de muzica luminii reci. La o aceeaşi limpezime pentru ochi, afli o deosebire din puterea de radiaţie; prin mijlocirea frigului sau căldurii se înlesnesc simţurilor noastre să prindă sau numai să întrezărească felurite sonorităţi ale tăcerii. Acelaşi lucru cu frigul şi căldura sufletească; ele nasc o anume lumină şi sonoritate prielnică rugăciunii.

Nu e nimic „decadent", bolnăvicios în această unitară tâlcuire a tuturor vibraţiilor ale simţurilor şi ale stărilor sufleteşti.

De ne izbesc şi le prindem, şi rodesc uneori cu uşurinţă, aceasta e dovada, dimpotrivă a unui organism să-

nătos şi logic, în stare, prin exerciţiul paralel al deosebitelor simţuri şi stări lăuntrice statornice, de a stabili între ele o anume spornică unire şi sinteză, prin care ne putem da seama de toată asemănarea, similitudinea şi înrudirea care este între ele.

De aci, o întreagă desfăşurare simfonică de minunată tăcere şi sonoritate prielnică stărilor înalte de rugăciune, care fac de fapt scara cerească a lui Iacob.

La stadiul acesta de înţelegere, rugăciunea orală şi rugăciunea în duh se îmbină şi se polarizează, se întăresc şi se dinamizează pururea în chip binecuvântat şi nu-şi dăunează niciodată una alteia. Rugăciunea pruncească şi rugăciunea celei mai încărunţite sfinţenii merg pururea mână în mână, transfigurându-se şi îmbunătăţindu-se sub puterile harului şi ale sfintei lui libertăţi.

De-a lungul întregii noastre vieţi, stările de jos şi stările de sus se împletesc. Îngerii pururi *suie* şi *scoboară* treptele dintre cer şi pământ ale Rugăciunii, ca pe scara lui Iacob.

[Ezoterismul este idolatria intelectului]

Ezoterismul este [o] treaptă [a] *cunoaşterii arcane*, care se rupe din cadrul scării lui Iacob, a suirii în Hristos şi până la stadia lui Hristos, şi devine independentă, nemaiavând acest scop unic, ci unul plural, nu Hristos, ci nişte hristoşi.

Învăţătura de taină, cunoaşterea în stare de uimire, extazul, nu e decât o treaptă şi o stare a începătorilor. Sfântul Simeon o spune. Nu poate fi un scop în sine. Cade în magie.

Fără îndoială, în chip trunchiat, se poate vorbi de un ezoterism creştin, dar întrucât nu e în sine o smerită cugetare şi o cunoaştere arcană, ci o rătăcire de la Adevăr, o

rătăcire în nişte adevăruri particulare. Hristos Însuşi este declarat unul din nenumăraţii hristoşi posibili.

Ezoterismul este dezmembrarea până la erezie a unuia din mădularele vieţii integral creştine. Stadiul contemplativ, transformat în scop din mijloc, a născut o serie întreagă de erezii. Aşa, din această stare văzătoare şi desfăşurare duhovnicească de treapta a doua, a ajuns: speculaţie abstractă, idealism, ontologism, nominalism, ezoterism, ermetism, intelectualism, intuiţionism, cunoaştere metafizică pură, care poate căpăta orice altă denumire, orice alt «ism».

Ezoterismul este idolatria Intelectului, îndrăzneala luciferică de îndumnezeire, prin ispitirea Îngerului de lumină.

[Omul modern să vină la sensurile de viaţă ale rugăciunii]

Ştiinţa şi toată cunoaşterea abstractă, ne-a sterilizat perfect, în chip savant, de orice urmă de lirism. Toate nimburile şi toate luminile care îmbrăcau realitatea şi îi dădeau sens au căzut şi s-au prăfuit. Omul de azi ignorează în chip desăvârşit puternica realitate a inefabilului şi îl anulează, şi îl tăgăduieşte structural, prin însăşi organizarea sa lăuntrică.

Prin urmare, rugăciunea fiind o nesfârşită recunoaştere a Sfintei Slave, o recunoaştere a Inefabilului, ea însăşi fiind această cunoaştere prin recunoaşterea cea mai presus de fire, omul modern, numai prin renunţarea totală de sine, prin lepădare şi prin moarte înnoitoare în duh, poate să ajungă să se roage. Pentru el nu e cale directă la Dumnezeu. El trebuie să lase moartea să-şi îngroape moartea, iar el să vină la sensurile de viaţă ale rugăciunii.

[SFINȚITA RUGĂCIUNE]

Despre Binecuvântarea la Sfințita Rugăciune (necurmata rugăciune)

[Sfântul] Chiril al Ierusalimului, în *Catehezele* lui, ne spune că suntem ca Simon Magul, nevrednici față de darurile Botezului, când le utilizăm ca niște neiluminați. Ce înseamnă a ne învrednici de aceste daruri? A sui viața noastră îmbrăcată în haina de har a Sfântului Botez, până la stadia lui Hristos. Și cum se face aceasta? Prin iluminare, cum zice Sfântul Chiril, adică să săvârșim cu toată lumina conștiinței noastre, cu toată vrednicia, această suire până la înălțimea lui Hristos. Să nu trăim în Biserică fără a trăi Biserica.

Într-un vechi manuscris isihast, un neștiut și misterios duhovnic Ieronim Grecul zice:

„– Prin ce ești tu creștin?

– Prin aceea că eu cred în Hristos Fiul lui Dumnezeu.

– Răspunsul tău e nărod. Ajuns-ai tu creștin prin voința ta, sau așa, fără să vrei?

– Dacă aș spune că eu am voit, mint, iar dacă spun că e fără voia mea, nici așa nu spun adevărul; atunci eram prunc, nici nu m-am împotrivit, dar nici nu m-am învoit.

– Și după toate acestea cum știi că ai fost botezat?"

Și manuscrisul acesta al lui Ieremia Grecul (pe care îl păstrează Patrologia greacă) ne lămurește că e nevoie de vrednicia noastră de a pune în mișcare virtuțile Botezului. Cu o binecuvântare și apă sfințită, cu aghiazma, care mereu ne pune în valoare virtuțile Botezului, așa suntem treziți, la umbra marilor trăitori, la această sfântă vredni-

cie. Certitudinea tare că suntem ai lui Hristos, că suntem creştini, ne vine astfel pe această cale a întoarcerii către noi înşine, a lucrării lăuntrice şi care ne dă simţirea duhovnicească a lucrării în noi a acestor haruri, care ne dă conştiinţa şi simţământul că Duhul Sfânt stăruie în noi şi lucrează în noi. Şi Ieronim Monahul şi, mai târziu, asemenea lui, şi Simeon Noul Teolog zice: „Cum femeia grea simte mişcările copilului în pântecele ei, aşa şi noi, prin bucuria, prin tresăltarea de voioşie pe care o descoperim lăuntric în inima noastră, recunoaştem că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în noi".

Către aceasta trebuie să mergem. Şi este cu putinţă oricui s-a botezat. Conştiinţa aceasta duhovnicească a lucrării Duhului în noi e neapărat trebuincioasă. Ea ne dă temeiul, tăria şi lumina vieţii noastre în Hristos.

Simeon Noul Teolog subliniază puternic că nu eşti cu adevărat creştin fără această iluminare lăuntrică. Pe principiul acesta al conştiinţei harice, al trăirii suprafireşti conştiente, Simeon Noul Teolog ne arată că se întemeiază toată Teologia şi viaţa în Hristos. Pe temeiul acesta se realizează omul cel nou. Omul lăuntric. Ce este de fapt acest temei? E însăşi Rugăciunea cea sfinţită, Rugăciunea necurmată.

Starea noastră obişnuită, chiar fiind botezaţi, dar *neiluminaţi,* neînvredniciţi de virtuţile Botezului, e, de fapt, starea de păcat, continuarea de a trăi în păgânătate. Dar care stare de păcat anume? Cea a păcatelor obişnuite? Nu. Ceva mai mult. Cu toate că suntem botezaţi, mintea noastră rămâne încă mintea omului nebotezat, a omului neduhovnicesc, a omului încă sub păcatul originar, în străvechea păgânătate, atâta vreme cât nu şi-a iluminat Botezul.

Păcatul originar e de fapt *starea* în care se nasc toţi copiii *Omului.* Fără iluminare, cu toate că [suntem] botezaţi, viaţa noastră la adâncul ei, e acoperită de urzeala

păcatului originar. *Starea aceasta zisă „firească* are nenorocirea de a ne păstra confuzi, are nenorocirea de a face minţile noastre distrate şi nelămurite asupra adâncurilor lăuntrice. Nu ne dăm seama de acest *viciu ancestral* pe care nu l-am înlăturat încă. Datorită însuşi Păcatului originar şi lipsei noastre de vrednicie faţă de noi înşine, adică datorită faptului că nu am pus conştient în lucrare virtuţile Botezului, noi nici nu ne mai dăm seama ce este această tăgăduire de noi înşine, *anularea şi secăciunea noastră.* Noi rămânem numai fireşti, nu mai suntem duhovniceşti deloc. Datorită acestei stări ancestrale de păcat originar şters numai virtual[10], mintea noastră amestecă şi confundă, asimilează mereu acest păcat originar neanulat cu greşalele noastre personale zilnice, şi de aci neputinţa noastră şi confuzia noastră la limită.

Acest Totuşi nu e totuşi un fals temei. Nu e decât o anulare a nevredniciei noastre faţă de Sfântul Botez [pe care] îl facem nelucrător. Păcatul originar nu mai e o pu-

---

[10] Prin Botez, păcatul originar a fost şters, dar înclinaţia spre păcat a rămas în fire. Mântuitorul Hristos a suprimat necesitatea păcatului, dar nu şi înclinarea spre păcat, pentru a nu forţa voia liberă a omului care este cauza păcatelor. Lucrarea lui Hristos, de restaurare şi îndumnezeire a firii umane, realizată în persoana Sa, rămâne virtuală pentru persoanele umane, până când acestea, în mod liber, se încorporează şi se asimilează Lui. Prin Botez omul se dezbracă de „omul cel vechi" şi se îmbracă în Hristos, în „omul cel nou", dar în mod potenţial. El trebuie să actualizeze această schimbare în sânul Bisericii, printr-un proces lent şi dificil de creştere care presupune pe de o parte renunţarea constantă la starea decăzută a firii, lupta împotriva ispitelor, curăţirea proprie şi, pe de altă parte, dobândirea firii celei reînnoite în Hristos, prin împlinirea poruncilor, prin virtuţi, prin conlucrarea liberă şi conştientă cu harul primit prin Sfintele Taine (*N. red.*).

tere, nu e act, ci o stare, o inerţie fundamentală pe care viaţa omului natural totuşi se întemeiază, cum se întemeiază şi pe eroare. Fiind totuşi botezaţi, vrednicia noastră ne dă putinţa oricând să ne bucurăm de puterile Harului care pot duce până la locuirea continuă a Sfântului Duh în noi.

Prin urmare şi creştinul, cu toate că are virtual harul, îşi începe adevărata lui existenţă morală şi religioasă printr-o lipsă, printr-o foame şi sete de Dumnezeu, care vine din lipsa scopului duhovnicesc, care îi este, prin voinţa lui Dumnezeu, scopul lui. Adică, altminterea spus, omul simte golul, neantul de a nu fi duhovnicesc. Firea omului e de a [fi] suprafiresc.

De aceea viaţa noastră în sine nu e decât o învrednicire de a realiza omul lăuntric. Tot cursul vieţii noastre noi trebuie să ne păstrăm această stare harică fundamentală. Toată viaţa trebuie să ne străduim cu toată râvna şi grija să ne înfăptuim această mare muncă a mântuirii, această lucrare duhovnicească care constă în a ne câştiga şi statornici această ursită superioară, această stare de har statornică şi de veşnică deschidere spre Dumnezeu. Până atunci, cu tot Botezul, noi dăm putinţa în noi să stăruie umbra păcatului originar, adică acea stare fundamentală de neprimire, acea neputinţă duhovnicească de la care am plecat. Starea aceasta negativă, fundamentală, de la care pleacă viaţa noastră, lasă, dacă nu în latura noastră gândită, cel puţin în viaţa noastră zilnică, o negaţie fundamentală, cu urmări vădite, cu urmări asupra noastră înşine şi a celor din jur, care înrâuresc până şi asupra societăţii, care stăruie şi ea în „duhul negaţiei", cu toate că de la Hristos şi ea este în plină mişcare spre o stare dumnezeiască definitivă, pe care nu a atins-o, ca *trup al lui Hristos*.

Cu toată jertfa Domnului, în fire stăruie o rană nevindecată, o spărtură rău reparată, o luptă neterminată, şi

fără lucrarea directă a harului, ieşirea aceasta din criză rămâne nesigură.

Rugăciunea *cea sfinţită*, rugăciunea cea binecuvântată ne dă această trecere sigură la virtuţile Botezului, pe care le trezeşte lucrătoare în noi.

Ea urzeşte în noi tăria lui Hristos, pânza Duhului Sfânt, temeiul lui Dumnezeu. Ea descoperă în noi firea cea suprafirească care este adevărata noastră *omenie*. Omul lăuntric. Rugăciunea cea sfinţită, întemeiază în noi Biserica cea vie care trebuie să fie necurmată.

[Cea mai înaltă formă de rugăciune]

Rugăciunea sub forma ei cea mai înaltă este chemarea din adâncurile inimii a Numelui de mărire al Domnului, la care se adaugă, pentru a împlini o octavă ritmică, „miluieşte-mă, pre mine, păcătosul" sau mai strâns, doară „miluieşte-ne pre noi".

Cea mai înaltă formă de rugăciune: un strigăt de adoraţie, de dorire, de *năzuinţă*, de *răpire*. Totuşi se mai adaugă ceva: simţământul nostru de făptură, de păcat.

Inelul acesta, spiritual pur, care leagă tare închinarea cea mai înaltă, adevărată adoraţie, de conştiinţa păcatului, e plin de tâlc şi apocalipsă, de *tainică revelaţie*.

Heruvimii şi Serafimii cei cu şase aripi, în necurmata lor adoraţie, ştim că prin două aripi zboară, prin două îşi îngrădesc privirile ca să poată vedea mai bine Sfânta Slavă a lui Dumnezeu şi prin două îşi acoperă angelica lor goliciune ca să se poată învrednici de cerescul strigăt: Sfânt, Sfânt, Sfânt.

Gestul de acoperire, de negrăită înclinare muzicală şi ritmică a celei din urmă perechi de aripi ale Îngerilor, ţine locul gestului nostru omenesc, când rostim, cu o

dezlegare de cutremur şi suspin: „miluieşte-mă, pre mine, păcătosul".

Fiinţe îndeosebi şi direct ale „slujirii lui Dumnezeu", îngerii, în adoraţia lor, aş putea spune cu atât mai mult, au acest simţământ de făptură, care altminteri nici nu este decât însuşi simţământul haric de existenţă, de atârnare.

Făptura se urzeşte, este şi dăinuieşte, din această vedere a Slavei lui Dumnezeu, chiar când nu o vede decât orb şi acoperit.

Înălţimea absolută a Puterii-Puterilor, Măreţia Domnului veşnică, naşte ca un contrast simţirea nimicniciei noastre, nimicului total care suntem la Faţa Lui, şi, de aci, descoperirea şi binecuvântata plecare a smereniei sacre.

Fiindcă smerenia nu este decât trăirea deplină a acelei «émât Iahveh», a fricii lui Dumnezeu, pe care îndeosebi o au îngerii şi acei alţi îngeri, dar în trup, care sunt sfinţii.

*

Stăruinţa aceasta la treapta aceasta, a celei mai mari griji, smerenii şi frici a lui Dumnezeu în căutarea marii bucurii şi lumini a Feţei Domnului, iată toată tehnica Sfinţitei Rugăciuni.

Grozava frică de moarte care naşte şi ne învredniceşte de iluminarea preaplină a Învierii, prin necurmata repetare.

Stăruinţa aceasta îndârjită, cu năvala de adevărat război nevăzut care vrea să cucerească cerul, are în ea o garanţie de prospeţime şi biruinţă dincolo de orice automatism, dincolo de orice tehnică.

E însăşi forma rugăciunii care închide în ea pururea o înnoire, a aceleiaşi năzuinţe sacre.

Legătura aceasta dintre „Doamne Iisuse Hristoase" şi „miluieşte-mă, pre mine, păcătosul", dintre rostirea

Numelui de mare adoraţie şi dintre conştiinţa păcatului şi a smereniei, ne dă dreptarul şi temeiul.

Toată tehnica isihastă e de fapt o tehnică profetică şi se întemeiază pe stăruinţa unor revelaţii care se voiesc trăite, o moştenire sacră de trăire, „cale împărătească" ce ne vine dintr-o rânduială a „darului Întrupării".

Adoraţia cea mai înaltă a inimii curate stăruind lângă mintea smerită pururea în cea mai adâncă conştiinţă a păcatului, de fapt, nu poate îndreptăţi nicio tehnică, dorind pururea numai lucrarea suprafirească a Harului. Totuşi există o tehnică a tehnicii, o artă a artelor, cum spun Părinţii isihaşti, care, tăgăduindu-se în sine în mod creator, se depăşeşte.

Frica de Dumnezeu, care este însăşi stăruinţa zicerii, creşte în noi conştiinţa „Sfinţeniei de neajuns a lui Dumnezeu", aproape până la deznădejde.

Dar dacă „Realitatea aceasta vie şi sacră", Care este Domnul, realitate istorică şi cerească, întrupată şi nescrisă-împrejur, care stă învăluită în adoraţia cea desăvârşită, totală, neostenită, necurmată a noastră, Se păstrează pururea dincolo de orice prindere, „priză" în putinţă a „Esenţei Fiinţei Sale", dincolo de orice încercare, „meşteşugire" sau îndrăzneală, totuşi, într-un chip răsturnat, această tainică Fiinţă a lui Dumnezeu ni se descoperă, de fapt, ca pornită Ea-Însăşi spre noi, stăpânită de un duh de alegere, ce ni se face vădită prin darul Său, care ne umple şi ne năpădeşte.

Fundamentul întregii teologii isihaste este „Ioanit" şi astfel nici un „nevoitor adevărat" nu poate vreodată uita temeiul râvnei duhovniceşti care ştie că: „Întru aceasta este Sfânta Dragoste, nu fiindcă noi iubim pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne iubeşte pre noi" [1 *Ioan* 4,10].

Această tainică şi [de] neînţeles alegere a Sfintei Dragoste, care izbucneşte, purcede, se izvorăşte în chip hotă-

rât din străfundurile tainice şi neînţelese ale fiinţei noastre, trebuie după cuviinţă întâmpinată, cunoscută şi cât mai rodnic folosită.

Toată viaţa şi predania Sfinţilor Părinţi ai Isihiei vin să ne ajute la această minunată şi preaneprihănită, şi sfântă întâlnire.

Cât mai cuviincioasa şi mai potrivita cinstire a Întâmpinării Domnului, iată tehnica. Meşteşugul şi repetarea au valoarea exerciţiului unui salt spre calitativul haric, venirea spre o recunoaştere. Tehnica isihastă are valoarea pregătirii unei mari aşteptări a Fecioarelor Înţelepte. Tehnica rugăciunii e tehnica sfintelor Candele, după cum atât de minunat ne-a arătat Sfântul Simeon în *Imnele Dragostei.*

Dar afară de faptul că tehnica isihastă a Rugăciunii e această cât mai potrivită deschidere a inimii la bunăvoirea şi izbucnirea Harului, tehnica aceasta mai are şi o valoare de recunoaştere şi aşteptare.

Ordinea păcatului, prin pocăinţă, şi-a agonisit un anume „veşmânt al nestricăciunii", o anumită sfântă înţelepciune, care caută, urmând în „asemănare" unei biruinţe a Răstignirii, biruită de vraja sfinţeniei ce va să fie, în tot timpul nesfârşitei aşteptări, cu inima îngenunchiată, să spele cu lacrimi Picioarele cele nevăzute Care trebuie să sosească. Tehnica de aci îşi agoniseşte toate stăruinţele, toate repetările, toate tăcutele măiestrii ale duioşiei şi dragostei nevrednice. Tehnica isihastă este o tehnică a pragurilor Raice, care mimează gesturile Sfinţilor Părinţi, cu fruntea plecată sub binecuvântare.

*

Învinuirea tehnicii isihaste de automatism, buricarism, fachirism sau alte „ciudăţenii grosolane", precum au făcut-o, cu atâta uşurătate doctă, mai ales unii din „savanţii catolici" ai zilelor noastre, din oficiu obligaţi a

condamna şi ei tot ce este al spiritualităţii „isihaste", nu merită aci a lua în seamă. Nevrednicia şi stupiditatea ei se va dezgoli foarte repede cercetătorului de adevăr.

Decât atât: Părinţii „cei vechi", precum şi „Părinţii pustiului" care ne-au lăsat moştenirea „liniştii" sau a treziei, dacă au avut ceea ce s-ar putea numi o „concepţie despre Lume", ştim că nu au cunoscut „maşina" şi nici „automatismele" ei. Lumea, creaţie de lumină a lui Dumnezeu, e pătrunsă şi susţinută de „Sfintele Lui Energii", Care prin Ordinea îngerească păstrează şi călăuzeşte totul. Minţile cele fără de trupuri, adică toate „Puterile", „Domniile", „Stăpâniile" cu toate Ierarhiile cereşti, au fost făcute pentru aceasta: să ţină şi să tragă totul spre simplitatea şi unitatea cea de slavă a Tatălui.

Mişcarea repetată, rugăciunea necurmată, valoarea creatoare a litaniei, a ritmurilor şi riturilor liturgice sau lăuntrice, şi tot ce s-ar putea numi o meşteşugire spirituală, o artă duhovnicească şi chiar o tehnică nu au oglindit şi nu au căutat să urmeze decât această viziune angelică pe care „cărţile areopagitice" ne-o fac vădită.

Iar toată această sfântă mişcare mântuitoare se învârteşte în jurul Sfintei Cruci. În legătură cu această tainică figură a Logosului Răstignit în trup, face din tehnica duhovnicească un ansamblu al ritmurilor Întrupării, care dă un înţeles real şi realizator încă de aci mântuirii. Hristos ne dă adevărata tehnică a rugăciunii şi a îndumnezeirii omului. Tehnica, ea însăşi, e un dar; dar din darul Lui.

[Obârşia Rugăciunii inimii]

Care este obârşia Rugăciunii Inimii sau a Rugăciunii lui Iisus, sau a Rugăciunii Isihaste?

Răspunsul atârnă, mai întâi, de stadia, treapta şi punctul de vedere la care ne-am aşezat, de vârsta duhovnicească la care suntem.

Fireşte, sunt felurite chipuri de a gândi; mentalitatea noastră, a celor de azi, e foarte deosebită de a celor vechi. Aşa încât, la prima încercare de a ne apropia de ce au spus Părinţii cei vechi, vom fi foarte nemulţumiţi, dacă nu deplin dezamăgiţi. Pentru că în belşugul de răspunsuri, mai toate vor suna, în obişnuita grăire simbolică, cam aşa: Rugăciunea aceasta este rugăciunea cea dintru începuturi a Omului; este Rugăciunea Raică, cea pe care o avea în starea lui cea dumnezeiască Adam, în grădina Edenului, mai nainte de păcat.

Sau: Rugăciunea aceasta a fost întemeiată de Maica Domnului, Pururea Fecioara, când a fost dusă în Sfânta Sfintelor unde a trăit în necurmată rugăciune de la vârsta de 3 ani, când a fost închinată Templului, şi până la 16 ani, când s-a logodit. Adică timp de 14 ani.

Sau: Rugăciunea aceasta a fost întemeiată din nou de Însuşi Domnul Iisus când a stat la Cina cea de Taină şi a instituit Sfânta Pomenire a Sa, Sfânta Liturghie, ea fiind „liturghia cea mai desăvârşită" – mintea liturghisitorul, iar inima altarul.

Sau: Rugăciunea aceasta a fost întemeiată, ca rugăciune pnevmatică ce este, în clipa când Domnul S-a înălţat la ceruri, şi i-a întărit şi i-a binecuvântat [pe ucenici] suflând către ei Duh Sfânt cu gura Sa dătătoare de viaţă, Mântuitorul fiind, după Sfânta Înviere, şi în trup de putere şi slavă.

Rugăciunea aceasta a fost întemeiată din lumina şi bucuria slavei Domnului Care pentru întâia oară S-a schimbat la faţă pe Muntele Taborului, şi o avem ca moştenire tainică de la Sfinţii Mari Bogoslovi.

Fără îndoială, toate acestea ni se par de neînțeles, întâmplătoare, fără temei și în chip sigur nespus de contrazicătoare și străine față de felul nostru de a înțelege și gândi. Suntem obișnuiți a gândi istoric, când e vorba de obârșie, arătând o situare în timp și spațiu, când s-a întâmplat cronologic și unde anume.

Ca să ieșim din acest impas și să împăcăm „cele vechi și cele noi" care laolaltă și în bună și limpede armonie trebuie să se afle dacă stau toate în adevăr, să aflăm și să arătăm puntea care le unește și le face nouă înțelese, spre a ne cuceri sufletește, și cu smerenie supuse.

Prin urmare întrebarea rămâne în picioare: Cine a întemeiat Rugăciunea Inimii?

Adam cel dintâi oare în Rai?

Maria Fecioara în Sfânta Sfintelor din Ierusalim? Sau Iisus Mesia? Și unde? Pe Muntele Carmelului sau Taborului, sau la Marea Tiberiadei? Nainte de Patimi – în cămara cea înaltă unde și-au mâncat ultimul Paște, sau după Înviere când dădea ultimele învățături Apostolilor? Cine? Unde și când?

Răspunsul nostru cum va dezlega această nelămurire a cuvintelor Părinților?

Și ca să începem, nu fără o anumită chibzuială alegem acest cuvânt al Cuviosului Părinte Teognost Arhimandritul, egumenul Sfintei Mânăstiri a Izvorului din Țarigradul veacului al IX-lea, care spune:

„Îți spun un cuvânt străin, și să nu te uimești. Este între Dumnezeu și suflet o taină ce se săvârșește în ascuns. Dar ea este a măsurilor celor mai înalte, a curăției, a dragostei și a credinței desăvârșite. Când omul, *împăcat la culme*, se unește cu Dumnezeu prin apropiere deplină, în rugă și vedere neîncetată (fiindcă prin aceasta Ilie încuie cerul cu seceta și arde cu foc ceresc jertfa, iar Moisi taie marea și biruiește prin întinderea mâinilor pe Amalec, și

Iona se mântuieşte în chit şi din vâltoarea mării, fiindcă Sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, oriunde vrea) – *învrednicindu-se de El*, măcar că este în trup, a covârşit măsura stricăciunii, care-l supune morţii, aşteptând această moarte ca pe o adormire obişnuită, care-l trece dulce dincolo la cele nădăjduite".

[Adevăratul Dar al Logosului Întrupat]

Noi, cei de azi, am pierdut mult din înţelegerea creştinismului, dar mai ales *„puterile* lui" cele harice (nu din har).

Felul nostru abstract de a gândi ne sterilizează şi ne face inapţi de a înţelege real lucrările Duhului.

Aşa, nu mai ştim ce este propriu-zis Iluminarea sau Schimbarea la faţă, starea în plinătatea harului; caracterul ei de esenţă transfiguratoare totală, a întregii noastre fiinţe. Din pricina aceasta occidentalii se ridică, cu teologia lor pur formală, noţională, scolastică, împotriva teologiei răsăritene. În acest înţeles, felul lor abstract de a vedea îi face neputincioşi faţă de ştiinţa duhovnicească a descoperirii taborice. Nocturnul occidental ne reduce la purităţi ascetice în sine, deci la neputinţă; de unde intelectualismul, limita ascetismului pur.

Tradiţia isihastă ne transmite totuşi drumul abia mai întrezărit.

Aşa înţelegem marile descoperiri Evanghelice, cu nişte referinţe directe la viaţa fiecăruia din noi, care să ne ducă de-a dreptul la prefacere şi împlinire neînşelată, la valoarea zilnică a Transfigurării.

Toate marile momente ale vieţii Domnului le aflăm ca nişte mari momente de descoperire în stare de rugăciune, de iluminare şi apoi de răpire transfiguratoare şi preschimbătoare practică. Aşa: Botezul, Transfigurarea, Răstignirea şi Învierea, Înălţarea se întâmplă toate în stare de

Rugăciune, în plină *Iluminare conştientă* la Domnul şi, deci, şi la noi în dar.

Dar Domnul nu numai pentru Sine avea această putere, ci şi pentru alţii. Aceasta este de altminteri iconomia întregii vieţi a Lui printre oameni, de a ne transmite *starea de mântuire* pe care El o întrupa anume pentru acest pragmatism haric. Această stare harică este taina Sfintei Biserici. Prin coborârea Duhului Sfânt, ea e un bun al tuturor, noi colaborăm cu harul la izbăvirea noastră.

Toate momentele mari ale vieţii Mântuitorului ni se vădesc astfel drept trepte ale vieţii noastre de taină, pe care trebuie plenar să o trăim zilnic.

Bună Vestire, Naştere, Botez, Transfigurare, Răstignire, Înviere, Înălţare, Pogorârea Duhului Sfânt, octavă de împlinire a Omului, care este octava Crucii de putere a Domnului, chenoza izbăvirii noastre. *Ea se compune din două cicluri* care, suprapuse, corespund polar în lumina chenozei. Adică suprapunând Buna Vestire, Naşterea, Botezul, Transfigurarea peste ultima parte a octavei, avem această corespondenţă polară: Buna Vestire cu Răstignirea, apoi Naşterea cu Învierea, de asemenea Botezul cu Înălţarea, precum şi Transfigurarea dimpreună cu Pogorârea Duhului Sfânt. Ele sunt într-o polaritate perfectă una faţă de alta şi se iluminează într-o desăvârşită Cruce a mântuirii.

Însă oricum le-am privi, toate nu sunt decât stări de rugăciune care duc către necurmata Rugăciune, care este mântuitoare stare de har, trăirea harică cea de toate zilele.

Este starea raică, tămăduitoare şi restauratoare a omului, dată aci ca o arvună şi apoi de transfigurare a întregii Firi, în suprema împlinire a Lumilor.

De fapt, este starea de luciditate şi transparenţă desăvârşită, stare de supremă trezie în Dumnezeu. Acesta este de fapt adevăratul Dar al Logosului Întrupat, Sfânta Neprihănire sau Înţelepciune a lui Dumnezeu ce ni se dă.

Mântuitorul a întrupat în Sine deplin această trezie înaltă dumnezeiască şi a avut puterea de a comunica, de a o împărtăşi şi altora, ca o stare de bucurie lucrătoare, vecină cu starea de extaz. Uneori o transmitea unuia, numai prin atingerea mâinilor, sau numai cu cuvântul, cum era atunci când vindeca şi făcea minuni anumite.

Alteori transmitea această stare duhovnicească raică câtorva. Aşa cum a fost pe Tabor, când Petru a strigat: „Bine este nouă aci să facem trei colibe". După Înviere, a transmis-o tuturor Apostolilor, iar după Pogorârea Duhului Sfânt, a transmis-o omenirii, ca Biserică ecumenică, sobornicească şi apostolească, ca un dat veşnic de bucurie a Îndumnezeirii, universală.

[Lucrarea Logosului în noi]

Rugăciunea isihastă, a Părinţilor neptici, ai treziei, este lucrarea Logosului în noi.

Rugăciunea lui Iisus este tainica lucrare a Sfintei Întrupări, din care ne împărtăşim şi noi de-a dreptul, spre mântuire şi împlinire.

Tot tâlcul rugăciunii celei duhovniceşti este descoperirea rodnică a acestei bune-vestiri: „Şi Cuvântul trup S-a făcut".

Această împărtăşire a noastră e o *grijire* a noastră cu „dumnezeiasca întrupare", şi nu are numai ceva de simbolism superficial, ci real şi euharistic.

Prin lucrarea necurmată a Sfinţitei Rugăciuni, noi realizăm şi întreţinem în noi ritmul rodnic al binecuvântatei şi veşnicei Întrupări în omenire, la stadia fiecărui ins în parte, în omul care suntem şi trebuie să fim noi înşine. Toată tehnica isihastă, măiestria rugăciunii, este această împlinire, sădire, închidere a Sfântului Chip în trup. Un plus de sămânţă dumnezeiască preaminunat. Ca oameni,

noi nu suntem decât trupuri, şi încă mai puţin decât atâta, nişte biete făpturi trupeşti. Desluşind trupul de „trupesc", să ne dăm seama cât de ireali suntem, morţi, cadavre vii, fantome, năluci ale neantului. Mai dăinuim printr-o tainică îngăduinţă, „morminte văruite" care uneori tânjesc o înviere.

Să dăm dară putinţă Celui Veşnic – Care binevoieşte spre noi – ca să Se întrupeze în noi, să ne dea putinţa „de a ne naşte a doua oară" în duh.

Lucrarea aceasta harică se împlineşte în noi prin deschiderea noastră, care este *starea* de Rugăciune.

Mântuirea noastră e mai mult decât rugăciunea, e descoperirea stării de dincolo de rugăciune, pe care de fapt o rodeşte adevărata rugăciune. Secretul acestei rodnicii este dară Hristosul. Tehnica rugăciunii este această închidere a Celui Nescris-împrejur în inima noastră, în Sfânta Sfintelor Bisericii noastre interioare.

Aşa descoperim strânsa legătură dintre Rugăciunea Inimii şi Sfânta Împărtăşanie. Şi de aci şi caracterul cu totul pnevmatic, de liturghie lăuntrică, şi înţelesul euharistic pe care îl are Sfinţita Rugăciune.

[Lupta pentru împlinirea omului]

Rugăciunea e forma cea mai desăvârşită pe care o ia lupta pentru împlinirea Omului, care trebuie să fim noi înşine, în parte; într-un limbaj al zilei, lupta pentru caracter.

Sfântul Clement din Alexandria spune că omul se roagă pentru a câştiga obiceiul bunătăţii, nu pentru a câştiga lucruri bune, aşa încât din rugăciune să iasă binele. Bunătatea e Crucea pe inimă.

Omenirea e lipsită de oameni întregi, desăvârşiţi, oameni puternici şi credincioşi. Dacă suntem săraci într-o privinţă, nu suntem din pricina puţinătăţii bogăţiilor

materiale, sau din lipsa de organizație sau neadunarea comorilor minții. Nu avem printre noi oameni, făpturi luminoase cu puterea convingerii și îndemnului la adevăr, personalități, cum se zice cărturărește. Aceasta e cea mai mare sărăcie a noastră, [bogăția] de care ducem lipsă, e sărăcia de omenie, de caracter, de făpturi întregi și hotărâte. Și puținătatea asta a omului adevărat vine din pricina lipsei de pregătire, din pricina *lipsei acelui mediu, acelui văzduh duhovnicesc, acelui înconjur sufletesc pe care îl făurește o trăire în rugăciune.*

Văzută astfel, rugăciunea totdeauna poate fi socotită binefăcătoare pentru că cel ce după ce s-a rugat a ajuns mai bun, acela are rugăciunea împlinită.

Gândul numai la Iisus. Rugăciunea necurmată numai Lui. Rugăciunea aceasta nu e deloc o simplă rugare prin cuvânt, o rugăciune, ci este o trezire a inimii în Domnul și o iluminare rodnică a Domnului în plinul inimii. Domnul în mine și eu în Domnul. M-am învoit cu tot avântul și dorul lăuntric, acestei dăruiri și primiri, care face zborul blând al trăirii unice în Sfințita Rugăciune a Sfântului Nume chemat de-a pururi și singur în miezul ființei noastre, ca să ardă treaz și limpede în candela cea înaltă a vieții mele.

„Dă-mi inima ta, fiule, numai inima ta o vreau", întreagă, deplină, totală. Drepturile sfintei Dragoste a lui Dumnezeu o vor.

Și așa, această preaiscusită și dreptmăritoare Rugăciune, această adânc ortodoxă evlavie, ni se arată destul de ciudat, ca una care ar pune în umbră închinările celelalte, îndreptățita proslăvire a Sfinților și a Maicii Preacurate.

La arătare, așa este; dar această punere în umbră a rugăciunii sobornicești și obștești, a închinării cu Sfinții și prin Sfinți, nu vine dintr-o nesocotință a lor, așa cum fac

tăgăduitorii şi sectanţii, ci dimpotrivă, noi ne însumăm lor, dar în smerenie.

Închinarea aceasta, această venerație, această „dulie", în moştenirea Părinţilor liniştii îşi află adevărata ei însemnătate şi putere, adevăratul ei rost. Închinarea Domnului în Domnul şi prin Domnul izbucneşte însă central, orbitor şi transfigurator.

Prin Rugăciunea lui Iisus, închinarea noastră ajunge la un stadiu de depăşire de sine, învrednicindu-se de lumina unei „harisme". Rugăciunea isihastului nu mai e o rugăciune întâmplătoare sau obişnuită, ci este „darul" luminos al unei adevărate şi speciale „harisme", prin hotărâre şi blagoslovenie.

Prin binecuvântare, rugăciunea noastră capătă însuşirea deosebită şi specială de a fi Sfinţita Rugăciune. E pusă sub ocrotirea Sfinţilor trăitori, care ne-o garantează.

Aşa, „Sfinţita Rugăciune nu mai este rugăciunea noastră", ci „rugăciunea Duhului", şi a marilor ei biruitori, care se roagă în noi, de vreme ce cu adevărat Însuşi „Duhul Sfânt", în biserica Sa se roagă pentru noi. Biserica Sa în înţeles total, de ins şi sobor. Rugăciunea lui Iisus se face deci în toată sobornicia. „Miluieşte-ne, pre noi." Nu e o rugăciune individuală.

Am aflat la mai mulţi Părinţi, şi îndeosebi la Ioan Scărarul şi Nicodim Aghioritul, repetându-se pentru rugăciunea inimii denumirea izbitoare de „sfinţita rugăciune", repetată de nenumărate ori. Prin urmare, nu sfânta rugăciune, ci *sfinţita* rugăciune. Asta înseamnă că această rugăciune se face cu o binecuvântare, cu o sfinţire, nu e o rugăciune ca oricare alta, la întâmplare; ea se transmite din duhovnic în duhovnic, adesea prin spiţă de ucenici şi fii duhovniceşti. Se spune lămurit: pomenindu-Se Dumnezeu întru sfinţita rugăciune a inimii.

[Rugăciunea duhovnicească]

La Rugăciunea cea duhovnicească: în primul stadiu după binecuvântare, o perioadă de bunăstare şi simplificare; bucuria acestei prime sărăciri în Duh.

E o perioadă de primă întemeiere şi de prospeţime, pe care o simţim prin Sfânta Zicere sau Chemare a Domnului.

După aceasta, trecând mai la adânc, Sfântul Nume al lui Dumnezeu aduce viciile în tulburare. Toată fiinţa ne intră în frământare. Trecem într-o adevărată stare negativă. Ajungem la stare de slăbiciune, boli şi ispitiri, războiul gândurilor.

Ce vom face? Să stăm statornici. Nouă, celor începători şi neputincioşi, nu ne rămâne decât să nu ne dăm acestor frământări, adică să ne abatem de la orice cugetare, stăruind în rugăciune.

Să ne ferim de a ne însuşi gândurile care ne năpădesc, pentru că ele nu sunt ale noastre. Viciile sunt la rădăcină, aceste cugetări ale diavolilor care au prins în noi.

Prin chemarea Numelui lui Dumnezeu ele se desprind, se tulbură, se rup din rădăcinile lor. Plutesc în noi ca o nouă ispitire. Nu le mai luăm în seamă. Luarea-aminte la Sfinţita Rugăciune ne izbăveşte. Altfel, dacă atenţia se îndreaptă asupra lor, noi le chemăm din nou la viaţă. Ele se prind din nou. Amintirea, cu ecourile ei adânci în noi ca nişte găuri, le soarbe înapoi.

Suntem prea slabi să dăm război. Punem în locul lor în atenţia noastră altceva, alt gând bun şi mai ales Sfinţita Rugăciune. Rostirea numelui lor, a viciilor, aduce chiar lucrarea, acţiunea viciilor. Dar viciile acestea, cum sunt gândurile prin care diavolii lucrează în noi, sunt chiar gândurile diavolilor în noi; atunci lucrarea, mişcarea, acţiunea viciilor şi demonii, diavolii, sunt pentru noi o identitate, unul şi acelaşi lucru.

Pentru că diavolul lucrează, acționează prin mijlocirea viciilor, de aceea Părinții pustiului, în înțelepciunea lor, au numit pe diavoli după viciile cu care îndeosebi lucrează sau, mai limpede: diavolul lenei sau trândăviei, sau duhul trândăviei, este chiar trândăvia.

Semnul de dare înapoi, de decădere a vieții duhovnicești este tocmai să uităm aceasta. Lunecăm în abstracție. Uităm rădăcina gândurilor. Diavolul este uitat și chiar prin aceasta câștigă biruința. Uitarea aceasta a lui ne face nepăsători, sau îngăduitori față de păcat și de gânduri. Viața duhovnicească dă înapoi, ea se reduce la o problemă, nu de cercetare la amănunt, de pază a simțurilor, dar mai ales a inimii, adică a gândurilor, ci la o problemă de purtare, de conformism, la o problemă morală; iar morala ajunge ea însăși problemă a unei științe numai a minții, a poruncilor, care sunt niște legi generale ale spiritului.

La rândul ei, legea e făcută ca omul să cadă cu ea, așa cum spune Scriptura. Și iată-ne întorși la Legea cea Veche, la Vechiul Testament. (Cap. 7, *Romani*)

Rugăciunea inimii

Domnul Își începe la Capernaum (jos, la fața apelor Mării Tiberiadei) propovăduirea, cu aceste cuvinte: „Pocăiți-vă, că împărăția cerurilor este aproape".

Mântuitorul, când a rostit aceste cuvinte, care sunt și cuvintele de propovăduire ale Nainte-Mergătorului Său, acoperea o mare destăinuire pe care avea să o facă mai târziu, aceea că această Împărăție e, de fapt, Împărăția Inimii.

„Pocăiți-vă, că Împărăția inimii este aproape" (*Matei* 4, 17).

Inima noastră e Împărăția Cerurilor, o cuprinde şi o ascunde, o acoperă. Omul, de păcat, chiar nici nu mai ştie ceva, nici nu mai bănuieşte această Împărăție a inimii aşa de aproape lui însuşi, însăşi inima sa: acest bulgăre de pământ împietrit.

Şi chiar şi pe Ioan Botezătorul, Nainte-Vestitorul acestei Împărății, îl vedem că stă în afara ei. De aceea Mântuitorul spune lămurit: „Adevărat vă spun că, dintre cei născuți din femei, nu s-a ,sculat nici unul mai mare decât Ioan Botezătorul. Totuşi cel mai mic din Împărăția cerurilor este mai mare decât el." (*Matei* 11, 11). Cel mai mic dintre cei ce au intrat în Împărăția Inimii lor şi care sunt tocmai „cei ce L-au primit pe Domnul, adică cei ce crezând în Numele Lui, s-au născut a doua oară, nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu", la lăuntrul acela al Sfintei Sfintelor, unii ca aceştia sunt mai mari decât Ioan Botezătorul, proorocul proorocilor.

[Citirea Evangheliei în stare de rugăciune]

Evanghelia poartă în ea însăşi semnul, pecetea adevărului ei, fiindcă ea dovedeşte dumnezeirea Celui care a vestit-o oamenilor.

De aceea s-a şi scris, ca să slujească pentru recunoaşterea Lui.

Iisus nu a zis zădarnic: „Sunt cu voi în toate zilele până la sfârşitul lumii".

Citirea Evangheliei în stare de rugăciune e primirea lui Hristos, întâlnirea cu El.

Evanghelia din altar e înfățişarea Domnului: Maranatha.

Evanghelia ne răspunde astfel la întrebările noastre vitale, de la problemele de fiecare zi şi până la sotiria[11] noastră de la sfârşit. Le dezleagă.

Valoarea vitală a Evangheliei. Ea e dătătoare de viaţă, fiind lucrarea Duhului Sfânt.

Ea urzeşte carnea trupului nostru duhovnicesc. Evanghelia este tiparul întrupării noastre în Hristos. Icoana Chipului dumnezeiesc cel viu. Zămislitoarea mântuirii şi veşniciei noastre, a Omului cel nou, lăuntric.

Învăţăturile Domnului, aşa cum le aflăm în cuvântul Sfintei Evanghelii, sunt nişte *adevăruri harice*, sunt nişte *„daruri duhovniceşti"*, sunt nişte „bunuri viitoare" date nouă din dumnezeiască Dragoste, mai nainte de toate vremurile, ele au în ele puterea şi lumina *Veacului octav*. Fiind adeverirele Logosului, au însuşirile Adevărului viu, care este însuşi Logosul, ele sunt adevăruri veşnice, adică nu numai cereşti şi viitoare, *profetice*, ci şi actuale şi active acum, precum în cer aşa şi pe pământ. Adevăruri proorocești care sparg cadrele ce creează timpurile.

[Adevărata fericire]

Descoperirea destinului Lumii o aflăm în Evanghelii. Sfatul cel dintru început şi de îngeri neştiut îl aflăm acolo, planul lui Dumnezeu.

Din cele patru Evanghelii, cea a lui Matei, Evanghelia Frunţii Domnului, este Evanghelia învăţăturii, Evanghelia Predicii de pe munte, care rezumă toată comoara dumnezeiască a mântuirii, iar Predica încă şi mai rezumată, o aflăm în Fericiri.

---

[11] *Sotiria*, cuvânt din limba greacă, *mântuire* (*N. red*).

Şi fiindcă în ordinea Duhului ceea ce e la început e mai însemnat, mai înalt şi mai cuprinzător, decât ceea ce vine după aceea, trebuie să ne dăm seama de însemnătatea covârşitoare a Fericirilor, în învăţătura Domnului.

Cu un tâlc anume, Evanghelia după Matei ne arată începutul propovăduirii pe Muntele care de atunci s-a numit Muntele Fericirilor.

Nu ca în ordinea materială de jos în sus, de la mai puţin la mai mult, ci răsturnat, de la Dumnezeu la noi, de la Cer la lume, de la tot la parte, de la general la particular. Domnul se întrupează, se smereşte şi se înalţă. Îngerii coboară pe pământ şi suie la ceruri.

De aci urmează, din acest fel de mişcare, o anume desfăşurare a treptelor de cunoaştere şi descoperire care ne face să înţelegem că: în cele dintâi se află cuprinse, în chip implicit cele de pe urmă, aşa cum în chip organic pomul e cuprins în sămânţă.

„Întru aceasta este dragostea, nu că noi am iubit pe Dumnezeu, ci mai întâi Dumnezeu ne-a iubit pre noi, de a trimis pre Fiul Său împăcare pentru păcatele noastre" (1 *Ioan* 4, 10).

Din mişcarea aceasta de sus, „precum în cer şi pre pământ" se împlineşte mântuirea noastră. Fericirile sunt această revărsare de har prin cuvânt a Logosului peste noi, pietrele din capul unghiului ale Învăţăturii Sale. De aceea Sfântul Augustin, în tâlcuirea lui, ne atrage atenţia în mod deosebit (*De Sermone Domine in monte*, cap. I) că Domnul Îşi încheie predica aşa:

„Tot cel ce aude *aceste* cuvinte ale Mele pe care le-am rostit acum şi le împlineşte, îl asemăn omului cel înţelept care şi-a zidit casa pe piatră. Ploaia poate cădea, puhoaie de apă pot veni, vânturile să bată: casa aceasta nu se va nărui fiindcă este întemeiată pe piatră. Dar cel ce aude aceste cuvinte *şi nu le împlineşte*, îl asemăn omului care

şi-a zidit casa pe nisip. Ploaia a căzut, puhoaiele au năpădit-o, vânturile au lovit-o, şi casa aceea a căzut şi mare (grozavă) a fost năruirea ei" (*Matei* 7, 24–27).

Mântuitorul subliniază în chip deosebit cu aceste cuvinte însemnătatea, spunând anume: cel ce ia în seamă „aceste cuvinte" – cum tot Sfântul Augustin ne atrage atenţia – iar nu, în chip larg, cel ce ia în seamă „cuvintele Mele" ni se vădeşte lămurit că viaţa creştinului e în întregime în Cuvântarea de pe Munte, şi în chip deosebit în „Fericiri", „care sunt preludiul substanţei" şi cununa. Predica aceasta, ca un „discurs inaugural", o „cuvântare de deschidere" în Matei începe aşa: „şi văzând mulţimea, s-a suit pe munte şi şezând acolo, ucenicii s-au apropiat de El şi deschizându-Şi gura El îi învăţa zicând:" (*Matei* 5, 1-2).

Luca numai lapidar zice: „şi El, *ridicându-şi* ochii spre ucenicii Lui, a zis:" (6, 20).

Predica de pe munte nu e prin urmare propriu-zis o cuvântare „celor de jos", ci celor aleşi, ucenicilor, celor de sus. E o cuvântare de înălţime. Ca să vădească aceasta, El pune mulţimile la încercare, suind regiunea muntoasă din vecinătatea Capernaumului. Fără a o părăsi, El trage la înalt mulţimea, spre un loc de rugăciune, se opreşte pe un plai. Rămânând în apropiere de mulţime, se opreşte în picioare, pentru ca să primească pre cei care sosesc, se aşază apoi ca să îi înveţe. În jurul Lui, Cei Doisprezece, apoi ceilalţi ucenici, în sfârşit, mulţimea venită din cele patru puncte cardinale. Uimitoare, mai presus de toate aşteptările, mai presus de toate visările, într-o stare de răpire, lumină cu totul dumnezeiască, Domnul ne arată adevărata fericire.

Apoi, cu un gest energic, arată şi condamnă (osândeşte) pe Farisei şi [pe] cei ce le seamănă.

Tema Fericirilor a fost tâlcuită şi lămurită, dezvoltată, cântată în cursul veacurilor ca o Revelaţie căreia nu

se poate să nu-i presimți măreția dumnezeiască. Dar dincolo de învățătura tradițională, ea a fost deformată, *redusă la o declarație romantică* și, pentru a spune mai adevărat, golită de conținutul ei dumnezeiesc.

De fapt, toată învățătura Domnului este paradoxală, așa că prin excelență Fericirile izbesc prin puterea lor paradoxală, o octavă de suprem paradox, opt peceți de taină cerească puse pe inima omului în chip mântuitor de dumnezeiasca Dragoste a dragostelor.

Una din erori e tendința, înclinarea de a confunda fericirea în sine cu simțământul fericirii, ceea ce e contrariul slovei Evangheliilor. „Fericiți cei ce sunt *cu adevărat, în chip real*, prigoniți..."

O altă eroare e să socotim roadele fericirilor drept ceva îndepărtat și problematic, care nu pot fi culese decât într-o viață de dincolo. Pe când în chip limpede cuvântul zice, în Sfântul Luca: Fericiți voi, cei ce plângeți *acum*; Fericiți *sunteți* voi, de vă vor urî... Bucurați-vă în ziua aceasta și dănțuiți de veselie, că plata voastră *este mare în cer*".

Citind cu atenție textul, ni se vădește fericirea ca fiind prezentă într-un anume chip, odată cu actul care trebuie să-l meriți, și răsplata în cer nu e în ea un capital mort.

Această prezență a fericirii în sânul sărăciei, lacrimilor, prigonirii nu se poate *verifica prin mijlocirea silogismelor*; e mai curând un obiect de experiență personală.

Valoarea imediată a fericirilor e, de fapt, o cale de „isihie", de descoperire a „păcii dumnezeiești și octave" în inimă. Fericirile o cale, fericirile o scară.

„Alta e nădejdea recoltei când arborele reînverzește, alta când fructele deja formate încep să se arate. Tot așa și fericirile. Roadele lor pot fi, fie fericirea desăvârșită – și ele vor fi culese în viața viitoare, sau pot fi, fie un început, o arvună a acestei fericiri, așa cum „ea se arată de

acum în oamenii cei sfinți – și atunci sunt niște roade care se pot culege chiar din viața aceasta".

Împărăția Cerurilor, pentru cei „săraci cu duhul", oare nu este ea *germenele, sămânța, mugurul acelei Înțelepciuni desăvârșite* prin care Duhul Sfânt Își întemeiază domnia, împărăția în ei?

Negația acestei „sărăcii în duh" nu acoperă ca un paradox apofatic al cunoașterii harice?

Pământul făgăduinței ce se dă celor blânzi nu poate să fie acel sentiment (simțământ) al unui suflet care se odihnește (în isihie) prin dorința în stabilitatea unei moșteniri veșnice?

Nu oare în chiar această viață le sunt date lacrimilor celor sfinte vizita, cercetarea Mângâietorului, și foamei de dreptate o hrană care umple; milei, dumnezeiasca Milostivire curăției inimii, Vederea de Dumnezeu, iar sufletului pașnic, duioșia cea de Tată a Lui?

[Scara rugăciunii inimii]

Smerit ca pământul: precum Iacob cel culcat pe locul cel sfânt.

Aștept cu simțurile cele din afară aduse la lăuntrul meu. În starea aceasta de reculegere în sărăcia cea mai desăvârșită a duhului meu. Cu gândurile sparte și îndepărtate ca într-o noapte desăvârșită să pătrund în mine însumi, în Împărăția cerurilor care este în mine.

Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția cerurilor.

Smerenia este pragul rugăciunii inimii: condiția vieții duhovnicești.

1. *Fericiți cei ce plâng, că ei vor fi mângâiați.* Toată problema pocăinței și teologiei lacrimilor fără de care nu e

viaţă lăuntrică, nici lucrare a Duhului Sfânt. Botezul Duhului. Botezul cel de al doilea.

2. *Fericiţi cei blânzi, că ei vor moşteni pământul.* Problema despătimirii, apatia. Numai aşa ajungem stăpâni pe pământul nostru, pe latura noastră de ţărână, trupul nostru, pe latura noastră obscură.

3. *Fericiţi cei flămânzi şi însetoşaţi de dreptate, că ei vor fi săturaţi.*

Ideea aceasta a Vechiului Testament a dreptului şi a dreptăţii nu acoperă decât sfinţenia şi curăţia ei. De aceea, acest stih, această Fericire a mai fost tradusă şi *fericiţi cei flămânzi şi însetoşaţi de neprihănire, că aceia se vor sătura.* Omul, ajungând neprihănit, doreşte Harul sub toate formele lui de împărtăşire şi împărtăşanie. Pâinea noastră cea de toate zilele. Ea este dublă. După Trupul şi Sângele Domnului, Împărtăşania Bisericii, avem împărtăşania sau mâncarea Cuvântului, Numelui lui Iisus. Şi din puterea lor ne vom sătura.

4. *Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui.*

Fiind împărtăşiţi din darurile „harice", trebuie să intrăm în fapta cea din afară, să dăm din bogăţia duhovnicească, ca şi noi mai mult să fim miluiţi. Altfel vom sărăci şi vom fi părăsiţi.

5. *Fericiţi cei cu inima curată, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.*

Curăţia şi ajungerea la lăuntrul cel profund. Aflarea locului nostru sfânt, a locului inimii, este aflarea prezenţei lui Dumnezeu în noi. La treapta aceasta a cincea, care este numărul Învierii şi al Hristosului, Chipul Logosului se pecetluieşte în noi. Icoana vie a lui Iisus se limpezeşte deplin în inima noastră.

6. *Fericiţi cei făcători de pace, că ei fiii lui Dumnezeu se vor chema.*

Făcătorul de pace nu este decât cel ce a aflat pacea, isihia, prin rugăciunea inimii. Nu poţi rodi împărtăşire de pace altora dacă nu ai pacea întru tine, [dacă] nu ai odihna de sabat a Veacului al Optulea.

7. *Fericiţi cei prigoniţi din pricina neprihănirii (pentru dreptate, sfinţenie), că a lor este Împărăţia cerurilor.*

Lupta, ispitirea şi chiar nenorocirea, prigoana pentru nevinovăţia şi vrednicia noastră proprie, ne fac pentru vecie stăpâni pe Împărăţia cerurilor, a tuturor cerurilor, a cerurilor din inima noastră şi celor de apoi ale împliniri-lor toate în Domnul.

8. *Fericiţi veţi fi când din pricina Mea oamenii vă vor ocărî şi vă vor prigoni, şi vor spune tot felul de lucruri rele şi neadevărate împotriva voastră.*

Mucenicia de tot felul, cu împilare şi nedreptate, pentru Hristos şi pentru Numele Lui, este suprema în-cercare şi binecuvântare. Ea vine peste cei râvnitori în Hristos. Să ne amintim îndeosebi toată hula de care se bucură trăitorii liniştii şi îndeosebi cei ce fac „rugăciunea lui Iisus", cei ce slăvesc în inima lor şi cheamă pururea Numele de Mărire al Domnului.

Dincolo de aceste opt trepte ale scării, la numărul Maicii Domnului, trebuie adăugat pragul smereniei pre-cum şi această încheiere a fericirilor care este de „Din-colo" întru Hristos:

Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, pentru că răsplata voastră este mare în ceruri; aşa au prigonit pe proorocii care au fost naintea voastră.

Împlinirea Rugăciunii inimii duce la mucenicie şi la mărturie proorocească.

Rugăciunea Domnească drept metodă isihastă

Descoperirea *Tatălui nostru* ca metodă, ca mijloc, drumar al tehnicii interioare şi de aci ca Rugăciune prin excelenţă. *Tatăl nostru*: metodă a Rugăciunii celei mai înalte, a Rugăciunii Inimii, a rugăciunii Numelui de Mărire al lui Dumnezeu.

Tatăl nostru ca dinamică „a Îndumnezeirii firii noastre", ca şcoală a celor trei extazuri şi a Răpirii în Domnul.

Rugăciunea Domnească, ca un nimb al rugăciunilor, „îmbrăţişează tot scopul cel ascuns în chip tainic" al îndumnezeirii noastre; *„vestind limpede celor puternici la minte"*, drepte *„suflete sănătoase"*.

Aflăm că *Tatăl nostru* a fost dat ucenicilor Săi drept „învăţătură de taină" despre rugăciune din chiar contextul evanghelic.

Nu aflăm *Tatăl nostru* decât în Evangheliile lui Matei şi Luca (adică Evangheliile polare) (cea a frunţii şi a tălpilor).

În amândouă, Rugăciunea Domnească ne este arătată limpede ca metodă, adică textual, ea ne arată „cum trebuie să ne rugăm", e dată dar ca un „model", ca un izvod de [rugăciune].

Văzută ca metodă, Rugăciunea Domnească (Duminicală), textele după aşezarea lor ne arată că trebuie să înţelegem că Domnul de multe ori a vorbit despre ea şi de foarte multe ori a întrebuinţat-o.

Din pricina aceasta, nu trebuie să ne uimim văzând că Matei ne descoperă această rugăciune ca dată în predica de pe Muntele Fericirilor în Galileea, iar la Luca în altă împrejurare, mai târziu, în Iudeea, la Ierusalim, la un anume loc în care Îi plăcea Domnului să se roage, pe Muntele Măslinilor, în peştera numită şi azi „a învăţăturilor lui Iisus" (Lagrange, N.T. p. 144).

Matei 6, 7-9: „Iată dar cum trebuie să vă rugaţi" sau „Voi, dară, rugaţi-vă aşa:" şi aci urmează *Tatăl nostru* ca

model şi metodă, adică static, ca chip formal de rugăciune, precum şi, asemănare, lege dinamică.

Tot aşa *Luca* 11, 1-2, arată lămurit: „şi odată, cum El era în rugăciune, într-un anume loc, când El sfârşi, unul din ucenicii Săi Îi spuse: Doamne, învaţă-ne să ne rugăm, aşa cum Ioan îi învaţă pre ucenicii Săi. El le zise: Când vă rugaţi, spuneţi"...Urmează *Tatăl nostru* şi acest text, dat limpede drept orice învăţătură despre rugăciune. Să ne dăm seama bine. Domnul era în rugăciune, I S-a cerut să înveţe despre rugăciune şi drept învăţătură a dat un model de rugăciune. Aşadar, trebuie să medităm şi să descoperim cum Rugăciunea Domnească ne poate fi dreptarul de învăţătură despre rugăciune? Ce ne spune ea despre „cum să ne rugăm"?

Felul în care Domnul a răspuns la cererea ucenicilor: „învaţă-ne să ne rugăm", ne descoperă dintr-o dată *sensul muzical al zicerii de rugăciune*, ca drept principiul fundamental al rugăciunilor. Ce înseamnă aceasta?

„A sfinţi" pe Dumnezeu înseamnă a recunoaşte şi a face să se recunoască sfinţenia Sa, dând pildă cu viaţa ta închinată lui Dumnezeu. Mărturia că Dumnezeu există e sfinţenia. Împărăţia Lui *vine de fiecare dată* când El e ascultat. A şaptea cerere e conţinută implicit în a şasea. Sfântul Luca a dat o altă variantă, mai scurtă, rezumată esenţial: atributele şi scopurile lui Dumnezeu, prezentul, trecutul şi viitorul fiecăruia din sufletele noastre. Fără a ne pierde în lungi enumerări, să ne placă a recita foarte încet *Tatăl nostru*.

Rugăciunile trebuie să fie stăruitoare.

„Mergeţi la loc înalt unde gândul se întăreşte" (Joia Mare, la Utrenie, la Canoane, cântarea 9, Irmos).

Cea dintâi învăţătură de care suntem izbiţi din felul, împrejurarea şi locul în care Domnul a dat rugăciunea

este ceea ce s-ar putea numi sensul ei înalt, muzical, lirica sacră a oricărei cugetări înalte în Dumnezeu.

În amândouă împrejurările, din Evanghelii vedem că *Tatăl nostru* e rostit la loc înalt, în Muntele Fericirilor şi în Muntele Măslinilor, locul păcii, şi Rugăciunea în sine, în chip preaînalt cu sfintele şi marile lozinci ale îndumnezeirii: Sfinţirea Numelui de Mărire a lui Dumnezeu, Chemarea Împărăţiei, adică izvorârea şi revărsarea din adâncuri spre afară a luminii ei transfiguratoare. Pecetluirea, cu ordinea Voinţei lui Dumnezeu, a toată făptura, după paradigmele şi izvoadele superioare cereşti [ca] să se împlinească Transfigurarea pământului. Ca un zbor al înălţimilor, ca un entuziasm sacru, al hotărârilor interioare, ca o juruinţă de-a pururea a sufletelor noastre, ca un vin din potirul Graalului, e prima parte a *Tatălui nostru*.

[CUNOAŞTERE ŞI RUGĂCIUNE]

[Starea prielnică desăvârşirii]

Starea prielnică desăvârşirii, starea aceasta de primire a Adevărului, starea aceasta aproape anticipată, de pregătire, e de fapt în noi, în centrul fiinţei noastre, în fiecare din noi, oricare am fi noi. Împărăţia Cerurilor în noi este, suntem anume creaţi pentru a întrupa Adevărul.

Primirea Adevărului şi rodirea Lui în noi, nu e prin urmare problemă a unui efort din afară, al unei voinţe din afară, fie a unuia mai puternic decât noi, sau a noastră proprie. Nu e urmarea unei discipline sau a unei orientări, unei tehnici aplicate riguros, conştiincios. Toate acestea sunt numai, invers de ceea ce par, nişte consecinţe. La ce?

Starea aceasta de primire a Adevărului e o problemă de trezie, de trezire a lucrării Duhului în noi şi de creştere prin puterile Lui. „Nimeni nu vine la Mine dacă nu-l cheamă Tatăl."

Vrednicia noastră stă în a ne descoperi propria noastră Chemare şi, odată tresărită şi descoperită în noi, de a-i da de asemenea putinţa să se împlinească: ceea ce presupune o suire spre înfăptuire, un şir de etape de străbătut, o scară a înţelegerii pe care numai o creştere vie, din centrul fiinţei noastre spre în afară, o poate explica şi împlini. Aceasta e înduhovnicirea noastră, şi ea e integrală, şi organică, angajează toată fiinţa noastră, cu toate puterile ei. Duhovnicia nu poate fi parţială: ea

prinde şi lucrează toate cele trei laturi[12] ale omului: atât duhul lui, cât şi trupul şi sufletul lui.

Adevărul cel viu, care se odihneşte în noi pururea, cere integrarea noastră la starea de lumină duhovnicească, de cunoaştere transfiguratoare, de vedere a lui Dumnezeu, care este scopul unic al vieţii noastre. Iar Domnul Dumnezeu se vădeşte întru cât şi noi suntem dumnezei; întru cât întrupăm Logosul, Sfântul Gând manifestat, Cuvântul cel care trup S-a făcut.

Înţelegerea duhovnicească este ceea ce realizează viaţa noastră. Cunoaşterea arcană e dătătoare de viaţă. Dobândirea treziei e calea mântuirii, e însăşi mântuirea noastră, pentru că Însuşi Hristos e calea. De aceea însemnătatea pe care părinţii o dau luării-aminte.

[Învăţătura de taină]

Există şi o Meditaţie ortodoxă răsăriteană, dar nu are atât caracter ascetic, cât mai mult pnevmatic. Meditaţia aceasta, ceea ce s-a numit „învăţătura de taină", e legată de cetirea Scripturilor în duh de rugăciune şi pe cât se poate în stare chiar de rugăciune.

Octoihul ne învaţă cu un canon: „Pieptul Domnului este citirea Sfintelor Scripturi şi înţelegerea cea dumnezeiască, iar cel ce se reazemă pe aceasta este Bogoslov".

---

[12] Fără a fi despărţit de suflet ca o a treia parte a omului, duhul este, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, partea cea mai înaltă a sufletului care are ca lucrare proprie primirea harului şi conlucrarea cu el, lucrare ce se răsfrânge şi se exprimă şi prin celelalte puteri ale sufletului. *(N. red.)*

Prin învățătura de taină, am pus și ne odihnim fruntea pe sânul Domnului și-I auzim bătăile Sfintei Lui Inimi.

Prin înțelegerea cea Dumnezeiască a acestei Învățături arcane, ajungem la înalta treaptă a stării de Rugăciune, la teologie pnevmatică, la bogoslovie.

Teologia este în trăire, această bogoslovie ne face frații Marelui Bogoslov Ioan și fiii Maicii Domnului.

„Sub numele de «Învățătură de taină», Sfinții Părinți înțeleg o oarecare rugăciune scurtă sau un oarecare gând duhovnicesc scurt, cu care ei se deprindeau și pe care stăruiau să și-l însușească mintii și amintirii în locul oricărui gând" (Ep. Ignatie Brancianinov, *Opere, vol. II*, p. 189).

„Tainica învățătură este calea cea mai dreaptă spre o rânduială mântuitoare. Putem lăsa toate și să ne îndeletnicim numai cu această unică lucrare" (Ep. Teofan Zăvorâtul, *Calea mântuirii*, p. 221).

*

Asceza ortodoxă este de fapt totdeauna pnevmatică, în înțelesul că este o învățătură isagogică, o introducere la rugăciunea de taină.

Asceza ortodoxă are caracterul acesta de intuiție anticipativă, de auzire a bătăilor inimii Domnului, are caracterul acesta de introducere euharistică, de introducere la jertfa fără de sânge.

[Adevărata cunoaștere]

Adevărata cunoaștere nu poate să fie întâmplătoare. Adevărata cunoaștere trebuie să fie mântuitoare. Adevărata cunoaștere nu *este o cunoaștere despre cunoaștere* – (prin urmare, inutilă este problema problemelor, critica cunoașterii, cunoașterea ontologică, precum și tot criti-

cismul şi ontologismul, tot idealismul), ci o *cunoaştere a cunoaşterii.*

Adevărata cunoaştere nu este o cunoaştere despre Hristos, ci o cunoaştere a lui Hristos. Nu ceva privitor, atingător, referitor la Hristos nemântuitor ne izbăveşte, ci Însuşi Hristos şi împărtăşirea cu El. Cunoaşterea cuminicătură. Cunoaşterea adevărată e Însuşi Hristos. Sfânta Împărtăşanie este cunoaşterea adevărată, ea e mântuitoare.

Cunoaşterea adevărată e pâinea şi vinul Logosului, trupul şi sângele Hristosului, trup şi sânge haric, rugăciune rodită de Dumnezeu.

Rugăciunea cea adevărată este Sfânta Împărtăşanie, suprem act de Cunoaştere. Rugăciunea cea adevărată este Însuşi Hristos, Sfânta Cale, Adevărul acestei căi şi ţinta căii, Viaţa cea veşnică. „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa." Numai „cine mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu *are viaţă veşnică* şi Eu îl voi învia în ziua de apoi". „Cine mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne în Mine şi Eu rămân în El."

Rugăciunea e hrana noastră cea de toate zilele. Rugăciunea este faţa cea harică a Sfintei Împărtăşanii. Rugăciunea e trupul lui Dumnezeu. Trebuie să ne împărtăşim cu Sfânta Rugăciune. Rugăciunea se mănâncă şi se bea.

Caracteristica „ioanită şi isihastă" a rugăciunii: Rugăciunea „gnoză"

Rugăciunea e un mijloc de cunoaştere şi, neîndoios, şi cel mai desăvârşit, care ne duce la cunoaşterea „faţă către faţă", cunoaşterea în sine. Rugăciunea e cunoaşterea ontologică a lumii, cunoaşterea aşa cum Domnul spune: cunoaştere „în duh şi adevăr".

Dar ce e cunoaşterea? Cunoaşterea este o co-naştere, naştere într-olaltă, naştere într-o comunitate, sobornicie.

Cunoaşterea e semnul nostru dumnezeiesc, de creaţiune. Nu cunoaştem decât în chip viu creator, creându-ne pe noi înşine şi creând şi pe alţii. Cunoaşterea e o veşnică naştere din nou. Şi Domnul ne spune că numai „naşterea din nou" e mântuitoare. Mântuirea e prin urmare această naştere în claritate, în logos, în Hristos, această co-naştere, această naştere în Sfântul Înţeles şi în conştiinţa deplină de sine. Nu e mântuitoare decât naşterea din nou, naşterea nu inconştientă, ci naşterea paradoxală de sine însuşi prin şi la lumina puterilor Clarităţilor sacre.

De aceea *naşterea şi învierea* sunt în sine unul şi acelaşi lucru. Între ele nu e decât o deosebire de intensitate, de stadiu, de putere. Naşterea noastră e cea dintâi încercare a noastră biruitoare de a ieşi din neant, cea dintâi înviere a noastră, ţâşnirea noastră cea dintâi din noapte la lumină. Naşterea noastră cea de a doua e o naştere conştientă, o naştere mai înaltă, o naştere în plină lumină, o naştere sofianică, o cunoaştere vie. Iar învierea e ultima noastră cunoaştere vie. Învierea e ultima şi totala naştere, naşterea noastră de apoi, naşterea noastră îndumnezeitoare şi veşnică, care nu va mai trece prin moarte.

Rugăciunea are în ea această putere de cunoaştere, de naştere, de înviere, ea duce către lumina taborică a Sfintei Slave.

Rugăciunea este un mijloc de cunoaştere. Cunoaşterea adevărată, cunoaşterea vie este de fapt privilegiul dumnezeiesc al Omului, împlinirea funcţiunii noastre de a crea. Dar ce înseamnă, propriu-zis, a crea? Să ascultăm un creator ce ne spune. Iau pe unul care ne este aproape: Rilke, în *Scrisoarea* sa *către un tânăr poet* zice: „A crea e mai întâi a te crea. Noi înşine nici nu suntem mai nainte de a ne face decât o searbădă însăilare, decât ceva care

poate fi, aşa încât cel dintâi material care stă înaintea creatorului este el însuşi". Rugăciunea pune în funcţiune puterea noastră creatoare.

Noi nu mai ştim ce este rugăciunea pentru că am pierdut sensurile vitale ale cunoaşterii, deoarece, cunoaşterea noastră e joc secund – abstracţiune. Altfel spus, am pierdut sensul liric al adevărului. Nu mai cunoaştem ce este rugăciunea pentru că nu mai cunoaştem cântecul, adică recunoaşterea maximă a adevărului. Omul modern aproape se ruşinează de lirism, socotindu-l o înşelare. Am pierdut tâlcul sfintelor laude, sensul doxologic al cunoaşterii, ne-am pierdut ortodoxia, care este marea doxologie, dreapta slăvire, cântecul de recunoaştere şi recunoştinţă deplină a Adevărului celui Viu.

*

Redescoperind sensurile lirice ale cunoaşterii, adevărul puternic închis în poezia vieţii, vom începe să înţelegem ce este ruga şi cum trebuie să ne rugăm.

*

Rugăciunea este un act vital, un act de împlinire cinestezică. Ea e o dovadă de adunare a puterilor, de stăpânire de sine, de intrare în stăpânirea bunului nostru de viaţă proprie; ea naşte încrederea întreagă în puterile noastre şi în acelea pe care le „scontează", trezeşte simţiri năvalnice, care ne întregesc şi trec cu belşugul lor dincolo de nădejde şi ne asigură împlinirea noastră desăvârşită, bucuria şi mulţămirea noastră.

*

Rugăciunea e un leagăn care se zbate în văzduhurile lui Dumnezeu. Ca un mare scrânciob al Duhului Sfânt, rugăciunea suie şi scoboară, ne aplecăm şi ne înălţăm cu ea.

Ce se întâmplă cu un om când cade în genunchi pentru a se ruga? E mai întâi o plecăciune de recunoaş-

tere, o dare înapoi cu buna voință pentru a primi oaspetele dorit. Dar el este încă departe, și această cădere, această micșorare, această dare napoi, se preschimbă în condițiunile avântului. Ca să sari o înălțime, ca să sui o pantă, te dai puțin înapoi ca să prinzi putere de zbor.

Când puterea evlaviei te năruie în genunchi, se năruie și stăvilarele slăbite ale așa-ziselor legi „naturale". Firea se biruie pe sine și se întrece pentru a da zbor înflăcărării lăuntrice. De aceea am spus că rugăciunea este scrânciobul Duhului Sfânt.

Gnoza și rugăciunea sunt unul și același lucru

Gnoza, însă, la treptele inferioare: contemplația secundă, gnoza ființelor trupești și netrupești, sunt numai oprire, treaptă de trecere spre contemplația din culme, cea dintâi „teologie". De aceea gândirea lucrurilor simțite dăunează gnozei.

Numai gnoza treptei celei mai de sus, „teologia", e desăvârșită și ea se identifică cu „rugăciunea". Teologia constă în a vedea pe Dumnezeu, „să vezi locul lui Dumnezeu în propriul *tău intelect*".

Prin intelect (minte) „să-ți vezi starea proprie – asemenea safirului sau culorii cerului" – stadie pe care Scriptura o numește de asemenea „locul lui Dumnezeu", acest loc „care a fost văzut de cei din vechime pe muntele Sinaiului".

Vederea aceasta în munte cere o suire, care este îndepărtarea tuturor gândurilor inferioare.

Numai în stare de rugăciune putem împlini aceasta, așa încât rugăciunea se poate numi pe drept: „starea nimicitoare a tuturor gândurilor pământești". Rugăciunea desăvârșită e acea „stare care nu se împlinește decât sub lumina Sfintei Treimi", aceasta e treapta Teologiei.

De aceea, în scurt:

Teologia este gnoza Sfintei Triade, care este în sine rugăciunea.

De aceea: de eşti teolog te rogi cu adevărat şi de te rogi cu adevărat eşti teolog.

În inelul acesta desăvârşit al vederii şi mărturisirii de Dumnezeu stă rugăciunea. Ca să te rogi cum trebuie, trebuie să realizezi mai întâi *apatia*, adică biruinţa asupra patimilor şi războiului gândurilor. Asta înseamnă să năzuieşti isihia, liniştea care dă rugăciunea curată.

Dar ruperea din afară de lume şi de patimi încă nu îţi dă adevărata apatie. Trebuie *să aflăm fondul sinergetic* al apatiei, „pacea cea săltătoare". Dar încă nici aşa nu e de ajuns: „Nu când ai ajuns la apatie, de îndată te vei şi ruga cu adevărat; te-ai despătimit dar şi aşa te poţi împotmoli şi opri în felurimea gândurilor celor simple, risipit în cugetarea acestora şi aşa să te afli foarte departe de Dumnezeu."

Trebuie dară *dintru începuturi făcute toate eforturile pentru a ne învrednici de treapta teologiei, de vederea lui Dumnezeu*. De la început trebuie să suim în Muntele *Fericirilor*, să ne învrednicim de „o inimă curată". E primul salt dincolo de orice desăvârşire, pentru a putea avea rugăciune, cu care să ne despătimim şi să împlinim cele ale mântuirii.

Nu putem face nimic fără rugăciune, rugăciune adevărată. „Dar nu te rogi cu adevărat de nu ai ajuns «teologia», de nu ai fost dăruit măcar o dată, o clipă, cu vederea Domnului. O clipă inimă curată, o clipă ceva din vederea de la stejarul lui Mamvri, darul Domnului pe fruntea ta. O clipă de Bună-Vestire, de întâmpinare îngerească oricum ar fi ea. E nevoie de la început de o sfântă Vizitare, să ieşim spre Domnul, să facem totul pentru aceasta şi El ne va ieşi înainte.

Avraam a ieşit în pragul cortului, la nămiază, şi Cei Trei au sosit, dintr-o dată au stat alături.

Apostolii şi noroadele au suit pe muntele Fericirilor şi încă nu au început să suie, că pe la mijloc a venit Domnul, le-a ieşit înainte.

Învrednicirea aceasta cere o însingurare şi un efort, o sărăcire, o eliberare de orice „pluralitate", de colbul gândurilor.

Avraam era la capul unei călătorii, el, evreul, pelerinul, ucenicii Domnului, la capătul unei ascensiuni. Aci toţi s-au aşezat jos şi s-au odihnit, aflând o isihie la locul lui Dumnezeu, la mijlocul muntelui.

Mintea să nu întârzie pe drum. Să nu-şi piardă timpul cu priveliştile lăturalnice, cu amănunte de prisos. Să nu stăruie în gândurile simple, în ispitirile obiectelor, căci nu aşa aflăm locul Rugăciunii. Contemplarea plurală a vieţii ne poate prinde şi să ne fure înţelegerea lor. Şi o astfel de contemplare a raţiunilor lor, chiar numai în cuget, de pune stăpânire pe minte, ne rătăceşte şi ne duce departe de Dumnezeu, abătându-ne de la întâlnire. Şi atunci, chiar de vom sui muntele până în vârf, vom sui sterp şi fără nicio sfântă întâmpinare. Vom privi nemărgenirile şi poezia cea din afară a realităţii.

De aceea, chiar când mintea se ridică deasupra contemplării fericirii trupeşti, nu mai e în stare să întâlnească şi să vadă locul lui Dumnezeu. Ştie că e pe aproape, dar l-a pierdut.

[HARUL AGONISIT]

Rodul rugăciunii: Sfânta Dragoste

Rodul rugăciunii este dragostea, dumnezeiasca dragoste – (care nu e sentimentalismul omului de păcat); dragostea dumnezeiască nu este decât harul agonisit în lăuntrul fiinţei noastre (ajungem un izvor de dragoste). Fiindcă, aşa cum lămureşte unul din marii dascăli şi părinţi filocalici, Preasfinţitul Diadoh din Foticeea, dragostea nu e numai o tresărire, o mişcare a sufletului, ci mai este încă şi darul cel necreat, „o energie dumnezeiască" – putere care „înflăcărează fără încetare sufletul şi îl ţine unit cu Dumnezeu prin virtutea Duhului Sfânt" (*Cuvântările ascetice*, cap. 16, p. 43; pag. 111, 479).

Dragostea nu este din această lume, fiind numele însuşi al lui Dumnezeu. Dumnezeu dragoste este. Pentru aceea este tot ce poate fi mai negrăit, mai de nedestăinuit. Atât Dragostea în sine, cât şi lucrarea ei. Aşa cum ne vorbeşte Sfântul Ioan al Scării: „Cuvintele despre dragoste sunt cunoscute de către îngeri – spune el – şi chiar ei le cunosc numai în măsura iluminării lor" (de către har) (*Scara Raiului, tr.* XXX, P. G., t. 88, col. 1156 A). „Tu mi-ai rănit sufletul, o, Dragoste, şi inima mea nu mai poate să îndure vâlvătăile tale. Înaintez căutându-te." (Idem 1160 B)

Iar Sfântul Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu strigă: „O, Sfântă Dragoste, cela ce nu te cunoaşte nu a putut gusta dulceaţa binefacerilor tale (preschimbătoare) pe care singură trăirea încercată ne-o descoperă. Dar cela care te-a cunoscut sau care a fost cunoscut de către tine, îndoială nu mai poate avea întru sine. Fiindcă tu eşti în-

truparea Legii, tu, care mă umpli, mă încălzeşti, tu, care înflăcărezi şi învâlvorezi cu totul inima mea de o necovârşită iubire. Tu eşti Doamna Profeţilor, Moştenitoarea Apostolilor, puterea Martirilor, inspiraţia Părinţilor şi a Dascălilor Bisericii, desăvârşirea tuturor Sfinţilor. Şi tu mă pregăteşti şi pe mine însumi; tu, Dragoste, pentru adevărata slujire a lui Dumnezeu."

Deslusim de aci ceea ce teologia noastră, a Răsăritului, învaţă: că unul este darul şi altul este Dăruitorul, unul harul cel necreat şi alta persoana Duhului Sfânt Care îl comunică.

Aceasta o spunem pentru înţelegerile mai adânci ale Dragostei.

Duhul Sfânt este numit Dragoste El Însuşi, pentru că El are calitatea de Dăruitor al dragostei harice, Izvor al dragostei în noi, Cela ce ne face să fim părtaşi la această desăvârşire supremă, mai presus de toate, desăvârşirii *firii comune* a Sfintei Treimi. (Apusenii fac din Duhul Sfânt dragoste ipostatică, adică ceea ce uneşte pe Tatăl de Fiul.)

Fiindcă Dragostea este „însăşi viaţa firii dumnezeieşti" aşa cum spune Grigorie de Nyssa (*De anima et resurrectione*, PG, th. 6).

Dragostea aparţine naturii comune a Sfintei Treimi.

Dragostea e duhovnicească, dragostea nu e deci creată, ea nu e o însuşire accidentală a cărei existenţă atârnă de substanţa noastră creată, ci un dar necreat, o energie dumnezeiască, la care şi prin care, noi suntem părtaşi în chip real la firea Sfintei Treimi.

„Dragostea vine de la Dumnezeu" spune Sfântul Ioan. Dar această dragoste-dar-dumnezeiesc presupune, după Sfântul Vasile cel Mare, o dispoziţie proprie firii create, o sămânţă, o putere de dragoste a fiinţei omeneşti, chemate a atinge desăvârşirea sa în dragoste (aşa a fost creat, pentru dragoste).

„Dragostea-dar-dumnezeiesc desăvârşeşte natura omenească până a o face să se descopere în unitate şi identitate cu firea dumnezeiască prin har", după cum spune Sfântul Maxim Mărturisitorul (*De ambiguis).*

Dragostea faţă de aproapele este o revărsare şi semnul câştigării adevăratei dragoste de Dumnezeu. „Semnul sigur după care se pot recunoaşte cei ce au ajuns la această desăvârşire este următorul – după Sfântul Isaac Sirul: dacă de zece ori pe zi pe unii ca aceştia îi dai flăcărilor pentru dragostea lor faţă de aproapele, aceasta nu li se pare îndeajuns." „Cunosc un om, zice Simeon Noul Teolog, care dorea cu aşa o ardoare mântuirea fraţilor săi că adesea cerea lui Dumnezeu cu lacrimi arzătoare din toată inima sa şi belşug de zel vrednic de Moise, ca fraţii săi să fie mântuiţi cu el, sau să fie şi el condamnat cu ei. Căci el era legat cu ei în Duhul Sfânt cu aşa legătură de dragoste, încât el nu ar fi voit nici să intre în Împărăţia cerurilor dacă ar fi trebuit pentru aceasta să fie despărţit de ei."

În dragostea către Dumnezeu fiecare persoană omenească îşi găseşte desăvârşirea; dar persoanele nu pot ajunge la desăvârşirea lor fără ca unitatea *firii omeneşti* să se împlinească. Dragostea de Dumnezeu va fi deci legătura cu dragostea către aproapele.

Această dragoste îl va face pe om asemenea lui Hristos, va fi unit prin firea lui cea curată cu omenirea întreagă, se va reuni în persoana sa creatul cu Creatorul, omenescul şi harul îndumnezeitor. Aleşii, uniţi cu Dumnezeu, ajung în starea de om desăvârşit, la măsura staturii desăvârşite a lui Hristos, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel (*Efes.* 4, 13).

Această ajungere asemenea lui Hristos e starea de la sfârşit la care se ajunge, calea care duce aci e viaţa în Hristos. Această viaţă în unitatea trupului lui Hristos dă

fiecărui om în parte *toate condițiile necesare pentru a agonisi harul Duhului Sfânt*, adică pentru a participa la însăși viața Sfintei Treimi, la desăvârșirea care e dragostea.

Dragostea nu e despărțită de cunoaștere, ea e gnoză. E ceva a cunoașterii personale fără de care calea spre unire ar fi oarbă, fără scop sigur, „o asceză iluzorie, închipuită" cum zice Sfântul Macarie Egipteanul. Viața ascetică în afară de gnoză (cunoaștere) nu are nici un preț, spune Sfântul Dorotei: numai în viața spirituală (duhovnicească), mereu conștientă, clară, măsurată, o viață în legătura, în împărtășirea neîntreruptă cu Dumnezeu, *poate transfigura (schimba la față) firea noastră*, făcând-o asemenea firii dumnezeiești, să fie părtașă luminii necreate a harului; după pilda lui Hristos, Care S-a arătat ucenicilor îmbrăcat în slava necreată pe Tabor.

„Gnoza", cunoașterea personală, crește în măsura în care firea se transformă intrând în unire mai strânsă cu harul îndumnezeitor. Într-o persoană perfectă nu va rămâne loc „inconștientului", instinctivului, involuntarului: totul va fi pătruns de *lumina dumnezeiască* potrivită persoanei omenești, devenită propria sa virtute prin darul Duhului Sfânt. „Drepții vor străluci ca soarele în Împărăția lui Dumnezeu" (*Matei* 13,43).

[Rugăciunea lucrează creator]

Între atâtea prejudecăți și erori asupra vieții spirituale [e] și aceasta: Religia [e] un sentiment și, de aici, și rugăciunea, care este religia în lucrare, numai simțire.

Rugăciunea pură nu e sentiment, ci putere spirituală. Un act central și esențial al omului, fapta ontologică, totală.

Rugăciunea nu e nici gând pur, nălucire interioară abstractă, joc de concepte. Rugăciunea e dincolo de sentiment și de gândire. Ea e energie, energie care se desfă-

şoară, se mişcă, lucrează creator. Dar e o energie de tâlc şi sens invers decât cel al energiilor ascezei. E energie harică trezită de vrednicia noastră şi vrednicia noastră deşteptată de har.

MAICA DOMNULUI, DOAMNA RUGĂCIUNII

Legea ontologică a omului, sub forma uneia din cele mai stranii şi milenare moşteniri de imagine, o avem închisă în acel „chip şi asemănare dumnezeiască" pe care mereu auzim că trebuie să o aducem Lumii.

Această lege, când voim mai ales la femeie să o descoperim, oglindită ca drept rostul şi chemarea ei – (şi, fără îndoială, rostul acoperă chipul, iar asemănarea este chemarea) – legea aceasta ne aduce prin femeie o mai limpede vădire, o mai puternică dovadă despre acea contradicţie totală şi fundamentală a vieţii.

Dintr-un principiu antitetic şi cu totul de temelie, femeii i se cere să fie în acelaşi timp: atât iubita de-a pururi şi fără prihană, cât şi mama cea rodnică şi de cuviinţă; cum se vede, la rândul său, femeia trebuie să fie o adevărată cruce, crucea pasivităţilor pozitive.

Şi e aci, ca un corolar de la sine [înţeles] al acestei fundamentale şi funcţionale pasivităţi, femeia va fi, totdeauna, mai curând robită de simţurile şi patimile ei, decât, răsturnat, hipnotizată de gândirea pură sau voinţa de putere.

Astfel, ca o îndreptăţită parafrazare a nu ştiu cărui gânditor apusean, se poate spune că, dacă bărbatul este o biruinţă a inteligenţei printr-o vinovată nesocotinţă a trupului, în schimb femeia este biruinţa trupului printr-o vinovată nesocotinţă a spiritului. Să nu ne mirăm dară, dacă o vedem mai carnală pe femeie, mai adânc înrădăcinată în vital decât bărbatul. Şi e firesc ca ea să fie mai refractară atât faţă de valorile superioare, cât şi de dinamica spiritului creator. Dar tocmai din pricina aceasta,

fiindcă femeia, în privinţa acestor esenţiale şi cardinale cerinţe, întâmpină în ea însăşi piedici şi inerţii mai mari, *tocmai de aceea, desăvârşirea şi împlinirea ca om a femeii*, ştiind că cuprinde în sine atât de tragice şovăiri şi zvârcoliri, *sunt mai vrednice de luat în seamă, ca unele ce impun schimbări şi înnoiri mai eroice*, şi prin aceasta sunt încă mai cutremurătoare, mai vădite şi mai uşor de descoperit, precum şi mai cuceritoare sufleteşte pentru noi toţi.

Viaţa într-adevăr fără de prihană, printre femei, e mult mai rară decât ne închipuim, dar când se înfăptuieşte, ea e o biruinţă covârşitoare, mai vrednică de bucurie decât oricare alta şi mai doveditoare decât orice dovadă. Dovada Maicii Domnului e dumnezeiasca neprihănire care a atins absolutul Sfintei Întrupări.

V-aţi întrebat mai cu grijă vreodată de ce în piscul cel mai de sus al Neamului omenesc a fost aşezată o fecioară, acea davidică Sfântă Maria?

Iat-o, şi-a deschis lăuntric inima şi palmele spre rugăciune în cea mai desăvârşită primire, suită prin plecăciunea ei în pasivitatea celei mai înalte răpiri.

V-aţi străduit vreodată să urmăriţi cu un înţeles ceva mai destoinic toată calea aceasta aşa de lungă care s-a adunat în vrednicia unui trup atât de plăpând?

Înţelegeţi cumva, cum spune cucernicul Ilie Miniat, *chinul acesta omenesc „care a obosit cerurile timp de cincizeci de veacuri cu rugăciuni fierbinţi"* şi râul acesta lucrător de „neîntrerupte lacrimi" ale suspinătoarei noastre firi *care a silit pântecul cel sterp al Anei de a odrăslit o fecioară vrednică de întruparea lui Dumnezeu*? Trebuie să înţelegem bine că: legenda aceasta e adevărată, s-a petrecut aevea printre noi cu o putere reală ne mai închipuită.

V-aţi pus la încercare măcar cu gândul să aflaţi nemăsurata trudă şi luptă omenească care e cuprinsă în ea? Câtă cucerire de sine, câtă răbdare, câtă nădejde împotriva

nădejdii, şi câtă aşternere de smerenie şi bătaie de frunte a trebuit să se împreune, ca să dea naştere acestei flori a înălţimilor duhului care este Fecioara cea pusă la adăpost în tăcerea Sfintei Sfintelor a *templului din Ierusalim*?

Şi încă o întrebare mai ascuţită şi mai tare: Cum oare să fie doar o nebună săltare, o zădarnică pornire şi un avânt plin de gălăgie stearpă, ce de prisos s-au născut, numai dintr-o mincinoasă şi uşuratică încântare omenească, *toate aceste uriaşe comori de laudă şi litanie de irmos şi condac, de icos şi canon, de paraclis şi acatist, şi încă mai departe, tot muntele acela sfânt de înălţimi liturgice, zborul acela de stih şi melodie de tot felul al Sfintelor Slujbe* pe care atâţia melozi şi sfinţi imnologi şi psalţi şi corifei şi protopsalţi şi dascăli şi toate acele mari glasuri de altar, de strană şi amvon, *care necurmat şi de veacuri au rodit şi s-au adăugat în Biserică* mai mult decât pentru oricine – *afară de Marele Dumnezeu* şi *Domnul nostru*, întru măreaţa şi sfânta proslăvire a Sfintei Mirese şi Maici şi Fecioare, Doamna Cerului şi a Pământului, Sfânta Maria?

RUGĂCIUNEA SACERDOTALĂ A LUI HRISTOS

Omul cel duhovnicesc, prin iubire sfântă, se unește lui Dumnezeu în trei chipuri: printr-un chip potrivit firii, al doilea, potrivit harurilor și al treilea, potrivit împlinirii de slavă.

Unirea prin natură, har și slavă este unire prin mijlociri, fără mijlociri și, în sfârșit, fără vreo deosebire sau împărțire.

Nicio făptură nu poate fi, nici ajunge sfântă până la punctul de a-și pierde natura creată și a ajunge în acest chip Dumnezeu: aceasta e de asemenea adevărat până și pentru sufletul Domnului nostru Iisus Hristos, care rămâne în veșnicie făptură și deosebit de Dumnezeu[13]; totuși noi trebuie toți să ne ridicăm mai presus de noi înșine în Dumnezeu, așa ca să fim un duh cu El în dragoste, dacă voim să ajungem la fericire.

Mijlocirile care unesc pe om cu Dumnezeu sunt harul, Sfintele Taine, virtuțile teologale și o viață potrivită poruncilor dumnezeiești. Aceasta implică moartea față de păcat și față de lume și a oricărei dorințe dezordonate a firii.

Foarte rari sunt cei ce pot să se unească lui Dumnezeu fără mijlocire, fiindcă pentru aceasta trebuie să te *ridici în*

---

[13] În persoana Mântuitorului cele două firi, cea dumnezeiască și cea omenească, s-au unit în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit, deosebirea firilor nefiind desființată nicidecum din cauza unirii, ci păstrându-se mai degrabă însușirea fiecărei firi și concurgând într-o persoană și într-un ipostas (*N. red.*).

Dumnezeu şi să mori faţă de tine însuţi şi faţă de toate înfăptuirile tale. Toate puterile sufletului trebuie să se piardă în Dumnezeu pentru a fi transformate de El. Trebuie să trăieşti şi să lucrezi în chip virtuos şi să *mori în Dumnezeu dincolo de orice acţiune.* Viaţa perfectă stă în această mişcare îndoită. Omul lăuntric care a atins viaţa contemplativă nu mai găseşte nici un mijlocitor între Dumnezeu şi el, afară de cugetul său iluminat şi dragostea sa activă. Datorită lor, omul se uneşte lui Dumnezeu şi ajunge una cu El, dar dincolo de ele, el e înălţat într-o viziune simplă şi în pace, în dragostea esenţei. Acum el e „un singur duh şi o singură dragoste cu Dumnezeu".

*

Această triplă unire a omului cu Dumnezeu o descoperi citind Rugăciunea Sacerdotală a lui Hristos.

Hristos aci a făcut o rugăciune întreită. El cere mai întâi unirea cu El, aşa ca să aflăm limpezimile pe care I le-a dat Tatăl (*Ioan* 17,24: Tată, vreau ca unde sunt cei pe care Mi i-ai dat să fie de asemenea cu Mine, aşa ca ei să vadă slava Mea, slava pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit mai nainte de întemeierea lumii.").

Apoi El ne cere să fim în noi şi noi să ne unim cu El (*Ioan* 17, 21: Aşa ca toţi să fie unul cum Tu, Tată, eşti în Mine şi cum sunt Eu în Tine. Aşa ca şi ei asemenea să fie unul în Noi ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis).

El cere, în sfârşit, ca toţi cei iubiţi ai Lui să sfârşească în unul, aşa cum El Însuşi e unul cu Tatăl (*Ioan* 17, 22: „Eu le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o Tu, pentru ca ei să fie una, cum şi noi suntem una").

E o gândire dătătoare de viaţă, vitală, care atinge, tămăduieşte şi mântuie. Gândirea cugetului nostru cel mai adânc, un fel de simţ dumnezeiesc prin care câştigăm, *se poate spune, senzaţia Absolutului.* Simţirea Harului lui Dumnezeu. De altminteri, această gândire vie se realizea-

ză prin adunarea simțurilor la lăuntru. Gândirea noastră câștigă astfel putere de a prinde, de a sesiza. Toate simțurile adunate în centrul lor ajung să-și câștige caracterul lor absolut de simț al evlaviei. Cum spune Novalis: Orice senzație absolută e religioasă. Descoperim astfel că orice gândire în rădăcina ei absolută e religioasă. Iar orice gândire cu adevărat religioasă nu e propriu-zis o gândire originală a omului, ci *o gândire a lui Dumnezeu regândită prin om.* Viața noastră, în ceea ce are ea mai real și mai sacru, se arată drept cinstea de a regândi gândurile lui Dumnezeu. Fără îndoială, omul prin cruce, prin durerea și nădejdea lui intimă, își răscumpără titlul său de noblețe umană. În Rugăciunea Sacerdotală a Mântuitorului descoperim această lege dumnezeiască a vieții: Totul e o problemă de vrednicie lăuntrică, de deschidere de bunăvoie a inimii omului la înrâurirea „Cuvântului lui Dumnezeu". Receptivitate religioasă.

O sinergie, asociere din dragoste cu Domnul. Credința care mântuie e astfel un fruct exclusiv al Harului lucrând în sufletul omului, ca o mișcare care se naște din întovărășirea hotărârii libere a omului la lucrarea suverană a Duhului lui Dumnezeu.

La sfârșitul Cinei de Taină, după ce a spălat picioarele Apostolilor și după ce și-a dat Cuvântul despărțirii, Domnul S-a recules nainte de a ieși pentru a trece Cedronul și a intra în Grădina Ghetsimani, Hristos a *ridicat ochii la cer* și a zis rugăciunea cunoscută ca Rugăciunea Sacerdotală, Rugăciunea de taină, Rugăciunea Aminului.

*

Adevărata rugăciune a Marelui Arhiereu. Ea acoperă o mie de taine ale vieții noastre de evlavie.

Prin ea suntem părtași vorbirii și cugetării religioase prin excelență, cea dintre Tatăl și Fiul, dinamica duhovnicească cea între Sfintele Ipostase.

Ni s-a dat aci în vileag Cugetul lui Dumnezeu.

Ni se lasă să înţelegem de aci că gândirea cea adevărată a omului e gândirea lui în Adevăr. Adevărul cel viu.

Ritmul ioaneic e mai vădit aci ca oriunde. Cu o mişcare cadenţată, gândirea vine şi revine de la Fiul la Tatăl, de la Tatăl la ucenici şi de la ucenici la Fiul Căruia Tatăl i I-a dat. Acesta e întreitul mod al unităţii creştine:

1. Hristos se roagă pentru El (1-5)
2. Hristos se roagă pentru Apostoli (6-19)
3. Hristos se roagă pentru Biserică (20 – 2)
4. Cererea supremă (24-26).

Aceste cuvinte: „Aşa vorbi Iisus" sunt o legătură. Rugăciunea sacerdotală ar fi fost spusă la Cină imediat după „imnul lucrării de har" (*Matei* 26, 30; *Marcu* 14, 26).

Alţii au văzut pe Hristos oprindu-Se la marginile Cedronului şi *ridicând ochii la cer* ca să roage pe Tatăl.

Sfântul Chiril din Alexandria a arătat că vorbeşte aci în calitate de Preot. E o descoperire a lăuntrului rugăciunii care are ca scop de a instrui pe Apostoli, Biserica şi lumea.

Se roagă pentru Sine, pentru ucenici şi pentru cei ce cred în El, ca şi pentru cei ce vor crede.

Iisus Se dăruieşte într-o măreaţă consacrare pe Sine şi [îi dăruieşte şi] pe ai Săi. Această consacrare e gravă până la solemnitate. S-a spus că acest capitol al 17-lea din *Ioan* e un „izvod – model – de cerere liturgică". Sensul concret şi direct al cuvintelor ne pune sub ochi pe Iisus al Nazaretului, Cuvântul ca şi Hristosul – Duh al lui Dumnezeu, înconjurat de Apostoli.

I. „Mă rog ca toţi să fie una, aşa precum Tu, Tată, eşti în Mine şi Eu în Tine, ca şi ei să fie una în noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis." „Eu le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o."

Unirea sobornicească, prin asemănare. „Ei aşa precum Noi", „prin lumina Slavei lui Hristos". Dar e o despărţire: „Ei să fie una, precum şi Noi suntem una".

II. „Eu în ei şi Tu în Mine"; pentru ca ei să fie *în chip desăvârşit una*, ca să cunoască lumea că Tu M-ai trimis, şi *i-ai iubit* cum M-ai iubit pe Mine.

Unirea sobornicească şi în adâncul inimii, adăugată şi prin chip. O adăugare spre desăvârşire, fără intermediar prin iubire. O scară a Iubirii de sus. Am scoborât Eu în ei şi Tu Te-ai adăugat prin Mine.

„Mă rog ca toţi să fie una", orizontalitate pe care Hristos o trage la înălţimea omului. Apoi o verticalitate scoborâtoare a iubirii prin Hristos: „Tu M-ai trimis".

Crucea de pe pământ. „În lume veţi avea necazuri; dar îndrăzniţi, Eu am biruit lumea."

III. Acum vine Crucea din Ceruri.

„Tată, vreau ca acolo unde sunt eu să fie împreună cu Mine şi aceia pe care Mi i-ai dat Tu, ca să vadă Slava Mea, pe care Mi-ai dat-o tu; fiindcă Tu M-ai iubit înainte de întemeierea lumii."

Aci e o mişcare de Înălţare, nu prin scoborârea lui Hristos, ci prin tragerea noastră la El. Suirea noastră în Slavă. Suirea în vederea de slavă. Hristos Îşi descoperă taina Lui dintru începuturi: Tu M-ai iubit mai înainte de întemeierea lumii.

Unirea aci e în puterea de Slavă a Logosului, direct, fără deosebiri, într-o contopire[14] cerească.

---

[14] În sensul unei comuniuni infinite, dar fără confuzia persoanelor. (*N. red.*).

Dumnezeu este în mijlocul cetății ca un Împărat și Mire veșnic și El ne cheamă la Sine, în Slava Sa cea de mai-nainte de începutul lumii, mai presus de noi înșine și de Lume.

IV. Neprihănitule Tată, (Tată drepte), lumea nu Te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut și aceștia au cunoscut că Tu M-ai trimis.

Viața contemplativă în infinită smerenie, în ignoranță infinită, în smerită cugetare a vederii pure e Însuși Dumnezeu[15].

Sufletul contemplativ zice lui Dumnezeu: „Doamne, arată-mi fața Ta descoperită dincolo de imagini și asemănări; ne vom bucura de Sfânta fericire și nu vom mai cere altceva".

Duhul lui Dumnezeu răspunde cugetului luminat de lumina Slavei: „Privește-Mă, vezi cine sunt și ce sunt".

Și ca să vadă ținta râvnei sale de foc, *ochiul minții se deschide și înflorește.*

---

[15] Ca lucrare, Energie necreată nedespărțită de ființa Sa. (*N. red.*)

[MĂTANIA TUTUROR POCĂINȚELOR]

Canonul sau Rugăciunea de pocăință a Sfântului Efrem Sirul cu tâlcuirea ei

Avem ca un dar dumnezeiesc, în rânduiala noastră liturgică, o prea-limpede şi cu totul deosebită nestimată de rugăciune, pusă din cea dintâi vechime în cununa de nevoință şi închinare de peste an a sfintei şi dreptslăvitoarei noastre Biserici a Răsăritului.

Darul acesta preacuvios ne este adus încă din veacul al IV-lea de unul din cei mai mari şi sfinți dascăli ai Duhului, cel întru aleşii lui Dumnezeu Părintele nostru Efrem Sirul.

Rugăciunea aceasta a lui e una din cele mai concentrate şi mai puternice flori de foc ale arderii lui ascetice de anahoret din pustietățile muntelui de la Orfa, cetatea-capitală a țării Osroniei de lângă Eufrat, acolo unde se însingurase, îndeletnicindu-se numai cu studiul şi rugăciunea.

Parcă îl văd aşa cum ni-l încondeiază chiar unul din ucenicii lui sirieni: „cu trupul tras şi uscat pe oase ca o coajă de lut. Cu haina îmbinată din mulțime de petice de culoarea gunoiului. Mic la statură, cu fața mereu aspră, fiindcă nu râdea vreodată; cu glava capului lucitoare de pleşuvie şi fără fir de barbă". Puținătatea aceasta pământească de om purta în schimb pe mirul frunții şi în uriaşa lui inimă cea mai arzătoare şi înaltă lumină cerească a dragostei de Dumnezeu.

Şi cu toate că Sfântul nostru Părinte Efrem este socotit pentru bogatele lui scrieri de tâlcuire biblică şi mai ales pentru minunata lui învățătură ascetică drept cel

mai vestit bărbat din toţi cei ce au strălucit în Biserica Siriei, dincolo de această cărturărie care mai mult îi acoperă înalta cunoaştere pe care o avea despre Dumnezeu şi despre cele ale sfinţeniei, el cu mult mai mult s-a simţit râvnitor să cânte pe Dumnezeu decât să-L tâlcuiască, şi încă mult mai mult să îndrăznească să-şi spună şi să-şi destăinuiască prin stih de melod necurmata lui rugăciune către Domnul.

Aşa, el a descoperit un mai desăvârşit şi sfânt chip de a învăţa, prin mlădierea şi gândul înalt încuiat în miezul unui cântec şi imnele lui nu se numesc la întâmplare „madrase", adică învăţături, şi totdeodată a aflat şi o mai tainică cunoaştere, în înţelesul negrăit şi viu ce se poate atinge, prin curgerea unei ritmice măsuri de rugăciune, care se limpezeşte concentrat din adâncul ei însăşi, într-o iluminare şi izbucnire de semne şi tâlcuri.

Pentru aceasta nu poate fi de mirare că la Sfântul Efrem Sirul rodnicia de poezie e mai mare, de un mai neîntrecut preţ şi mai cuprinzătoare decât cea de simplă proză. Dar din toată această neobişnuit de felurită comoară de sfinte stihuri şi rugăciuni ce au rămas de la acest dumnezeiesc meşter, o rugăciune îndeosebi l-a aşezat, într-adevăr, mai presus de orice laudă. Aşa încât, toată marea Biserică a lui Hristos şi-a însuşit-o ca deplin a sa, introducând-o adânc în lucrarea ei mântuitoare şi de har şi rânduind-o pe veci în tipicul ei liturgic.

Veacuri de veacuri creştinătatea şi-a hrănit şi a bătut mătania tuturor pocăinţelor cu această rugăciune. Oricine deschide un ceaslov sau altă carte de rânduială, o află legată de numele Sfântului; aceasta ca o prea-aleasă recunoaştere şi cinstire.

„Doamne şi Stăpânul vieţii mele" sau Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul, este astăzi simbolul de mărturisire a pocăinţei depline, adevăratul crez al pocăinţei.

Sfântul Sava, încă din veacul al V-lea, în *Tipicul cel mare*, „înseamnă pentru dragostea noastră, scriind din vechi izvoade ale sfintelor cărți și de la cei ce au știut aceasta cu iscus întrebând", numai să ne dea tot ce trebuie, ca să învățăm împlinirea desăvârșită a acestei sfinte rugăciuni. El ne spune pe larg și la mult amănunt, despre cum se zice fiecare stih al rugăciunii Sfântului Efrem, împletindu-l pe rând, cu câte o sfântă metanie din cele mari; și iară ne spune și despre cele 12 închinăciuni care mai însoțesc zicerea rugăciunii. Din acestea toate putem înțelege lămurit pentru ce „Doamne și Stăpânul vieții mele" este Canonul cel mai adânc al tuturor posturilor și ispășirilor. Mărețul și binecuvântatul ritm de mătanie bătută cu fruntea și, cum scrie rânduiala, „mare cât să ajungă cu capul la pământ", prinde făptura noastră toată, trupește și sufletește. „Cu umilință multă și cu frica lui Dumnezeu și încă de ai și darul lacrămilor, așa să începi a te ruga cu rugăciunea Sfântului Efrem" zice tipicul. Bisericește, la slujbele tuturor posturilor celor mari, rânduiala o cere, cere această rugăciune. În posturile Nașterii Domnului și ale Sfinților Apostoli, la zilele cele mai de pocăință de luni, miercuri și vineri, adică în zilele cele mai de post ale posturilor, când nu se face Liturghie, preotul în mantie, în mijlocul bisericii, dimpreună cu toți poporenii, face ca un îndemn și pildă de smerenie și căință, cu mătanie mare și zicând cu glas înalt rugăciunea Sfântului Efrem. Dar „Doamne și Stăpânul vieții mele" e mai ales rugăciunea de „spăsenie" „întru sfintele și marile Patruzeci de zile ale Postului Mare". Atunci când toată biserica e îmbrăcată în mahrame și odoare cernite se săvârșește îndeosebi de preotul în mijlocul naosului, canonul de pocăință al Sfântului Efrem. Și aceasta în toate zilele săptămânii, adică și marțea și joia, afară doar de Sâmbătă și Duminică, singurele zile din post care ră-

mân liturgice[16], zile ale Sfintei Învieri. Dar canonul de pocăință al Sfântului Efrem Sirul, așa precum este o sfântă rânduială de tipic bisericesc, este și una de evlavie intimă, de chilie. S-ar putea spune că din însăși urzeala ei se vede că Sfântul anahoret a înfiripat-o dintr-o asemenea trăire. Și ce sfat, de la îndrumătorul cel înțelept, poate fi mai binefăcător, în timpul Postului Mare, pentru fiii lui duhovnicești, decât îndemnul ca cel puțin seara și dimineața să-și adauge la rugăciunea și canonul de acasă, după tipic, rânduiala cu mătănii a rugăciunii Sfântului Efrem.

Pentru că numai din astfel de binecuvântate trăiri și sfinte obiceiuri s-a păstrat vie Biserica. Încât nu ne uimim când unul din cei mai mari scriitori ai Ortodoxiei vremurilor noastre – Dostoievski – a putut, în vestita lui cuvântare de la moartea lui Pușkin să spună așa: „Mărturisesc cu tărie că poporul nostru este demult pregătit să primească pe Hristos și învățătura Lui. Smeritul om din popor știe totul în ceea ce privește credința, chiar dacă nu ar putea răspunde la întrebările Catehismului.

El le-a învățat pe toate la biserica unde, de-a lungul veacurilor, a ascultat rugăciuni și cântări care sunt mai presus de orice predică și catehism. Dar mai ales, el știe pe dinafară „Doamne și Stăpânul vieții mele": *întreaga esență a creștinismului stă închisă în această rugăciune.* (Dostoievski, *Cuvântarea la Pușkin, Opere,* tom. 12, pag. 438-439, Petersburg, 1905).

Dar pentru ca s-o prețuim așa precum făceau bătrânii noștri, încât cu adevărat și nouă să ne fure inima și s-o

[16] La Sfânta Liturghie are loc prefacerea Darurilor (*N. red.*).

cunoaştem pe de rost, ne trebuie să îi descoperim din nou tâlcul închis în miez.

Şi pentru ca să ne îndulcim de-a dreptul din duhul ei de sfinţenie şi bunătate, să deschidem ceaslovul. Chiar în începuturile lui, la slujba de Miezul nopţii, către sfârşitul acesteia, după ce preotul dă blagoslovenia: „Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi şi ne binecuvintează, luminează Faţa Ta peste noi şi ne miluieşte.", aflăm scris cu slovă roşie lămurirea: *Şi de este Aliluia sau Postul cel Mare, zicem rugăciunea aceasta a Sfântului Efrem, în trei stări, cu trei mătănii mari:*

„Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie"

(o mătanie)

„Iar duhul curăţiei, al gândului smerit, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-l mie, slugii Tale"

(o mătanie)

„Aşa, Doamne Împărate, dăruieşte-mi ca să-mi văd greşalele mele şi să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin." [Lipseşte continuarea – *N. red.*]

Notă: La întrebarea: Cum a scris Sfântul Efrem Sirul această rugăciune? Poate s-ar putea răspunde. E în ea ceva din înălţimile şi limpezimile Sfintei Scripturi. M-au izbit îndeosebi anume ecouri ale cărţilor Înţelepciunii, ceva din Ecleziasticul lui Isus fiul lui Sirah. Dar ceea ce este mai ciudat, Sfântul Efrem, care a tâlcuit toată Biblia, numai Cărţile deftero-canonice nu le-a tâlcuit.

Canonul de Pocăinţă al Sfântului Efrem Sirul[17]

Preotul: Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al deznădăjduirii (sau al grijii de multe), al iubirii de stăpânire şi al vorbirii în deşert

Răspuns: izgoneşte-l de la mine.

Preotul: Genunchii să ne plecăm şi să ne ridicăm (o mătanie)

Iar mai departe el zice:

Iar duhul curăţiei, al smereniei, al răbdării şi al dragostei,

Răspuns: Dăruieşte-l mie, slugii Tale.

Preotul: genunchii să ne înfrângem şi iară să ne ridicăm (o mătanie).

Şi din nou mai departe zice:

Aşa, Doamne Împărate, dăruieşte mie ca să-mi văd greşalele mele şi să nu osândesc pe fratele meu,

Răspuns: Că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin.

Preotul: Să plecăm genunchii... şi să ne ridicăm (o mătanie).

Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul (de trei ori îşi bate pieptul).

Răspuns: Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul (de trei ori îşi loveşte pieptul).

Preotul repetă: Dumnezeule, ...

Şi credincioşii reiau.

Preotul: Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al deznădăjduirii, al iubirii de stăpânire şi al vorbirii în deşert, depărtează-l de la mine. Iar duhul curăţiei,

---

[17] După culoarea mai închisă a hârtiei, această scriere despre Canonul Sfântului Efrem pare a fi cu câţiva ani mai veche decât cea tipărită de noi în paginile precedente. Le publicăm pe amândouă, chiar dacă, parţial, se suprapun (*N. red.*).

al smereniei, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-l mie, slugii Tale. Aşa, Doamne, Împărate, dăruieşte mie ca să-mi văd greşalele mele şi să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin.

Preotul: Domnul să fie cu noi.

Răspunsul: Şi cu duhul tău.

Preotul: Să ne rugăm...

Fără îndoială ea [această rugăciune] e foarte simplă, chiar cu totul străvezie, dar din această simplicitate, care este rezultatul unei adânci trăiri duhovniceşti, rodul lungului drum ascetic de multe nevoinţe şi mistic al unui mare Sfânt. E o simplicitate prea-aleasă, rară, o claritate a desăvârşirii. Nimic de prisos şi totuşi nimic uitat, aproape o formulă matematică, dar o formulă care cere inima noastră, care construieşte o punte între sufletul nostru şi Dumnezeu, precum şi între „mine" şi „fratele meu". Prin scurtimea şi exactitatea cuvintelor, prin planul precis, ea poate fi comparată cu Rugăciunea Domnească, şi prin dezvoltarea logică ne aduce aminte de Fericirile de la Sfântul Luca. S-ar putea numi: *Crezul pocăinţei.* Ea nu e numai ţipătul unui păcătos, cererea izbucnită a unui suflet îndurerat către Domnul său ca să-l călăuzească şi să-l înveţe, ci *ea însăşi ne călăuzeşte*, ea ne învaţă, ea închide în ea şi cererea şi răspunsul, şi, pentru cei ce o practică în chip conştient, din toată inima, ea aduce împlinire şi tămăduire. Da, e o rugăciune de pocăinţă care schimbă faţa vieţii noastre, care netezeşte munţii păcatelor noastre şi umple maidanul sufletului.

Pentru a vădi bogăţia duhovnicească a acestei rugăciuni să-i facem o scurtă analiză, o cercetare la amănunt: cele patru stări sau faze ale vieţii din afară a sufletului în risipire (lene, descurajare, stăpânire şi cuvânt uşuratec) punându-le împotrivă cele patru virtuţi aduse, alese de Sfântul Efrem (curăţia, umilinţa, răbdarea şi dragostea).

De voim să intrăm în viața curată, duhovnicească şi mai ales în viața de rugăciune, prima ispită care ni se înfățişează e lenea, pregetarea, duhul de risipire; sentimentele cele mai felurite năvălesc în inima noastră. Dorim, voim această viață de rugăciune, ne-am hotărât să o facem într-un chip liber, totuşi... sufletul, acest leneş grozav, somnolează sau se agită de prisos naintea unor aduceri aminte, unor năluciri, năzăriri, proiecții, pentru nişte idei (fie ele bune, pământeşti sau cereşti, nu are însemnătate) ca şi cum scopul unic al vieții noastre ar fi de a ne desprinde de rugăciune. Dacă suntem milostivitori, duhul lenei născoceşte fapte de milostenie, dacă avem o înclinare spre plăcere, născoceşte plăceri. Duhul acesta de oprelişte e un hoț al rugăciunii, ucenicia şi-a făcut-o în păcatul originar, belşugul şi desăvârşirea schimbate în lene; iar dascăl e cel ce iubeşte a domni peste sufletele noastre, fără ca noi să-i ştim existența, acela căruia Hristos i-a dat război ferm Crucea Sa. Gândurile umblă şi spun: „Pentru ce să te rogi, Dumnezeu ştie ceea ce îți este de trebuință... eşti ostenit după o zi aşa de grea şi trudită. Dumnezeu nu a creat El Însuşi bucuriile vieții, plăcerile?". El citează Evangheliile cu isteține vicleană: „Nu acel ce zice: Doamne, Doamne, va fi mântuit, ci acela care va împlini poruncile Mele". Şi iată aşa, ne minte! Poruncile sunt [pentru el] numai prilej, mijloc de a împiedica cu orice preț sufletul la rugăciune, de a chema pe „Domnul şi Stăpânul" nostru. Acoperă cu dibăcie pe Vameşul care, de ceasuri întregi, repetă fără încetare lovindu-se în piept: Dumnezeule, curățeşte-mă pre mine, păcătosul! Unicul lucru care poate combate trândăvia e darul curăției. Curăție nu numai a trupului şi înțeleasă ca o lipsă de gânduri vulgare, ci curăție care este simplitate de gânduri, încordare spre o țintă unică şi sfântă. Dacă suntem ispitiți, stânjeniți de risipirea minții, curăția e de a trece

peste aceste stări de suflet, silindu-ne de a ţinti un singur obiect, de preferinţă un obiect dumnezeiesc, veşnic, care să fie prin firea lui simplu, statornic, de neschimbat. Sufletul, dacă nu luptă cu paloşul curăţiei împotriva trândăviei, cade de-a dreptul în deznădăjduire, grijă de multe, spaime. Văzând că timpul trece şi că rugăciunea nu-şi dă sporul cuvenit, văzând că propăşirea duhovnicească e ca şi cum nu ar fi, o nelinişte se cuibăreşte în suflet. Ciocnirea cu totul protivnică dintre ceea ce cunoaştem şi starea noastră de fapt, dintre râvna începutului şi rezultatul adevărat, real, se măreşte, creşte nespus. Atunci, singurul leac împotriva acestei boli duhovniceşti este duhul smereniei, al umilinţei, adică să-ţi primeşti cu linişte, naintea lui Dumnezeu, propria ta slăbiciune. Dimpotrivă, duhul de răzvrătire în starea de grijă înmulţită, de deznădejde, este cea mai primejdioasă dintre otrăvi:

Adeseori sufletul, nefiind în stare de a se concentra şi de a lupta împotriva celei dintâi ispite, cade în delăsare, în deznădejde şi, dorind să fugă, să iasă din această stare, caută a fugi de sine, a se evada pe sine, judecând ceea ce este în afară. Neputând să se stăpânească pe sine lăuntric, să se întemeieze pe sine din nou, vrea să schimbe faţa lumii. În loc să localizeze cu o smerită înţelepciune descurajarea şi să ia în seamă propriile sale slăbiciuni, îşi întoarce luarea-aminte de la lăuntru spre în afară, de la Dumnezeu spre lume şi caută vinovatul în jurul său ca să îl pedepsească; vrea să-i domine pe alţii, să stăpânească, să îndrumeze şi chiar să îi înveţe. Problemele religioase înlocuiesc simpla rugăciune, o reformă a obştii, a Bisericii ajunge o nevoie, fiindcă Biserica e răspunzătoare de nerodnicia lui. Orb, el e plin de îndrăzneală spre a îndruma şi călăuzi pe cei care sunt mai puţin orbi ca el. Un gust de putere înlocuieşte dorinţa de pocăinţă. Ajunge moralist şi nerăbdător cu cei pe care i-a luat sub ocrotirea sa. Împo-

triva acestor rele, singurul leac e darul răbdării, să fii răbdător față de slăbiciunile tale așa cum Dumnezeu este îndurător față de omul îndrăzneț și nevrednic (nedestoinic, incapabil).

Să ne dăm bine seama, cu cât ne învoim, cedăm ispitei celei dintâi (duhului trândăviei) cu atât mai mult virtuțile care se împotrivesc la căderile sufletului nostru se îndepărtează de noi. Dacă la duhul trândăviei e destul de ușor să îi pui împotrivă duhul curăției, al simplității – o bună voință, o sforțare unită cu darul lui Dumnezeu e de ajuns – la duhul deznădăjduirii e greu să-i pui înțelepciunea smerită. Iar prăpastia dintre duhul stăpânirii, de dominare, și duhul răbdării, e aproape de netrecut. Va fi mai nimerit conștiinței sau duhovnicului să facă sufletul să dea înapoi. Vor întoarce sufletul la descurajare ridiculizându-i pretențiile lui prin cuvinte aspre poate, dar juste, și de la descurajare îl vor aduce la prima stare prin a-și da seama că acest caz al său nu este unic, că a încercat dincolo de putințele (capacitatea) lui, readucându-i prin aceste bolduri duhovnicești gustul de curăție – puritate.

Darea înapoi ne este ceva foarte supărător, greu nespus de îndurat. De fapt, sufletul preferă să părăsească pentru totdeauna viața lăuntrică și să se avânte în lume ca să se dezbare odată de dorința de desăvârșire. Omul ajunge flecar. În această fază, el acceptă, primește lumea așa cum este ea. Și așa apucă pe drumul cel larg, devine un izvor de „cuvânt ușuratec" zădarnic. Dacă în starea de stăpânire, „dominație", Dumnezeu cel îndurător, Dumnezeul cel simplu, Dumnezeul neschimbat, ajunge un Dumnezeu străin, pe Care L-am dori mai curând Dumnezeu grozav Care intră, pătrunde în viața lumii, Dumnezeu reformator, Dumnezeu judecător; în starea „cuvântului ușuratec", a „grăirii în deșert", preferăm un Dumnezeu îngăduitor, îndurător, Care nu ne stânjenește defel viața, Care

nu cere nimic, Dumnezeu-Dragoste, dar o iubire vagă, fără vreo jertfă reală. Sufletele căzute în această stare pot da cărturari strălucitori asupra chestiunilor religioase sau mistice chiar. Ştiutori de multe învăţături, călăuzitori, dar rugăciunea şi adevăratul creştin, omul viu, sunt morţi. Milostivirea dragostei dumnezeieşti poate să-i învie, prin minune. Aceasta e căderea sufletului. Moartea sufletească este grăirea în deşert.

Dimpotrivă, scara cea izbăvitoare este: să te concentrezi, să-ţi aţinteşti statornic privirea din afară înlăuntru, să-ţi alegi rugăciuni simple, ne mai ţinând seama la „bogăţii", *duhul curăţiei.*

Văzându-ţi, descoperindu-ţi piedicile de pe drum, trândăvia sufletului, risipirea, să te învoieşti să rămâi credincios, statornic la *lucrurile cele mici ale tale, decât să trădezi pe cele mari,* să primeşti, să-ţi primeşti propria tristeţe, duhul smereniei (al umilinţei).

Dar Dumnezeu ne încearcă şi cel rău pândeşte; să-ţi aminteşti că cela ce stăruie credincios până la capăt va fi mântuit şi că noaptea se face covârşitoare mai ales naintea zorilor, *duhul de răbdare.* Ţine-te tare prin curăţie, umilinţă, răbdare, şi atunci, în timpul nopţii, ca un fur, milostivirea iubirii va veni, uşile se vor deschide, Duhul va intra şi Domnul şi Stăpânul vieţii noastre va năpădi sufletul nostru cu bucurie şi lumină: cu darul dragostei infinite de Dumnezeu şi pentru tot ce are o suflare, duhul dragostei.

Canonul de pocăinţă este împlinit, sufletul este curăţit, el, marele şi greoiul leneş, a ajuns izvor de rugăciune.

CATEHISMUL RUGĂCIUNII
(DIN SFÂNTUL ISAC SIRUL)

De ce ne rugăm?

Din dragoste față de Dumnezeul nostru: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată puterea ta, din tot cugetul tău".

Pornirea aceasta de dăruire întreagă lui Dumnezeu, Care El Însuși este Dragoste, ea ne face să ne rugăm. Aceasta e cea dintâi și cea mai mare poruncă pe care Mântuitorul o dă. Iar dacă la aceasta se adaugă, drept încheiere, și o a doua parte, care spune: „iar pe aproapele tău să-l iubești ca pe tine însuți", aceasta vine din faptul că „totul" trebuie să fie cuprins, pătruns și înecat în Marea Dragoste, care este Dumnezeu. Și astfel, Dumnezeul Dragoste și Dragostea lui Dumnezeu în noi, una fiind unite, se vădește totuși pentru fiecare în parte, ca o îndoită dăruire de sine: cea a dragostei față de aproapele și cea a rugăciunii. „Acestea două cuprind toată legea și proorocii".

Cum trebuie înțeleasă această lăuntrică lucrare care trebuie să fie rugăciunea?

Sfinții Părinți ai Rugăciunii, cunoscând din Scriptură, precum și din descoperire vie și de har, că toată ființa omului este cu adevărat o biserică a Duhului Sfânt, am deslușit că în această dumnezeiască și lăuntrică lucrare, această vorbire sau Sfântă Slujbă, care se săvârșește în stare de rugăciune la fața lui Dumnezeu, mintea noastră este Liturghisitorul, iar inima este Altarul.

Rugăciunea se arată astfel a fi adevărata Liturghie lăuntrică a omului.

Dar ce este în sine Rugăciunea cea adevărată?

Rugăciunea cea adevărată pe care am văzut-o ca o înfățișare naintea lui Dumnezeu, este de fapt o Sfântă vorbire, în evlavie, în pace și prietenie cu El.

Numai și numai ca să-l aflăm pe Dumnezeu, și ca să ne lipim deplin de dragostea Lui cea binecuvântată și atotocrotitoare și să ne păstrăm pururea în această dragoste a puterilor, cu care noi știm că El ne-a iubit și ne iubește, totdeauna mai nainte de a fi iubit noi, pentru aceasta noi Îl chemăm și numai de aceea noi ne rugăm Lui. Și tot de aceea ni s-a spus: „Căutați Împărăția lui Dumnezeu și toate vi se vor adăuga vouă", «Împărăție care este înlăuntrul nostru». La dragostea Lui cea plină de atâta dorire și atât de covârșitoare, trebuie să răspundă dragostea noastră întreagă. Răspunsul sau chemarea aceasta necurmată, a dragostei noastre la dragostea cea dumnezeiască este de fapt rugăciunea cea adevărată, cea puternică, cea rodnică.

Unde ne înfățișăm naintea lui Dumnezeu când suntem la rugăciune?

Tu vrei să-L afli pe Dumnezeu, vrei să te rogi? Tu Îl cauți cu râvnă aprinsă, cu dragoste pe Domnul? Nu căuta nicăieri în afară, caută numai înlăuntrul tău. El nu stă departe de nimeni. Află doară locul cel sfânt din inima ta. Acolo vei sta de vorbă cu Dumnezeu. Aci se află cămara de primire a lui Dumnezeu, în care spune Domnul că trebuie să intrăm și să ne încuiem, atunci când voim să ne rugăm. Ea e Sfânta Sfintelor a sufletului omenesc. Oricine vrea să-L întâmpine pre Domnul, aci Îl întâmpină, în

chip tainic, „întru ascuns". Domnul nu a hotărât un alt loc de întâlnire sufletelor. „Intră întru taineța ta cea mai dinăuntru și acolo vei descoperi și taineța cerească. Amândouă, una și aceeași sunt și printr-o aceeași poartă într-amândouă pătrunzi." (Sfântul Isac Sirul)

CANON DE RUGĂCIUNE
PENTRU
SFINȚITA RUGĂCIUNE

Care se cântă la uscăciune şi lipsă sufletească, foarte folositor pentru câştigarea de evlavie, de lucrare şi înţelegere duhovnicească.

Canonul acesta are următorul acrostih: *„Dumnezeule dă-mi mie Sfinţita Rugăciune cu roua de osârdie a Darului de Înţelepciune."*

Facerea lui Daniil schimnicul cel de la *Sihăstria*, cel mai de pre urmă şi mai păcătos dintre cei ce şi-au dat inima lui Hristos.

12/IV 1952, Sihăstria

Dedicație

Părinților Benedict, Sofian, Petroniu și Fratelui Andrei,

desăvârșit pătrat de dascăli monahicește iubitori, fericiți de bunătate duhovnicească, din bătrâna chinovie a Marelui, Minunatului și Preacuviosului Părintelui nostru Paisie de la Neamț, le aduc în semn de binecuvântată amintire și frățietate de rugăciune acest smerit canon.

Canon de rugăciune pentru Sfinţita Rugăciune

[Precum la acatist, aşa stând şi tu în picioare adastă în puţin răgaz, cu tăcere şi lăuntrică adunare, până se vor linişti deplin toate simţurile tale]

Peasna 1-a, glas al ...

Irmos

Din iureşul dragostei înflăcărate, aşa precum cerbul îşi caută Apa de singurătate, din folosinţa nădejdii înaripate, alerg nespus către Tine să Îţi aşez îngenunchiat şi supus sufletul meu să se închine.

(mătanie)

Umple-mă, dară, de pace, dintru a Ta miluire, Atotputernice Părinte, Treimica-Tainei-Unime, că în mine, aspra împotrivire dintre însingurat şi mulţime, dintre curăţia dăruită şi iubirea de sine robită, se zbuciumă cu vrăjmăşie în chinuri de luptă negrăită.

(trei închinăciuni)

Mă aduc şi mă adun şi iată, biruit în mine mă recunosc cât sunt de pustiu şi uscat şi îmi iau asupra mea cu limpezime, tot greul adâncului meu de căderi şi gând vinovat; că la Tine, Dumnezeule Ziditor, Iubirea noastră stăpână, la Tine îmi bat, răspicat, mirul frunţii mele-n ţărână.

(mătanie)

Năpădeşte-mă Bunule Sfinte, sub umbrirea Duhului lină, cu acea dumnezeiască cunoştinţă, simţire înaltă fără vină, acea preaîmbunată şi bogată împăcare duhovni-

cească-n lumină, în care cu cleştar de claritate, uimitor şi străveziu să trans-lucească, făpturile Lumilor toate, ca într-un văzduh cuprinzător, lăuntric în mine îmbrăţişate.

(trei închinăciuni)

Eşti, Doamne, Acel ce-a împodobit lărgimea tăriilor cu stele şi eşti ascunsul Soare – drept din viul fără fund al fiinţei mele!

Răsai, dar, Doamne-n lâncezeala beznelor mele de păcat şi ridică ce-a mai rămas neprihănit şi zace de moarte înecat.

(mătanie)

Zileşte în mine vrednicia vederii Tale minunate, cea care ne iartă şi preschimbă, şi vindecă de orice răutate, ca ochii mei mari tămăduiţi, cu bucuria toată să îndrăznească, la slava cea sfântă a Feţei Tale, ca sub milostivire să o citească.

(trei închinăciuni)

Eloi! Eloi! Sfinte tare! Sfinte, Cel fără de moarte, ca un vultur Tu fură-mi făptura, du-mi-o în sărăcie departe, smulge-mă peste hotare, rupe-mi simţirea din tină şi mă răpeşte cu inima şi mintea întru Arătarea deplină.

(mătanie)

Uită-te cu taină către mine şi priveşte-mă să mă despietresc, să-Ţi înţeleg cuvintele tăcerii şi pustiul din suflet să-l rodesc; că Duhul Tău Sfânt, pentru mine, Doamne ce poate fi oare, decât numai un Duh de cugetare, care lucrează asupra vieţii înnoitor, dintr-o pornire de străină lepădare, de părăsire de sine şi a tuturor, pentru Acel, pre Care, iubitoare, inima L-a ales hotărâtor.

(trei închinăciuni)
Slavă ....

Liman de laudă uimită! Octavă Binecuvântare! Putere Necovârşită! Doamne Dumnezeule Mare! Adânc de Sfântă Negrăire! Tainicul Lumilor Mire! Nume cu suire crescută din duhovnicească alăută! Şi Mir şi Mireazmă revărsată spre îmbătarea cea preacurată! Hrană de potir împărătesc! Roua Sionului ceresc! Întreită Slavă! Slavă Ţie, Osana întru veşnică Bucurie!

Şi acum ... (o mătanie)
a Născătoarei de Dumnezeu

Ederă de dor căţărătoare, slăbiciunea mea cuvântătoare, către crugul Tău de ajutor, Doamnă de Dumnezeu Născătoare, Ţi-o întind şi Tu mai sus mi-o suie, cu sprijinitoarea Ta minune, care să-mi înmugureze-n cer curpenul uscat de rugăciune.

Peasna 3-a
Irmos

[Manuscris neterminat (N. ed.)]

Schema de întocmire a Canonului

Alcătuirea celor IX Peasne pre stihuri:

1. *"Dumnezeule"* e Peasna I = *Decada* (zece stihuri) cerere de sălăşluire a sfinţeniei şi a sărăciei în duh.

2. *"Dă-mi mie"* Peasna III *Şeptimea* (şapte stihuri) – cereri ale darurilor întru mângâierea lipsei şi a izvoarelor pocăinţei.

3. *"Sfinţita"* Peasna IV *Octava* celor ce, prin despătimire, cu blândeţe vor să ajungă la odihna Sfintei Isihii. Trezvia (opt stihuri).

4. *"Rugăciune"* Peasna V *Nouă*. Numărul cel desăvârşit treimic (nouă stihuri). Foamea şi setea de harul Rugăciunii de taină şi întru binecuvântare.

5. *"Cu roua"* Peasna VI *Exametria* (şase stihuri). Şase, numărul omului care se vrea milostivit cu botezătoarea lucrare a Duhului Sfânt, bucuria lacrimilor harice.

6. *"De osârdie"* Peasna VIII. Umbra aceluiaşi Nouă treimic. Trei sunt sus în cer şi trei sunt jos care mărturisesc pre pământ: Duhul, apa şi sângele, şi aceste trei una sunt în mărturia lor. Oglindirea treimică a Celor Trei de sus, Care una sunt, în unitatea treimică a Omului, care naşte *sinergia* şi sădeşte în inima curată a lui: *Vederea lui Dumnezeu* (nouă stihuri care bat din aripa harului şi din cea a libertăţii).

7. *"A Darului"* Peasna VIII Aceeaşi Şeptime (şapte stihuri). Acea tăcere rodită şi paşnică a Fiilor lui Dumnezeu, care se revarsă ca un preaplin negrăit.

8. *"De înţelepciune"* Peasna IX (ciclu perfect de întrupare lucrat pe XIV chenare) patrusprezece stihiri, de *două ori şapte suiri.*

Smerita cugetare, gândirea desăvârşită a îngerilor, oglindă a Înţelepciunii dumnezeieşti cu care să ne acoperim.

Smerita cugetare – roada şi mama tuturor virtuţilor duhovniceşti.

Trup dumnezeiesc.

[Manuscris neterminat (N. ed.)]

SFÂNTUL VASILE CEL MARE
DESPRE RUGĂCIUNE

(Din Omilia V, 3-4. P. G. t. XXXI, coloană 244-245)

"Rugăciunea este cererea unei binefaceri a lui Dumnezeu, de către un suflet evlavios. Dar cererea nu trebuie să o mărgenim numai la cuvinte. Hotărât, Domnul Dumnezeu nu are nevoie să îi ţinem cuvântări: El ştie chiar atunci când noi nu cerem nimic, ce ne este spre folos ..... ".

"Rugăciunea nu stă dar, în formule: ea mai curând e în rădăcina de gând a sufletului şi e un anume fel de vieţuire virtuoasă, care pătrunde prin viaţa noastră toată .....".

[Numai aşa vom ajunge să supunem trăirea noastră întreagă, de fiecare clipă, rugăciunii, ca o faptă pururea întinsă la Dumnezeu.]

"De te aşezi la masă, tu te roagă; luând pâinea în mână, dă mulţumită Celui ce ţi-a dat-o; îţi întăreşte slăbiciunea ta trupească din puţin vin, adu-ţi aminte de Acela prin care darul acesta s-a făcut ca să-ţi veseleşti tu inima ta şi să-ţi uşurezi neputinţele. Nevoia de a mânca a trecut? Amintirea binefăcătorului să nu treacă cumva! Când îţi pui tu cel dintâi veşmânt, mulţămeşte Celui ce te-a înstrăit cu el, când te îmbraci cu mantia, haina ta dinafară, adaugă încă la dragostea cea de Dumnezeu, Care ne înveşniceşte cu îmbrăcăminte potrivită pentru iarnă şi vară, să ne ocrotească viaţa sau să ne acopere ruşinea goliciunii. S-a asfinţit ziua? Suie-ţi tu mulţămirile Celui ce te-a dăruit cu

soarele, pentru muncile din zi, şi care-ţi pune focul la îndemână şi-şi pleacă grija Lui şi către nevoile tale celelalte. Dar pre noapte să o faci tu să-ţi pricinuiască şi alte prilejuri de rugăciune. Uită-te la cer, uimeşte-te de frumuseţea stelelor şi suie-ţi rugăciunea Domnului şi Prea Înaltului Meşter care a lucrat lumea asta şi care pe toate le-a făcut cu atâta înţelepciune. Iar când vezi că întreaga fire s-a dăruit adormirii, din nou slăveşte-L cu rugăciunea ta pre Cel ce, aproape fără de voia noastră cu somnul ne uşurează de oboseala doborâtoare şi ne împrospătează, după puţină odihnă, vlaga puterilor noastre.

Noaptea însă, să nu ajungă să-ţi fie în întregime numai partea somnului şi să nu îngădui ca o aşa toropeală lipsită de lumina cugetului să facă din jumătatea vieţii tale ceva zadarnic. Dimpotrivă, vremea nopţii tu împarte-o între somn şi rugăciune; şi mai mult încă, chiar pre somnul tău însuţi să ţi-l preschimbi în lucrare de evlavie.

De multe ori, nu ştim în ce chip imaginile visului nu sunt decât restul, drojdia grijilor de peste zi. Prin urmare, cum ne e îndeletnicirea, hotărât, tot aşa ne va fi vremea dintre somn şi nesomn.

Prin urmare, vei ajunge să te rogi fără vreo întrerupere numai când rugăciunea ta nu se va mulţămi cu zicerea de formule şi dacă, dimpotrivă te vei ţine adânc unit lui Dumnezeu în întreaga curgere a existenţei tale, aşa încât să faci din viaţa ta o rugăciune neîncetată".

Traducere de Sandu Tudor

AL PREACUVIOSULUI PĂRINTE EVAGRIE DIN PONT
CUVÂNT DESPRE RUGĂCIUNE

Predoslovie

Ardeam în văpaia păgubitoarelor patimi, când, după obicei, numai atingerea evlavioasei tale scrisori m-a potolit; mi se zbătea mintea în cele mai din urmă nemernicii, dar tu, urmând în chip fericit pilda marelui nostru povăţuitor şi dascăl mi-ai lecuit-o din nou. Şi nu e de mirare, fiindcă pururea alegerea ta a fost cea mai bună, ca aceea a blagoslovitului Iacov; că, după ce ai slujit în credinţă ca să ţi se dea pe Rahila ai primit pre Lia şi tu încă mai stărui şi pentru cea dorită, ca unul ce ai împlinit pentru ea cei şapte ani învoiţi. (*Gen.* 29, 25)

Cât despre mine, nu voi tăgădui, că, ostenindu-mă o noapte întreagă, nu am prins nimic. Cu toate acestea, la cuvântul tău am mai azvârlit mrăjile şi am vânat mulţime de peşti, nu prea mari îmi pare, dar la număr o sută cincizeci şi trei; şi ţi-i trimit în panerul dragostei cu un număr la fel de capete, porunca ta împlinind.

Este uimitor şi tare râvnesc minunata ta pornire, care îţi dă dorinţa atât de vie spre a avea aceste capete despre rugăciune. Tu, însă, nu le doreşti numai pe acestea, pe care cu uşurinţă le poţi purta în mână şi care îşi au fiinţa lor pe pergament doar datorită cernelei, ci îţi sunt dragi şi celelalte, care în cuget se întemeiază prin dragoste şi nepomenire de rău.

Şi de vreme ce după spusa preaînţeleptului Iisus al lui Sirah: toate sunt în pereche, unul stând potriva altuia (*Sirah* 42, 31), primeşte darul meu atât după slavă cât şi în duh.

Îţi dai seama că, aşa precum se cuvine, înţelegerea stă mai presus de slovă: înţelegerea de va lipsi nici slova nu va mai fi. De aceea şi chipul rugăciunii, şi el are o dorire a sa: unul din chipuri e cel ce lucrează, iar celălalt e de vedere, de contemplare; asemenea şi în privinţa numerelor, avem o câtime ce vine prin pipăire şi o câtime ce vine prin înţeles.

Împărţit-am dar şi acest cuvânt despre rugăciune în o sută cincizeci şi trei de părţi; îţi trimit o hrană cu adevărat evanghelicească. Vei afla aici toate încântările unui număr simbolic: aşa figura triunghiului şi cea a exagonului, întâia înfăţişând sfânta doctrină a Treimii, a doua cuprinde rânduiala acestei lumi. Numărul o sută prin el însuşi e pătrat, iar numărul cincizeci şi trei este pătrat şi sferic, fiindcă douăzeci şi opt e pătrat, iar douăzeci şi cinci sferic, făcut din cinci ori cinci.

Ai prin urmare, o figură pătrată pentru pătrimea virtuţilor; şi una rotundă pentru cunoaşterea adâncă şi înţeleaptă a lumei de acum, alcătuită din numărul douăzeci şi cinci din pricina curgerii rotunde a timpului. Fiindcă, într-adevăr, săptămâna urmează săptămânii, luna urmează lunii, anul urmează anului, iar anotimpul după anotimp, precum vedem la mişcarea soarelui şi a lunii, a primăverii, verii şi a celorlalte ce le urmează. Prin numărul triunghiular, vei putea afla în simbol gnoza Sfintei Treimi.

Privind într-un alt chip: dacă iei numărul 153 ca drept triunghiular din pricina celor trei cifre, [1 - pentru trăirea practică - praxis - pentru că una e de fapt, în ciuda împărţirilor sale; 5=contemplarea naturală, din pri-

cina celor cinci simțuri, și 3 Sfânta Treime], ceea ce face să cugeți la practică, contemplația naturală și teologie; sau, credință, nădejde și dragoste corespunzând cu aurul, argintul și pietrele nestemate. Iată, [dar care este] însemnătatea numărului [acesta].

Cât despre aceste capete în ele însele, nu disprețui înfățișarea lor smerită; tu te vei potrivi lor ca unul ce ști tot așa de bine și a te sătura și a te lipsi (*Fil.* 4, 12), și să-ți aduci aminte de Acela care pe cei doi bănuți ai văduvei nu i-a aruncat, ci dimpotrivă, chiar mai presus de bogăția multor altora, cu bunăvoință multă i-a primit (*Mc.* XII 41-44).

Iar tu, cum îți este cunoscut ceea ce este rodul bunăvoinței și al dragostei, păstrează-l pentru adevărații tăi frați, iar acum roagă-te și pentru schilavul de mine ca el să se tămăduiască și luându-și targa să umble prin puterea de har a lui Hristos, Dumnezeul nostru cel adevărat, căruia slavă fie dată în veacul veacurilor. Amin.

1

De voiește cineva să pregătească parfum cu bună mireasmă, să pună la un loc, după Lege, în părți deopotrivă: tămâie străvezie, balsam de scorțișoară, halvan și smirnă (*Exod.* 30, 34); așa și pătrarul virtuților, dacă ele au o măsură potrivită și o bună cumpănire, mintea nu mai poate să fie înșelată.

2

Sufletul de s-a curățit prin împlinirea toată a virtuților face să fie cu neclătire pre chibzuiala minții și e în stare să-și izvodească și statornicia pe care o râvnește.

3

Îți este oare rugăciunea ta vorbirea minții cu Dumnezeu; starea aceea de care cugetul are nevoie ca să poată

fără abatere să țâșnească și să ajungă până la Dumnezeul său, spre a cuvânta cu El fără de vreun mijlocitor?

4

Dacă la Rugul cel Aprins, când Moisi a ispitit a se apropia, a fost oprit până ce nu și-a dezlegat încălțămintea din picioare, cum oare, tu, care vrei să vezi pre Cel ce-i mai presus de orice cugetare și simțire, nu te dezlegi de toată gândirea ta împătimată?

5

Mai întâi, te roagă tu pentru luarea în dar a lacrimilor, ca să înmoi cu ele prin căința ta împietrirea pe care o porți în suflet și, mărturisind împotriva ta însuți, toate fărădelegile tale către Domnul, să te învrednicești de iertarea Lui.

6

Tu află care este întrebuințarea lacrimilor, cea spre câștig la toate cererile tale, fiindcă tare se bucură Domnul tău să primească înlăcrimări de rugăciune.

7

Chiar fântâni de lacrimi de vei fi vărsat la rugăciune, să nu te înalți pentru aceasta nicidecum în sinea ta; rugăciunea pentru că a primit o ajutorință, tu poți cu mai mare râvnă a mărturisi păcatele tale și milostiv să-L faci pre Domnul cu lacrimile tale.

8

Tu să nu schimbi însă în patimă leacul împotriva patimilor; ar fi să trezești încă mai mult mânia Dătătorului de har; mulți din cei ce au plâns asupra păcatelor lor,

pentru că au uitat înțelesul și rostul lacrimilor, au fost cuprinși de nebunie și s-au pierdut pre ei.

9

Păstrează-te dar în vlaga toată și roagă-te cu tărie; de la griji și de la toate gândurile ce vin peste tine, întoarce-te, pentru că ele te bântuie și te tulbură și îți zădărnicesc puterea.

10

Când diavolii te văd înflăcărat gata pentru ruga cea adevărată, atunci ei îți strecoară gândul unor anumite lucruri, ca și cum ele ți-ar fi de grabnică nevoie; după aceasta, repede îți fură aducerea ta aminte, pornindu-ți mintea în căutarea acestora, și, cum ea nu le află, se necăjește și te umple de mâhnire. Și după aceasta, tocmai în toiul cel de rugăciune îți aduc ei aminte de cele pe care le căutai în cercetarea și amintirile tale; așa încât mintea slăbindu-se cu asemenea risipiri, să nu-și mai poată agonisi o rugăciune de bună roadă.

11

Trudește-te, mintea să-ți pui surdă și mută la rugăciune; numai așa te vei putea ruga.

12

Când te întâmpină ispita sau vreo altă protivnicie și tu ți-ai ieșit din firea ta, și îți simți mânia gata să se răzbune sau să izbucnească în vorbe, adu-ți aminte atunci de rugăciunea ta, precum și de judecata ei care te așteaptă, și îndată pornirea cea neorânduită din tine se va alina.

13

Toate câte vei face din răzbunare asupra fratelui tău ce te-a asuprit pe tine, toate piatră de poticnire îți sunt la vremea rugăciunii.

14

Rugăciunea este vlăstarul gingășiei și al bunătății din inimă.

15

Rugăciunea este prinoasa de roadă a bucuriei și a binefacerilor.

16

Rugăciunea este izbăvirea mâhnirii și a deznădejdii.

17

"Du-te și vinde-ți toate averile tale și le dă săracilor" (*Mat.* 19, 21), „și, luându-ți crucea ta, te leapădă și de tine însuți" (*Mat.* 16, 24), ca să poți fără de risipire să-ți faci rugăciunea.

18

Dacă voiești spre laudă a te ruga, tăgăduiește-te pre tine însuți la tot ceasul; primește să înduri tot felul de necazuri și cu înțelepciune întoarce-le pre acestea spre folos, numai din dragoste pentru rugăciunea ta.

19

Și pentru toată răutatea primită și îndurată dintr-o înțeleaptă cugetare, rod la rugăciune ți se va da.

20

De voieşti să te rogi cum trebuie, nu întrista niciun suflet; iar de nu, în deşert tu goneşti.

21

S-a zis: „lasă-ţi darul tău în faţa Altarului şi mergi de te împacă mai întâi cu fratele tău." (*Mat.* 5, 24); numai atunci vino, şi te vei ruga în pacea toată. Fiindcă aducerea aminte a gândurilor de ură orbeşte, în cel ce se roagă, cea mai înaltă însuşire a cugetului şi îi întunecă rugăciunile sale.

22

Cei ce-şi grămădesc înlăuntrul lor supărări şi uri şi îşi închipuie că se şi roagă sunt asemenea cu cei ce scot apă ca să o toarne într-un ulcior găurit.

23

De vei fi pururea răbdătorul, te vei ruga cu bucurie în rugăciune.

24

Uneori, pe când tu te vei ruga după cum e mai bine, ţi se va înfăţişa prilejul ca să te socoteşti cu totul îndreptăţit în întrebuinţarea mâniei tale; însă, după adevăr, niciodată mânia ta asupra aproapelui nu este îndreptăţită. Caută dară bine şi descoperă că îţi este cu putinţă să-ţi rosteşti pricina ta şi fără de mânie. Întrebuinţează-ţi toate iscusinţele tale ca să nu mai izbucneşti în mânie.

25

Ia seama ca nu cumva, din îndreptăţirea de a vindeca pe un altul, să ajungi tu însuţi de nevindecat şi să dai o lovitură de moarte rugăciunii tale.

26

Curăţindu-te de mânie, neprihănire vei afla şi iscusit cu tine însuţi te vei dovedi la toată înşelarea de sine, şi te vei număra printre cei ce au rugăciune.

27

Înarmându-te împotriva mâniei, să nu te îngădui niciodată de poftă biruit; pentru că ea e aceea care aduce prilejurile mâniei; şi din aceasta se tulbură ochiul minţii, prădându-te astfel singur de bună-starea rugăciunii.

28

Nu te ruga doar cu părelnică înfăţişare dinafară, ci întoarce-ţi mintea cu mare grijă către simţirile adânci ale rugăciunii duhovniceşti.

29

Uneori, fulgerător, numai de te vei aşeza la rugăciune, şi sporit te vei ruga; alteori, dimpotrivă, cu toate că tu foarte te-ai ostenit, nu îţi vei ajunge ţinta; aceasta pentru că tu cauţi încă şi mai râvnitor să ajungi la biruinţă şi să o stăpâneşti ferită de tot cel ce ar vrea să o fure.

30

Când îngerul vine de faţă, dintr-o dată toţi ispititorii care ne supărau se şterg, şi mintea se află într-o largă uşurare şi poate să se roage cu vioiciune. Alteori, dimpotrivă, războiul cel obişnuit se încleştează cu totul asupra noastră, iar mintea se zbate de nu mai are răgazul nici să-şi ridice privirea. Aceasta pentru că ea s-a robit feluritelor patimi. Şi totuşi, de va căuta mai îndelung, va afla, iar de va bate mai stăruitor i se va deschide.

31

Nu te ruga să ți se împlinească voile tale, pentru că ele nu glăsuiesc cuviincios potrivite voinței lui Dumnezeu. Ci mai curând, așa precum ai tu învățătura primită, roagă-te grăind: „Facă-se voia Ta întru mine" (*Mat.* 6, 10) și încă: la tot lucrul să ceri ca voia Lui să se facă. El e cel ce vrea binele și folos sufletului tău, pe când prin tine, tu însuți nu cauți cu tot dinadinsul aceasta.

32

De multe ori, în rugăciunile mele, am cerut să se facă ceea ce eu socoteam pentru mine bun; mă îndărătniceam în cererea mea, într-un chip lipsit de minte, silind voia lui Dumnezeu, fără a mă dărui proniei Sale, și să rânduiască mai curând El singur, ceea ce știa El că-mi este spre folos; și așa cererea împlinindu-se, mare mi-era dezamăgirea, că am cerut de la dânsul să mi se facă voia mea, fiindcă, protivnic, lucrul cerut nu era așa precum *mi-l* închipuisem eu.

33

Ce altceva este bun afară de Dumnezeu? Să ne dăruim așadar voii lui cu toate cele ale noastre, și cât de bine va fi nouă. Cel bun, fără îndoială este și Răsplătitor cu darurile cele mai bune.

34

Nu te întrista dacă nu primești dintr-odată de la Dumnezeu ce ai cerut; fiindcă El voiește să-ți dea încă un bine mult mai mare, prin chiar această stăruire a așteptării tale lângă El, la rugăciune. Că ce poate fi mai înalt, într-adevăr, decât a vorbi cu Dumnezeu și în singurătatea cugetului, să ne îndeletnicim a fi împreună cu El.

35

Rugăciunea, fără de risipire, e cea mai înaltă înțelegere a cugetului; rugăciunea este suirea minții către Dumnezeu.

36

De râvnești rugăciunea, leapădă-te de toate, ca peste toate să ai tu stăpânire.

37

Să te rogi, mai întâi, de patimi să te izbăvești; al doilea, de neștiința toată să te lămurești; iar al treilea, de ispitire sau părăsire să nu te biruiești.

38

În rugăciunea ta caută numai Dreptatea și Împărăția, adică virtutea și gnoza, iar toate celelalte se vor adăuga ție.

39

Nu este cu dreptate a te ruga numai pentru curăția ta, ci și pentru tot cel ce este de un neam cu tine, în așa chip, ca să te asemeni la obiceiuri cu îngerii.

40

Cercetează-te pe tine la rugăciune, dacă în adevăr tu te păstrezi în fața lui Dumnezeu, sau dacă nu cumva, învins de lauda oamenilor și vânat de dorința de a câștiga, nu te slujești de lungimea rugăciunii ca de un acoperământ al înșelării.

41

Fie împreună cu frații de te vei ruga sau fie deosebit numai tu, silește-te nu din deprinderea unui obicei al tău să te rogi, ci cu simțirea inimii tale.

42

Semnul cu adevărat al rugăciunii este o cuviinţă cucernică însoţită de căinţă şi de durerea sufletului, cu mărturisirea greşalelor în suspinările cele neauzite.

43

Mintea ta dacă, priveşte încă împrejur în timpul rugăciunii tale, nu se roagă ca un monah ales, ci este încă lumească, legată de împodobirile cortului de afară.

44

Când te rogi, ţineţi amintirea sub pază tare, în aşa fel, ca în loc să te înrâurească prin cele pătimaşe ale ei, să te ajute la cunoaşterea lucrării tale; pentru că mintea are o grozavă înclinare să se lase furată de amintire în timpul rugăciunii.

45

Amintirea îţi scoate în faţă, când te rogi, sau vreo nălucire a trecutului sau noi griji, sau chipul aceluia ce ţi-a pricinuit vreo nemulţumire.

46

Grozav de pizmuitor este diavolul faţă de omul în rugăciune, şi îl unelteşte prin toate meşteşugurile lui ca să ajungă să-i întineze ţinta. Nu încetează astfel să-i stârnească din amintire felurite icoane sau să-i răscolească prin trup tot felul de patimi şi aşa să izbutească să pună o stavilă pornirii acesteia atât de minunate, alergării la Dumnezeu.

47

Când după multe încercări viclenitorul diavol nu a izbutit să împiedice rugăciunea celui sârguitor, el dă î-

napoi puţin, dar răbufneşte iar, peste cel ce vrea să se roage, şi fie că îl aprinde spre vreo iuţime lăuntrică, să-i spargă buna stare sufletească statornicită în el prin rugăciune, fie că îl iscă spre vreo poftă dobitocească ca să-i pângărească astfel cugetul.

48

De ai ajuns să te rogi cum se cuvine, să te aştepţi şi la cele ce nu se cuvin; dar ţine pază cu bărbăţie, ca să nu pierzi roada rugăciunii. Că spre aceasta, dintru începuturi, ai şi fost rânduit: „a lucra şi a păzi" (*Fac.* 2, 15).

Aşadar, lucrând, nu lăsa fără veghe munca ta; iar de nu, nimic nu foloseşte rugându-te.

49

Tot războiul care se încinge între noi şi între necuratele duhuri, nu e dus pentru nimic altceva decât pentru rugăciunea cea duhovnicească. Fiindcă ea le este lor năpraznică şi hâdă; iar nouă ne este izbăvitoare şi preadragă.

50

Ce însemnătate are pentru diavoli de a trezi în noi lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de arginţi, mânia, ţinerea de minte a răului şi a celorlalte patimi? Numai atâta: ca mintea noastră, îngreunându-se cu ele, să nu mai aibă puterea de a se ruga cum se cuvine. Că năpăduind în noi stăpânitoare pornirile laturii noastre necugetate, o împiedică să se mai mişte cu înţelegere limpede şi să mai năzuiască să ajungă la Cuvântul lui Dumnezeu.

51

Noi mergem spre virtute în virtutea unor „înţelesuri", unor „tâlcuri" pe care le poartă făpturile în ele; iar spre acestea ne îndrumăm în vederea Marelui Înţeles, Domnul,

Care le-a dat ființă; cât despre El, Acesta obișnuiește să Se arate în starea de rugăciune.

52

Starea de rugăciune e o neîncetată pornire fără patimă, care, din dragostea cea mai presus de toate, răpește spre culmile duhovnicești mintea înflăcărată de înțelepciunea dumnezeiască.

53

Nu numai mânia și pofta trebuie să-și stăpânească, cel ce, cu adevărat, are dorire să se roage, ci încă trebuie să se întemeieze pe sine dincolo de orice înțelegere pătimașă.

54

Cine iubește pe Dumnezeu, neîncetat stă de vorbă cu El, așa cum ar sta cu un tată, dezbrăcându-se de toată înțelepciunea cea împătimată.

55

Nu prin aceea că a dobândit despătimirea – adică apatia – cineva se roagă cu adevărat; fiindcă el poate încă să stăruie în niște cugetări subțiri, să fie furat de desfășurarea lor, și așa să rămână departe de Dumnezeu.

56

Și chiar dacă mintea a ajuns să se îndeletnicească numai cu ideile cele simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns locul rugăciunii, fiindcă în chipul acesta ea poate să rămână neîntrerupt în contemplarea lucrurilor, să se umple cu înțelesurile lor, care, cu toate că sunt niște simple idei, totuși, întrucât sunt priviri asupra lucrurilor, pecetluiesc în minte o formă, care o lunecă departe de la Dumnezeu.

57

Şi mintea măcar de sine încă mai sus de această contemplare care este vedenie a firii cei de trup, nu are încă, în chip desăvârşit, vederea locului lui Dumnezeu; ea se poate opri la ştiinţa celor înţelegătoare şi aşa să cadă părtaşă la felurimea acestora.

58

De voieşti a te ruga, de Dumnezeu ai tu trebuinţă, de cel care dă rugăciunea prin care te rogi. Cheamă-l dară pre El şi zicând: „Sfinţească-se Numele Tău, vie Împărăţia Ta" (*Mat.* 6, 9-10), asta înseamnă că zici: Duhul Sfânt şi Unul-născut, Fiul Tău. Fiindcă aşa este chiar învăţătura Lui când a zis: „în Duh şi în Adevăr se cade a ne închina Părintelui." (*Is.* 4, 24)

59

Cel ce în Duh şi Adevăr suie rugându-se, nu-şi mai împrumută de la făpturi preamărirea pe care o dă Făptuitorului, ci la Însuşi Dumnezeu preamăreşte pe Dumnezeu.

60

Dacă tu eşti teolog, te vei ruga cu adevărat, iar de te rogi cu adevărat, tu eşti teolog.

61

Numai când mintea, din dor înflăcărat de Dumnezeu, pe nesimţite se desprinde, într-un anume fel de la trup şi îşi azvârle toate cugetele care vin din simţuri, din amintire sau din însăşi toanele firii şi se umple dintr-o dată de mare evlavie şi bucurie, atunci să te socoteşti că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii.

62

Duhul Sfânt, împreună suferind de neputința noastră, vine către noi încă pe când suntem în necurățenie: să ne afle doar mintea rugându-se cu dorirea rugăciunii adevărate, şi El se aşază înlăuntrul ei, şi nimiceşte hoardele de gânduri şi înțelesuri care îi dau război, şi o duce cu El spre preaplinul de dragoste a Rugăciunii duhovniceşti.

63

Pe când cei străini se slujesc de schimbările nestatornice ale trupului ca să strecoare minții gânduri, înțelesuri sau vederi în cuget, Domnul lucrează dimpotrivă: se aşază de-a dreptul în plinul minții, pune acolo în ea, după voia Lui cunoaşterea.

64

Nimeni, legându-se de rugăciunea cea adevărată, dar rămânând şi cu pornirea mâniei sau ținerea minte a răului, nu se poate feri de adevărata nebunie. Pentru că el este asemenea omului care vrea să aibă vedere ageră, dar care îşi smulge ochii.

65

Dacă tu ții să ai rugăciunea, atunci să nu faci nimic din cele ce nu se potrivesc rugăciunii, şi aşa Dumnezeu să se apropie şi să călătorească împreună cu tine.

66

Rugându-te, nu-ți făuri vreun chip al Dumnezeirii şi nici nu îngădui minții tale să se potrivească la întipărirea vreunei alte forme; ci apropie-te în chip nematerial de acela ce este nematerial şi vei înțelege.

67

Fii ager la cursele vrăjmaşilor. Se întâmplă uneori, pe când te rogi în chipul cel mai curat şi netulburat cu putinţă, ca fulgerător să ţi se ivească în faţă o formă necunoscută şi străină şi care să te facă să ţi se pară că Dumnezeirea e acolo şi să-ţi dea îndemnul să înclini să iei drept Dumnezeire[18] mărgenirea aceea care ţi s-a vădit ochilor pe neaşteptate. Dar, nu, Dumnezeirea este fără de cantitate şi nici chip nu are.

68

Când pizmuitorul diavol nu ne mai poate pune în mişcare amintirea, la vremea rugăciunii, atunci, printr-o siluire a stării celei fireşti a trupului, ridică naintea minţii o neînţeleasă nălucă ca să o facă prin aceasta să-şi întipărească în ea o anume formă; iar mintea, pentru că din obişnuinţă îşi are petrecerea printre icoanele cugetării, cu uşurinţă se lasă subjugată, şi aşa, ea, cea care năzuia spre nemateriala cunoaştere a gnozei fără de formă, se lasă amăgită luând fumul drept lumină.

69

Păstrează-te la starea de trezie, ferindu-ţi mintea de la orice fel de gând în vremea rugăciunii, ca aceasta să fie statornică şi întru linişte potrivită. Fă aşa, şi atunci, Cel ce pătimeşte laolaltă cu cei neştiutori te va cerceta de ase-

---

[18] Esenţa sau firea comună a lui Dumnezeu (Preot Prof. Ioan Bria, *Dicţionar de Teologie Ortodoxă*, EIBMBOR, 1994, p. 138). Termenul poate fi întâlnit adesea şi cu sensurile: Dumnezeu – Treime sau calitatea de a fi Dumnezeu.

menea şi pe tine, şi vei primi şi tu darul de rugăciune cel atot-strălucitor.

70

N-ai să ajungi să fii vrednic de rugăciunea cea neprihănită câtă vreme eşti împletit cu cele materiale şi bântuit de necurmate griji; fiindcă rugăciunea este tăcerea cea dincolo de gânduri.

71

Aşa cum legat nu poţi alerga, aşa nici mintea cea roabă la patimi nu este în stare să descopere locul rugăciunii duhovniceşti, fiindcă e hărţuită mereu sub înrâurirea gândurilor de patimă şi nu poate să se păstreze în starea de neclătire.

72

Când însă mintea a ajuns rugăciunea cea neprihănită şi adevărată, diavolii nu mai vin asupra ei prin partea cea de-a-stânga, ci prin cea de-a dreapta. Ei îi pun nainte o vedere înşelătoare despre Dumnezeu, după un chip plăcut simţurilor, aşa ca să-l facă să creadă că a ajuns cu desăvârşire până la ţinta rugăciunii. Dar aceasta, aşa precum spunea un minunat bărbat al gnozei, nu e decât o lucrare din patima măririi deşarte, cât şi a unui diavol care prin atingerile lui face să ne pâlpâie venele în creier.

73

Socotesc că diavolul, atingându-se de partea aceasta ce am zis mai sus, întoarce lumina minţii după socoteala sa, şi, în chipul acesta, patima măririi deşarte intră în felul său anumit de a cugeta şi aduce mintea să răstălmăcească în chip zăpăcit ştiinţa cea dumnezeiască şi esenţială. Şi unul ca acesta cum la treapta la care se află nu mai

este încercat de patimile trupeşti şi necurate, ci are putinţa să se roage cu adevărat în curăţie, cugetă că nicio lucrare vrăjmaşă nu mai poate să înrâurească asupra lui. Din pricina aceasta, e înclinat el să creadă drept arătare dumnezeiască, lucrarea săvârşită în el de diavol, cel care i-a întins această înfricoşătoare cursă, şi care, precum am spus, nu se petrece decât în creier prin gingaşa schimbare de lumină care se îmbină cu el şi îi dă în felul acesta forma pe care o vrea.

74

Îngerul lui Dumnezeu de se iveşte spulberă numai cu un cuvânt, toată această lucrare ce s-a uneltit la lăuntrul nostru şi ne întoarce din nou lumina minţii la lucrarea cea fără rătăcire.

75

Apocalipsul, când vorbeşte de îngerul care a luat tămâie ca să o adauge la rugăciunile sfinţilor, socotesc că ne destăinuieşte tocmai despre acest har care se lucrează prin Înger. El este, fără îndoială, cel ce ne împărtăşeşte cunoştinţa adevăratei rugăciuni; aşa încât mintea de acum e în afară de orice înfrângere sau supărare.

76

Năstrapele cele cu tămâie se zice că sunt rugăciunile sfinţilor, pe care le aduc cei douăzeci şi patru de bătrâni.

77

Dar năstrapa trebuie să fie înţeleasă prietenia cu Dumnezeu, adică iubirea cea desăvârşită şi duhovnicească în care rugăciunea ajunge înfăptuită în Duh şi Adevăr.

78

Dacă ţi se pare că tu nu mai ai nevoie de lacrimi pentru păcate, la rugăciunea ta, dă-ţi tu seama cât de departe eşti de Dumnezeu, când de fapt ar trebui să fii pururi în El, şi în chipul acesta să ajungi să plângi iar, cu şi mai multă înfocare.

79

Fără îndoială, dacă ai luat cunoştinţă de adevărata ta măsură, plângerea căinţei îţi va fi mai uşoară, mâhnindu-te adânc de nevredinicia ta ca Isaia: „Cum adică necurat fiind şi având buze spurcate, trăind în mijlocul unui aşa popor, adică printre duşmani, îndrăzneşti tu să te înfăţişezi Domnului Sabaot?" (*Is.* 6, 5)

80

Atunci când te rogi cu smerenie, multă încredere vei dobândi; ca pe Daniel te vor însoţi îngerii, iar taina celor neînţelese se va lumina.

81

Cunoaşteţi, dar, că sfinţii îngeri ne aduc îndemn la rugăciune şi stau alături de noi, bucurându-se şi rugându-se şi ei pentru noi. De aceea, dacă ne arătăm nepăsători şi ne lăsăm prinşi de gânduri străine, îi mâhnim nespus, fiindcă pe când ei luptă cu atâta putere pentru noi înşine, noi nici măcar nu încercăm a îndupleca pe Dumnezeu pentru noi, ci, disprețuind cu totul slujirea aceasta ce ne-o fac ei, Îl părăsim pe Dumnezeu, Domnul lor, şi ne ducem să ne întâlnim cu diavolii cei necuraţi.

82

Roagă-te după cuviinţă şi fără tulburare, împlineşte cântarea psalmilor cu înţelegere şi cu măsură, şi vei fi ca un pui de vultur care pluteşte pe înălţimi.

83

Cântarea psalmilor doboară patimile şi stinge neastâmpărul trupului. Fiindcă rugăciunea face să i se pună în mişcarea minţii puterile care îi sunt proprii.

84

Rugăciunea este lucrarea cea mai bine nimerită cu cinstea cea înaltă a minţii, cu alte cuvinte, este cea mai desăvârşită şi mai curată întrebuinţare a ei.

85

Cântarea psalmilor – psalmodia – e roaba înţelepciunii cea cu multe forme; iar rugăciunea este începutul muzical – preludiul Sfintei Gnoze – cunoaşterea nematerială şi uniformă.

86

Gnoza – sau cunoaşterea duhovnicească – este tot ce poate fi mai minunat; fiindcă ea este laolaltă lucrătoare cu rugăciunea, trezind din adormire puterea cugetătoare a minţii, suind-o până la înalta vedere – la contemplarea cunoştinţei de Dumnezeu.

87

Dacă tu încă nu ai primit harisma rugăciunii sau cea a psalmodiei, stărui, îndărătniceşte-te, şi o vei primi.

88

"Şi le-a spus şi pilda lor, ca să le arate ce se cade a se ruga pururi şi să nu slăbească deloc". (*Luca* 18, 1) Prin urmare nu slăbi defel, fiind în aşteptare, nici nu te descuraja, dacă nu ai primit; vei primi la urmă. Fiindcă El a adăugat la pildă încheierea aceasta: „Deci n-am teamă de Dumnezeu şi nici de oameni nu-mi pasă, dar, din pricina supărării pe care mi-o face femeia aceasta, îi voi face dreptate". „Aşadar, şi Dumnezeu va face grabnică dreptate, celor ce strigă către El ziua şi noaptea" (*Luca* 18, 4-5, 7), stăruitor. Îndrăzneşte aşadar deplin, şi îndârzeşte-te tare în sfânta rugăciune.

89

Nu te hotărî ca pe cele ale tale să le rânduieşti tu după cugetul tău, ci după bunăvoinţa lui Dumnezeu; şi atunci, vei fi netulburat şi plin de recunoştinţă la rugăciunea ta.

90

Chiar dacă ţi se pare că eşti unit cu Dumnezeu, veghează spre diavolul curviei; fiindcă el este tare în vicleşug şi nespus de pizmuitor. Şi se socoteşte pe sine a fi mai ager şi mai isteţ decât iuţimea şi trezia minţii tale şi în stare să o tragă după el departe de la Dumnezeu, tocmai atunci când ea stă naintea Lui mai cu evlavie cinstitoare.

91

Dacă te îndeletniceşti cu rugăciunea, pregăteşte-te şi la năvălirea dracilor şi să le înduri cu tot curajul biciurile; fiindcă ei se vor azvârli ca fiarele sălbatice asupra ta şi îţi vor pune la chin tot trupul.

92

Ca un luptător încercat, fii pregătit mai dinainte. Nu tresări chiar dacă dintr-o dată năluca ţi se va arăta, nu te tulbura chiar dacă sabie care se înfige în tine vei vedea, sau fulger care îţi va străpunge vederea, nu-ţi pierde tăria sufletului chiar dacă strigoi spăimântător şi sângeros ţi se va înfăţişa. Păstrează-te neabătut şi îţi fă mai departe sfânta mărturisire, şi vei trece cu inimă uşoară încercarea vrăjmaşilor.

93

Cel ce îndură deplin încercările ajunge şi la mângâiere; iar cel ce se păstrează nezdruncinat în cele neplăcute nu se va lipsi nici de cele ale bucuriei.

94

Ia seama, să nu te amăgească dracii cei răi cu vreo vedenie; ci fii cu luare-aminte; întoarce-te la rugăciune şi cheamă pe Dumnezeu, iar dacă acest gând de încercare vine de la El, El Însuşi să te lumineze; iar de nu, să vină grabnic şi să izgonească înşelătorul. Ai încredere, câinii nu vor putea ţine la aceasta; dacă tu te dăruieşti cu înfocare dumnezeieştii vorbiri, atunci fără încetare, în chip nevăzut şi fără a se arăta, puterea lui Dumnezeu îi va biciui şi îi va alunga departe.

95

E bine ca tu să nu fii necunoscător nici al vicleşugului următor, când este nevoie, să împarţi dracii între ei; dacă tu încerci să ceri ajutor împotriva unora din ei, vin alţii, sub formă îngerească şi izgonesc pe cei dintâi: aceasta numai pentru ca tu să te înşeli în privinţa lor, închipuindu-ţi că sunt, într-adevăr, sfinţii îngeri.

96

Tu străduieşte-te însă să-ţi agoniseşti mult-smerita cugetare şi bărbăţie deplină şi atunci „răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău; nici nenorocire nu se va apropia de cortul tău, că El va porunci Îngerilor pentru tine, ca ei să te păzească" (*Ps.* 90, 11) iar îngerii, în chip nevăzut vor alunga de la tine toate uneltirile protivnice.

97

Cel ce e îndeletnicit cu rugăciunea curată va auzi: sunete şi spargeri, glasuri şi ocări; dar să nu-şi piardă cumpătul, nici să-şi slăbească cugetul, zicând către Dumnezeu: „Nu mă voi teme de nici un rău, căci Tu eşti cu mine " (*Ps.* 22, 4) şi alte cuvinte asemenea.

98

În timpul acestui fel de ispită tu întrebuinţează rugăciunea cea scurtă şi arzătoare.

99

Diavolii dacă te ameninţă, izbucnind pe neaşteptate în văzduh, să-ţi îngrozească şi să-ţi zăpăcească mintea, nu te înfricoşa şi să nu le dai nici măcar atenţie la ameninţările lor înspăimântătoare. Ei se tem de tine, şi de aceea încearcă anume ca să vadă dacă tu te mai îngrijeşti de ei sau ai ajuns să-i dispreţuieşti cu desăvârşire.

100

Dacă, în rugăciunea ta, tu stai înaintea lui Dumnezeu, Atotputernicul, Atotziditorul şi Atotţiitorul, atunci pentru ce în această înfăţişare a ta îţi aduci atâta neghiobie şi nesocotinţă, faţă de El, încât ajungi să tremuri de frică de nişte ţânţari şi gângănii? Au nu ai auzit pe acela care zice: „De Domnul Dumnezeul tău să te temi" (*Deut.* 10, 20), sau

de asemenea: „De El, de Fața puterii Lui, toate se vor cutremura și se vor clătina" (*Ioil* 2, 10). Și așa și celelalte.

101

Precum pâinea este hrană trupului, iar virtutea este hrana sufletului, așa rugăciunea duhovnicească este hrana cugetului nostru.

102

Nu ca fariseul să te rogi, ci ca vameșul te roagă la locul cel preasfânt al rugăciunii, așa încât și tu să fii îndreptat de către Domnul.

103

Fii cu mare băgare de seamă să nu te rogi împotriva cuiva la rugăciunea ta; ar fi să dărâmi pe cele ce vrei să le zidești și să faci din rugăciunea ta o urâciune.

104

Datornicul cu zece mii de talanți să te slujească pe tine cu învățătura lui, că de nu vei ierta celui ce îți este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. Este scris: „și l-au dat pe el pe mâna călăilor."

105

Nu lua în seamă nevoile trupului când ai intrat în plinul rugăciunii, ca nu cumva înțepătura de purice sau de păduche, de țânțar sau de muscă să te păgubească tocmai de câștigul cel mare al rugăciunii.

106

S-a întâmplat la noi, că unuia din sfinții care stăruia în rugăciune, Cel Rău să îi dea un război așa de înverșunat, încât îndată ce el își ridica mâinile, acela i se înfățișa

ca un leu. Se arunca asupra lui cu labele dinainte şi-şi înfingea ghearele în amândoi obrajii, hotărât să nu-l slăbească până nu-şi va lăsa mâinile în jos. Dar acela nu le-a coborât niciodată, mai nainte de a-şi fi împlinit rânduiala rugăciunii.

107

Tot aşa a fost, o ştim, şi Ioan cel Mic sau mai bine zis, marele călugăr, cel care se îndeletnicea cu lucrul isihiei într-o groapă: ca semn al unirii sale celei mai strânse cu Dumnezeu, el s-a păstrat nebiruit cât timp diavolul, încolăcit în chip de şarpe, în jurul lui, îi muşca trupul şi-i îmbăla obrazul.

108

Şi fără îndoială, ai citit şi în vieţile monahilor din Tabenisi; acolo unde se spune că, pe când avva Teodor grăia un cuvânt fraţilor, două vipere au venit sub picioarele lui, iar el, fără a se tulbura, şi le-a făcut ca un cuib, ca ele să se aşeze înlăuntru până a sfârşit cuvântul vorbirii; şi atunci le-a arătat fraţilor, povestindu-le şi lucrul.

109

Şi în privinţa unui alt frate duhovnicesc încă am citit că, pe când se ruga a venit o năpârcă de i s-a lipit de picior. Dar el nu şi-a plecat jos braţele mai nainte de a-şi fi sfârşit rugăciunea lui obişnuită; şi nu s-a vătămat întru nimic, numai pentru că a iubit pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuşi.

110

Ţine-ţi la rugăciune ochiul neîmprăştiat; tăgăduieşte-ţi trupul şi sufletul şi vieţuieşte întru duhul tău.

111

Un alt sfânt, care îşi petrecea viaţa singuratică în pustie şi se ţinea cu rugăciune vajnică, a fost năvălit de draci şi vreme de două săptămâni întregi ei l-au jucat ca pe o minge, azvârlindu-l şi învârtindu-l prin aer şi prinzându-l apoi în rogojină. Dar nici aşa nu au ajuns să-l facă să-şi scoboare o clipă mintea lui din rugăciunea cea înflăcărată.

112

Altui iubitor de Dumnezeu, care îşi ţinea mintea cu zel la rugăciune, i se întâmplă, umblând prin pustie, ca doi Îngeri să vină la el şi să-l ia de mijloc, şi să călătorească împreună cu el. Dar el nu i-a luat în seamă în niciun fel, ca să nu se păgubească de ceea ce era mai bun. Fiindcă el îşi amintea de cuvântul Apostolului: „Nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Puterile nu vor putea să ne despartă de dragostea lui Hristos" (*Rom.* 8, 38).

113

Călugărul prin adevărata rugăciune se face un egal al Îngerilor.

114

Dacă ai darul de a vedea faţa Tatălui care este în ceruri, atunci pentru nimic în lume nu căuta să întrezăreşti vreo formă sau vreun chip în timpul rugăciunii.

115

Nu dori să ai în vreun chip simţit vedere de Îngeri sau Puteri şi nici pe Hristos, ca să nu-ţi pierzi deplin bunul-simţ, pripăşind lupul în locul păstorului şi închinându-te diavolilor vrăjmaşi.

116

Obârşia smintirii minţii noastre este slava deşartă; aceasta împinge mintea să scrie împrejur, să cuprindă în chip mărgenit Dumnezeirea, prin chipuri şi înfăţişări.

117

Eu voi spune cuvântul meu, pe care l-am spus şi celor mai tineri: fericită este mintea care în chip desăvârşit a dobândit la vremea rugăciunii starea cea fără de formă.

118

Fericită este mintea care prin neîmprăştiată rugăciune pururi agoniseşte spor nou de dragoste către Dumnezeu.

119

Fericită este mintea care în vremea rugăciunii ajunge cu totul nematerială şi dezbrăcată de toate.

120

Fericită este mintea care la vremea rugăciunii şi-a agonisit nepăsarea cea desăvârşită.

121

Fericit este monahul cel care se socoteşte pe sine gunoiul tuturor.

122

Fericit este monahul care priveşte izbăvirea şi propăşirea celorlalţi ca drept ale sale şi întru toată bucuria.

123

Fericit este monahul care socoteşte pe tot omul drept dumnezeu în Dumnezeu.

124

Acela e monah care e despărţit de toţi şi unit tuturora.

125

Acela e monah care se vede pe sine una cu toţi, din obişnuinţa de a se descoperi pururi în fiecare.

126

Acela duce la desăvârşire rugăciunea care totdeauna îşi aduce gândul cel dintâi ca rod lui Dumnezeu.

127

Fugi de toată minciuna şi tot jurământul, dacă vrei să te rogi ca un monah, iar de nu, zadarnic tu înfăţişezi ceea ce nu ţi se potriveşte.

128

De vrei să-ţi câştigi rugăciunea în Duh, nu-ţi însuşi nimic în trup, şi aşa nu vei avea nici norul care întunecă vederea la vremea rugăciunii.

129

Lasă grija nevoilor trupului lui Dumnezeu, asta înseamnă că tu I-ai încredinţat şi pe cele ale duhului tău.

130

Făgăduinţele tu de le vei stăpâni, împărat vei fi. Priveşte dară numai spre ele şi vei purta cu voioşie sărăcia de acum.

131

Nu alunga de la tine sărăcia şi strâmtoarea, întreţinătoarele, merindele rugăciunii despovărate.

132

Virtuţile trupului îţi aduc chezăşia că vei putea câştiga şi pe cele sufleteşti, iar cele sufleteşti, pentru cele duhovniceşti; şi acestea toate laolaltă pentru cunoştinţa nematerială şi esenţială (în esenţă).

133

Împotriva gândurilor când te rogi şi când ele se supun cu uşurinţă, ia seama de unde vine aceasta; să nu cazi cumva într-o cursă şi tu singur să te predai din greşeală.

134

Se întâmplă ca diavolii să-ţi strecoare anume gânduri; şi te îndeamnă uneori ca îndreptăţit să te rogi împotriva lor sau să le stai vrăjmaş; şi apoi de bunăvoie se trag înapoi. Aceasta numai ca tu, înşelat, să ajungi să te trufeşti, închipuindu-ţi că ai început să-ţi birui gândurile şi să pui pe fugă pe draci.

135

De te rogi împotriva patimii sau împotriva dracului care te supără, adu-ţi aminte de Acela care zice: „Urmări-voi pe vrăjmaşii mei şi îi voi pierde, şi până nu îi voi nimici nu mă voi întoarce. Şi voi lovi pre ei şi nu se vor putea ţine; că vor cădea sub picioarele mele"(*Ps.* 17, 41-42). Iată ce e potrivit să zici ca să te înarmezi cu smerita cugetare împotriva vrăjmaşilor.

136

Nu socoti că ai dobândit virtutea, cât încă nu ai luptat până la sânge pentru ea; că trebuie să ţinem împotriva păcatului până la moarte, după dumnezeiescul Apostol, ca un viteaz fără pată. (*Evrei* 12, 4)

137

Când vei face bine cuiva, veni-va un altul să-ţi facă rău, pentru ca simţământul nedreptăţii tale să te facă să grăieşti sau să faci ceea ce nu se cuvine împotriva aproapelui; şi în felul acesta să risipeşti în chip nefericit ceea ce ai adunat aşa de potrivit. Aceasta e ţinta nemernicilor diavoli. De aceea: ia seama cu grijă înţeleaptă.

138

Pururi să ai grija neplăcutelor năvăliri ale diavolilor, cugetând asupra mijloacelor de a te izbăvi de robia lor.

139

Diavolii cei înrăiţi pândesc noaptea pe cel meşter în duhovnicie, ca ei prin el însuşi să îl tulbure; de oameni se slujesc ziua pentru a-l învălui în felurimi de strâmtorări, de defăimări şi primejdii.

140

Nu alunga pe nălbitorii tăi; că dacă ei lovesc călcând şi dărăcesc întinzând, prin aceasta cel puţin îţi agoniseşte veşmânt strălucitor.

141

Atâta timp cât tu de patimile tale nu te-ai lăsat, ci mintea ta stă împotrivită virtuţii şi adevărului, nu vei izbuti să afli înlăuntrul iadului tău tămâia cea de bună mireasmă.

142

Râvneşti rugăciunea? Înstrăinează-te pribeag de cele de jos, şi să ai vorbirea ta în cer toată vremea (*Fil.* 3, 20), nu numai prin cuvântul (raţiune, logos) cel simplu, ci şi prin practica îngerească şi ştiinţa dumnezeiască.

143

Dacă numai la nevoie îţi aminteşti de Judecător cât e de înfricoşat şi nepărtinitor, încă nu ştii ce înseamnă „să slujeşti Domnului cu frică şi să te bucuri în faţa Lui cu smerenie" (*Ps.* 2, 10). Fiindcă lămurit să ştii: chiar în răgazurile de tihnă şi de ispitire duhovnicească, trebuie cu atât mai mult să aduci acea închinăciune plină de evlavie şi plecăciune.

144

Bărbat preaînţelept este omul care până la desăvârşita împlinire nu se desparte de dureroasa amintire a propriilor sale păcate şi nici de răsplata focului veşnic care drept le pedepseşte.

145

Cel încă stânjenit de păcate sau de porniri de mânie şi care îndrăzneşte să suie în chip neruşinat spre sfânta gnoză, spre cunoştinţa lucrurilor dumnezeieşti sau să pătrundă chiar la rugăciunea cea duhovnicească, să-i amintim lui aspra certare a Apostolului că e de mare primejdie a face rugăciunea cu capul gol, neînvelit; că el zice: „un asemenea suflet trebuie să-şi poarte pe cap semnul stăpânirii, pentru Îngerii care stau de faţă "(*1 Cor.* 11, 1), acoperindu-se cu gingaşa ruşinare (pudoare) şi smerită cugetare, după cuviinţă.

146

Aşa precum nimic nu foloseşte ochiului cel bolnav care fără de văl şi îndărătnic ţinteşte în plinul soarelui, când văpaia lui e mai tare la nămiază, tot aşa cu nimic nu se foloseşte nici mintea pătimaşă şi nourată când caută vinovat să-ntipărească întru sine pe preaînfricoşata şi suprafirească Rugăciune cea în Duh şi Adevăr, ci încă, dimpotrivă, îşi ridică asupra sa şi îndreptăţirea Dumnezeirii.

147

Dacă pe cel ce cu dar, apropiindu-se de altar, Învățătorul neprihănit şi care nu are nevoie de nimic, nu l-a primit până ce nu s-a împăcat cu aproapele său supărat pe el, cugetați bine atunci „de câtă înaltă grijă şi cât discernământ avem trebuință ca să aducem lui Dumnezeu în prinos, pe altarul minții, tămâia cea bine plăcută".

148

Nu te încânta de vorbăria ta şi nici nu fi măreț. Altminteri, nu pe la spate, ci încă de față te vor lucra păcătoşii (*Ps.* 128, 3); le vei sluji drept pricină de râs la vremea rugăciunii şi le vei cădea în mreji, şi te vor luneca la gânduri amestecate, amăgite.

149

Luarea-aminte în căutarea rugăciunii va afla rugăciune, fiindcă nimic altceva nu ne trece în rugăciune ca luarea aminte; trebuie dară să ne deprindem bine în ea.

150

Precum vederea e cea mai desăvârşită din toate simțurile, aşa rugăciunea e cea mai dumnezeiească dintre toate virtuțile.

151

Desăvârşirea slăvită a rugăciunii nu se află prin cât ai făcut, ci prin cum ai făcut; este tocmai ceea ce dovedesc cei doi care s-au suit la templu (v. cap. 102)[19] şi încă acest cuvânt: „Când vă rugați, nu spuneți zadarnic multe vorbe" (*Mat.* 6, 7).

---

[19] Vameşul şi fariseul (*N. red.*)

152

Câtă vreme luarea-aminte îţi este întoarsă către cele ale trupului şi câtă vreme însăşi mintea nu ia în seamă decât pe cele ce fac desfătarea cortului – adică plăcerile dinafară – tu încă nu ai văzut locul rugăciunii, şi încă eşti departe de preafericita Cale care duce acolo.

153

Fiindcă numai când vei fi ajuns în rugăciunea ta mai presus de oricare altă bucurie, numai atunci, în sfârşit, în tot adevărul, ai aflat rugăciunea.

Traducere de Sandu Tudor,
Antim 1946

SIMION NOUL TEOLOG
IMN DUHULUI CEL SFÂNT

Vino, Lumină de adeverire;
Vino, Viaţă de nemurire;
Vino, Taină prea-acoperită;
Vino, Visteria cea nenumită;
Vino, Tâlcul cel de negrăit;
Vino, Ipostas de nedestăinuit;
Vino, Bucuria cea necurmată;
Vino, Lumină neînserată;
Vino, Nădejdea ce vrea să-i mântuiască pe toţi;
Vino, Învierea celor morţi;
Vino, o Puternic, care împlineşti,
prefaci şi înnoieşti
numai prin a Ta voire;
Vino, Nevăzutule, Cel cu totul
de străvezime şi nepipăit;
Vino, Cel ce mereu neclintit rămâi şi care
în toată clipita te mişti
şi către noi vii,
noi, cei iadului aşternuţi.
Tu mai preaînalt decât cerurile Te ţii.
Numele Tău, cel atât de dorit
şi fără de încetare preaproslăvit
ce este El, nimeni n-ar şti să vorbească,
iar Tu cum eşti, nimeni nu poate
să cunoască, de ce gen şi ce chip,
că aceasta nu e dat să se poată.
Vino, Cunună neveştejită vreodată;
Vino, Cel pe care sufletul meu chinuit

Atât de mult L-a iubit
şi-L iubeşte;
Vino, Tu singur, la mine cel singur;
Vino, Tu, Cel care de toţi m-ai despărţit
şi care întru mine dorire Tu însuţi Te-ai urzit,
şi Care ca eu să Te vreau ai voit,
Tu, Cel de neajuns în vreun fel cumva.
Vino, Răsuflarea şi viaţa mea,
Mângâierea a preaumilitei inimii mele.

(Simion Noul Teolog, *De fide orth.*)

Traducere de Sandu Tudor
Antim, 1946

MARTIR PENTRU HRISTOS

Mărturii

Prima detenție	1950-1952 la Canal și la Jilava
A doua detenție	1958-1962 la Aiud, unde a și murit în chinuri, ca martor al lui Hristos și apărător al Bisericii Lui

"La Jilava ne-am cunoscut întâmplător. Iar întâmplarea a fost rânduită de Dumnezeu.

Primăvara începuse la Jilava cu un antrenament al deținuților, cu scopul de a-i face capabili să intre în muncă, la Canal, fără perioadă de adaptare. Aproape zilnic, se efectua în jurul Reduitului, o plimbare de aproximativ două ore. Dar, ce plimbare?! Trei mii de oameni erau alungați sub lovituri și bătăi de gârbace și arme. Mulți cădeau fără posibilitatea de a se mai ridica, mai ales cei bătrâni. Cei tineri făceam cerc de apărare în jurul lor și, ținându-i în brațe, îi purtam între noi, ferindu-i de lovituri. Îndârjiți de această atitudine, milițienii se repezeau asupra noastră lovind la întâmplare.

Într-una din aceste zile de teroare, când și soarele ardea dezlănțuit, am simțit lângă mine o răsuflare întretăiată. Am privit persoana și mi-am dat seama că va cădea din moment în moment. I-am prins brațul și, după ce s-a strâns lângă mine, amândoi am alergat în strigătul barbar al milițienilor. Din când în când m-am uitat la fața omului, să-i cunosc starea în care se afla. Observam mișcarea ritmică a buzelor, ochii aproape închiși, capul înclinat spre stânga. Imaginea care-mi era foarte cunoscută și

dragă, mă făcea să înțeleg că am lângă mine un nuntaș al cerului, cu care zburam pe Golgota spre Dumnezeu, nesimțind loviturile pe care le primeam. Când, sleiți de alergare, unii se prăbușeau, milițienii se repezeau să-i calce și să-i zdrobească cu lovituri fără cruțare, rupându-le membrele, spărgându-le capetele sau burdușindu-le spinările cu cizme, după cum îi lăsa inima.

Cu Părintele Agaton, în timpul acestor alergări pe Golgota, când se simțea mai bine, ședeam de vorbă, întărindu-ne nădejdea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Sfinția sa, cu orice prilej, îmi tâlcuia înțelesurile sfinte din învățăturile Sfinților Părinți, ale martirilor și mai ales despre rugăciunea isihastă despre care eram foarte dornic să aflu cât mai mult, fiind ca mierea pentru sufletul meu. Simțea câteodată nevoia pentru umilință și-mi mărturisea că nu a fost un tânăr cuminte, nici bărbat cinstit, și că numai Dumnezeu l-a scăpat din amăgirea diavolească:

« – Orice vei auzi rău despre mine să crezi, pentru că am fost un mare păcătos».

[...]

În închisoarea, Virgil Maxim avea să-l reîntâlnească pe Daniil Sandu Tudor, despre care își aduce aminte în memoriile sale: „Părintele Agaton (Daniil) Teodorescu de la Rarău, pe care-l mai întâlnisem la Jilava, după multe peripeții a ajuns la Aiud (unde compusese un Acatist al Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, pe care-l știau mulți băieți) și fusese izolat pe una din laturile scurte ale T-ului, spre administrație.

Se cereau declarații din care să reiasă compromiterea Bisericii și ierarhilor ei. Primind hârtia și cerneala, în loc să facă plăcerea adversarului, părintele [Daniil, n.n.] a făcut un rechizitoriu detaliat concepției materialiste și guvernării comuniste, deconspirând lucrarea satanică [...]. Aproape o lună de zile a scris într-una și a așteptat din zi

în zi să fie chemat la confruntare. Într-o dimineaţă însă, s-a zvonit în tot Aiudul, că a fost găsit mort în celulă".

Puţinele mărturii păstrate arată că era atât de reumatic, încât trebuia transportat cu pătura. La un moment dat, este internat, alături de alţi trei sute de bolnavi, în secţia a XII-a TBC. De aici el este mutat în altă parte, dar suferinţele i se accentuează. Pe 16 noiembrie 1962, părintele Daniil a trecut la Domnul. Cauza morţii: „hemoragie cerebrală". Locul unde a fost înmormântat nu se cunoaşte nici până azi."(Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată*, ed. a II-a, Ed. Antim, 2002, p. 257-258, reprodus din *Martiri pentru Hristos, din Romania, în perioada regimului comunist*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Buc., 2007)

"... refuzul total al compromisurilor: în închisoare, şubrezit, supus presiunilor fizice şi morale pentru a semna compromisurile naţionaliste, patriotice, avantajoase, cu jalnicul regim politic al timpului, se cutremura la gândul că ar putea ceda din simplă slăbiciune. Moartea l-a găsit în această stare de rezistenţă". (André Scrima, *Timpul rugului aprins*, Ed. Humanitas, Buc., ed. a II-a rev., 2000, p. 127, nota 32)

CUPRINS

Notă la ediția I 5
Notă la ediția a II-a 7

[GÂNDURI DESPRE RUGĂCIUNE] 11
[Să adunăm urmele aurului pierdut] 38
Când pierzi prezența, te întorci și stărui 43

DREPTAR DUHOVNICESC 48
Învățătură despre rugăciune 48
Ce este o carte de rugăciune? 52
[Rugăciunea cea dintâi] 55
Sfaturi de început pentru Rugăciune 56
[Nevoia repetării Rugăciunii] 60
Suirea treptelor 61
Rugăciunea scurtă 63
[Răsuflarea duhovnicească] 66
Pentru ce trebuie să-ți știi răsuflarea la rugăciune 67
Rugăciunea necurmată 69
[Simțământul prezenței] 71
Doamne, miluiește-ne pre noi 72
[La adânc, de cealaltă parte a inimii] 74
Singurătate și sobor 77
[Niciodată în afară de Hristos] 81
Rugăciuni pentru felurite trebuințe ale omului 82

ASCEZĂ-RUGĂCIUNE 85
[Vrednicia noastră] 85
Asceza și rugăciunea 86
Fiziologia Rugăciunii 88
[Părtășia trupului] 90
Raportul dintre rugăciune și trup 91

[Curăţia şi rugăciunea] ... 93
[Ce este extazul?] ... 94
[„Vegheaţi şi vă rugaţi"] ... 96
Disciplinele meditaţiei ... 101
[Pentru aflarea Adevărului] ... 110
Pravila şi rugăciunea la întâmplare ... 113
Rugăciunea poate fi făcută fără metodă? ... 117
Grăire şi tăcere în Rugăciune ... 120
[Despre auzul intern al pusnicului] ... 123
[Ezoterismul este idolatria intelectului] ... 124
[Omul modern să vină la sensurile de viaţă ale rugăciunii] ... 125

[SFINŢITA RUGĂCIUNE] ... 126
Despre Binecuvântarea la Sfinţita Rugăciune (necurmata rugăciune) ... 126
[Cea mai înaltă formă de rugăciune] ... 130
[Obârşia Rugăciunii inimii] ... 134
[Adevăratul Dar al Logosului Întrupat] ... 137
[Lucrarea Logosului în noi] ... 139
[Lupta pentru împlinirea omului] ... 140
[Rugăciunea duhovnicească] ... 143
Rugăciunea inimii ... 144
[Citirea Evangheliei în stare de rugăciune] ... 145
[Adevărata fericire] ... 146
[Scara rugăciunii inimii] ... 150
Rugăciunea Domnească drept metodă isihastă ... 153

[CUNOAŞTERE ŞI RUGĂCIUNE] ... 156
[Starea prielnică desăvârşirii] ... 156
[Învăţătura de taină] ... 157
[Adevărata cunoaştere] ... 158
Caracteristica „ioanită şi isihastă" a rugăciunii: Rugăciunea „gnoză" ... 159
Gnoza şi rugăciunea sunt unul şi acelaşi lucru ... 162

[HARUL AGONISIT] 165
Rodul rugăciunii: Sfânta Dragoste 165
[Rugăciunea lucrează creator] 168
MAICA DOMNULUI, DOAMNA RUGĂCIUNII 170
RUGĂCIUNEA SACERDOTALĂ A LUI HRISTOS 173
[MĂTANIA TUTUROR POCĂINŢELOR] 179
Canonul sau Rugăciunea de pocăinţă a Sfântului Efrem Sirul cu tâlcuirea ei 179
Canonul de Pocăinţă al Sfântului Efrem Sirul 184
CATEHISMUL RUGĂCIUNII (Din Sfântul Isac Sirul) 190
De ce ne rugăm? 190
Cum trebuie înţeleasă această lăuntrică lucrare care trebuie să fie rugăciunea? 190
Dar ce este în sine Rugăciunea cea adevărată? 191
Unde ne înfăţişăm naintea lui Dumnezeu când suntem la rugăciune? 191
CANON DE RUGĂCIUNE PENTRU SFINŢITA RUGĂCIUNE 193
SFÂNTUL VASILE CEL MARE DESPRE RUGĂCIUNE 200
AL PREACUVIOSULUI PĂRINTE EVAGRIE DIN PONT CUVÂNT DESPRE RUGĂCIUNE 202
SIMION NOUL TEOLOG IMN DUHULUI CEL SFÂNT 235
ADDENDA: *Martir pentru Hristos* 240

Redactor
Gabriela Moldoveanu

DE ACELAŞI AUTOR LA
EDITURA CHRISTIANA

Scrieri
(vol. I, 1999)

Acatiste
(1999)

Caiete, 1: Dumnezeu Dragoste
(ediţia I: 2000; ediţia a II-a: 2003)

Caiete, 2: Sfinţita rugăciune
(2000)

Caiete, 3: Taina Sfintei Cruci
(2001)

Caiete, 4: Ce e omul?
(2003)

DIFUZARE

S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu 36, sector 3,
cod 031216, Bucureşti,
Tel.: (021) 320 61 19
Fax: (021) 319 10 84
E-mail: editura@sophia.ro
www.sophia.ro
www.librariasophia.ro

Tipografia
S.C. PRINT MULTICOLOR S.R.L.
Str. Bucium Nr. 34, Cod 700265, IAŞI
Tel: 0232-211225 Fax: 0232-211252
www.printmulticolor.ro

CAIETE 2

Sandu Tudor

Preacuviosul Părinte Daniil Sandu Tudor – ieromonah cu schima cea mare – a fost mai mult decât un om cu rugăciune, a fost un om-rugăciune.

Dacă nu tot ce scrie un om-rugăciune este *despre* rugăciune, tot ce scrie un astfel de înger în trup este *din* rugăciune, din rugăciunea necurmată a inimii sale – Sfinţita-Rugăciune, cum au numit-o Părinţii răsăriteni.

Scrierile Sfinţilor se comportă ca moaştele şi icoanele: le săruţi pe ele, şi *te trezeşti* că L-ai sărutat pe Dumnezeu.

Deşi trupul chinuit al ieroschimonahului martir Daniil Tudor, mărturisitor al dreptei credinţe şi apărător al Bisericii până la ultima suflare, e neaflat – risipit în Râpa Robilor de la Aiud –, Preacuviosului isihast şi marelui poet al rugăciunii Dumnezeu a binevoit să-i salveze, pentru noi, câteva mii de file păstrătoare ale sfintelor şi sfinţitoarelor sale gânduri. Şi, în câteva fotografii, chipul, iconic transfigurat, aşteptându-şi, în linişte, aureola.

editura christiana